Guy
de Maupassant

Mont-Oriol

roman

Editura Eminescu

GUY DE MAUPASSANT

Mont-Oriol

Traducere de Lucia Demetrius

EDITURA EMINESCU
1971

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI 4
I 5
II 24
III 36
IV 51
V 66
VI 76
VII 90
VIII 113
PARTEA A DOUA 130
I 131
II 158
III 179
IV 201
V 217
VI 228

PARTEA ÎNTÂI

I

CEI CARE SE ÎMBĂIASERĂ PRIMII, sculaţi de dimineaţă şi la vremea asta gata ieşiţi din apă, se plimbau cu paşi rari, doi câte doi sau singuratici, sub copacii cei mari, de-a lungul râului care coboară din cheile Envalului.

Alţii soseau din sat şi intrau în stabiliment cu un aer grăbit. Era o clădire mare, al cărei parter rămăsese rezervat pentru tratamentul termal, în vreme ce primul cat slujea drept cazinou, cafenea şi sală de biliard.

De când doctorul Bonnefille descoperise în adâncul văii Envalului izvorul cel mare, botezat de el izvorul Bonnefille, câţiva proprietari din partea locului şi de prin împrejurimi, afacerişti sfioşi, se hotărâseră să construiască în mijlocul acestei minunate vâlcele din Auvergne, care era şi sălbatică şi veselă în acelaşi timp, plină de nuci şi de castani uriaşi, o căsoaie bună la de toate, care să servească şi la vindecări şi la plăceri, în care, jos, se vindeau apă minerală, duşuri şi băi, iar sus halbe, lichioruri şi muzică.

Îngrădiseră o parte din văgăună, pe marginea râului, ca să se creeze parcul indispensabil oricărei staţiuni balneare; croiseră trei alei, una aproape dreaptă şi două şerpuitoare; la capătul primei alei făcuseră să ţâşnească un izvor artificial, desprins din izvorul principal, care bulbucea într-un bazin mare de ciment, ocrotit de un acoperiş de paie şi era păzit de o femeie nepăsătoare, pe care toată lumea o numea familiar Marie. Auvergnata asta liniştită, care purta o boneţică totdeauna foarte albă

şi era acoperită aproape de sus până jos cu un şorţ mare totdeauna foarte curat, care îi ascundea rochia de lucru, se ridica încet, de cum zărea pe drum un vilegiaturist venind către ea. Îl recunoştea, alegea paharul lui dintr-un dulăpior mobil, cu geamuri, apoi îl umplea încetişor cu o căniţă de tinichea cu coadă de lemn.

Vilegiaturistul, trist, zâmbea, bea şi dădea paharul înapoi spunând: „Mulţumesc, Marie!”, apoi se întorcea şi pleca. Marie se aşeza iar pe scaunul ei de paie ca să aştepte pe următorul.

De altfel, nu erau mulţi. Staţiunea de la Enval nu era deschisă pentru bolnavi decât de şase ani şi, după şase ani de funcţionare, nu număra de fel mai mulţi muşterii decât în primul an. Veneau vreo cincizeci de persoane, atrase mai ales de frumuseţea locului, de farmecul sătucului înecat sub pomii uriaşi ale căror trunchiuri răsucite păreau tot atât de mari cât casele, şi de renumele strâmtorilor, al acestui fund de văgăună ciudat, deschis către larga câmpie a Auvergnei şi curmat brusc de poalele munţilor înalţi, al munţilor plini de vechi cratere pe culmi, curmaţi într-o prăpastie sălbatică şi minunată, plină de stânci surpate sau ameninţătoare, printre care curge un râu care sare peste pietre enorme şi alcătuieşte câte un mic lac în faţa fiecăreia dintre ele.

Această staţiune termală debutase, aşa cum debutează toate, printr-o broşură scrisă de doctorul Bonnefille despre izvorul lui. Începea, lăudând într-un stil măreţ şi sentimental farmecele alpestre ale ţinutului. Întrebuinţa numai adjective alese, de lux, care fac efect fără să spună nimic. Toate împrejurimile erau pitoreşti, pline de privelişti grandioase sau de peisaje de o intimitate graţioasă. Toate plimbările de prin împrejurimi aveau un ce original, creat anume ca să izbească spiritul artiştilor şi al turiştilor. Apoi, deodată, trecea la calităţile terapeutice ale izvorului Bonnefille, care era bicarbonat, sodat, mixt, acidulat, litinat, feruginos etc... şi în stare să vindece toate bolile. Le şi enumerase de altfel, sub acest titlu:

afecţiuni cronice sau acute, în special vindecabile la Enval. Lista acestor boli vindecabile la Enval era lungă, variată, dătătoare de nădejdi pentru toate categoriile de bolnavi. Broşura se încheia printr-o serie de informaţii folositoare vieţii practice, cu preţul locuinţelor, al alimentelor, al hotelurilor. Pentru că, o dată cu stabilimentul distractiv-medical, răsăriseră şi trei hoteluri. Hotel Splendid, nou de tot, clădit pe coasta care domina băile, Hotelul Băilor, un vechi han cârpăcit de pospăială şi Hotelul Vidaillet, alcătuit din trei case vecine, care fuseseră cumpărate şi între care se spărseseră zidurile, ca să formeze una singură.

Apoi, deodată, într-o bună dimineaţă, se văzu că doi medici noi se instalaseră în localitate, fără să se ştie când veniseră, pentru că în staţiunile balneare doctorii parcă ţâşnesc din izvoare, ca băşicuţele de gaz. Erau doctorii Honorat, un auvergnat, şi doctorul Latonne, din Paris. O ură sălbatică izbucnise numaidecât între doctorul Latonne şi doctorul Bonnefille, în vreme ce doctorul Honorat, un bărbat gras, curat şi bine bărbierit, zâmbitor şi maleabil, îi întinse dreapta celui dintâi, stânga celui de-al doilea, şi rămăsese în raporturi bune cu amândoi. Doctorul Bonnefille domina însă situaţia prin titlul său de inspector al apelor şi al stabilimentului de băi de la Enval-Băi.

Acest titlu era puterea lui şi stabilimentul treaba lui de căpetenie. Îşi petrecea zilele acolo, ba se spunea că şi nopţile. Dimineaţa se ducea de o sută de ori de la casa lui, care era în sat, foarte aproape, la cabinetul său de consultaţie, instalat pe dreapta, de cum intrai în culoar. Aşezat acolo la pândă ca un păianjen în pânza lui. Stătea cu ochii pe intrările şi ieşirile bolnavilor, îi supraveghea pe ai lui cu o privire severă şi pe ai celorlalţi cu o privire furioasă. Le vorbea tuturor ca un căpitan în larg şi-i înspăimânta pe noii-veniţi, dacă cumva nu-i făcea să zâmbească.

În ziua aceea, tocmai venea cu un pas iute, care făcea să-i fâlfâie ca două aripi pulpanele largi ale vechii lui

redingote, când fu oprit pe loc de o voce care striga: „Doctore!”

Se întoarse. Chipul lui uscat, brăzdat de zbârcituri rele, negre parcă în adâncul lor, mânjit de o barbă cenuşie, rareori tăiată, se sili să zâmbească. Îşi scoase jobenul înalt, ros, pătat, unsuros, care îi acoperea părul încărunţit, „împuţit”, după cum spunea rivalul lui, doctorul Latonne, apoi făcu un pas, se înclină şi şopti:

— Bună ziua, domnule marchiz. Cum te simţi azi?

Marchizul Ravenel, un omuleţ foarte îngrijit, îi întinse mâna şi răspunse:

— Foarte bine, doctore, sau, cel puţin, nu rău. Continui să sufăr de rinichi, dar, în sfârşit, mi-e mai bine, mult mai bine. Şi nu sunt decât la cea de-a zecea baie. Anul trecut nu le-am simţit efectul decât la cea de-a şaisprezecea. Ţi-aduci aminte?

— Cum să nu, perfect.

— Dar nu despre asta voiam să-ţi vorbesc. Azi de dimineaţă a sosit fiica mea şi aş vrea să-ţi vorbesc despre ea, pentru că ginerele meu, domnul Andermatt, William Andermatt, bancherul...

— Da, ştiu.

— Ginerele meu are o scrisoare de recomandare către doctorul Latonne. Eu n-am încredere decât în dumneata şi vreau să te rog să ai bunăvoinţa de a veni până la hotel, înainte... mă înţelegi... Mai bucuros îţi spun lucrurile deschis... Eşti liber acum?

Doctorul Bonnefille, foarte emoţionat, foarte neliniştit, îşi puse pălăria pe cap. Răspunse iute:

— Da, sunt liber, numaidecât. Vrei să vin cu dumneata?

— Fără îndoială.

Întoarseră spatele clădirii băilor şi urcară repede una dintre aleile şerpuitoare care ducea la uşa Hotelului Splendid, cel clădit pe coasta muntelui, pentru ca vizitatorii să aibă o privelişte frumoasă.

Intrară la primul cat, în salonul care ţinea de camerele familiilor de Ravenel şi Andermatt. Marchizul îl lăsă pe

doctor singur şi se duse să-şi aducă fiica.

Se întoarse aproape numaidecât cu ea. Era o femeie tânără, blondă, scundă, palidă, foarte drăguţă, cu trăsături de copil, dar cu nişte ochi albaştri, care opreau asupra oamenilor o privire curajoasă, hotărâtă, ce dădea acestei făpturi mici şi gingaşe o atracţie fermecătoare de vigoare şi un caracter ciudat. Nu avea nimic grav, unele indispoziţii uşoare, unele tristeţi, crize de lacrimi fără nicio pricină, furii fără rost, în sfârşit, era anemică. Mai ales îşi dorea un copil, pe care îl aştepta zadarnic de doi ani, de când era măritată.

Doctorul Bonnefille afirmă că apele de Enval o vor tămădui şi începu să-i scrie pe loc prescripţiile.

Aveau întotdeauna înfăţişarea spăimântătoare a unui rechizitoriu.

Reţetele lui se înşirau pe o foaie mare de hârtie albă, pentru şcolari, în paragrafe de câte două, trei rânduri, cu un scris mânios, zbârlit, plin de litere ca nişte ţepi.

Siropurile, pilulele, prafurile care trebuiau luate dimineaţa pe stomacul gol, la prânz sau seara, se înşirau cu un aer sălbatic.

Ţi se părea că citeşti: „Dat fiind că X. e atins de o boală cronică, incurabilă şi mortală,

Va lua: 1) sulfat de chinină, care îl va face să surzească şi să-şi piardă memoria;

2) bromură de potasiu, care îi va distruge stomacul, îi va slăbi toate facultăţile, îl va umple de bube şi va face să-i miroasă gura;

3) iodură de potasiu, care, uscându-i toate glandele cu secreţie internă, cele ale creierului ca şi pe celelalte, îl va lăsa în scurt timp tot atât de neputincios pe cât de tâmpit;

4) salicilat de sodiu, ale cărui efecte curative nu sunt încă dovedite, dar care pare a duce la o moarte fulgerătoare şi sigură bolnavii trataţi cu acest leac;

Şi, în acelaşi timp:

Cloral, care duce la nebunie, beladonă care atacă ochii,

şi toate soluţiile vegetale, toate compoziţiile minerale, care strică sângele, rod organele, macină oasele şi-i fac pe cei pe care boala îi cruţă să moară de pe urma doctoriilor.”

Scrise îndelung, pe amândouă feţele colii, apoi semnă, aşa cum ar fi semnat un magistrat o osândă de moarte.

Tânăra femeie, aşezată în faţa lui, îl privea, şi pofta de a râde îi ridica colţurile gurii.

Când doctorul ieşi, după ce o salută adânc, ea luă hârtia înnegrită de cerneală, o făcu ghemotoc şi o aruncă în cămin, râzând în sfârşit din toată inima.

— Vai, tată, unde ai găsit fosila asta? Parcă ar fi un negustor de haine vechi... Vai, numai tu puteai dezgropa un doctor dinainte de Revoluţie... Vai, ce caraghios e... şi murdar... da... murdar... zău, cred că mi-a murdărit tocul...

Uşa se deschise, se auzi vocea domnului Andermatt care spunea: „Intră, doctore!” şi doctorul Latonne se ivi. Doctorul parizian, drept, subţire, corect, fără vârstă, îmbrăcat într-o haină elegantă, ţinându-şi în mână jobenul de mătase înalt, care în cele mai multe staţiuni de băi din Auvergne e semnul distinctiv al medicilor practicieni, părea, cu barba şi mustăţile rase cum era, un actor în vilegiatură.

Marchizul, zăpăcit, nu ştiu ce să spună sau să facă, în vreme ce fiica lui părea că tuşeşte în batistă, ca să nu pufnească în râs, în nasul noului-venit. El salută sigur de sine şi se aşează, la un semn al tinerei doamne. Domnul Andermatt, care venea în urma lui, îi povesti amănunţit situaţia nevestei sale, indispoziţiile ei cu simptomele lor, părerea medicilor consultaţi la Paris, urmată de propria sa părere, întemeiată pe motive speciale şi exprimată în termeni tehnici.

Era un bărbat încă foarte tânăr, un evreu care făcea afaceri. Făcea de tot soiul şi se pricepea la tot felul de lucruri cu o mlădiere de spirit, o iuţeală de pătrundere, o siguranţă de judecată, cu totul excepţionale. De pe acum

niţel cam gros pentru statura lui nu prea înaltă, bucălat, pleşuv, alb şi rotofei, cu mâini grase, cu coapse scurte, părea prea fraged şi nesănătos, şi vorbea cu o uşurinţă uluitoare.

Se însurase, din iscusinţă, cu fiica marchizului Ravenel, ca să-şi întindă speculaţiile într-o lume din care nu făcea parte. De altfel, marchizul avea un venit de treizeci de mii de franci şi numai doi copii. Domnul Andermatt însă, când se însurase la vârsta de numai treizeci de ani, avea cinci sau şase milioane şi mai semănase încă atât ca să poată recolta zece sau douăsprezece. Domnul de Ravenel, om nehotărât, şovăielnic, schimbător şi slab, respinsese la început cu mânie propunerile care i se făcuseră pentru această căsătorie, înfuriat la gândul de a-şi vedea fiica unită cu izraelit, dar mai târziu, după şase luni de rezistenţă, se înduplecase, sub presiunea aurului acumulat, cu condiţia ca viitorii copii să fie crescuţi în religia catolică.

Dar aşteptau şi acum, şi nu se vestise încă niciun copil. Atunci marchizul, care de doi ani, era încântat de apele de la Enval, îşi aduse aminte că broşura doctorului Bonnefille făgăduia şi vindecarea sterilităţii.

O aduse deci şi pe fiica lui, pe care soţul ei o întovărăşi ca s-o instaleze şi s-o dea în grija doctorului Latonne, aşa cum îl sfătuise medicul lui din Paris. Aşa că Andermatt se dusese după el de cum sosise, şi continua să-i enumere simptomele pe care le constatase la nevasta lui. Încheie, mărturisind cât de mult suferea în nădejdile lui de paternitate dezamăgite.

Doctorul Latonne îl lăsă să meargă până la capăt, apoi se întoarse către tânăra femeie:

— Doamnă, aveţi ceva de adăugat?

Ea răspunse cu seriozitate:

— Nu, nimic, domnule.

El continuă:

— Atunci am să vă rog să binevoiţi să vă scoateţi rochia de călătorie şi corsetul şi să vă puneţi numai un capot alb,

alb de tot.

Ea fu mirată. Doctorul îşi explică pe loc sistemul lui.

— Oh, Doamne! e foarte simplu, doamnă. Pe vremuri lumea era convinsă că toate bolile provin dintr-un viciu al sângelui sau dintr-un viciu organic, pe când azi presupunem numai că, în foarte multe cazuri, şi mai ales în cazul dumneavoastră special, în bolile neprecise de care suferiţi, şi chiar în tulburări grave, mortale, pricina poate sta numai în faptul că un organ oarecare, dezvoltându-se în chip anormal, sub unele influenţe uşor de determinat, în paguba vecinilor săi, poate desfiinţa toată armonia, tot echilibrul trupului omenesc, îşi poate modifica sau opri funcţiile, poate împiedica jocul tuturor celorlalte organe.

E destul ca stomacul să fie umflat, ca să te facă să crezi într-o boală a inimii care, stingherită în mişcările ei, începe să bată violent, neregulat şi uneori chiar intermitent. Dilatarea ficatului sau a anumitor glande poate pricinui tulburări grave, pe care doctorii mai puţin atenţi le pun pe seama a o mie de alte cauze.

Aşa că primul lucru pe care trebuie să-l facem este să constatăm dacă toate organele unui bolnav au volumul şi locul lor normal. Pentru că un nimic ajunge ca să tulbure sănătatea unui om. Dacă îmi îngăduiţi, doamnă, vă voi examina cu cea mai mare grijă, şi voi desena pe capotul dumneavoastră dimensiunile şi poziţia organelor dumneavoastră.

Îşi puse jobenul pe un scaun şi vorbea cu uşurinţă. Când îşi deschidea şi închidea gura mare, două cute adânci i se săpau în obrajii raşi, şi îi dădeau un aer de preot.

Andermatt strigă, încântat:

— Ia te uită, ia te uită, asta e grozav, e foarte ingenios, foarte nou, foarte modern!

Pentru el, „foarte modern” însemna culmea admiraţiei.

Tânăra femeie, foarte amuzată, se ridică, trecu în odaia ei, şi după câteva minute se întoarse îmbrăcată într-un

capot alb.

Doctorul o întinse pe canapea, scoase apoi din buzunar un creion cu trei vârfuri, unul negru, unul roşu şi unul albastru, începu să-şi mute urechea pe trupul noii sale paciente şi să mâzgălească capotul cu linii mici, colorate, care însemnau fiecare observaţie..

După un sfert de ceas de asemenea treabă, doamna părea o hartă de geografie care indica continentele, mările, peninsulele, fluviile, ţările şi oraşele, şi numele tuturor acestor diviziuni terestre, pentru că doctorul scria, pe fiecare linie de hotar, două sau trei cuvinte latineşti, de înţeles numai pentru el.

Şi, după ce ascultă toate zgomotele interioare ale doamnei Andermatt şi pipăi toate părţile surde sau sonore ale făpturii ei, scoase din buzunar un carneţel de piele roşie cu file aurite, împărţit pe alfabet, se uită la tabelă, îl deschise şi scrise: „Observaţia 6,347. D-na A... 21 ani”.

Apoi, cercetând din nou, de sus până jos, notele colorate de pe capot, citindu-le aşa cum descifrează un egiptolog nişte hieroglife, le trecu în carnet.

Când isprăvi, spuse:

— Nu e nimic neliniştitor, nimic anormal, în afară de o uşoară, foarte uşoară deviere, pe care o vor vindeca treizeci de băi acidulate. Veţi mai lua şi de trei ori câte o jumătate de pahar de apă în fiecare dimineaţă, înainte de prânz. Nimic altceva. Peste patru sau cinci zile am să mai vin să vă văd.

Apoi se ridică, salută şi ieşi atât de sprinten, încât toată lumea rămase uluită. Plecările astea repezi erau felul lui, hazul, farmecul lui. Socotea că sunt foarte elegante şi că fac mare impresie asupra bolnavului.

Doamna Andermatt alergă să se privească în oglindă şi strigă, zguduită de un râs zgomotos, de copil vesel:

— Vai, ce haz au! Ce caraghioşi sunt! Staţi puţin, mai e unul, vreau să-l văd numaidecât! Will, du-te să mi-l aduci! Trebuie să mai fie un al treilea, vreau să-l văd!

Bărbatul ei întrebă, surprins:

— Cum al treilea? Al treilea ce?

Marchizul trebui să-i dea explicaţii, pentru că se temea puţin de ginerele lui. Îi povesti că doctorul Bonnefille venise el singur s-o vadă şi că îl dusese la Christiane, ca să-i cunoască părerea, pentru că el avea mare încredere în experienţa bătrânului medic, fiu al acestui ţinut, care descoperise izvorul.

Andermatt ridică din umeri şi declară că numai doctorul Latonne avea să-i îngrijească nevasta, aşa că marchizul, foarte neliniştit, începu să se gândească în ce chip putea aranja lucrurile ca să nu-l jignească pe doctorul lui cel arţăgos.

Christiane întrebă:

— Gontran e aici?

Gontran era fratele ei.

Taică-său răspunse:

— Da, de patru zile, cu un prieten de-al lui despre care ne-a vorbit adesea, domnul Paul Brétigny. Fac împreună o plimbare în Auvergne. Vin de la muntele Dore şi de la Bourboule, iar la sfârşitul celeilalte săptămâni vor pleca la Cantal.

Apoi o întrebă pe tânăra doamnă dacă voia să se odihnească până la prânz, după noaptea petrecută în tren, dar ea dormise minunat în vagonul de dormit şi nu cerea decât un ceas ca să-şi facă toaleta, după care voia să viziteze satul şi băile.

Tatăl şi soţul ei intrară în odăile lor, ca s-o aştepte.

Îi chemă în curând şi coborâră împreună. De la început fu entuziasmată la vederea acelui sat clădit în pădure, în valea adâncă ce părea închisă de toate părţile de castani înalţi ca nişte munţi. Îi vedeai pretutindeni, crescuţi la întâmplare, de patru ori seculari, în faţa porţilor, în curţi, pe drumuri şi mai vedeai pretutindeni şi fântâni alcătuite din câte o lespede mare de piatră neagră, aşezată în picioare, străbătută de o gaură mică prin care ţâşnea un fir de apă limpede care făcea un arc în aer şi cădea într-o

adăpătoare. Un miros proaspăt de verdeaţă şi de staul plutea sub acele frunzişuri înalte, şi vedeai auvergnatele călcând cu paşi gravi pe uliţe sau stând în picioare în faţa porţilor şi torcând cu degete iuţi lâna neagră a furcilor prinse în brâu. De sub fustele scurte li se vedeau gleznele slabe, încălţate în ciorapi albaştri, şi pieptarele lor prinse pe umeri cu un fel de bretele, lăsau libere mânecile de pânză ale cămăşilor, din care le ieşeau braţele ţepene şi uscate, mâinile osoase.

Dar dintr-o dată o muzică săltăreaţă şi caraghioasă ţâşni în faţa celor ce se plimbau. Ai fi zis că e o flaşnetă cu sunete ţiuitoare, o flaşnetă hodorogită, gâfâitoare, bolnavă.

Christiane strigă:

— Ce e asta?

Taică-său începu să râdă:

— E orchestra de la cazinou. S-au adunat patru inşi ca să facă zgomotul ăsta.

Şi o conduse în faţa unui afiş roşu, lipit pe colţul unei case, pe care scria cu litere negre:

Cazinoul din Enval
Sub direcţia domnului Petrus Martel de la Odéon.
Sâmbătă 6 iulie.
Mare concert organizat de maestrul Saint-Landri, laureat al celui de-al doilea mare premiu al Conservatorului.
La pian domnul Javel, laureat cu marele premiu al Conservatorului.
La flaut, domnul Noirot, laureat al Conservatorului.
La contrabas, domnul Nicordi, laureat al Academiei Regale de la Bruxelles.
După concert, mare reprezentaţie cu: *Pierduţi în Pădure,* comedie într-un act de domnul Pointillet.

Personajele:

Pierre de Lapointe	Dl. Petrus Martel, de la Odéon
Oscar Léveillé	Dl. Petitnivelle, de la Vaudeville

Jean	Dl. Lapalme, de la Grand Théâtre din Bordeaux
Philippine	D-ra Odelin, de la Odéon

În timpul reprezentaţiei, orchestra va fi condusă tot de maestrul Saint-Landri.

Christiane citea cu voce tare, râdea şi se minuna.

Taică-său rosti:

— Oh, au să te distreze. Hai să-i vedem.

Cotiră la dreapta şi intrară în parc. Vilegiaturiştii se plimbau cu seriozitate, încet, pe cele trei alei, îşi beau paharul şi plecau. Unii, aşezaţi pe bănci, desenau linii pe nisip cu vârful bastoanelor sau al umbrelelor. Nu vorbeau, păreau că nici nu gândesc, că abia trăiesc, amorţiţi, paralizaţi de plictiseala staţiunilor balneare. Numai zgomotul ciudat al orchestrei ţupăia în aerul blajin şi liniştit, venit nu se ştie de unde, produs nu se ştie cum. Şi când trecea pe sub frunziş, părea că îi pune în mişcare pe morocănoşii care se plimbau.

O voce strigă: „Christiane!” Ea se întoarse. Era fratele ei. Alergă la ea, o sărută şi, după ce strânse mâna lui Andermatt, o luă pe soră-sa de braţ şi o duse cu el, lăsându-i în urmă pe taică-său şi pe cumnat.

Începură să vorbească. Era un tânăr voinic, elegant, pus pe râs ca şi ea, vioi în mişcări ca marchizul, nepăsător faţă de evenimente şi veşnic în căutare de bani.

— Credeam că dormi, spuse el, altfel aş fi venit să te sărut. Şi pe urmă Paul m-a dus azi de dimineaţă la castelul Tour noël.

— Cine e Paul? Ah, da, prietenul tău.

— Paul Brétigny. Adevărat, nu-l cunoşti. În clipa-asta face o baie.

— E bolnav?

— Nu. Dar se curariseşte şi el. A fost îndrăgostit.

— Şi face băi acidulate, – aşa se spune? acidulate? – ca

să-şi vină în fire.

— Da, face tot ce-i spun eu să facă. Ah, a fost foarte îndrăgostit. E un băiat violent, grozav. Era să moară din pricina asta. A vrut s-o omoare şi pe ea. Era o actriţă, o actriţă cunoscută. A iubit-o la nebunie. Dar ea, bineînţeles nu-i era credincioasă. A fost o dramă înspăimântătoare. Atunci, l-am luat cu mine. În clipa asta îi e mai bine, dar tot se mai gândeşte la ea.

Christiane zâmbise la început. Acum deveni serioasă. Răspunse:

— Mi-ar face plăcere să-l văd.

Pentru ea „dragostea” nu însemna mare lucru. Se gândea la ea uneori aşa cum te gândeşti, când eşti sărac, la un şirag de perle, la o diademă de briliante, când se deşteaptă în tine o dorinţă pentru acel lucru posibil şi îndepărtat. Şi-o închipuia după câteva romane citite aşa, ca să-şi piardă timpul, fără să-i dea o mare importanţă. Nu visase niciodată mult, se născuse cu un suflet fericit, liniştit şi mulţumit şi, cu toate că era măritată de doi ani şi jumătate, nu se trezise încă din acel somn în care trăiesc fetele naive, acel somn al inimii, al gândirii şi al simţurilor, care durează, pentru unele femei, până la moarte. Viaţa îi părea simplă şi bună, fără complicaţii, nu-i căutase niciodată sensul şi pricina. Trăia, dormea, se îmbrăca cu gust, râdea, era mulţumită! Ce-ar fi putut cere mai mult?

Când îi fusese prezentat Andermatt ca pretendent, la început refuzase, cu o furie de copil, să devină nevasta unui evreu. Tatăl şi fratele ei, părtaşi la aceeaşi repulsie, răspunseră o dată cu ea şi la fel cu ea, printr-un refuz hotărât. Andermatt dispăruse, făcuse pe mortul; dar, peste trei luni, îl împrumutase pe Gontran cu mai bine de douăzeci de mii de franci. Marchizul începuse şi el, pentru alte motive, să-şi schimbe părerea. De altfel, el ceda îndeobşte în faţa oricărei stăruinţe, dintr-o dragoste egoistă pentru tihnă. Fiica lui spunea despre el: „Oh! toate ideile tatii sunt încâlcite” şi era adevărat. Lipsit de

păreri şi de credinţe, nu avea decât entuziasme care se schimbau în fiecare clipă. Când se lega, cu o exaltare trecătoare şi poetică, de vechile tradiţii ale rasei lui şi dorea un rege, dar un rege inteligent, liberal, luminat, în pas cu secolul, când, după ce citise o carte de Michelet sau de vreun gânditor democrat, se umplea de ardoare pentru egalitatea oamenilor, pentru ideile moderne, pentru revendicările celor săraci, celor zdrobiţi, celor în suferinţă. Credea în toate, rând pe rând, şi când vechea lui prietenă, doamna Icardon, care era prietenă cu mulţi evrei, dorise măritişul Christianei cu Andermatt şi începuse să-l convingă, ştiuse pe ce căi să-l atace.

Îi zugrăvise rasa evreiască ajunsă la ceasul răzbunării, o rasă asuprită ca poporul francez înainte de Revoluţie şi care, acum, avea să asuprească pe alţii prin puterea aurului. Marchizul, care n-avea niciun fel de credinţă religioasă, dar era convins că ideea de Dumnezeu nu era decât o idee legislativă, mai puternică decât ideea de justiţie, când e vorba să stăpâneşti proştii, ignoranţii şi fricoşii, privea dogmele cu o indiferenţă respectuoasă şi confunda, cu o stimă egală şi sinceră, pe Confucius cu Mahomed şi cu Isus Cristos. Faptul, deci, că acesta fusese răstignit, nu-i părea un păcat originar, ci o mare stângăcie politică. Ajunseseră deci câteva săptămâni pentru a-l face să admire travaliul ascuns, necontenit, atotputernic al evreilor, persecutaţi pretutindeni. Şi privind deodată cu alţi ochi triumful lor strălucit, îl socoti ca pe o dreaptă răscumpărare a îndelungatei lor umilinţe. Îi văzu stăpâni ai regilor, care sunt stăpâni ai popoarelor, susţinând tronurile sau lăsându-le să se surpe, putând să pricinuiască falimentul unei ţări tot atât de uşor ca pe al unui cârciumar, mândri în faţa principilor deveniţi smeriţi, şi aruncând aurul lor necurat în vistieria întredeschisă a suveranilor celor mai catolici, care îi răsplăteau prin titluri de nobleţe şi linii de cale ferată.

Şi îşi dădu consimţământul pentru căsătoria lui William Andermatt cu Christiane de Ravenel.

Iar ea, împinsă pe nesimţite de către doamna Icardon, fosta prietenă a mamei şi sfătuitoarea ei intimă de când murise marchiza, împinsă în acelaşi timp şi de către taică său şi în faţa nepăsării interesate a fratelui ei, consimţi să se mărite cu băiatul acela gras şi foarte bogat, care nu era urât, dar care nu-i plăcea de loc, aşa cum ar fi consimţit să petreacă o vară într-un ţinut neplăcut.

Acum i se părea cumsecade, îndatoritor, nu prost, drăguţ în intimitate, dar adesea îşi bătea joc de el cu Gontran, a cărui recunoştinţă era perfidă.

Gontran spunea:

— Bărbatul tău e mai trandafiriu şi mai chel decât oricând. Pare o floare bolnavă sau un purcel de lapte bărbierit. De unde o fi luând culorile astea?

Ea răspunse:

— Te asigur că eu n-am nicio vină. Sunt zile în care îmi vine să-l lipesc pe o cutie de bomboane.

Dar tocmai ajungeau în faţa clădirii băilor.

De o parte şi de alta a uşii stăteau doi oameni fumându-şi pipa, aşezaţi pe câte un scaun de paie.

Gontran rosti:

— Ia te uită, doi indivizi de soi. Priveşte la cel din stânga, ăla cocoşat, cu tichie! E moş Printemps, fost temnicer la Riom şi ajuns paznic, aproape director al băilor din Enval. Pentru el nu s-a schimbat nimic, domneşte peste bolnavi ca peste deţinuţii lui de odinioară. Pacienţii sunt şi ei nişte prizonieri, cabinele de baie sunt celule, sala de duşuri o carceră şi locul în care doctorul Bonnefille face spălături stomacale cu sonda Baraduc, e o sală de torturi tainică. Nu salută pe nimeni în virtutea principiului că toţi osândiţii sunt nişte fiinţe vrednice de dispreţ. Pe femei le tratează cu mai multă consideraţie, cu o consideraţie amestecată cu mirare, pentru că la închisoarea din Riom nu avea în pază femei. Acel loc de retragere era sortit numai masculilor şi el nu s-a obişnuit încă să vorbească cu fiinţe de celălalt sex. Celălalt e casierul. Încearcă să-l pui să-ţi scrie numele şi

ai să vezi.

Şi Gontran rosti rar, adresându-se omului din dreapta:

— Domnule Seminois, iat-o pe sora mea, doamna Andermatt, care doreşte un abonament de douăsprezece băi.

Casierul, un om foarte înalt, foarte slab, cu o înfăţişare foarte sărăcăcioasă, se ridică, intră în biroul lui aşezat în faţa cabinetului medicului inspector, deschise condica şi întrebă:

— Cum se numeşte?

— Andermatt.

— Cum?

— Andermatt.

— Ia silabisiţi-l.

— An-der-matt.

— Foarte bine.

Scrise încet. Când isprăvi, Gontran întrebă:

— Vreţi să-mi citiţi numele surorii mele?

— Da, domnule. Doamna Anterpat.

Christiane plăti abonamentul râzând cu lacrimi, apoi întrebă:

— Ce se aude sus?

Gontran o luă de braţ.

— Vii să vezi?

Din susul scării veneau voci furioase. Suiră, deschiseră o uşă şi văzură o mare sală de cafenea cu o masă de biliard în mijloc. De o parte şi de alta a biliardului doi bărbaţi în cămaşă, cu câte un tac în mână, se ocărau cu mânie.

— Optsprezece.

— Şaptesprezece.

— Ţi-am spus că am optsprezece.

— Nu-i adevărat, n-ai decât şaptesprezece.

Erau directorul Cazinoului, domnul Petrus Martel, de la Odéon care îşi făcea partida obişnuită cu comicul trupei lui, domnul Lapalme de la Grand Theâtre din Bordeaux.

Petrus Martel, al cărui pântece mare şi moale se

bălăbănea sub cămaşă, deasupra pantalonilor prinşi nu se ştie cum, după ce fusese cabotin prin diverse locuri, luase conducerea cazinoului de la Enval, şi îşi petrecea zilele bând consumaţiile sortite vilegiaturiştilor. Avea o mustaţă uriaşă de ofiţer, pe care o muia de dimineaţă până seara în spuma halbelor şi în siropul lipicios al lichiorurilor. Trezise în bătrânul artist comic pe care îl recrutase o patimă nemărginită pentru biliard.

De cum se sculau, se apucau de joc, se înjurau, se ameninţau, ştergeau punctele, o luau de la început, abia îşi lăsau puţin timp pentru masă şi nu îngăduiau ca alţi clienţi să vină să-i alunge de la masa verde.

Alungaseră deci pe toată lumea şi viaţa nu le părea neplăcută, cu toate că pe Petrus Martel îl aştepta falimentul la sfârşitul sezonului.

Casieriţa, copleşită de plictiseală, se uita de dimineaţă până seara la partida asta nesfârşită, asculta de dimineaţă până seara discuţia asta fără capăt şi le aducea de dimineaţă până seara halbe sau păhărele celor doi jucători neobosiţi.

Gontran însă o luă pe sora lui de acolo:

— Vino în parc. E mai răcoare.

Deodată, la capătul clădirii, văzură orchestra sub un chioşc chinezesc.

Un om tânăr, blond, cânta dezlănţuit la vioară şi conducea cu capul, cu părul scuturat în tact, cu toată partea de sus a trupului lui, aplecată, ridicată, legănată în stânga şi-n dreapta, cu bagheta unui şef de orchestră, trei muzicanţi ciudaţi, aşezaţi în faţa lui. Era maestrul Saint-Landri.

El şi ajutoarele lui, un pianist al cărui instrument, aşezat pe rotile, era împins în fiecare dimineaţă din vestibulul băilor în chioşc, un flautist uriaş, care părea că suge un chibrit, gâdilându-l în acelaşi timp cu degetele lui groase şi umflate şi un contrabasist care părea ofticos produceau cu multă trudă imitaţia asta desăvârşită a unei flaşnete proaste, care o surprinsese pe Christiane pe

uliţele satului.

Se oprise să se uite la ei, când un domn îl salută pe fratele ei.

— Bună ziua, scumpul meu conte.

— Bună ziua, doctore.

Gontran făcu prezentările:

— Sora mea – domnul doctor Honorat.

Christiane izbuti cu greu să-şi stăpânească veselia în faţa celui de al treilea doctor.

El o salută cu un compliment:

— Nădăjduiesc că doamna nu e bolnavă!

— Ba da. Puţin.

Doctorul nu stărui şi trecu la altceva.

— Ştii, scumpe conte, că veţi avea acum, în curând, unul din cele mai interesante spectacole la intrarea în sat.

— Care, doctore?

— Moş Oriol o să-şi dinamiteze steiul. Eh, dumneavoastră nu vă spune asta nimic, dar pentru noi e un mare eveniment.

Lămuri lucrurile.

Moş Oriol, cel mai bogat ţăran din tot ţinutul – lumea ştia că are un venit de peste cincizeci de mii de franci – stăpânea toate viile din partea în care Envalul se desfăcea către câmpie. Chiar la capătul satului, acolo unde vâlceaua se deschidea, se ridica un deal, mai curând o colină, şi pe colina asta se întindeau cele mai bune vii ale lui moş Oriol. În mijlocul uneia dintre ele, lângă drum, la doi paşi de râu, se ridica o piatră uriaşă, un stei de piatră care stingherea via şi umbrea o bună parte din câmpul deasupra căruia se înălţa.

De zece ani moş Oriol vestea în fiecare săptămână că are să facă să sară în aer steiul, dar nu se hotăra niciodată.

De câte ori un flăcău din sat pleca la armată, bătrânul îi spunea: „Când îi veni în permisie, să-mi aduci pulbere pentru stânca mea”.

Şi toţi soldaţii aduseseră în taşcă pulbere furată pentru

stânca lui moş Oriol. Umpluse o ladă cu pulberea asta, dar steiul nu mai sărea odată.

În sfârşit, de o săptămână era văzut găurind piatra împreună cu fiu-său, Jacques cel voinic, poreclit Colosul, cuvânt ce se rostea în Auvergne „Coloşul”. Chiar în dimineaţa asta umpluseră cu pulbere pântecele golit al marii stânci, apoi umpluseră deschiderea lăsând să treacă prin ea numai un fitil, un fitil pentru fumători, cumpărat de la tutungerie. Hotărâseră să-i dea foc la ora două. Avea deci să sară în aer la două şi cinci sau cel mai târziu la două şi zece, pentru că fitilul era foarte lung.

Christiane fu plină de interes pentru povestea asta, amuzată de pe acum la ideea exploziei, în care regăsea unul dintre jocurile copilăriei, care era pe placul inimii ei simple.

Se apropiau de capătul parcului.

— Unde ajungi, dacă mergi mai departe? întrebă ea.

Doctorul Honorat răspunse:

— La capătul lumii, doamnă, adică într-o strâmtoare fără ieşire, vestită în Auvergne. E una dintre cele mai frumoase ciudăţenii ale ţinutului.

Dar un clopot răsună în urma lor. Gontran strigă:

— Ia te uită, s-a şi făcut ora mesei!

Se întoarseră.

În întâmpinarea lor venea un domn tânăr, înalt.

Gontran rosti:

— Christiane, îţi prezint pe domnul Paul Brétigny.

Apoi, către prietenul lui:

— Dragul meu, e sora mea.

Christianei îi păru urât. Avea părul foarte negru, tuns scurt, ţeapăn, ochii prea rotunzi, cu o expresie aproape aspră, capul foarte rotund şi el, foarte puternic, unul dintre acele capete care te fac să te gândeşti la o ghiulea de tun, umeri de Hercule, o înfăţişare aproape sălbatică, greoaie şi brutală. Dar din haina lui, din rufărie, din pielea lui poate, se desprindea o mireasmă foarte subtilă, foarte delicată, pe care tânăra femeie n-o cunoştea. Se întrebă

„ce miros o fi acesta?”

El rosti:

— Aţi sosit în dimineaţa asta, doamnă?

Avea un glas puţin înfundat.

Ea răspunse:

— Da, domnule.

Dar Gontran îi zări pe marchiz şi pe Andermatt care le făceau semne să vină mai iute la masă.

Doctorul Honorat îşi luă rămas bun de la ei, întrebându-i dacă aveau de gând în adevăr să se ducă să vadă sărind stânca în aer.

Christiane spuse că se va duce, şi lăsându-se pe braţul fratelui ei şopti, în vreme ce îl trăgea către hotel:

— Mi-e o foame de lup. Are să-mi fie ruşine să mănânc atâta în faţa prietenului tău.

II

PRÂNZUL FU LUNG CA TOATE MESELE la pensiuni. Christiane, care nu cunoştea toate acele chipuri, vorbea cu tatăl şi cu fratele ei. Apoi urcă să se odihnească până în clipa în care aveau să facă stânca să sară în aer.

Fu gata cu mult înainte de vreme şi sili pe toată lumea să plece, ca să nu piardă explozia.

La ieşirea din sat, acolo unde începea vâlceaua, se ridica, în adevăr, o colină înaltă, aproape un deal, pe care îl urcară sub arşiţa soarelui pe o potecuţă între vii. Când ajunseră în vârf, Christiane scoase un strigăt de uimire în faţa orizontului nesfârşit care i se deschise deodată sub ochi. În faţa ei se desfăşura o câmpie nemărginită care, din prima clipă, ţi se părea un ocean. Câmpia asta se întindea, acoperită de un abur uşor, un abur albăstrui şi dulce, până la munţii foarte îndepărtaţi, abia zăriţi, poate la cincizeci sau şaizeci de kilometri. Şi sub ceaţa asta străvezie, atât de subţire, care plutea pe larga întindere a ţinutului, se zăreau oraşe, sate, păduri, pătrate mari de grâne coapte, pătrate mari, verzi, de iarbă, uzine cu coşuri înalte, roşii, şi clopotniţe negre şi ascuţite, clădite din lava foştilor vulcani.

— Întoarce-te, îi spuse frate-său.

Se întoarse. În spatele ei văzu munţii, munţii uriaşi, plini de cucuiele craterelor. Întâi se deschidea valea Envalului, ca un val de verdeaţă în care abia zăreai crăpăturile ascunse ale strâmtorilor. Năvala copacilor urca repede coasta până la prima culme, care te

împiedica să le vezi pe cele de dincolo de ea. Dar cum se aflau tocmai pe linia care despărţea câmpiile de munţi, îi vedeai întinzându-se la dreapta, spre Clermont-Ferrand şi depărtându-se, desfăşurând pe cerul albastru ciudatele lor vârfuri retezate, asemeni unor pustule monstruoase: vulcanii stinşi, vulcanii morţi. Iar colo, departe, între două culmi, se zărea o alta, mai înaltă, mai depărtată, rotundă şi maiestuoasă purtând în creştetul ei ceva ciudat, care semăna cu o ruină.

Era Puy de Dôme, regele munţilor din Auvergne, puternic şi greu, având pe cap, asemeni unei coroane aşezate de către cel mai mare dintre popoare, rămăşiţele unui templu roman.

Christiane strigă:

— Ah, ce fericită voi fi aici! Şi se şi simţea fericită, pătrunsă de acea tihnă care cuprinde trupul şi sufletul, te face să respiri cu uşurinţă, să fii sprinten şi uşor când intri dintr-o dată într-un ţinut care îţi dezmiardă ochii, care te farmecă şi te înveseleşte, care pare că te aşteaptă, pentru care simţi că te-ai născut.

Cineva o strigă: „Doamnă! Doamnă!” Îl zări mai departe pe doctorul Honorat, uşor de recunoscut după pălăria lui mare. Doctorul veni în fugă către ei şi conduse familia pe celălalt povârniş, pe o coastă plină de iarbă, alături de un pâlc de copăcei, unde se mai aflau în aşteptare vreo treizeci de persoane, străini şi ţărani de-a valma.

Sub picioarele lor coasta prăvălită cobora până în drumul către Riom, umbrit de sălciile care ocroteau pârâiaşul. Acolo, în mijlocul unei vii de pe malul pârâului, se ridica o stâncă ascuţită, la care păreau că se roagă doi oameni îngenuncheaţi la poalele ei. Era steiul.

Cei doi Oriol, tatăl şi fiul, potriveau fitilul. Din drum privea o mulţime curioasă, în faţa căreia se zărea un şir mai scund şi mai zbuciumat de copii.

Doctorul Honorat alesese un loc comod pentru Christiane, care se aşează, cu inima bătând, de parcă avea

să vadă toată mulţimea asta sărind o dată cu stânca. Marchizul, Andermatt şi Paul Brétigny se întinseră pe iarbă lângă ea, iar Gontran rămase în picioare şi rosti, pe un ton glumeţ:

— Dragă doctore, eşti va să zică mai puţin ocupat decât confraţii dumitale, care n-au un ceas de pierdut ca să vină la această mică petrecere?

Honorat răspunse binevoitor:

— Nu sunt mai puţin ocupat, dar bolnavii mei îmi iau mai puţin timp... Şi, pe urmă, îmi place mai mult să-mi distrez pacienţii, decât să-i îndop cu doctorii.

Avea o înfăţişare vicleană, care îi plăcea lui Gontran.

Veneau şi alte persoane, de la aceeaşi pensiune, doamnele Paille, două văduve, mama şi fiica, familia Monécu, tatăl şi fiica, domnul Aubry-Pasteur, inginer de mine, care făcuse avere în Rusia, un omuleţ gros, care răsufla ca un cazan cu aburi crăpat.

Se împrietenise cu marchizul. Se aşeză jos cu mare greutate, cu mişcări pregătitoare, prevăzătoare şi prudente, care o amuzară grozav pe Christiane. Gontran se îndepărtase, ca să vadă şi mutrele celorlalţi curioşi, veniţi, ca şi ei, pe colină.

Paul Brétigny îi arătă Christianei Andermatt ţinuturile care se vedeau în depărtare. Întâi Riom, care punea o pată roşie, o pată de olane pe câmpie; apoi Ennezat, Maringues, Lezoux, o mulţime de sate care abia se zăreau, care însemnau numai cu o mică gaură întunecată cearşaful neîntrerupt de verdeaţă, şi susţinu că acolo, foarte departe, la poalele munţilor Forez, se poate vedea Thiers-ul.

Îi spunea, însufleţindu-se:

— Uite, uite, în faţa degetului meu, chiar în faţa degetului meu. Eu îl văd foarte bine.

Ea nu vedea nimic, dar nu se mira că el vede, pentru că se uita ca păsările de pradă, cu ochii lui rotunzi şi ficşi, pe care îi simţeai puternici ca pe un binoclu marinăresc.

El urmă:

— Allier-ul curge în faţa noastră, în mijlocul acestei câmpii. Dar nu e cu putinţă să-l vezi. E prea departe, la treizeci de kilometri de aici.

Ea nu încerca de loc să vadă tot ce-i arăta el, pentru că îşi îndrepta spre dâmb toate privirile şi toate gândurile. Îşi spunea că acum, numaidecât, piatra aceea mare nu va mai exista, că va zbura în fărâme, şi simţea o milă nelămurită pentru piatră, o milă de fetiţă pentru o jucărie stricată. Piatra era acolo de atâta timp; şi era şi frumoasă, stătea bine unde stătea. Cei doi bărbaţi, care acum se ridicaseră în picioare, îngrămădeau pietricele la poalele ei, săpând cu mişcări repezi de ţărani grăbiţi.

Mulţimea din drum, care creştea mereu, se apropiase ca să vadă. Ţâncii se lipiseră aproape de cei doi care trebăluiau, alergau şi se foiau în jurul lor ca nişte animale mici şi vesele. Din înălţimea pe care se afla Christiane, toţi oamenii aceştia păreau foarte mici, ca un roi de insecte, ca un furnicar la lucru. Murmurul glasurilor suia, când uşor, abia auzit, când mai tare, ca un zvon nelămurit de strigăte şi mişcări omeneşti, dar fărâmiţat în aer, risipit, un soi de praf de zgomot. Mulţimea creştea şi pe colină, venind necontenit din sat, şi acoperea prăvălişul ce domina stânca cea condamnată.

Oamenii se strigau, se grupau după hoteluri, clase, caste. Grupul cel mai zgomotos era acela al actorilor şi muzicanţilor, prezidat, guvernat de directorul lor, Petrus Martel de la Odéon, care părăsise pentru împrejurarea asta înverşunata lui partidă de biliard.

Actorul cel mustăcios, cu o pălărie de panama pe cap, cu umerii acoperiţi de o haină de alpaca neagră, care lăsa să-i iasă în relief, la vedere, pântecele mare, alb pentru că vesta i se părea inutilă la ţară, îşi luase un aer de comandant, arăta, explica şi comenta toate mişcările celor doi Orioli. Subordonaţii lui, comicul Lapalme, junele prim Petitnivelle şi muzicanţii, maestrul Saint-Landri, pianistul Javel, flautistul uriaş Noirot şi contrabasistul Nicordi îl înconjurau şi îl ascultau. În faţa lor se aşezaseră

trei femei ocrotite de trei umbrele, una albă, una roşie şi una albastră, care alcătuiau sub soarele de ora două un drapel francez ciudat şi strălucitor. Erau domnişoara Odelin, tânăra actriţă, maică-sa, o mamă cu chirie, spunea Gontran, şi casieriţa de la cafenea, tovarăşă obişnuită a acestor doamne. Aranjamentul acestor umbrele în culorile naţionale era o născocire a lui Petrus Martel care, văzând la începutul sezonului umbrela albă şi umbrela albastră în mâinile doamnelor Odelin, îi dăruise casieriţei pe cea roşie.

Aproape de ei, un alt grup atrăgea, de asemenea, atenţia şi privirile, grupul şefilor şi ajutorilor de bucătari de la hoteluri, în număr de opt, pentru că începuse o luptă între patronii de restaurante care îi îmbrăcaseră în haine de olandă până şi pe cei care spălau vasele, ca să-i impresioneze pe trecători. Toţi în picioare, primeau pe tichiile lor plate lumina crudă a zilei şi aveau în acelaşi timp înfăţişarea unui stat-major ciudat de lăncieri şi a unei delegaţii de bucătari.

Marchizul îl întrebă pe doctorul Honorat:

— De unde vine toată lumea asta? N-aş fi crezut niciodată că Envalul e atât de populat!

— Oh, au venit de peste tot, de la Châtel-Guyon, de la Tour noël, de la Roche-Pradière, de la Saint-Hippolyte. Pentru că se vorbeşte de mult despre treaba asta în împrejurimi. Şi pe urmă, moş Oriol e o celebritate, un personaj însemnat prin influenţa şi averea lui, de altfel un adevărat auvergnat, care a rămas ţăran, lucrează cu mâinile lui, e econom, adună galben peste galben, e inteligent şi plin de idei şi de planuri pentru copiii lui.

Gontran se întorcea însufleţit, cu ochii strălucitori. Şopti:

— Paul! Paul! Vino cu mine, am să-ţi arăt două fete frumuşele. Oho! grozav de drăguţe!

Celălalt ridică fruntea şi răspunse:

— Dragul meu, mă simt foarte bine aici. Nu mă clintesc.

— Rău faci. Sunt fermecătoare.

Apoi vorbi mai tare:

— Are să-mi spună doctorul cine sunt. Două fetişcane de optsprezece-nouăsprezece ani, un fel de cuconiţe de ţară, îmbrăcate caraghios, cu rochii de mătase neagră cu mâneci strâmte, un fel de rochii de uniformă, de rochii de mănăstire, două brune…

Doctorul Honorat îl întrerupse:

— Ajunge. Sunt fetele lui moş Oriol, două fetiţe în adevăr frumoase, crescute la maicile de la Clermont… şi care au să se mărite bine. Sunt două tipuri, dar ştiţi, două tipuri din rasa noastră, din rasa cea bună din Auvergne, pentru că şi eu sunt auvergnat, domnule marchiz. Am să vă arăt fetişcanele astea.

Gontran îi tăie vorba şi rosti, viclean:

— Doctore, eşti medicul familiei Oriol?

Doctorul prinse înţepătura şi aruncă numai un „Ei, drace!” plin de veselie.

Tânărul continuă:

— Cum! ai ajuns să câştigi încrederea clientului ăstuia bogat?

— Recomandându-i să bea mult vin.

Şi povesti câteva amănunte despre familia Oriol. De altfel, era şi puţin rudă cu ei şi îi cunoştea de mult. Bătrânul, tatăl, un original, era foarte mândru de vinul lui. Avea şi o vie al cărei produs trebuia să fie băut de familie, numai de familie şi de musafiri. Erau ani în care ajungeau să golească butoaiele acestei vii de soi, dar în alţii răzbeau foarte greu.

În luna mai sau iunie, când tatăl vedea că va fi greu să se bea tot ceea ce mai rămânea, începea să-l încurajeze pe fiul lui cel mare, pe Colos, şi-i spunea necontenit: „Hai, băiete, trebuie să-i venim de hac”. Atunci începeau să-şi toarne pe gât kilograme de rubiniu, de dimineaţă până seara. De douăzeci de ori la fiecare masă, moşul spunea cu seriozitate „trebuie să-i venim de hac” şi înclina bardaca peste paharul fiului lui. Şi cum tot lichidul ăsta încărcat de alcool îi înfierbânta sângele şi nu-l lăsa să

doarmă, se scula noaptea, îşi trăgea nădragii, aprindea un felinar, îl scula pe „Coloş” şi coborau în pivniţă, după ce luau din bufet un codru de pâine, pe care-l muiau în paharul umplut necontenit, de-a dreptul la caneaua butoiului. Apoi, după ce băuseră până când auzeau vinul clipocind în ei, tata ciocănea în lemnul sonor al butoiului, ca să audă dacă scăzuse nivelul lichidului.

Marchizul întrebă:

— Ei sunt cei doi care lucrează colo, în jurul steiului?

— Da, da, sigur.

Chiar în clipa aceea, cei doi bărbaţi se depărtară cu paşi mari de stânca plină de pulbere şi toată mulţimea de jos, care îi înconjura, o luă la goană ca o armată înfrântă. Alerga către Riom şi către Enval, lăsând singură marea stâncă pe dâmbul ei pietros, acoperit cu iarbă măruntă, care tăia via în două; locurile care o înconjurau de aproape nu erau încă desţelenite.

Mulţimea de sus, tot atât de numeroasă acum ca şi cealaltă, fremătă de plăcere şi de nerăbdare. Vocea puternică a lui Petrus Martel vesti:

— Atenţiune! s-a aprins fitilul!

Christiane se înfioră de aşteptare. Dar doctorul şopti la spatele ei:

— Oh, dacă au lăsat tot fitilul pe care i-am văzut eu cumpărându-l, mai avem cel puţin vreo zece minute.

Toţi ochii priveau steiul. Şi dintr-o dată un câine, un căţel negru, un fel de jăvruţă, se apropie de el. Îi dădu ocol, îl mirosi şi descoperi fără îndoială un miros suspect, pentru că începu să latre din toate puterile, cu labele înţepenite, cu părul de pe spate zbârlit, cu coada întinsă, cu urechile ridicate.

Un hohot de râs trecu prin mulţime, un hohot de râs crud; sperau că n-are să plece la timp de acolo. Apoi câteva voci îl strigară ca să-l îndepărteze. Bărbaţii îl fluierară. Încercau să arunce în el cu pietre care nu ajungeau decât până la jumătatea drumului. Dar potaia nu se clintea şi lătra cu furie la stei.

Christiane începu să tremure. O apucase o frică cumplită că va vedea animalul acela făcut bucăţi. Nu mai simţea niciun fel de plăcere, voia să plece. Spunea necontenit, enervată, gângăvind, tremurând de spaimă:

— Oh, Doamne! Oh, Doamne! are să fie omorât! Nu vreau să văd! nu vreau! nu vreau! Hai să plecăm...

Vecinul ei, Paul Brétigny, se ridică fără să scoată un cuvânt şi începu să coboare către stei cât îl duceau de repede picioarele lui lungi.

Strigăte de spaimă ţâşniră din toate gurile, un freamăt de groază scuturǎ mulţimea; potaia, când îl văzu pe omul acela voinic venind către ea, fugi în spatele stâncii. Paul se luă după ea. Câinele trecu iar de cealaltă parte şi, timp de un minut sau două, alergară în jurul steiului, luând-o când la dreapta, când la stânga, de parcă s-ar fi jucat de-a v-aţi ascunselea.

Văzând, în sfârşit, că n-are să prindă javra, tânărul o porni înapoi, în sus pe colină şi câinele, apucat din nou de furie, începu să latre iar.

Strigăte de mânie îl primiră pe imprudentul care gâfâia, pentru că oamenii nu-i iartă pe cei care i-au făcut să tremure. Christiane se înăbuşea de emoţie, îşi apăsa cu amândouă mâinile inima care îi bătea tare. Îşi pierduse capul într-atâta, încât întrebă:

— Sper că nu eşti rănit? în vreme ce Gontran striga, furios:

— Dobitocul ăsta e nebun, totdeauna face prostii de astea. N-am mai văzut asemenea tâmpit...

Dar pământul se cutremură, săltă. O bubuitură formidabilă zgudui tot ţinutul şi hăui în munţi un minut întreg, repetată de toate ecourile, ca tot atâtea lovituri de tun.

Christiane nu văzu decât o ploaie de pietre şi o coloană înaltă de ţărână care se năruia.

Numaidecât, mulţimea de sus se repezi ca un val, scoţând ţipete ascuţite. Batalionul ajutoarelor de bucătari sălta alergând la vale, lăsând în urma lui regimentul de

actori care cobora, cu Petrus Martel în frunte.

Cele trei umbrele tricolore erau cât pe ce să fie luate pe sus în coborârea asta.

Bărbaţii, femeile, ţăranii, orăşenii, toţi fugeau. Îi vedeai căzând, ridicându-se, pornind mai departe, în vreme ce, pe drum, cele două valuri de oameni, izgonite adineauri de frică, se rostogoleau acum unii către ceilalţi ca să se ciocnească şi să se amestece pe locul exploziei.

— Să mai stăm puţin, spuse marchizul, până când are să se potolească toată curiozitatea asta, ca să putem vedea şi noi ceva.

Inginerul, domnul Aubry-Pasteur, care se ridicase cu mare greutate, răspunse:

— Eu mă întorc pe poteci în sat. Nu mai am ce face aici.

Le strânse mâna, salută şi plecă.

Doctorul Honorat pierise. Se vorbea despre el. Marchizul îi spunea fiului său:

— Îl cunoşti numai de trei zile şi-ţi baţi joc necontenit de el. Până la urmă ai să-l jigneşti.

Dar Gontran ridică din umeri.

— Oh, e un înţelept, e un sceptic cumsecade! Îţi garantez eu că n-are să se supere. Când suntem numai noi doi singuri, râde de toată lumea şi de orice, începând cu pacienţii şi cu apele lui. Îţi ofer o baie de lux dacă ai să-l vezi vreodată apărându-se de glumele mele.

În vremea asta, jos, pe locul de pe care pierise stânca, era o agitaţie nemaipomenită. Mulţimea, enormă, mişcătoare, se împingea, şerpuia, striga, datorită, fără îndoială, vreunei emoţii, vreunei mirări neaşteptate.

Andermatt, totdeauna activ şi curios, repeta mereu:

— Ce i-a apucat? Ce i-a apucat?

Gontran le spuse că se duce să vadă şi plecă, în timp ce Christiane, acum indiferentă, se gândea că ar fi fost destul ca fitilul să fie mai scurt, pentru ca smintitul ei de vecin să fie ucis, să fie spintecat de aşchiile de piatră, numai pentru că ea se temuse de viaţa unui câine. Se gândea că omul acesta trebuie să fie, în adevăr, violent şi

pătimaş, ca să se arunce aşa în primejdie, fără niciun motiv, în clipa în care o femeie necunoscută îşi rosteşte o dorinţă.

Pe drum se vedeau oameni care alergau către sat. Marchizul se întreba acum şi el „Ce i-a apucat?” Andermatt nu se mai putu stăpâni şi începu să coboare coasta.

Gontran le făcu semn de jos să vină.

Paul Brétigny întrebă:

— Doamnă, vă pot oferi braţul meu?

Ea luă acel braţ care i se păru rezistent ca fierul şi, cum piciorul îi luneca în iarba caldă, se rezemă de el ca de o balustradă, cu o încredere absolută.

Gontran, venit în întâmpinarea lor, le strigă:

— E un izvor! Explozia a făcut să ţâşnească un izvor!

Pătrunseră în mulţime. Cei doi tineri, Paul şi Gontran, mergeau înainte, îndepărtau curioşii îmbrâncindu-i şi, fără să ia aminte la bombăneli, le deschideau drum Christianei şi tatălui ei.

Călcau pe un haos de pietre ascuţite, fărâmate, negre de pulbere. Ajunseră în faţa unei gropi pline de apă amestecată cu noroi care clocotea şi curgea către râu, peste picioarele curioşilor. Andermatt era acolo, străbătuse mulţimea prin procedee de insinuare care îi erau proprii, spunea Gontran, şi se uita cu mare atenţie cum musteşte şi iese apa aceea din pământ.

Doctorul Honorat, în picioare, în faţa lui, de cealaltă parte a gropii, o privea şi el cu un soi de mirare plictisită. Andermatt îi spuse:

— Ar trebui gustată. Poate că e minerală.

Doctorul răspunse:

— E, fără îndoială, minerală. Aici toate apele sunt minerale. În curând au să fie mai multe izvoare decât bolnavi.

Celălalt urmă:

— Dar e necesar să fie gustată.

Doctorului nu-i ardea de asta.

— Să aşteptăm cel puţin să se limpezească.

Fiecare voia să vadă. Cei din rândul al doilea îi împingeau pe primii în noroi. Un copil căzu în el şi lumea râse.

Oriolii, tatăl şi fiul, erau acolo, se uitau cu seriozitate la lucrul acesta neaşteptat şi nu ştiau încă ce trebuie că creadă despre el. Tatăl era slab, avea un trup mare, uscat, un cap osos, un cap grav de ţăran fără barbă; fiul, şi mai înalt, un uriaş, slab şi el, purta mustăţi şi semăna în acelaşi timp a soldat şi a podgorean.

Clocotul apei părea că creşte, volumul ei se mărea, începea să se limpezească.

În mulţime se născu o mişcare şi doctorul Latonne se ivi cu un pahar în mână. Asuda, gâfâia, şi rămase încremenit când îl văzu pe confratele lui, doctorul Honorat, cu un picior aşezat pe marginea sursei celei noi, ca un general care a cucerit primul o poziţie.

Întrebă, răsuflând greu:

— Ai gustat-o?

— Nu. Aştept să se limpezească.

Atunci, doctorul Latonne îşi cufundă paharul şi bău cu expresia aceea concentrată pe care o iau toţi experţii ca să deguste vinurile. Apoi declară:

— E excelentă! şi-i întinse paharul rivalului său: Vrei?

Dar sigur că doctorului Honorat nu-i plăceau apele minerale, pentru că răspunse zâmbind:

— Mulţumesc. E destul că ai apreciat-o dumneata. Eu le cunosc gustul.

Le cunoştea tuturor gustul, îl şi preţuia, dar în alt chip. Apoi se întoarse către moş Oriol:

— Nu se compară cu vinul dumitale cel bun!

Bătrânul fu măgulit.

Christiane văzuse destul şi voia să plece. Fratele ei şi Paul îi croiră din nou drum prin gloată. Mergea în urma lor, sprijinindu-se de braţul tatălui ei. Deodată lunecă, fu gata să cadă, şi uitându-se în jos văzu că pusese piciorul pe o bucată de carne însângerată, acoperită de păr negru

şi încleiată de noroi: era o bucăţică din căţelul cel negru, sfâşiat de explozie şi călcat în picioare de mulţime.

Se înăbuşi, atât de mişcată, încât nu-si putu stăpâni lacrimile. Îngâna, ştergându-şi ochii cu batista:

— Bietul animal! Bietul animal! Nu mai voia să audă nimic, voia să meargă acasă, să se închidă acolo. Ziua aceasta, care începuse atât de bine, se sfârşea rău pentru ca. Era o prevestire? Inima ei, crispată, bătea tare.

Acum erau singuri pe drum. Zăriră, în faţa lor, un joben înalt şi două poale de redingotă care fâlfâiau ca două aripi. Era doctorul Bonnefille, care aflase cel din urmă, şi alerga, cu un pahar în mână, ca şi doctorul Latonne.

Când îl văzu pe marchiz, se opri:

— Ce se întâmplă, domnule marchiz?... Mi s-a spus... un izvor...? un izvor mineral?

— Da, dragă doctore.

— Abundent?

— Oh, da!

— Şi... şi... ei sunt acolo?

Gontran răspunse cu seriozitate:

— Da, fără îndoială. Doctorul Latonne i-a şi făcut analiza.

Atunci doctorul Bonnefille o rupse din nou la fugă, în vreme ce Christiane, cu gândurile primenite şi puţin înveselită de mutra lui, spunea:

— Nu, nu mă duc la hotel. Hai să ne aşezăm în parc.

Andermatt rămăsese acolo, ca să se uite cum curge apa.

III

CINA FU ZGOMOTOASĂ ÎN SEARA aceea la Hotel Splendid. Istoria cu stânca şi cu izvorul însufleţea conversaţia. Nu erau prea mulţi meseni, în total vreo douăzeci, oameni de obicei tăcuţi, liniştiţi, bolnavi care după ce încercaseră toate apele cunoscute, le încercau acum pe cele ale staţiunilor noi. La capătul mesei ocupat de familiile Ravenel şi Andermatt, stătea mai întâi familia Monécu, un omuleţ albit, cu fiica lui, o fată înaltă, foarte palidă, care se ridica uneori în mijlocul mesei şi pleca, lăsându-şi farfuria pe jumătate plină, domnul Aubry-Pasteur, fostul inginer, familia Chaufour, o pereche îmbrăcată în negru pe care o întâlneai toată ziua pe aleile parcului, în spatele unui cărucior în care îşi plimbau copilul diform, şi cele două doamne Paille, mama şi fiica, amândouă văduve, înalte, masive de sus până jos, din orice parte le-ai fi privit: „E limpede, spunea Gontran, că şi-au mâncat bărbaţii şi că le-a făcut rău la stomac”.

În adevăr, veniseră să-şi vindece o boală de stomac.

Mai departe stătea un bărbat foarte rumen, aproape cărămiziu, domnul Riquier, care şi el digera rău, şi pe urmă alte persoane şterse, călători din aceia muţi care intră în sufrageriile hotelurilor cu paşi neauziţi, femeia înainte, bărbatul după ea, salută de la uşă şi se îndreaptă spre scaunele lor cu o înfăţişare sfioasă şi modestă.

Celălalt capăt al mesei era gol, cu toate că farfuriile şi tacâmurile erau aşezate pentru mesenii viitori.

Andermatt vorbea cu însufleţire. Îşi petrecuse după-masa stând de vorbă cu doctorul Latonne şi torcând o

dată cu cuvintele planuri mari, privitoare la Enval.

Doctorul îi înşirase, cu o convingere arzătoare, meritele surprinzătoare ale apelor de aici, cu mult superioare celor de la Châtel-Guyon, a căror faimă totuşi se stabilise definitiv de doi ani.

Exista deci, la dreapta, văgăuna aceea de la Royat, în plină prosperitate, în plină glorie, şi la stânga cealaltă văgăună, de la Châtel-Guyon, care devenise vestită de puţin timp! Ce nu s-ar putea face din Enval cu un pic de dibăcie!

Spunea, adresându-se inginerului:

— Da, domnule, asta e, să ai puţină dibăcie. Totul e o chestiune de pricepere, de tact, de oportunism şi de curaj. Ca să creezi o staţiune balneară trebuie să ştii să o lansezi, nimic altceva, şi ca s-o lansezi, trebuie să interesezi în această afacere marele corp medical din Paris. Eu, domnule, reuşesc întotdeauna în ceea ce întreprind, pentru că întotdeauna caut mijlocul practic, singurul care trebuie să determine succesul în fiecare caz aparte de care mă ocup; şi până ce nu-l găsesc nu fac nimic, aştept. Nu e destul să ai apă, ea trebuie să fie şi băută, şi ca să fie băută nu ajunge să strigi tu singur prin ziare şi în alte locuri că n-are pereche! Trebuie să te pricepi să faci în aşa fel încât acest lucru să fie spus discret de către singurii oameni care au influenţă asupra publicului băutor, asupra publicului bolnav de care avem nevoie, asupra publicului deosebit de încrezător care plăteşte doctoriile, adică să fie spus de către medici. Nu vorbi tribunalului decât prin avocaţi, pentru că nu-i aude decât pe ei, nu-i înţelege decât pe ei; nu-i vorbi bolnavului decât prin medici, pentru că nu-i ascultă decât pe ei.

Marchizul, care admira grozav marele simţ practic al ginerelui lui, strigă:

— Ah, foarte adevărat. De altfel, tu, dragul meu, eşti unic în a nimeri exact unde trebuie.

Andermatt, îmbărbătat, urmă:

— Aici se poate face avere! Ţinutul e minunat, clima excelentă; un singur lucru mă nelinişteşte: vom avea destulă apă pentru un mare stabiliment? Pentru că lucrurile făcute pe jumătate se nasc moarte! Ne-ar trebui un mare stabiliment şi, prin urmare, multă apă, destulă apă ca să alimenteze două sute de căzi în acelaşi timp, cu un debit rapid şi continuu: dar noul izvor, unit cu cel vechi, n-ar alimenta nici cincizeci, orice ar spune doctorul Latonne…

Domnul Aubry-Pasteur îl întrerupse:

— Oh, cât despre apă, eu pot să-ţi dau câtă vrei.

Andermatt fu uluit:

— Dumneata?

— Da, eu. Te miri… Să mă explic. Anul trecut, cam pe vremea asta eram aici, ca şi acum; pentru că eu mă simt foarte bine după băile de la Enval. Şi, într-o dimineaţă, pe când mă odihneam în odaia mea, am văzut intrând un domn voinic. Era preşedintele consiliului de administraţie al stabilimentului. Era foarte tulburat şi iată de ce: izvorul Bonnefille scăzuse în asemenea măsură încât se temeau că o să sece cu totul. Ştiindu-mă inginer de mine, venea să mă întrebe dacă n-aş putea găsi un mijloc să-i salvez şandramaua.

M-am apucat deci să studiez situaţia geologică a ţinutului. Ştiţi că în fiecare colţ al ţării zguduirile primare au adus solului perturbări şi stări diferite. Trebuia deci să descopăr de unde venea apa minerală, prin ce fisuri, care era direcţia acestor fisuri, originea şi natura lor.

Am examinat întâi cu mare grijă stabilimentul şi, zărind într-un colţ o ţeavă veche de baie scoasă din uz, am observat că era aproape înfundată de calcaruri. Va să zică, apa, depunând sărurile pe care le conţinea pe pereţii conductelor, le înfunda în scurt timp. Acelaşi lucru trebuie să se fi întâmplat fără greş în conductele naturale ale solului, acest sol fiind granitic. Prin urmare, izvorul Bonnefille era înfundat. Nimic altceva.

Trebuia să dau de el mai departe. Oricine l-ar fi căutat,

deasupra punctului lui de ieşire primitiv. Eu, după o lună de studii, de observaţii şi de chibzuială, l-am căutat şi l-am găsit cu cincizeci de metri mai jos. Şi iată de ce.

V-am spus adineauri că trebuiau determinate mai întâi originea, natura şi direcţia fisurilor din granitul prin care trece apa. Mi-a fost uşor să constat că aceste fisuri porneau din câmpie către munte şi nu de la munte către câmpia înclinată ca un acoperiş, ca urmare, fără îndoială, a unei prăbuşiri a acestei câmpii, care luase cu ea, în această prăbuşire, primele contraforturi ale munţilor. Aşa că apa, în loc să coboare, urca în toate crăpăturile straturilor granitice. Aşa am descoperit cauza acestui fenomen neprevăzut.

Odinioară, Limagne, această întindere nesfârşită de terenuri nisipoase şi argiloase, căreia abia îi vezi marginile, se afla la nivelul primului platou al munţilor. Mai târziu însă, ca urmare a constituţiei geologice de sub ea, s-a aplecat, trăgând după ea poalele munţilor, aşa cum v-am explicat adineauri. Această lăsare uriaşă a dat naştere, exact în punctul care separă pământul de granit, unui baraj enorm de argilă, foarte profund şi impenetrabil pentru lichide.

Lucrurile stau aşa:

Apa minerală provine din centrul foştilor vulcani. Cea care vine de foarte departe se răceşte pe drum şi iese la lumină rece, ca aceea a izvoarelor obişnuite; cea care vine din centrele mai apropiate, ţâşneşte caldă încă, la diverse grade, după cât e departe de cuptoare. Iată însă ce drum face. Coboară la adâncimi necunoscute, până în clipa în care întâlneşte barajul de argilă de la Limagne. Neputând să-l străpungă, împinsă de o mare presiune, caută o ieşire. Atunci întâlneşte crăpăturile înclinate ale granitului, pătrunde în ele şi suie în lungul lor, până când ajung la suprafaţa pământului. În acel moment îşi reia direcţia de la început şi începe să curgă către câmpie, în vadul obişnuit al pâraielor. Trebuie să vă mai spun că noi nu vedem nici a suta parte din apele minerale care se află

în aceste văi. Le descoperim numai pe acelea care ies la vedere. Celelalte, care ajung la fisurile granitului sub un strat gros de pământ rodnic, cultivat, se pierd în acest pământ, care le absoarbe.

De aici trag următoarele concluzii: 1) Că, pentru a avea apă, e destul să urmăreşti înclinarea şi direcţia straturilor de granit suprapuse.

2) Că, pentru a o păstra, e destul să împiedici ca aceste fisuri să fie înfundate de depozite de calcar, adică să întreţii cu grijă micile puţuri artificiale.

3) Că, pentru a fura izvorul vecinului, trebuie să i-l iei printr-un sondaj făcut în aceeaşi fisură de granit, sub el, şi nu deasupra lui, cu condiţia, bineînţeles, de a te plasa dincoace de barajul de argilă care sileşte apele s-o apuce la deal.

Din acest punct de vedere, izvorul descoperit azi e situat admirabil, numai la câţiva metri depărtare de acest baraj. Dacă cineva ar vrea să facă un nou stabiliment, ar trebui să-l aşeze acolo.

Când inginerul tăcu, urmă o clipă de linişte. Andermatt, încântat, spuse numai:

— Ia te uită! Când deschizi culisele, piere tot misterul. Domnule Aubry-Pasteur, eşti un om preţios.

În afară de el, nu mai pricepuseră decât marchizul şi Paul Brétigny. Gontran nu ascultase nimic. Ceilalţi, cu urechile şi ochii căscaţi la gura inginerului, stăteau prostiţi de mirare. Mai ales doamnele Paille, care erau foarte cucernice, se întrebau dacă această explicaţie dată unui fenomen orânduit de Dumnezeu şi săvârşit cu mijloacele lui tainice, nu avea ceva antireligios. Mama crezu că e de datoria ei să spună:

— Providenţa e foarte surprinzătoare.

Doamnele de pe la mijlocul mesei aprobară din cap, neliniştite şi ele de a fi auzit aceste cuvinte neînţelese.

Domnul Riquier, omul cărămiziu, rosti:

— Pot să vină apele astea de Enval din vulcani sau din lună, dar uite că eu le beau de zece zile şi nu simt încă

niciun efect.

Domnul şi doamna Chaufour protestară în numele copilului lor, care începea să mişte piciorul drept, ceea ce nu se mai întâmplase de şase ani, de când îl îngrijeau.

Riquier răspunse:

— Ei, Doamne, asta e o dovadă că n-avem aceeaşi boală, dar nu că apa de Enval vindecă bolile de stomac.

Părea furios, exasperat de această nouă încercare zadarnică.

Dar domnul Monécu luă şi el cuvântul în numele fiicei sale şi afirmă că, de opt zile, începuse să suporte alimentele, fără să fie nevoită să iasă din odaie la fiecare masă.

Fiica lui cea înaltă se înroşi, cu nasul în farfurie.

Şi doamnele Paille se simţeau mai bine.

Atunci Riquier se supără şi se întoarse brusc către cele două femei:

— Doamnelor, dumneavoastră suferiţi de stomac?

Răspunseră amândouă într-un glas:

— Da, domnule. Nu mistuim nimic.

Riquier fu gata să sară de pe scaun, gângăvind:

— Dumneavoastră… dumneavoastră… Păi ajunge să vă privească cineva! Dumneavoastră, doamnelor, suferiţi de stomac? Asta înseamnă că mâncaţi prea mult!

Doamna Paille, mama, se înfurie şi rosti:

— În privinţa dumitale, domnule, nu rămâne nicio îndoială, dai pe faţă caracterul oamenilor al căror stomac e pierdut. Adevărată e vorba că un stomac bun face ca omul să fie politicos.

O doamnă bătrână, foarte slabă, al cărei nume nu-l cunoştea nimeni, spuse cu autoritate:

— Cred că toată lumea s-ar simţi mai bine după apele de la Enval, dacă directorul hotelului şi-ar aduce niţel aminte că găteşte pentru bolnavi. Zău, ne dă nişte lucruri cu neputinţă de mistuit.

Şi, dintr-o dată, toţi mesenii căzură de acord. Se iscă o furie generală împotriva hotelierului care le servea

languste, mezeluri, ţipari cu sos tartar, varză, da, varză şi cârnaţi, cele mai indigeste alimente din lume, acestor oameni cărora cei trei doctori, Bonnefille, Latonne şi Honorat, le recomandau numai carne albă, fragedă şi slabă, legume proaspete şi lăptuci.

Riquier fremăta de furie:

— N-ar trebui oare ca medicii să supravegheze masa în staţiunile termale, fără să lase la aprecierea unui animal alegerea atât de importantă a hranei? Uite, în fiecare zi ni se dau, ca intrare, ouă tari, sardele şi şuncă…

Domnul Monécu îl întrerupse:

— Oh, să avem iertare, fiica mea nu mistuie bine decât şunca; de altfel i-a şi fost recomandată de Mas-Roussel şi de Rémusot.

Riquier strigă:

— Şunca! Şunca! Dar e o otravă, domnule!

Şi deodată masa se despărţi în două clanuri, unul care mistuia şi altul care nu mistuia şunca.

Începu o discuţie nesfârşită, discuţie care era reluată în fiecare zi, asupra clasării alimentelor.

Până şi laptele fu discutat cu mânie, pentru că Riquier nu putea bea niciun păhărel de lapte fără să nu aibă numaidecât o indigestie.

Aubry-Pasteur, enervat la rândul lui că se contestau calităţile lucrurilor după care se prăpădea, răspunse şi el:

— Dar, pentru Dumnezeu, domnule, dacă eşti bolnav de dispepsie şi eu de gastralgie, mistuim fiecare alimente tot atât de diferite ca lentilele de ochelari necesare miopilor şi prezbiţilor, care au, şi unii şi ceilalţi, ochii bolnavi.

Şi mai adăugă:

— Eu mă înăbuş când beau un pahar de vin roşu, şi cred că nimic nu-i e mai dăunător omului decât vinul. Toţi băutorii de apă trăiesc o sută de ani. În vreme ce noi…

Gontran rosti, râzând:

— Pe cuvântul meu, fără vin şi fără… căsătorie, viaţa mi-ar părea foarte monotonă.

Cele două doamne Paille plecară ochii. Ele beau foarte mult vin de Bordeaux superior, fără apă, şi îndoita lor văduvie părea că dovedeşte că aplicaseră asupra bărbaţilor acelaşi sistem, de vreme ce fiica avea numai douăzeci şi doi de ani şi mama abia patruzeci.

Andermatt însă, care era atât de vorbăreţ de obicei, stătea tăcut şi gânditor. Deodată îl întrebă pe Gontran:

— Ştii unde locuieşte familia Oriol?

— Da, mi s-a arătat adineauri casa lor.

— Ai putea să mă duci după cină acolo?

— Fără îndoială. Are să-mi facă chiar plăcere să te întovărăşesc. N-o să-mi pară rău să le mai văd o dată pe fetişcanele acelea.

Cum se sfârşi cina, plecară, în vreme ce Christiane, obosită, marchizul şi Paul Brétigny se urcau în salon, ca să-şi încheie seara.

Era încă lumină din plin, pentru că în staţiunile balneare se cinează devreme. Andermatt îl luă de braţ pe cumnatul lui.

— Dragă Gontran, dacă bătrânul ăsta e om de înţeles şi dacă analiza va da la iveală ceea ce speră doctorul Latonne, am să încerc aici, cred, o mare afacere: un oraş balnear. Vreau să lansez un oraş balnear!

Se opri în mijlocul drumului şi-l luă pe tovarăşul lui de drum de amândouă marginile surtucului.

— Ah, voi nu pricepeţi ce distractive sunt afacerile, nu afacerile negustorilor, ale comercianţilor, ci afacerile cele mari, ale noastre! Da, dragul meu, când le înţelegi bine, ele rezumă tot ceea ce au iubit oamenii, sunt în acelaşi timp politică, război, diplomaţie, tot, tot! Trebuie să cauţi mereu, să găseşti, să născoceşti, să pricepi orice, să prevezi orice, să combini orice, să îndrăzneşti orice. Astăzi marea bătălie se dă cu banii. Eu văd monedele de cinci franci ca pe nişte ostaşi cu pantaloni roşii, monedele de douăzeci de franci ca pe nişte locotenenţi strălucitori, hârtiile de o sută de franci ca pe nişte căpitani şi pe cele de o mie ca pe nişte generali. Şi mă lupt, fir-ar al naibii,

mă lupt de dimineaţă până seara, cu toată lumea, cu toată lumea. Asta înseamnă să trăieşti, să trăieşti din belşug, aşa cum trăiau atotputernicii de odinioară. Noi suntem atotputernicii de azi, asta e, adevăraţii, singurii puternici! Poftim, uită-te la satul ăsta, la satul ăsta amărât! Eu am să fac din el un oraş, un oraş alb, de hoteluri mari care au să fie şi ele pline de lume, cu ascensoare, cu servitori, cu trăsuri, cu o mulţime de bogătaşi slujiţi de o mulţime de săraci. Şi toate astea numai pentru că am avut chef într-o seară să mă lupt cu Royat, care se află la dreapta şi cu Châtel-Guyon, care se află la stânga, cu Mont-Dore, cu La Bourboule, cu Châteauneuf, cu Saint-Nectaire, care se află în spatele nostru, cu Vichy, care ne stă în faţă! Şi am să izbutesc, pentru că deţin mijlocul, singurul mijloc. Am văzut-o dintr-o dată, aşa cum vede un mare general partea slabă a duşmanului. În meseria noastră trebuie să ştii şi să conduci oamenii, să-i însufleţeşti şi să-i supui. Ah, ce distractiv e să trăieşti, când poţi face asemenea lucruri! Cu oraşul ăsta am în faţa mea trei ani de plăcere Şi pe urmă, gândeşte-te ce noroc că am întâlnit acest inginer care ne-a spus la cină nişte lucruri grozave, nişte lucruri grozave, dragul meu! Sistemul lui e limpede ca lumina zilei. Datorită lui voi ruina vechea Societate fără să am nevoie măcar s-o cumpăr.

Se rupse din loc şi începură să urce încetişor drumul din stânga, care duce la Châtel-Guyon.

Gontran spunea uneori: „Când trec pe lângă cumnatul meu, aud desluşit cum sună în capul lui acelaşi zgomot ca în sălile de la Monte-Carlo, zgomotul acela de aur răscolit, bătut, tras, râcâit, pierdut, câştigat!”

În adevăr, Andermatt îţi trezea ideea unei ciudate maşini omeneşti construite numai pentru a calcula, a frământa, a manipula mental banii. De altfel, punea o mare cochetărie în această pricepere a lui specială şi se lăuda că poate cântări de la prima privire valoarea precisă a oricărui lucru. De aceea era văzut întotdeauna,

oriunde se găsea, luând un obiect, cercetându-l, răsucindu-l pe toate feţele şi declarând: „Valorează atât”. Nevasta şi cumnatul lui, amuzaţi de mania asta, se distrau să-l înşele, să-i prezinte mobile ciudate, rugându-l să le evalueze şi când stătea încurcat în faţa descoperirilor lor nemaipomenite, amândoi râdeau de se prăpădeau. Uneori, pe stradă, la Paris, Gontran îl oprea în faţa unei prăvălii, îl silea să aprecieze valoarea întregii vitrine sau a unui cal care şchiopăta, înhămat la o trăsură, sau a unui camion pentru mutări, cu toate mobilele care erau pe el, cu tot.

Într-o seară, în care soră-sa dădea o masă mare, îl somase pe William, pe când cinau, să le spună cu aproximaţie cât putea valora obeliscul, apoi, după ce acesta spusese o cifră oarecare, îi pusese aceeaşi întrebare pentru podul Solferino şi pentru arcul de triumf din piaţa Étoile. Şi încheiase cu seriozitate: „Ai putea face o lucrare foarte interesantă asupra evaluării principalelor monumente de pe glob”.

Andermatt nu se supăra niciodată şi se potrivea la toate glumele lui ca un om superior, sigur de el.

Gontran îl întrebase odată: „Dar eu cât valorez?” William refuzase să răspundă, apoi, la stăruinţele cumnatului lui care repeta: „Hai, dacă aş fi luat zălog de tâlhari, cât ai da ca să mă răscumperi?” îi răspunse în sfârşit: „Ei, atunci... atunci... le-aş da o poliţă, dragă”. Zâmbetul lui spunea atâta, încât celălalt, niţel jignit, nu mai stărui.

De altfel, lui Andermatt îi plăceau bibelourile de artă, pentru că era un om iscusit, le cunoştea foarte bine şi le colecţiona dibaci, cu acel fler de copoi pe care îl avea în toate tranzacţiile lui comerciale.

Ajunseseră în faţa unei case arătoase. Gontran îl opri şi-i spuse:

— Aici.

Pe poarta grea de stejar atârna un ciocan de fier, bătură, şi o servitoare slabă veni să le deschidă.

Bancherul întrebă:

— Domnul Oriol e acasă?

Femeia răspunse:

— Poftiţi.

Intrară într-o bucătărie, o bucătărie mare, de gospodărie ţărănească, în care, sub ceaun, mai pâlpâia încă o fărâmă de foc, apoi fură duşi într-o altă încăpere, în care era adunată familia Oriol. Tatăl dormea, cu spinarea rezemată de spătarul unui scaun, cu picioarele pe altul. Fiul, cu amândouă coatele pe masă, citea *Le petit journal,* cu atenţia violentă a unui spirit care se concentrează anevoie, şi cele două fete, în faţa ferestrei, brodau la aceeaşi canava, începută la două capete.

Ele se ridicară cele dintâi, amândouă deodată, uimite de vizita asta neprevăzută, apoi Jacques, zdrahonul, ridică faţa, o faţă congestionată de efort cerebral. În sfârşit, se trezi şi moş Oriol şi-şi trase, unul după altul, picioarele lungi de pe celălalt scaun.

Odaia era goală, văruită, poditǎ cu piatră, mobilată cu scaune de paie, cu un scrin de mahon cu patru litografii colorate puse sub sticlă şi cu perdele albe, mari.

Se priveau unii pe alţii, şi slujnica, cu fusta sumeasă până la genunchi, stătea lângă uşă, pironită de curiozitate.

Andermatt se prezentă, îşi spuse numele, spuse şi numele cumnatului său, contele de Ravenel, se plecă adânc în faţa fetelor, cu un salut până la pământ de cea mai mare eleganţă, apoi se aşeză liniştit şi rosti:

— Domnule Oriol, am venit să discut o afacere cu dumneata. De altfel, n-am s-o iau pe departe ca să mă explic. Iată. Ai descoperit mai adineauri un izvor în via dumitale. Analiza acestei ape se va face în câteva zile. Dacă nu are niciun merit, mă retrag, bineînţeles; dacă, dimpotrivă, va fi ceea ce sper eu, îţi propun să-ţi cumpăr bucata asta de pământ şi pe toate cele care o înconjoară.

Gândeşte-te la un lucru: nimeni nu-ţi va putea da ceea ce-ţi ofer eu, nimeni! Toată Societatea e pe cale de a da

faliment, n-are să-i vină ideea de a clădi un nou stabiliment, şi insuccesul acestei întreprinderi nu va încuraja alte încercări.

Nu-mi răspunde nimic astăzi, stai de vorbă cu familia dumitale. Când vom cunoaşte analiza, ai să-mi spui ce preţ îmi ceri. Dacă are să-mi convină, am să spun da, dacă n-are să-mi convină, am să spun nu, şi am să plec. Eu nu mă tocmesc.

Ţăranul, om de afaceri în felul lui şi viclean cum nu mai era altul, răspunse cu politeţe că avea să vadă el, că era onorat, că avea să se gândească, şi-l pofti la un pahar de vin.

Andermatt primi, şi cum lumina zilei scădea, Oriol le spuse fetelor lui, care se apucaseră iar de brodat, cu ochii plecaţi peste lucru:

— Ia faceţi un pic de lumină, fetiţelor.

Se ridicară amândouă deodată, trecură în odaia vecină, apoi se întoarseră, una aducând două lumânări aprinse, cealaltă patru pahare fără picior, pahare de om sărac. Lumânările erau noi, împodobite cu rozete de hârtie roz, aşezate fără îndoială pentru frumuseţe pe căminul fetiţelor.

Atunci se ridică şi Colos, pentru că numai bărbaţii coborau în pivniţă.

Andermatt avu o idee:

— Mi-ar face plăcere să văd pivniţa dumitale. Eşti cel mai de frunte podgorean din ţinut, trebuie să fie foarte frumoasă!

Oriol, atins drept în inimă, se grăbi să-i conducă, şi, luând unul dintre sfeşnice, o porni înainte. Trecură iar prin bucătărie, apoi coborâră într-o curte în care zarea de lumină care mai era în aer lăsa să se ghicească nişte butoaie mari, goale, în picioare, nişte pietre de moară de granit uriaşe, rostogolite într-un colţ, găurite în mijloc, asemănătoare cu roţile vreunui car antic şi uriaş, un teasc demontat, cu şuruburile lui de lemn, cu mădularele poleite de uzură, lucind deodată în umbră sub o rază de

lumină, şi nişte unelte de lucru, al căror oţel lustruit de cât umblaseră în pământ, străluceа ca armele de luptă. Toate aceste lucruri se luminau treptat, pe măsură ce bătrânul trecea prin faţa lor, ducând într-o mână lumânarea şi adunându-i lumina cu cealaltă, proiectând-o.

Începuse să miroasă a vin, a strugure strivit, uscat. Ajunseră la o uşă închisă cu două broaşte. Oriol o deschise şi, ridicând deodată sfeşnicul deasupra capului, arătă nelămurit un lung şirag de butoaie puse la rând şi având lângă pântecele lor un alt şirag de butoaie mai mici. Le arătă mai întâi că această pivniţă fără urcuşuri şi coborâşuri se înfunda în munte, apoi le explică conţinutul butoaielor, vârsta vinurilor, calităţile, virtuţile lor, şi, când ajunse la butoiul din viţa rezervată familiei, mângâie polobocul cu mâna, aşa cum mângâi crupa unui cal iubit, şi rosti cu mândrie:

— O să gustaţi din ăsta. Nu există niciun vin în sticle care să se compare cu el, nici la Bordeaux, nici în altă parte.

Avea patima puternică a ţăranilor pentru vinul păstrat în butoi.

Colos, care îi urma aducând o bardacă, se aplecă şi învârti caneaua, în vreme ce taică-său îl lumina cu grijă, de parcă ar fi săvârşit o muncă grea şi migăloasă.

Lumânarea le lumina în plin chipurile, capul de procuror bătrân al tatălui şi capul de soldat-ţăran al fiului.

Andermatt şopti la urechea lui Gontran:

— Ce zici, e frumos ca o pânză de Téniers, nu?

Tânărul răspunse încet:

— Mie îmi plac mai mult fetele.

Apoi se întoarseră.

Trebuiră să bea vinul, să bea mult, ca să fie pe placul celor doi Orioli.

Fetele se apropiaseră de masă şi lucrau mai departe, de parcă n-ar fi fost nimeni de faţă. Gontran le privea necontenit, întrebându-se dacă erau gemene, atât semănau de tare. Totuşi, una era mai grasă şi mai mică,

iar cealaltă mai distinsă. Părul lor castaniu, nu negru, pieptănat lins pe tâmple, strălucea la cea mai mică mişcare a capetelor lor. Aveau fălcile şi fruntea cam puternice, a rasei auvergnate, pometii cam ieşiţi, dar gura fermecătoare, ochii încântători, sprâncenele foarte precis desenate şi un ten de o prospeţime minunată. Văzându-le, simţeai că nu fuseseră crescute în casa asta, ci într-un pension elegant, în mănăstirea în care se duc domnişoarele bogate şi nobile din Auvergne, şi că deprinseseră acolo manierele alese ale fetelor din lumea bună.

Totuşi, Gontran, scârbit de paharul acela de vin roşu pus în faţa lui, îi făcea semn cu piciorul lui Andermatt. ca să-l hotărască să plece. Andermatt se ridică, în sfârşit, şi amândoi strânseră cu energie mâinile celor doi ţărani, apoi le salutară din nou ceremonios pe fete, care le răspunseră de data asta fără să se ridice, cu o uşoară mişcare a capului.

Cum ajunseră în uliţă, Andermatt începu iar să vorbească.

— Ai văzut, dragul meu, ce familie curioasă! Cât de evidentă e aici trecerea de la norod la lumea bună. A fost nevoie de fiu ca să cultive via, să nu se mai plătească salariul unui om – o economie neroadă – n-are a face, aşa că l-au păstrat. El a rămas ţăran. Fetele fac parte din lumea bună, aproape în întregime. Să se mărite cum trebuie, şi vor fi tot atât de bine ca oricare dintre nevestele noastre şi chiar mai bine decât cele mai multe dintre ele. Sunt tot atât de mulţumit să-i văd pe oamenii ăştia, cum e un geolog când găseşte un animal din epoca terţiară.

Gontran întrebă:

— Care îţi place mai mult?

— Care? Cum, care? Care ce?

— Dintre fetele astea?

— Ah, Doamne, habar n-am! Nu m-am uitat la ele ca să le compar. Dar ce-ţi pasă, doar n-ai de gând să răpeşti

una?

Gontran începu să râdă.

— Oh, nu, sunt mulţumit să întâlnesc şi eu odată nişte femei proaspete, în adevăr proaspete, proaspete cum nu e niciuna în lumea noastră. Îmi place să le privesc, aşa cum îţi place ţie să priveşti un Téniers. Nu-mi place nimic mai mult decât să văd o fată frumoasă, oriunde ar fi, din orice clasă ar face parte. Astea sunt bibelourile mele. Eu nu colecţionez, dar admir, admir cu pasiune, ca un artist, dragul meu, ca un artist convins şi dezinteresat! Ce vrei, asta e pasiunea mea! Ah, şi în legătură cu asta, n-ai putea să-mi împrumuţi cinci mii de franci?

Celălalt se opri şi murmură un „Iar!” energic.

Gontran răspunse simplu: „Iar!” Şi porniră mai departe.

Andermatt reluă:

— Ce dracu faci cu banii?

— Îi cheltuiesc.

— Da, dar îi cheltuieşti cu nemiluita.

— Dragă prietene, îmi place tot atât de mult să-i cheltuiesc, pe cât îţi place dumitale să-i câştigi. Mă înţelegi?

— Foarte bine, dar nu-i câştigi dumneata.

— Adevărat. Nu ştiu. Nu poţi avea tot. Dumneata ştii să-i câştigi, dar uite, nu ştii de fel să-i cheltuieşti. Banii nu-ţi par buni decât ca să-ţi aducă dobânzi. Eu nu ştiu să-i câştig, dar ştiu foarte bine să-i cheltuiesc. Îmi aduc mii de lucruri pe care dumneata nu le ştii decât din nume. Am fost făcuţi ca să devenim, cumnaţi. Ne completăm minunat.

Andermatt şopti:

— Ţicnitule! Nu, n-ai să ai cinci mii de franci, dar am să-ţi împrumut o mie cinci sute... pentru că... pentru că am să am poate nevoie de dumneata peste câteva zile.

Gontran răspunse, foarte liniştit:

— Atunci îi primesc ca pe un aconto.

Celălalt îl bătu pe umăr, fără să-i răspundă.

Se apropiau de parcul luminat de lampioane atârnate în

ramurile copacilor. Orchestra de la Cazino cânta o arie clasică şi lentă, care părea şchioapă, ciuruită de găuri şi de tăceri, executată de aceiaşi patru artişti, istoviţi de a cânta mereu, dimineaţa şi seara, în singurătatea asta, pentru frunze şi pentru râu, de a produce efectul a douăzeci de instrumente, şi istoviţi şi de faptul că nu aveau să fie de loc plătiţi la sfârşitul lunii, deoarece Petrus Martel le dădea drept orice remuneraţie coşuri de vin sau sticle de lichior, pe care pacienţii n-aveau să le consume niciodată.

Prin zgomotul concertului răzbea cel al biliardului, ciocnirea bilelor şi vocile care vesteau: „douăzeci, douăzeci şi unu, douăzeci şi doi”,

Andermatt şi Gontran urcară la etaj. Numai domnul Aubry-Pasteur şi doctorul Honorat îşi beau cafeaua lângă muzicanţi. Perus Martel şi Lapalme jucau partida lor îndârjită; casieriţa se trezi şi întrebă:

— Ce doresc domnii?

IV

CEI DOI ORIOLI STĂTUSERĂ MULT de vorbă, după ce se culcaseră fetele. Emoţionaţi şi tulburaţi de propunerea lui Andermatt, căutau mijlocul să-i aţâţe şi mai tare dorinţa, fără să-şi compromită interesele. Cântăreau cu înţelepciune, ca nişte ţărani practici, toate şansele, înţelegând foarte bine că, într-un ţinut în care apele minerale ţâşnesc de-a lungul tuturor pâraielor, nu trebuiau să respingă printr-o cerere exagerată cumpărătorul acesta neaşteptat, care nu va mai fi găsit a doua oară. Dar, în acelaşi timp, nu trebuia să i se lase în întregime în mână acel izvor, care putea da naştere într-o zi unui puhoi de bani lichizi, pentru că luau pildă de la Royat şi de la Châtel-Guyon.

Se gândeau deci la mijloacele cu care ar fi putut aprinde până la nebunie ardoarea bancherului, îşi imaginau societăţi fictive care i-ar fi supralicitat oferta, o serie de viclenii stângace, pe care le simţeau şubrede, fără să izbutească să născocească altele mai dibace. Dormiră prost. Apoi, dimineaţa, tatăl, care se scula cel dintâi, se întrebă dacă izvorul nu pierise peste noapte. De altfel, era cu putinţă să plece aşa cum venise, să intre înapoi în pământ şi să nu-l mai poată prinde. Se sculă, neliniştit, apucat de o teamă de om zgârcit, îl zgudui pe fiu-său şi-i povesti teama lui. Colos cel mare îşi scoase picioarele de sub cearceafurile cenuşii şi se îmbrăcă, ca să se ducă să vadă, împreună cu taică-său.

În orice caz, aveau să dichisească câmpul şi chiar izvorul, să scoată pietrele, să-l facă frumos, curat, ca pe

un animal pe care vrei să-l vinzi.

Îşi luară târnăcoapele şi lopeţile şi porniră la drum, alături, cu pasul lor mare, legănat.

Mergeau fără să se uite la nimic, preocupaţi de treburile lor, răspunzând cu un singur cuvânt de salut vecinilor şi prietenilor pe care îi întâlneau. Când ajunseră pe drumul care duce la Riom, începură să se simtă neliniştiţi privind în zare, încercând să vadă apa clocotitoare şi strălucitoare sub soarele dimineţii. Drumul era pustiu, alb şi prăfos, alături de râul ocrotit de sălcii. Deodată, sub o salcie, Oriol zări două picioare, apoi, după ce mai făcu trei paşi, îl recunoscu pe moş Clovis, aşezat pe marginea drumului, cu cârjele puse în iarbă, alături de el.

Era un paralitic bătrân, vestit în tot ţinutul pe care îl bătătorea de zece ani, greoi şi încet, pe picioarele lui de stejar, cum spunea el, ca un sărman desenat de Cailot. Fost braconier de păduri şi de ape, prins şi condamnat, de multe ori, se îmbolnăvise de pe urma ierbii umede în care stătuse prea mult culcat, la pândă, şi a râurilor, în care, noaptea, umblase la pescuit cu apa până la brâu. Acum gemea şi se târa ca un crab care şi-ar fi pierdut labele. Mergea târându-şi piciorul drept pe pământ ca pe o zdreanţă şi cu stângul ridicat, zgârcit. Dar, flăcăii din sat care alergau seara după fete sau după iepuri, spuneau că îl întâlniseră pe moş Clovis iute ca un cerb şi mlădios ca o şopârlă, pe sub tufişuri şi prin poiene, şi că reumatismele lui nu erau de fapt decât „o păcăleală pentru jandarmi”. Mai ales Colos se încăpăţâna să susţină că îl văzuse, şi nu numai o dată ci poate de cincizeci de ori, întinzând laţuri, cu cârjele sub braţ.

Bătrânul Oriol se opri în faţa bătrânului vagabond, cu mintea străfulgerată de un gând încă nedesluşit, pentru că gândurile îşi făceau drum încet în capul lui pătrat de auvergnat.

Îi dădu bună ziua. Apoi vorbiră despre timp, despre viţa în floare, despre încă două sau trei lucruri, dar cum Colos

o luase înainte, taică-său îl ajunse cu paşi largi.

Izvorul lor curgea încă, acum limpede, şi tot fundul văgăunii era roşu, de un roşu frumos, închis, pricinuit de un depozit îmbelşugat de fier.

Cei doi bărbaţi se priviră zâmbind, apoi începură să cureţe locul, să scoată pietrele şi să le pună maldăr. Găsiră şi ultimele rămăşiţe ale câinelui mort şi le îngropară glumind. Dar deodată bătrânul Oriol lăsă sapa să-i cadă. O cută vicleană de bucurie îi încreţi colţurile gurii late şi coada ochilor şireţi. Îi spuse fiului lui:

— Ia vino încoa, să vezi.

Celălalt îl ascultă. Ieşiră din nou în drum şi se întoarseră pe unde veniseră. Moş Clovis îşi încălzea mereu la soare mădularele şi cârjele.

Oriol se opri în faţa lui şi întrebă:

— Vrei să câştigi o sută de franci?

Celălalt, prudent, nu răspunse.

Ţăranul repetă:

— Hei, un şutar?

Atunci vagabondul se hotărî şi şopti:

— Ei, pe dracu, aşa ceva nu să mai întreabă.

Moş Oriol îi explică îndelung, cu viclenie, cu subînţelesuri, cu repetări nesfârşite, că dacă se învoia să facă în fiecare zi, de la zece la unsprezece o baie de un ceas într-o groapă pe care Colos şi el aveau s-o sape alături de izvorul lui, şi să fie tămăduit peste o lună, aveau să-i dea o sută de franci în monede de argint.

Paraliticul asculta cu o mutră prostească, apoi spuse:

— Dacă nu m-au tămăduit pe mine toate doftoriile, n-o să mă tămăduie apa voastră.

Colos se supără deodată:

— Ehei, şmechere bătrân, ştii bine că io îţi cunosc boala, nu mă duci tu pă mine. Ce făceai luna ce trecu în pădurea de la Comberombe, pă la unşpe noaptea?

Bătrânul răspunse iute:

— Nu-i adevărat.

Colos se înfierbântă:

— Nu-i adevărat, păcătosule, c-ai sărit peste şanţu' lu' Jean Mannezat şi ai plecat prin văgăuna Poulin?

Celălalt repeta cu tărie:

— Nu-i adevărat!

Jacques cel voinic, înfuriat, ameninţător aproape, strigă:

— Auzi, nu-i adevărat! Atunci, şontorog bătrân, ascultă: când te-oi mai vedea noaptea în pădure sau în apă, o să pui mâna pe tine, auzi, fiindcă io am picioarele şi mai lungi, şi o să te leg de un pom până o veni dimineaţa, şi o să vin să te iau dă acolo cu tot şatu după mine!

Moş Oriol îşi opri fiul, şi rosti blajin:

— Mă, Clovis, poţi să încerci! Colos şi cu mine o şă-ţi facem o baie. Vii în fiecare zi vreme dă o lună. Îţi dau pentru asta nu o şută, două şute de franci. Şi pă urmă, auzi, dacă după o lună te tămădui, îţi mai dau cinci şutare pă deasupra. Auzi, cinci şutare în monede de argint, peste alea două şute, face şapte şute!

Adicătelea două şute pentru băi, vreme de o lună, şi cinci şute pentru tămăduire. Şi mai ascultă încoa: iar te apucă durerile. Dacă te apucă la toamnă, nu-i vina noastră, apa tot te-a tămăduit odată.

Bătrânul răspunse liniştit:

— Atunci vreau. Dacă nu ne izbuteşte, vedem noi mai departe.

Cei trei bărbaţi îşi strânseră mâna, ca să încheie târgul făcut. Apoi cei doi Oriol se întoarseră la izvorul lor ca să sape baia pentru moş Clovis.

Lucrau de vreun sfert de ceas, când auziră nişte voci pe drum.

Erau Andermatt şi doctorul Latonne. Cei doi ţărani îşi făcură cu ochiul şi se opriră din săpat.

Bancherul veni la ei, le strânse mâna, apoi toţi patru începură să privească apa, fără să scoată un cuvânt.

Clocotea ca apa pusă pe un foc puternic, făcea băşici şi scotea gaze, apoi curgea către râu printr-un şănţuleţ subţire, pe care şi-l croise. Oriol, cu un zâmbet de

mândrie pe buze, rosti deodată;

— Ce ziceţi, are ceva fier!

În adevăr, fundul devenise roşu şi chiar pietricelele pe care le scălda în drumul ei păreau acoperite de un mucegai purpuriu.

Doctorul Latonne răspunse:

— Da. Dar asta nu înseamnă nimic, trebuie să-i aflăm şi celelalte calităţi.

Ţăranul urmă:

— Mai întâi că Coloş şi cu mine am băut aşeară fiecare câte un pahar şi am şi şimţit că ne-a dat aşa, o tărie pă dinăuntru. Nu-i aşa, fiule?

Zdrahonul răspunse cu convingere:

— Apoi da, ne-a dat o tărie pă dinăuntru.

Andermatt rămase neclintit, cu picioarele pe marginea gropii. Se întoarse către medic:

— Pentru ceea ce aş vrea eu să fac, am nevoie de un volum de apă cam de şase ori mai mare decât ăsta, nu-i aşa?

— Da, aproape.

— Crezi că îl vom găsi?

— Oh, eu nu ştiu.

— Asta e. Cumpărarea terenurilor nu se va putea face definitiv decât după sondaje. Odată analiza făcută, va trebui să încheiem o opţiune de vânzare autentificată, dar care nu va putea fi efectuată decât dacă toate sondajele vor da rezultatele sperate.

Moş Oriol fu cuprins de nelinişte. Nu pricepea. Andermatt îi explică atunci că nu-i ajungea un singur izvor şi-i demonstră că nu-l putea cumpăra decât dacă mai găsea şi altele. Dar că nu putea căuta celelalte izvoare decât după ce semna o opţiune de vânzare.

Cei doi ţărani părură numaidecât convinşi că pământul lor conţinea tot atâtea izvoare câţi butuci de viţă avea. Nu trebuiau decât să sape şi se va vedea, se va vedea!

Andermatt rosti cu simplitate:

— Da, se va vedea.

Dar moş Oriol îşi muie mâna în apă şi declară:

— A dracului, e fierbinte dă poţi să fierbi un ou în ea, e mult mai fierbinte decât aia a lui Bonnefille.

Latonne îşi muie şi el degetul şi recunoscu că era cu putinţă.

— Şi pe urmă are mai mult guşt şi un guşt mai bun. Nu miroase prost ca aialaltă. Oh, pă răspunderea mea că aşta e bună! Cunosc eu apele de pe aici, că mă uit la ele cum curg de cincizeci de ani! Niciodată, da niciodată n-am văzut una mai frumoasă!

Tăcu câteva clipe, apoi continuă:

— Nu că zic, ca ş-o vând! zău că nu. Aş vrea să fac o probă în faţa dumneavoastră, nu o probă de farmacişt, o probă adevărată pă un bolnav. Mă prind că ar tămădui un damblagiu, aşa e dă caldă şi bună la gust, mă prind!

Păru că se gândeşte, apoi că priveşte pe culmile munţilor apropiaţi, să vadă dacă nu găseşte damblagiul dorit. Nedând de el, îşi cobori privirea de-a lungul drumului.

La o depărtare de două sute de metri de acolo se zăreau, la marginea drumului, picioarele neputincioase ale vagabondului, al cărui trup era ascuns de trunchiul sălciei.

Oriol îşi duse mâna streaşină la ochi şi-l întrebă pe fiu-său:

— Moş Cloviş nu mai e acolo?

Coloş răspunse râzând:

— Ba da, ba da. Nu fuge el aşa dă iute ca un iepure.

Oriol făcu un pas către Andermatt şi rosti cu o convingere gravă şi adâncă:

— Ştai, domnule, să vezi ce spui io. Uite colo un damblagiu pe care domnu' doctor îl cunoaşte bine, da un damblagiu adevărat, pă care nimeni nu l-a văzut de zece ani făcând un paş. Nu-i aşa, domnu' doctor?

Latonne încuviinţă:

— Hei, dacă îl vindeci pe ăla, îţi plătesc apa cu un franc paharul.

Apoi se întoarse către Andermatt:

— E un bătrân care are o gută reumatică, piciorul stâng prins de o contractare spasmodică şi dreptul complet paralizat. În sfârşit, cred că e incurabil.

Oriol îl lăsă să sfârşească, apoi reluă încet.

— Atunci, domnu' doctor, vrei să faci proba pă el, vreme de o lună? Io nu zic că o să iasă bine, nu zic nimic, zic numa să facem proba. Noi, Coloş şi cu mine tocmai şăpam o groapă pentru pietre, uite, o să facem una pentru Cloviş. Să ştea în ea un ceas în fiecare dimineaţă. Şi pă urmă o să vedem, o să vedem…

Doctorul îngână:

— Puteţi încerca. Vă spun eu că n-o să ajungeţi la nimic.

Andermatt însă, cucerit de nădejdea unei vindecări aproape miraculoase, primi cu bucurie ideea ţăranului. Se întoarseră toţi patru la vagabondul care stătea mereu nemişcat la soare.

Bătrânul braconier, pricepând viclenia, se prefăcea a refuza, se împotrivi multă vreme, apoi se lăsă convins, cu condiţia ca Andermatt să-i dea doi franci pe zi, pentru ceasul pe care avea să-l stea în apă.

Aşa se încheie afacerea. Se înţeleseră chiar ca imediat ce groapa va fi gata, moş Clovis să-şi facă baia chiar în ziua aceea. Andermatt avea să-i dea nişte haine ca să se îmbrace după baie şi cei doi Oriol aveau să-i aducă coliba ciobănească pusă la păstrare în curtea lor, pentru ca ologul să aibă unde să se ascundă, ca să-şi schimbe boarfele.

Apoi, bancherul şi medicul se întoarseră în sat. Se despărţiră la intrare, unul ca să se ducă la consultaţiile lui, celălalt ca să-şi aştepte nevasta care venea la baie la ora nouă şi jumătate.

Ea se ivi aproape numaidecât. Îmbrăcată în roz de sus până jos, cu pălărie roz, cu umbrelă roz şi cu obrazul roz, părea un răsărit de soare, coborând povârnişul din faţa hotelului, ca să nu mai facă un ocol, sărind cum sare o

păsărică din piatră în piatră, fără să-şi deschidă aripile. Cum îl văzu pe bărbatul ei, strigă:

— Ah, ce locuri frumoase! sunt foarte mulţumită!

Cei câţiva vilegiaturişti care rătăceau trişti în micul parc liniştit se întoarseră s-o vadă, iar Petrus Martel. care îşi fuma pipa, în cămaşă, la fereastra sălii de biliard, îşi chemă amicul, pe Lapalme, care sta aşezat într-un colţ cu un pahar de vin alb dinainte, şi-i spuse, plesnind din limbă:

— Drace, ia te uită ce haharica!

Christiane intră în clădirea băilor, îl salută cu un zâmbet pe casierul aşezat la dreapta intrării şi cu un bună ziua pe fostul temnicer aşezat la stânga; apoi, întinzându-i un bilet unei băieşiţe îmbrăcată la fel cu cea de la izvorul unde se bea, o urmă pe un culoar în care dădeau uşile cabinelor de baie.

Fu introdusă într-una din ele, o cabină destul de mare, cu zidurile goale, mobilată cu un scaun, o oglindă şi un scăunel pentru picioare. O gaură mare, ovală, acoperită cu un strat de ciment galben ca şi podeaua, slujea drept cadă.

Femeia răsuci un robinet asemeni celor al cişmelelor de pe stradă şi apa ţâşni printr-o deschizătură mică rotundă, acoperită cu un grătar, care se afla în fundul căzii. Cada se umplu repede, iar surplusul de apă începu să curgă printr-un jgheab care intra în perete.

Christiane, care îşi lăsase camerista la hotel, nu-i îngădui auvergnatei s-o dezbrace şi rămase singură, spunând că avea să sune dacă va avea nevoie de ceva şi pentru cearceafuri.

Se dezbrăcă încet, privind la mişcarea aproape invizibilă a undei din bazinul limpede. Când fu goală de tot, îşi muie piciorul în apă şi o senzaţie plăcută de căldură i se sui până în gâtlej. Apoi îşi cufundă în apa caldă întâi un picior, pe urmă pe celălalt şi se aşeză în această căldură, în această apă blajină, în baia asta străvezie, în izvorul acesta care curgea pe ea, în jurul ei,

acoperindu-i trupul cu băşicuţe mici de gaz de-a lungul picioarelor, de-a lungul braţelor, pe sâni. Se uita cu mirare la acele bule de aer nenumărate, atât de fine, care îi îmbrăcau trupul din cap până în picioare cu o întreagă cuirasă de mărgele mărunte. Aceste mărgeluţe piereau necontenit de pe carnea ei albă şi alergau la suprafaţa apei ca să să evaporeze, izgonite de altele, care se năşteau pe ea. Se năşteau pe pielea ei ca nişte fructe uşoare, fără consistenţă şi fermecătoare, fructele acestui trup drăgălaş, trandafiriu şi proaspăt, din care creşteau perle în apă.

Christiane se simţea atât de bine în baie, atât de dulce, de moale, de îmbătător mângâiată de apă, îmbrăţişată de unda zbuciumată, de unda vie, de unda însufleţită a izvorului care ţâşnea din fundul căzii, sub picioarele ei, şi fugea prin jgheabul mic de sub marginea băii, încât ar fi vrut să rămână veşnic acolo, fără să se clintească, aproape fără să gândească. O dată cu căldura plăcută a acestei băi, o pătrundea senzaţia unei fericiri calme, alcătuite din odihnă şi tihnă, din gânduri liniştite, din sănătate, din bucurie discretă şi veselie potolită. Şi visa, legănată uşor de gâlgâitul prea-plinului de apă care se scurgea, visa la ceea ce va face acum, numaidecât, la ceea ce va face mâine, la plimbări, la taică-său, la bărbatu-său, la fratele ei şi la băiatul acela voinic, care o stingherea puţin de când cu păţania cu câinele. Nu-i plăceau oamenii aprigi.

Nicio dorinţă nu-i bântuia sufletul, liniştit cum îi era inima în apa asta călduţă, nicio dorinţă afară de nădejdea nelămurită de a avea un copil, nicio dorinţă de a trăi altă viaţă, emoţii sau pasiuni. Se simţea bine, fericită şi mulţumită.

Se sperie pentru că cineva deschise uşa. Era auvergnata care aducea cearceafurile. Trecuseră cele douăzeci de minute, trebuia să se îmbrace. Deşteptarea asta fu aproape o supărare, aproape o nenorocire. Îi venea să roage femeia s-o mai lase câteva minute, apoi

se gândi că avea să regăsească bucuria asta în fiecare zi, şi ieşi din apă cu părere de rău, ca să se înfăşoare într-un halat cald, care o ardea puţin.

Când pleca, doctorul Bonnefille deschise uşa cabinetului lui de consultaţii şi salutând-o ceremonios, o rugă să intre înăuntru. O întrebă cum îi merge cu sănătatea, îi luă pulsul, o puse să scoată limba, se informă dacă are poftă de mâncare şi cum îi merge digestia, cum doarme, apoi o conduse la uşă, repetând:

— Bine, bine, merge, merge. Vă rog să transmiteţi respectele mele domnului marchiz, unul dintre oamenii cei mai distinşi pe care i-am întâlnit în cariera mea.

Christiane ieşi, în sfârşit, obosită de obsesia asta, şi-l văzu în faţa uşii pe marchiz, care stătea de vorbă cu Andermatt, Gontran şi Paul Brétigny.

Bărbatul ei, în capul căruia orice idee nouă zumzăia fără odihnă, ca o muscă într-o sticlă, povestea istoria cu paraliticul şi voia să se întoarcă, ca să vadă dacă vagabondul se îmbăia.

Se duseră acolo, ca să-i facă plăcere.

Dar Christiane îl opri încetişor pe frate-său în urmă, şi când se aflară la oarecare distanţă de ceilalţi, spuse:

— Stai niţel, aş vrea să-ţi vorbesc despre prietenul tău. Mie nu prea-mi place. Spune-mi, cine e de fapt?

Gontran, care îl cunoştea pe Paul de câţiva ani, îi descrise firea lui pătimaşă, brutală, sinceră şi bună când îl năpădea bunătatea.

Îi spuse că era un băiat inteligent, al cărui suflet neliniştit se repezea năbădăios când îl stăpânea o idee. Se lăsa pradă oricărei impulsii, neştiind nici să se stăpânească, nici să se conducă, nici să lupte cu capul împotriva unei senzaţii, nici să-şi conducă viaţa după o metodă alcătuită din convingeri adânc cugetate, şi asculta de propriile lui porniri, foarte bune sau foarte rele, de cum o dorinţă, un gând, sau o emoţie oarecare îi tulburau firea exaltată.

Se bătuse până acum de şapte ori în duel, tot atât de

gata să insulte oameni, pe cât era de gata să le devină pe urmă prieten. Se îndrăgostise nebuneşte de femei din toate clasele sociale, le adorase cu o furie egală, de la lucrătoarea culeasă de pe pragul prăvăliei în care muncea, până la actriţa răpită, da, răpită, în seara unei premiere, când intra în cupeul care trebuia s-o ducă acasă, luată de el în braţe, în mijlocul trecătorilor uluiţi, şi aruncată într-o trăsură care pierea în galop, fără să poată fi urmărită sau prinsă.

Gontran încheie:

— Asta e. E un băiat bun, dar e nebun. De altfel, e foarte bogat şi, când îşi pierde capul, e în stare de orice, de orice, de orice!

Christiane urmă:

— Ce parfum ciudat are, miroase foarte bine! Ce parfum e?

Gontran răspunse:

— Habar n-am, nu vrea să spună. Cred că e un parfum din Rusia. I l-a dat actriţa, actriţa lui, aceea de care îl vindec eu acum. Da, adevărat, miroase foarte bine.

Pe drum se vedeau o mulţime de vilegiaturişti şi de ţărani, pentru că în fiecare dimineaţă, înainte de prânz, lumea obişnuia să se plimbe pe drumul acesta.

Christiane şi Gontran îi ajunseră pe marchiz, pe Andermatt şi pe Paul, şi văzură în curând, ieşind din pământ pe locul pe care în ajun se ridica încă steiul, un cap omenesc ciudat, cu o zdreanţă de pălărie de pâslă cenuşie, cu o mare barbă albă, ceva asemănător cu un cap retezat care ar fi crescut acolo, ca o plantă. În jurul lui, podgorenii încremeniţi îl priveau, nepăsători, pentru că auvergnaţii nu sunt batjocoritori, în vreme ce trei domni graşi, muşterii ai hotelurilor de mâna a doua, râdeau şi glumeau.

Oriol şi fiul lui, în picioare, se uitau la vagabondul care se muia în groapa lui, aşezat pe o piatră, cu apa până la bărbie. Ai fi spus că e un om supus la cazne de odinioară, osândit pentru o crimă ciudată de vrăjitorie. Nu-şi

părăsise cârjele, care se scăldau alături de el.

Andermatt repetă, încântat:

— Bravo! Bravo! uite o pildă pe care ar trebui s-o urmeze toţi oamenii din partea locului, pe care îi doare câte ceva.

Şi aplecându-se asupra omului, strigă la el, de parcă ar fi fost surd:

— Te simţi bine?

Celălalt, care părea cu desăvârşire toropit de apa aceea fierbinte, răspunse:

— Mi se pare că mă topesc! Aoleo, ce caldă e!

Dar moş Oriol declară:

— Cu cât o fi mai caldă, cu atât o să-ţi meargă mai bine.

O voce rosti, în spatele marchizului:

— Dar asta ce-o mai fi?

Domnul Aubry-Pasteur se opri, gâfâind. Se întorcea din plimbarea lui zilnică.

Andermatt îi explică planul lui de vindecare.

Bătrânul spunea într-una.

— Aoleu, ce caldă e!

Voia să iasă şi cerea ajutor ca să fie scos afară, de acolo. Bancherul îl linişti, în sfârşit, făgăduindu-i încă un franc de fiecare baie. Stăteau în cerc în jurul gropii peste care pluteau zdrenţele cenuşii cu care era învelit trupul acela bătrân.

O voce rosti:

— Ce mai ciorbă! Nu mi-ar plăcea să mănânc.

Alta urmă:

— Nu mi-ar plăcea nici carnea din ea.

Marchizul însă băgă de seamă că băşicuţele de acid carbonic păreau mai numeroase, mai mari şi mai iuţi în acest izvor decât cele de la băi.

Acopereau zdrenţele vagabondului şi urcau la suprafaţă atât de abundent, încât apa părea străbătută de nenumărate lănţişoare, de nesfârşite şiraguri de diamante, rotunde, pentru că soarele mare de amiază le

făcea limpezi ca pe nişte diamante.

Aubry-Pasteur începu să râdă:

— Ia ascultaţi ce se face la stabilimentul de băi. Ştiţi că un izvor se prinde ca o pasăre într-un fel de cursă, sau mai curând într-un clopot. Asta înseamnă a-l capta. Dar iată ce s-a întâmplat anul trecut cu apa care alimentează băile. Acidul carbonic, fiind mai uşor decât apa, se aduna în creştetul clopotului şi, când se strângea în cantitate prea mare, se urca din belşug în căzi, umplea cabinele şi asfixia bolnavii. În două luni s-au întâmplat trei accidente. Atunci am fost consultat din nou şi am inventat un aparat foarte simplu, format din două ţevi, care aduceau separat lichidul şi gazul din clopot, ca să le amestece apoi numaidecât din nou sub cadă şi să reconstituie în felul acesta apa în starea ei normală, evitând excesul primejdios de acid carbonic. Dar aparatul meu ar fi costat o mie de franci. Ştiţi ce a făcut atunci temnicerul? Vă dau orice dacă ghiciţi. A făcut o gaura în clopot, ca să scape de gaz, şi gazul a ieşit afară, bineînţeles. Aşa că vi se vând băi de acid carbonic fără acid sau cu atât de puţin, încât nu face două parale. Pe când aici, uitaţi-vă!

Toată lumea era indignată! Nimeni nu mai râdea, toţi se uitau cu jind la paralitic. Fiecare bolnav ar fi vrut să ia o sapă ca să-şi facă o groapă alături de cea a paraliticului.

Andermatt însă îl luă de braţ pe inginer şi se îndepărtară vorbind. Din când în când Aubry-Pasteur se oprea, părea că desenează o linie cu bastonul, că arată nişte puncte, iar bancherul îşi lua note pe un carneţel.

Christiane şi Paul Brétigny începuseră să stea de vorbă. El îi povestea călătoria pe care o făcuse în Auvergne, ce văzuse pe drum, ce simţise. Iubea natura cu instinctul lui arzător, prin care străbătea totdeauna ceva animalic. O iubea ca un senzual, emoţionat de ea, cu nervii şi măruntaiele vibrând la vederea ei.

Spunea:

— Mie, doamnă, mi se pare că sunt deschis, şi că orice pătrunde în mine, orice mă străbate mă face să plâng sau

să scrâşnesc din dinţi. Uite, când mă uit la coasta din faţa noastră, la cuta aceea mare, verde, la acel norod de copaci care suie muntele, am pădurea întreagă în ochi, mă pătrunde, mă invadează, curge în sângele meu. Şi mi se pare că o şi mănânc, că îmi umple pântecele. Devin eu însumi o pădure!

Spunând lucrurile astea, râdea şi-şi îndrepta marii lui ochi rotunzi când asupra pădurii, când asupra Christianei. Iar ea, surprinsă, mirată, dar gata oricând să fie impresionată, se simţea şi ea devorată, ca acea pădure, de privirea lui lacomă şi largă.

Paul continuă:

— Şi dacă aţi şti câte bucurii îmi aduce nasul! Beau aerul ăsta, mă îmbăt cu el, trăiesc din el şi simt tot ce cuprinde, tot, absolut tot. Uite, am să vă spun. Dar, mai întâi, aţi simţit de când sunteţi aici un miros încântător, cu care nu se poate compara niciunul, atât de delicat, atât de uşor, încât pare aproape... cum să vă spun? un miros imaterial? Îl întâlneşti pretutindeni, nu-l prinzi nicăieri, nu ştii de la ce vine! Niciodată, niciodată ceva mai... ceva mai dumnezeiesc nu mi-a tulburat inima... Şi, uite, e mirosul viţei de vie în floare! Oh, patru zile mi-au trebuit ca s-o descopăr. Nu e tulburător să te gândeşti, doamnă, că viţa care ne dă vinul, vinul pe care nu-l pot înţelege şi gusta decât spiritele superioare, ne dă şi această mireasmă care e cea mai delicată şi mai tulburătoare dintre parfumuri, şi pe care n-o pot descoperi decât senzualii cei mai rafinaţi? Şi pe urmă, parfumul puternic al castanilor, mirosul dulceag al salcâmilor, miresmele munţilor şi ale ierbii, ale ierbii care miroase atât de bine, atât de bine, lucru pe care nu-l bănuie nimeni?

Ea asculta uluită toate lucrurile astea, nu pentru că erau surprinzătoare, dar pentru că îi păreau atât de deosebite de tot ceea ce auzea zilnic în jurul ei, încât mintea îi fu izbită, mişcată, tulburată.

El vorbea mereu, cu glasul lui puţin înfundat, dar cald:

— Şi pe urmă, uite, simţiţi în aer, pe străzi, când e cald, un mic gust de vanilie? Da, nu-i aşa? Este... este... dar nu îndrăznesc să vă spun.

Acum râdea de-a binelea şi, deodată, întinse o mână înaintea lui:

— Priviţi!

Un şir de care cu fân la care erau înhămate câte două vaci venea spre ei. Animalele încete, cu fruntea teşită, cu capul înclinat în jug, cu coarnele legate de resteu, înaintau anevoie, se vedea cum le tremură ciolanele picioarelor sub pielea încreţită. În faţa fiecărui car păşea un om în cămaşă, cu vestă şi pălărie neagră, cu o nuia în mână, îndrumând mersul animalelor. Se întorcea din când în când şi, fără să lovească, atingea spinarea sau fruntea unei vaci, care clipea din ochii ei mari, cu privire nehotărâtă, şi se supunea îndemnului lui.

Christiane şi Paul se traseră în lături, ca să le lase să treacă.

El zise:

— Simţiţi?

Ea se miră.

— Ce să simt? Miroase a staul.

— Da, miroase a staul, şi toate vacile astea care trec pe drumuri, pentru că în ţinutul ăsta nu sunt cai, seamănă pretutindeni mirosul ăsta de staul care, amestecat cu praful subţire, dă vântului un miros de vanilie.

Christiane îngână, puţin dezgustată:

— Ah!

El urmă:

— Daţi-mi voie, în clipa asta, analizez ca un farmacist. În orice caz, doamnă, ne aflăm în ţinutul cel mai cuceritor, cel mai dulce, cel mai odihnitor pe care l-am văzut vreodată. Un ţinut din epoca de aur! Şi Limagna! Ah, Limagna! Nu vă vorbesc despre ea, vreau să vi-o arăt. Veţi vedea!

Marchizul şi Gontran îi ajunseră din urmă. Marchizul o luă pe fiica lui de braţ şi o aduse înapoi, ca să meargă la

masă, spunându-i:

— Ascultaţi, copii, asta vă interesează pe toţi trei. William, care înnebuneşte când îi vine o idee în cap, nu mai visează decât la oraşul pe care vrea să-l construiască şi are de gând să cucerească familia Oriol. Pentru asta doreşte ca Christiane să facă cunoştinţă cu fetele, ca să vadă dacă ne-am putea împrieteni. Dar nu trebuie ca tatăl să ne bănuiască şiretlicul. Mie mi-a venit atunci o idee, să organizăm o serbare de binefacere. Tu, fata mea, ai să te duci la preot, ai să cauţi împreună cu el două dintre enoriaşele lui care vor face cheta împreună cu tine. Înţelegi pe care trebuie să i le desemnezi. Are să le invite el, pe răspunderea lui. Cât despre voi, bărbaţii, o să pregătiţi o tombolă la cazinou, cu ajutorul lui Petrus Martel, a trupei şi a orchestrei lui. Şi dacă fetele Oriol sunt drăguţe, dacă au fost foarte bine crescute în mănăstirea în care au stat, aşa cum se aude, Christiane are să le cucerească.

V

TIMP DE OPT ZILE, CHRISTIANE nu se ocupă decât de pregătirea acelei serbări. În adevăr, preotul nu găsise printre enoriaşele lui pe nimeni altcineva vrednic de a face cheta împreună cu fiica marchizului Ravenel. Fericit să se pună în evidenţă, făcuse el singur toate demersurile, organizase tot, aranjase tot şi le invitase el însuşi pe fete, ca şi cum ideea ar fi pornit de la el.

Satul era în fierbere; întunecaţii vilegiaturişti, având un nou subiect de conversaţie, făceau la mesele de la pensiune presupuneri felurite asupra încasărilor posibile la cele două serbări, cea religioasă şi cea profană.

Ziua începu cu bine. Era o zi minunată de vară, caldă şi limpede, strălucitoare pe câmpie şi încântătoare sub copacii satului.

Liturghia se slujea la ora nouă, o liturghie scurtă, cu muzică. Christiane, sosită înainte de slujbă ca să arunce o privire asupra felului cum fusese împodobită biserica cu ghirlande de flori venite de la Royat şi de la Clermont-Ferrand. Auzi nişte paşi în urma ei: era preotul, abatele Litre, care o urma, întovărăşit de fetele Oriol. Făcu prezentările. Christiane le invită numaidecât la masă. Ele primiră, înroşindu-se şi făcându-i câteva reverenţe.

Începeau să vină credincioşii.

Se aşezară toate trei pe scaunele de onoare care le fuseseră pregătite în fruntea naosului. În faţa altor trei scaune ocupate de nişte flăcăi îmbrăcaţi în haine de sărbătoare fiul primarului, al ajutorului de primar şi al

unui consilier municipal, aleşi ca să le întovărăşească când vor face cheta, şi ca să măgulească autorităţile locale.

Totul de altfel, se petrecu cu bine.

Slujba fu scurtă. Cheta strânse o sută zece franci care, adunaţi la un loc cu cei cinci sute daţi de Andermatt, cu cei cincizeci dăruiţi de marchiz şi cu suta dată de Paul Brétigny, făceau un total de şapte sute şaizeci, ceea ce nu se întâmplase nicicând în comuna Enval.

Apoi, după ceremonie, fetele Oriol fură duse la hotel. Păreau puţin intimidate, fără să fie totuşi stângace, şi nu vorbeau de loc, mai curând din modestie, decât de teamă. Luară masa la pensiune şi plăcură bărbaţilor, tuturor bărbaţilor.

Cea mare era mai gravă, cea mică mai vioaie, cea mare mai aşezată în sensul obişnuit al cuvântului, cea mică mai graţioasă, dar semănau totuşi una cu cealaltă atât de tare cât pot semăna două surori.

Cum se sfârşi masa, se duseră la cazinou, pentru tragerea tombolei, care avea loc la ora două.

Parcul, năpădit de pe acum de vilegiaturişti şi de ţărani, amestecaţi unii cu alţii, părea un bâlci.

Muzicanţii, în chioşcul lor chinezesc, cântau o simfonie câmpenească, opera lui Saint-Landri însuşi. Paul, care o întovărăşea pe Christiane, se opri:

— Ia te uită, e frumos! Băiatul ăsta are talent. Asta ar avea efect dacă ar fi executată de o orchestră.

Apoi o întrebă:

— Vă place muzica, doamnă?

— Foarte mult.

— Pe mine mă răscoleşte. Când ascult o bucată care mi-e dragă, mi se pare că primele sunete îmi dezlipesc pielea de pe carne, o topesc, o dizolvă, o fac să dispară şi mă lasă jupuit de viu, sub atacul instrumentelor. În adevăr, orchestra cântă pe nervii mei, pe nervii mei dezgoliţi, fremătători, care tresar la fiecare notă. Eu aud muzica nu numai cu urechile, ci cu toată sensibilitatea

trupului meu, care tremură din creştet până în tălpi. Nimic nu-mi face o plăcere mai mare sau mai curând nu mă face mai fericit.

Ea zâmbi şi spuse:

— Simţi lucrurile foarte puternic.

— Oh, Doamne, la ce ar folosi să trăieşti, dacă n-ai simţi puternic. Nu-i invidiez pe oamenii care au inima acoperită cu o carapace de broască ţestoasă sau cu piele de hipopotam. Fericiţi sunt numai aceia care suferă de pe urma senzaţiilor lor, care le primesc ca pe nişte şocuri şi le gustă ca pe nişte bunătăţi. Pentru că trebuie să ne petrecem prin minte toate emoţiile, fericite sau triste, să ne săturăm cu ele, să ne îmbătăm până la cea mai ascuţită bucurie şi până la disperarea cea mai dureroasă.

Ea îl privi, puţin surprinsă, aşa cum era de opt zile de toate lucrurile pe care i le spunea.

În adevăr, de opt zile, acest prieten nou, pentru că devenise numaidecât prietenul ei, cu toată repulsia pe care o avusese pentru el în primele ceasuri, îi zguduia liniştea sufletească în fiecare clipă, şi o tulbura aşa cum tulburi un bazin în care arunci pietre. Pentru că el arunca pietre, pietre mari, în gândirea asta încă adormită.

Tatăl Christianei, ca orice tată, se purtase cu ea întotdeauna ca cu o fetiţă căreia nu trebuie să-i spui mare lucru; fratele ei o făcea să râdă, dar nu să se gândească, bărbatului ei nici nu-i trecea prin minte să vorbească cu nevastă-sa despre altceva, afară de interesele vieţii lor comune. Trăise până acum într-o toropeală spirituală mulţumită şi molcomă.

Acest nou-venit îi deschidea inteligenţa cu lovituri de idei, ca nişte lovituri de topor. Era de altfel unul dintre acei bărbaţi care plac femeilor, tuturor femeilor, prin însăşi natura lor, prin ascuţimea vibrantă a emoţiilor ei. Ştia să le vorbească, să le spună tot, să le facă să înţeleagă tot. Incapabil de un efort continuu, dar foarte inteligent, iubind necontenit sau urând cu patimă, vorbind despre orice cu aprinderea naivă a unui om cuviincios

frenetic, tot atât de schimbător pe cât era de entuziast, avea şi el, şi încă prea mult, un adevărat temperament de femeie, credulitatea lor, farmecul lor, mobilitatea lor, nervozitatea lor; pe deasupra, inteligenţa superioară, activă, receptivă şi pătrunzătoare a unui bărbat.

Gontran îi ajunse pe neaşteptate:

— Ia întoarceţi-vă, le spuse el, şi uitaţi-vă la perechea Honorat.

Se întoarseră şi-l văzură pe doctorul Honorat la braţ cu o cucoană grasă şi bătrână, îmbrăcată în albastru, al cărei cap părea o pepinieră, pentru că toate varietăţile de plante şi de flori se aflau reunite pe pălăria ei.

Christiane întrebă, mirată:

— E nevasta lui? Dar e cu cincisprezece ani mai bătrână decât el!

— Da, are şaizeci şi cinci de ani; e o fostă moaşă, pe care a iubit-o între două naşteri. De altfel, se pare că e una dintre acele căsnicii în care oamenii se ciondănesc de dimineaţă până seara.

Se întorceau către cazinou, atraşi de strigătele publicului. Pe o masă mare, aşezată în faţa clădirii băilor, erau întinse loturile tombolei, pe care Petrus Martel, asistat de domnişoara Odelin de la Odéon, o brunetă mititică, le trăgea şi le anunţa numerele, cu glume de măscărici, care făceau lumea să petreacă. Marchizul, întovărăşit de fetele Oriol şi de Andermatt, se ivi şi el şi întrebă:

— Rămânem aici? E foarte mult zgomot.

Se hotărâră atunci să facă o plimbare pe drumul care ducea, pe la mijlocul dealului, de la Enval la La Roche-Pradière.

Ca să ajungă acolo, urcară unul după altul o potecă îngustă între vii. Christiane mergea în frunte, cu un pas mlădios şi iute. De când venise în satul acesta, se simţea existând într-un chip nou, trăind plăcerile, viaţa cu o intensitate pe care n-o cunoscuse înainte. Poate că băile îi dădeau mai multă sănătate, îi înlăturau acele tulburări

uşoare ale organelor, care te stingheresc şi te întristează fără să-ţi dai seama din ce purced, îi dădeau posibilitatea să perceapă mai bine, să guste mai bine toate lucrurile. Poate că se simţea numai mai însufleţită, biciuită de prezenţa şi de duhul înflăcărat al acestui băiat necunoscut, care o învăţa să înţeleagă.

Respira adânc, prelung, gândindu-se la tot ceea ce spusese el despre miresmele care rătăcesc în vânt. „E adevărat, se gândea ea, că m-a învăţat să miros aerul.” Şi îşi aducea aminte toate mirosurile, mai ales cel al viţei de vie, atât de uşor, de delicat, de fugar.

Ajunse la drum şi se formară grupuri. Andermatt şi Louise Oriol, fata cea mare, porniră înainte vorbind despre randamentul pământului din Auvergne. Auvergnata asta, adevărată fiică a tatălui ei, înzestrată cu un instinct ereditar, cunoştea toate amănuntele precise şi practice ale agriculturii şi le rostea cu glasul ei înţelept, cu un ton drăguţ, cu accentul discret pe care-l învăţase la mănăstire.

El o asculta, privind-o cu coada ochiului, şi fetiţa asta gravă, instruită practic de pe acum, îi părea fermecătoare. Repeta uneori, puţin surprins:

— Cum, pământul valorează în Limagne până la treizeci de mii de franci hectarul?

— Da, domnule, când e plantat cu meri frumoşi, care dau mere de desert. Ţinutul nostru furnizează aproape toate fructele care se mănâncă la Paris.

Andermatt se întoarse ca să se uite cu stimă la Limagna, pentru că de pe drumul pe care mergeau se zărea, până hăt-departe, câmpia nesfârşită, acoperită mereu de o ceaţă uşoară, de un abur albăstrui.

Christiane şi Paul se opriseră şi ei în faţa nemărginitului întins voalat, atât de blajin pentru ochi, încât ar fi rămas acolo veşnic ca să se uite la el,

Acum drumul era ocrotit de nuci uriaşi, a căror umbră întunecoasă îi făcea să se înfioare de răcoare. Nu urca, şerpuia pe la jumătatea coastei întâi acoperită de vii, apoi

de iarbă mică şi verde până la vârf, scundă în părţile astea de loc.

Paul şopti:

— Nu e frumos, spuneţi, nu e frumos? De ce mă înduioşează priveliştea asta? Da, de ce? Se desprinde din ea un farmec atât de adânc, atât de vast, mai ales de vast, încât mă pătrunde până în inimă. Ţi se pare, când te uiţi la câmpia asta, că gândul îşi deschide aripile, nu-i aşa? Şi zboară, pluteşte, trece, se duce colo, departe, către toate ţările visate, pe care nu le vom vedea niciodată. Da, uite, e minunat pentru că seamănă cu ceva visat. Mai mult decât cu ceva văzut.

Ea îl asculta tăcând, aşteptând, sperând, culegându-i fiecare cuvânt şi se simţi mişcată, fără să ştie de ce, întrevedea, în adevăr, alte ţări, ţări albastre, ţări trandafirii, ţări nemaipomenite şi minunate, de negăsit şi veşnic căutate, care ne fac să ni se pară toate celelalte şterse.

El continuă:

— Da, e frumos, pentru că e frumos. Alte peisaje sunt mai izbitoare şi mai puţin armonioase. Ah, doamnă, frumuseţea, frumuseţea armonioasă! Numai ea înseamnă ceva pe lume. Nu există nimic, în afară de frumuseţe! Dar cât de puţini o înţeleg! Care sunt oamenii care desluşesc linia unui trup, a unei statui sau a unui munte, culoarea unui tablou sau aceea a câmpiei, acel, nu ştiu ce al Giocondei, o frază care te mişcă până în suflet, acel ceva în plus care face ca un artist să fie tot atât de creator ca Dumnezeu?

Uite, am să vă spun două strofe de Baudelaire.

Şi recită:

Că vii din iad sau luneci din cer, ce-mi pasă mie,
O, Frumuseţe! monstru naiv şi fioros!
Când ochii tăi, surâsul, piciorul tău mă-mbie
Spre-un infinit de-a pururi drag şi misterios?

Sirenă rea sau Înger, drăcească sau divină,
Ce-mi pasă când tu – zână cu ochi de catifea,
Mireasmă, ritm, lucire, o! singura-mi regină!
Faci lumea nu prea slută şi clipa nu prea grea? [1]

Christiane îl privea acum, mirată de lirismul lui, îl întreba din ochi, nu pricepea bine ce lucru extraordinar putea închide în ea poezia asta.

El îi ghici gândul, se enervă că nu-i comunicase exaltarea lui, pentru că rostise foarte bine aceste versuri, şi vorbi, cu o nuanţă de dispreţ:

— Sunt nebun când vreau să vă silesc să gustaţi un poet cu o inspiraţie atât de subtilă. Sper că va veni o zi în care veţi simţi ca şi mine aceste lucruri. Femeile, care sunt înzestrate cu mult mai multă intuiţie decât înţelegere, nu prind intenţiile secrete şi ascunse ale artei decât dacă le atragi mai întâi gândirea pe cale sentimentală.

Şi, înclinându-se în faţa ei, adăugă:

— Mă voi sili, doamnă, să găsesc această cale sentimentală.

Ea nu-l socoti obraznic ci ciudat, şi de altfel nici nu încerca să priceapă, observând dintr-o dată un lucru pe care nu-l văzuse până atunci: Brétigny era foarte elegant, dar fiind prea înalt şi prea voinic, având o înfăţişare prea bărbătească, nu băgai de seamă numaidecât cu câtă grijă rafinată se îmbrăca.

Şi pe urmă capul lui avea ceva brutal, nedesăvârşit, care la prima vedere dădea întregii lui făpturi un aspect cam greoi. Dar după ce te obişnuiai cu trăsăturile lui, le găseai farmec, un farmec puternic şi aspru care uneori devenea foarte dulce, după modulaţiile calde ale glasului lui totdeauna înăbuşit.

Christiane îşi spunea, băgând de seamă pentru prima

[1] Strofe din *Hymne à la Beauté (Imn Frumuseţii)* de Charles Baudelaire. Traducere de Al. Philippide (volumul *Flori alese din „Les fleurs du mal”,* E.S.P.L.A. 1957).

oară cât era de îngrijit din cap până în picioare: „E un om căruia, fără îndoială, trebuie să-i descoperi calităţile una câte una”.

Gontran îi ajungea din urmă, alergând. Strigă:

— Hei, surioară, Christiane, stai puţin!

Când îi prinse, le spuse râzând încă:

— Ah, veniţi s-o auziţi pe Oriol cea mică, e grozav de caraghioasă, e isteaţă foc. Tata a izbutit s-o facă să se simtă la largul ei şi ne povesteşte cele mai nostime lucruri din lume. Aşteptaţi-i.

Îl aşteptară pe marchiz, care venea cu cea mai mică dintre fete, cu Charlotte Oriol.

Fata povestea cu o vioiciune copilăroasă şi vicleană întâmplări din sat, naivităţi şi şiretlicuri ţărăneşti. Le imita gesturile, mişcările încete, cuvintele grave, acei „ah, drace!” şi nenumăraţii lor „ia te uită!” pe care îi rostea „iete-te!”, mimând toate expresiile fizionomiei lor într-un chip care dădea farmec feţei ei frumoase şi agere. Ochii ei vii străluceau; gura, destul de mare, se deschidea plăcut şi lăsa să i se vadă dinţii frumoşi, albi; nasul, puţin ridicat în sus, îi dădea un aer glumeţ, şi era proaspătă, de o prospeţime de floare care face buzele să freamăte.

Marchizul, care îşi petrecuse aproape toată viaţa la moşie, Christiane şi Gontran, care crescuseră în castelul familiei, între fermierii normanzi mândri şi voinici, pe care îi pofteau uneori la masă, după cum era obiceiul, şi ai căror copii, împreună cu care primiseră prima împărtăşanie, erau trataţi de ei cu familiaritate, ştiau să vorbească cu ţăranca asta mică, de pe acum pe trei sferturi mondenă, „cu o sinceritate prietenoasă, cu o căldură plină de tact şi de firesc, care treziseră în ea numaidecât o siguranţă veselă şi încrezătoare.

Andermatt şi Louise se întorceau. Fuseseră până la marginea satului şi nu voiseră să intre în el.

Toată lumea se aşeză la rădăcina unui copac, în iarba şanţului.

Statură acolo multă vreme, vorbind alene despre toate

şi despre nimic, într-o toropeală leneşă şi plină de tihnă. Uneori trecea câte o căruţă, trasă totdeauna de două vaci, cărora jugul le înclina şi le sucea capetele, totdeauna mânate de un ţăran cu pântecele supt, cu o pălărie mare, neagră, pe cap, îmboldind animalele cu o nuia subţire, pe care o mânuia ca un dirijor.

Omul se descoperea, le saluta pe fetele Oriol şi fetele răspundeau cu un „bună ziua” familiar, aruncat de vocile lor tinere.

Apoi, fiindcă se făcea târziu, se întoarseră.

Când se apropiară de parc, Charlotte Oriol strigă:

— Ah, dansează *bourrée,* dansează *bourrée!*

În adevăr, se dansa *bourrée,* pe o veche arie auvergnată.

Ţăranii şi ţărancele păşeau şi săreau făcând fel şi chip de figuri, se întorceau şi se salutau, ele prinzându-şi fusta cu câte două degete de la fiecare mână şi ridicând-o, ei cu braţele bălăbănind în jos sau rotunjite ca nişte toarte.

Aria monotonă şi drăguţă juca şi ea în aerul acum mai răcoros al serii. Era o singură frază, cântată mereu de vioară pe un ton foarte ascuţit, şi pe care celelalte instrumente o scandau în ritm, făcând-o mai săltăreaţă. Era tocmai muzica simplă şi ţărănească, sprintenă şi lipsită de artă, care se potrivea cu menuetul acesta rustic şi greoi.

Vilegiaturiştii încercau şi ei să danseze. Petrus Martin ţopăia în faţa micii Odelin, fandosită ca o baletistă, comicul Lapalme maimuţărea un pas năzdrăvan în jurul casieriţei de la cazinou, care părea zgâlţâită de amintiri de la balul Bullier[2].

Dar deodată Gontran îl zări pe doctorul Honorat care dansa, din toată inima şi cât îl ţineau picioarele, acea *bourrée* clasică, ca un auvergnat pursânge.

Orchestra tăcu. Toţi se opriră. Doctorul veni să-l salute pe marchiz. Îşi ştergea fruntea şi sufla din greu.

— E bine să fii tânăr uneori, spuse el.

[2] Local din Paris, unde se dădeau baluri studenţeşti.

Gontran îi puse mâna pe umăr şi rosti, cu o expresie de răutate:

— Nu mi-ai spus că eşti însurat.

Doctorul se opri din şters şi răspunse cu seriozitate:

— Da, sunt, şi prost.

— Cum ai spus?

— Am spus: sunt prost însurat. Tinere, să nu faci niciodată nebunia asta.

— De ce?

— De ce? Uite, sunt însurat de douăzeci de ani şi tot nu mă obişnuiesc. În fiecare seară când mă întorc acasă, îmi spun: „Ia te uită, cucoana asta bătrână e încă la mine! N-o să plece oare niciodată?”

Toată lumea începu să râdă, atât părea de serios. Şi de convins.

Dar clopotul de la hotel suna pentru cină. Sărbătoarea se isprăvise. Louise şi Charlotte Oriol fură conduse la casa părintească şi, după ce fură lăsate acolo, se mai vorbi despre ele.

Toată lumea le găsea fermecătoare. Numai Andermatt o prefera pe cea mare. Marchizul spuse:

— Cât de mlădioasă e firea femeii! Vecinătatea aurului părintesc, a cărui întrebuinţare n-o cunosc încă, a fost destul ca să facă din ţărancele astea nişte doamne.

Christiane îl întrebă pe Paul Brétigny:

— Dumitale care îţi place mai mult?

El şopti:

— Oh, eu nici nu m-am uitat la ele. Nu-mi plac ele mai mult.

Vorbise foarte încet; ea nu-i răspunse.

VI

ZILELE CARE URMARĂ FURĂ fermecătoare pentru Christiane Andermatt. Trăia cu inima uşoară şi cu sufletul plin de bucurie. Baia de dimineaţă era prima ei plăcere, plăcere desfătătoare pe tot trupul, o jumătate de ceas minunată în apa caldă şi curgătoare, care o dispunea la fericire până seara. În adevăr, era fericită în toate gândurile şi toate dorinţele ei. Afecţiunea de care se simţea înconjurată şi pătrunsă, beţia vieţii tinere care îi pulsa în vine, şi pe urmă cadrul acela nou, ţinutul acela admirabil, făcut pentru vis şi pentru odihnă, vast şi miresmat, care o înfăşură ca o mare mângâiere a naturii, trezeau în ea emoţii noi. Tot ceea, ce se apropia de ea, tot ce o atingea, continua acea senzaţie de dimineaţă, acea senzaţie de baie călduţă, de o mare baie de fericire în care îşi cufunda trupul şi sufletul.

Andermatt, care trebuia să-şi petreacă la Enval două săptămâni pe lună, se întoarse la Paris, rugând-o pe nevastă-sa să aibă grijă ca paraliticul să nu-şi întrerupă tratamentul.

Aşa că în fiecare zi, înainte de prânz, Christiane, tatăl ei, fratele ei şi Paul se duceau să vadă ceea ce Gontran numea: „ciorba săracului”. Mai veneau şi alţi vilegiaturişti şi făceau cerc în jurul gropii, vorbind cu vagabondul.

El spunea că nu merge mai bine, dar că simţea furnici în picioare şi povestea cum se duc furnicile astea, cum vin, cum urcă până în coapse, cum coboară până în vârful degetelor. Până şi noaptea simţea cum gângăniile astea gâdiloase îl ciupesc şi-i alungă somnul.

Toţi străinii şi ţăranii, împărţiţi în două tabere, cea a credincioşilor şi cea a necredincioşilor, se interesau de cura asta.

După-amiaza, Christiane se ducea adesea să le ia pe fetele Oriol, ca să facă împreună o plimbare. Erau singurele femei din staţiune cu care putea sta de vorbă, cu care putea avea legături plăcute, în care putea avea o fărâmă de încredere prietenească şi cărora le putea cere puţină afecţiune feminină. Îi plăcuseră de la început bunul-simţ serios şi zâmbitor al celei mari şi încă şi mai mult duhul şiret şi comic al celei mici, aşa că acum căuta prietenia celor două fetişcane mai mult pentru propria ei plăcere, decât ca să fie pe placul bărbatului ei.

Plecau în excursie, când cu landoul, un vechi landou de călătorie cu şase locuri, găsit cu chirie la Riom, când pe jos.

Le plăcea mai ales o văiugă sălbatică de lângă Châtel-Gontran. Mergeau doi câte doi, domol, vorbind, pe potecuţa îngustă, croită la marginea râului, pe sub brazi. Cărăruia trecea prin râu de nenumărate ori şi atunci, Paul şi Gontran, în picioare, pe pietre, în mijlocul şuvoiului, luau femeile fiecare de câte un braţ şi le ridicau dintr-un salt, ca să le pună pe celălalt mal. Fiecare dintre aceste treceri schimba ordinea în care se plimbau.

Christiane trecea de la unul la altul, dar de fiecare dată găsea mijlocul să rămână singură câtva timp cu Paul Brétigny, fie înaintea celorlalţi, fie în urma lor.

El nu se mai purta cu ea ca în primele zile, râdea mai puţin, era mai puţin repezit, mai puţin camarad, dar mai respectuos şi mai atent.

Cu toate astea, conversaţia lor lua un ton intim şi chestiunile sentimentale ocupau un loc însemnat în ea. El vorbea despre sentimente şi despre dragoste ca un om care cunoaşte lucrurile astea, ca un om care a avut de-a face cu iubirea femeilor şi îi datoreşte tot atâta fericire cât şi suferinţă.

Ea, încântată, emoţionată puţin, îl împingea la

mărturisiri cu o curiozitate aprinsă şi vicleană. Tot ceea ce ştia despre el îi trezea o dorinţă ascuţită să cunoască şi mai mult, să pătrundă, cu gândul, într-una din acele existenţe bărbăteşti pe care o întrevăzuse în cărţi, într-una din acele existenţe pline de furtuni şi de taine ale iubirii.

Împins de ea, el îi povestea în fiecare zi ceva mai mult din viaţa lui, din aventurile şi amărăciunile lui, în cuvinte calde, pe care durerea amintirilor le făcea câteodată pătimaşe şi cărora dorinţa de a plăcea le dădea şi viclenie.

Deschidea în faţa ochilor ei o lume necunoscută şi găsea cuvinte elocvente ca să exprime subtilitatea dorinţei şi a aşteptării, furtuna pe care o aduc nădejdile ce cresc, idolatrizarea florilor şi a căpeţelelor de panglică, a tuturor lucruşoarelor pe care le păstrezi, enervarea pricinuită de îndoielile subite, groaza născută din presupunerile alarmante, chinurile geloziei şi nebunia de negrăit a primei sărutări.

Ştia să povestească toate astea foarte cuviincios, acoperit, poetic şi cuceritor. Ca toţi bărbaţii care doresc, care se gândesc necurmat la femeie, vorbea discret de cele pe care le iubise cu o febră încă fremătătoare. Îşi aducea aminte mii de amănunte drăgălaşe, care mişcă inima, mii de împrejurări delicate, care umezesc ochii, şi toate acele nimicuri gingaşe ale galanteriei care fac ca legăturile de dragoste între oamenii cu sufletul ales şi cu spiritul cultivat să fie tot ce e mai elegant şi mai frumos pe lume.

Toate aceste convorbiri tulburătoare şi intime, reînnoite în fiecare zi, în fiecare zi şi mai prelungite, cădeau în inima Christianei ca nişte grăunţe aruncate în pământ. Şi farmecul peisajului larg, aerul desfătător, Limagna cea albastră şi atât de vastă încât părea că îţi lărgeşte sufletul, craterele stinse de pe munţi, vechi vetre ale lumii, care nu mai foloseau decât la a încălzi apă pentru bolnavi, răcoarea frunzişurilor, zgomotul uşor al pâraielor

peste pietre, toate pătrundeau inima şi carnea tinerei femei, le pătrundeau şi le muiau ca o ploaie înceată şi caldă pe un pământ încă virgin, o ploaie care va face să încolţească în el florile a căror sămânţă a primit-o.

Îşi dădea bine seama că băiatul ăsta îi făcea puţin curte, că o găsea drăguţă, chiar mai mult decât drăguţă. Şi dorinţa de a-i plăcea o făcea să născocească şi ea o mie de mijloace viclene şi simple în acelaşi timp, ca să-l seducă şi să-l cucerească.

Când părea emoţionat, îl părăsea pe loc; când simţea că are să rostească o aluzie drăgăstoasă, îi arunca, înainte ca el să-şi fi sfârşit fraza, una dintre acele priviri scurte şi adânci, care pătrund ca focul în inima bărbaţilor.

Găsea cuvinte gingaşe, făcea câte o mişcare dulce cu capul, câte un gest distrat cu mâna, avea câte o expresie melancolică oprită repede de un zâmbet, ca să-i arate, fără să i-o spună, că silinţele lui nu erau zadarnice.

Ce voia? Nimic. Ce aştepta de la asta? Nimic. Îi plăcea jocul ăsta numai pentru că era femeie, pentru că nu-i simţea primejdia, pentru că, fără să presimtă nimic, voia să vadă ce va face el.

În ea se dezvoltase deodată acea cochetărie înnăscută care cloceşte în vinele oricărei femei. Copilul adormit şi naiv de ieri se trezise brusc, mlădios şi ager, în faţa bărbatului care vorbea necontenit despre iubire. Ghicea tulburarea crescândă a minţii lui când era aproape de ea, vedea emoţia care se năştea în privirea lui, şi înţelegea intonaţiile diferite ale glasului lui, cu acea intuiţie proprie celor care sunt chemate către dragoste.

Îi mai făcuseră curte şi alţi. Bărbaţi prin saloane, fără să obţină altceva de la ea decât glume batjocoritoare de fetiţă înveselită. O amuza banalitatea complimentelor lor; mutrele lor de îndrăgostiţi amărâţi o umpleau de bucurie şi răspundea cu şotii la toate manifestările emoţiei lor.

Dar cu acesta, se simţise deodată în faţa unui adversar seducător şi primejdios şi devenise acea făptură dibace, clarvăzătoare din instinct, înarmată cu îndrăzneală şi

sânge rece care, atâta timp cât inima îi rămâne liberă, pândeşte, surprinde şi atrage bărbaţii în nevăzuta plasă a iubirii.

El o găsise la început neroadă. Deprins cu femeile aventuroase obişnuite cu dragostea cum e o deşcă veche cu manevrele, experte în toate şireteniile cochetăriei şi iubirii, i se părea că sufletul ăsta simplu e comun şi îl trata cu un dispreţ uşor.

Treptat însă îi plăcuse chiar această nevinovăţie, care apoi îl cucerise. Şi, supunându-se propriei sale naturi, veşnic gata să se dăruie, începuse s-o înconjoare cu o căldură grijulie.

Ştia foarte bine că mijlocul cel mai bun de a tulbura un suflet curat este să-i vorbeşti necontenit despre dragoste, cu aerul că te gândeşti la altele; şi viclean, punându-se la dispoziţia curiozităţii mereu lacome pe care o trezise în ea, începuse, sub pretextul mărturisirilor, să-i ţină un adevărat curs asupra iubirii, sub umbra copacilor din pădure.

Se amuza, ca şi ea, cu jocul ăsta, îi arăta prin toate atenţiile mărunte, pe care ştiu să le găsească bărbaţii, că o plăcea din ce în ce mai mult şi făcea pe îndrăgostitul, fără să bănuie că va deveni în adevăr.

Se jucau în chipul acesta şi unul şi celălalt, cât ţineau încetele lor plimbări, tot atât de firesc pe cât de firesc este să faci o baie când te afli lângă un râu, într-o zi călduroasă.

Dar din clipa în care Christiane deveni în adevăr cochetă, din clipa în care ea descoperi toate dibăciile înnăscute ale femeii ca să cucerească bărbaţii, în care îşi puse în minte să-l facă pe acest pătimaş să îngenunche în faţa ei, aşa cum şi-ar fi pus în cap să câştige o partidă de crocket, acest şiret naiv se lăsă prins de mutrele pe care le făcea nevinovata şi începu s-o iubească.

Atunci deveni stângaci, neliniştit, nervos, şi ea se purtă cu el ca pisica cu şoarecele.

Cu alta n-ar fi fost stingherit, ar fi vorbit, ar fi cucerit-o

prin impetuozitatea lui molipsitoare. Dar cu ea nu cuteza, atât îi părea de deosebită de cele pe care le cunoscuse.

Îndeobşte, celelalte erau femei încercate de viaţă, cărora le puteai spune tot, cărora le puteai adresa cele mai îndrăzneţe chemări, şoptindu-le aproape de buze cuvintele fremătătoare care aprind sângele. Se ştia, se simţea irezistibil când îşi putea comunica liber dorinţa puternică de care era bântuit sufletului, inimii, simţurilor celei pe care o iubea.

Lângă Christiane se credea lângă o fecioară, atât o bănuia de nevinovată, şi toate mijloacele lui se paralizau. Şi pe urmă, îi era dragă şi într-un fel nou, ca un copil, ca o logodnică. O dorea, dar se temea s-o atingă, s-o mânjească, s-o ofilească. Nu simţea dorinţa s-o fărâme strângând-o în braţe, ca pe celelalte, ci să îngenunche ca să-i sărute poala rochiei şi să-i sărute uşurel, cu o încetineală nesfârşit de castă şi caldă, zulufii de pe tâmple „colţurile gurii şi ochii, ochii închişi, şi să le simtă sub pleoapele lăsate privirea albastră, fermecătoare. Ar fi vrut s-o ocrotească împotriva tuturor şi a toate, să n-o lase să se atingă de oamenii obişnuiţi, să se uite la oamenii urâţi, să treacă pe lângă oameni murdari. Ar fi vrut să cureţe noroiul de pe străzile pe care trecea ea, pietrele de pe drum, ghimpii şi ramurile din păduri, să facă aşa ca totul să fie uşor şi plăcut în jurul ei, şi s-o ducă pe braţe, ca să nu calce niciodată pământul. Se enerva la gândul că Christiane trebuie să vorbească cu vecinii de hotel, să mănânce o mâncare obişnuită la pensiune, să îndure toate micile lucruri neplăcute şi de neînlăturat ale existenţei.

Nu ştia ce să-i spună, atât de multe gânduri avea pentru ea; şi neputinţa asta de a-şi exprima starea sufletească, de a înfăptui ceea ce ar fi vrut să facă, de a-i dovedi nevoia năprasnică de a i se devota care îi ardea în vine, îi dădea o înfăţişare de fiară înlănţuită şi în acelaşi timp o nevoie ciudată de a plânge cu hohote.

Ea vedea toate aceste lucruri fără să le înţeleagă cu

desăvârşire şi îi dădeau bucuria răutăcioasă a cochetelor.

Când rămâneau în urma celorlalţi, şi simţea după înfăţişarea lui că avea să spună în sfârşit ceva neliniştitor, o lua la fugă după taică-său şi când îl ajungea, spunea: „Ce-ar fi să ne jucăm de-a prinselea?”

Jocul de-a prinselea însemna de obicei sfârşitul excursiei. Căutau o dumbravă, un capăt de drum mai larg şi se jucau ca nişte copii scoşi la plimbare.

Fetelor Oriol şi chiar lui Gontran le plăcea grozav distracţia asta, care mulţumea necontenita nevoie de a alerga pe care o are orice făptură tânără. Numai Paul Brétigny mormăia, urmărit de alte gânduri, apoi se însufleţea treptat, începea să se joace cu mai multă aprindere decât ceilalţi, ca s-o prindă pe Christiane, s-o atingă, să-şi pună dintr-o dată mâna pe umărul sau pe talia ei.

Marchizul, a cărui fire indiferentă şi leneşă se potrivea la orice, cu condiţia să nu-i tulbure liniştea, se aşeza la rădăcina unui copac şi se uita cum se zbenguie pensionul, după cum spunea el. Viaţa asta liniştită îi părea foarte bună şi lumea întreagă desăvârşită.

Cu toate astea, purtările lui Paul o înspăimântară în curând pe Christiane. Într-o zi chiar se temu de el.

Se duseseră într-o dimineaţă, împreună cu Gontran, în văgăuna ciudată din care iese râul Enval şi care e numită Capătul Lumii.

Strâmtoarea, din ce în ce mai sugrumată şi mai cotită, se înfundă în munte. Ieşi peste pietroaie uriaşe, treci bolovanii mari ai pârâului şi, după ce ocoleşti o stâncă mai înaltă de cincizeci de metri, aşezată de-a curmezişul râpei, te găseşti închis într-un fel de groapă îngustă, între două ziduri gigantice, goale până la culmile acoperite de copaci şi verdeaţă.

Râul formează acolo un lac mare cât un lighean. E în adevăr o văgăună sălbatică, ciudată, neaşteptată, aşa cum întâlneşti mai des în poveşti, decât în natură.

Dar în ziua aceea, Paul, privind treapta înaltă de stâncă

ce le tăia drumul şi în faţa căreia se opresc toţi excursioniştii, văzu pe ea semne de paşi.

— Se poate merge mai departe.

Urcă destul de anevoie zidul acela drept şi strigă:

— Ah, ce frumos e! Un tufiş mic în apă! Veniţi şi voi!

Şi, lungindu-se la pământ, apucă mâinile Christianei şi o ridică, în vreme ce Gontran îşi potrivea şi-şi sprijinea piciorul pe toate micile ieşituri ale stâncii.

Pământul căzut de pe culme formase pe treapta aceea o grădiniţă sălbatică şi deasă, în care pârâul curgea printre rădăcini.

O altă treaptă, ceva mai departe, tăia din nou culoarul acesta de granit. O urcară şi pe ea, apoi pe a treia, şi se aflară la poalele unui zid de netrecut, de pe care cădea, dreaptă şi limpede, o cascadă de douăzeci de metri, într-un bazin adânc, săpat de ea şi ascuns sub liane şi ramuri.

Crăpătura în stâncă devenise atât de îngustă, încât cei doi bărbaţi dacă se ţineau de mână puteau să-i atingă pereţii. Nu se mai vedea decât o linie de cer, nu se mai auzea decât zgomotul apei, s-ar fi spus că e unul dintre acele ascunzişuri de negăsit, în care poeţii latini ascundeau nimfele antice. Christianei îi părea că violase odaia unei zâne.

Paul Brétigny nu spunea nimic. Gontran strigă:

— Ah, ce frumos ar fi să vezi o femeie blondă şi trandafirie scăldându-se în râul ăsta!

Se întoarseră. Cele două prime trepte fură destul de uşor de coborât, dar a treia o înspăimântă pe Christiane, atât era de înaltă şi de dreaptă, fără nicio ieşitură vizibilă.

Brétigny se lăsă să lunece pe stâncă, apoi întinse amândouă braţele către ea.

— Săriţi! spuse el.

Ea nu îndrăzni. Nu pentru că i-ar fi fost frică să nu cadă, dar pentru că îi era frică de el, frică mai ales de ochii lui.

O privea cu o lăcomie de animal flămând, cu o patimă care devenise sălbatică. Şi mâinile lui întinse către ea o atrăgeau atât de puternic şi de poruncitor, încât se sperie

deodată şi fu cuprinsă de o dorinţă nebunească de a urla, de a fugi, de a se căţăra pe muntele abrupt, ca să scape de chemarea aceasta irezistibilă.

Gontran, care stătea în picioare în spatele ei, strigă:

— Hai, du-te! şi o împinse. Se simţi căzând, închise ochii şi, cuprinsă într-o îmbrăţişare blajină şi puternică, atinse, fără să-l vadă, tot trupul mare al tânărului bărbat, a cărui respiraţie gâfâitoare şi caldă îi trecu peste obraz.

Apoi se pomeni în picioare, zâmbind, pentru că îi trecuse spaima, în vreme ce Gontran cobora şi el.

Emoţia asta o făcuse prudentă, începu să se ferească timp de câteva zile de a mai fi singură cu Brétigny, care părea acum că-i dă târcoale ca lupul din fabulă unei oi.

Dar se hotărâse o excursie mare. Trebuiau să ia merinde în landoul cu şase locuri, să cineze cu surorile Oriol, la marginea micului lac Tazenat, care e numit în partea locului iezerul Tazenat şi să se întoarcă noaptea, pe lună.

Plecară deci într-o după-amiază, într-o zi de arşiţă, sub un soare încins, care încălzea granitul muntelui ca pe nişte pietre de cuptor.

Trăsura suia coasta în pasul celor trei cai, care gâfâiau acoperiţi de sudoare; vizitiul moţăia pe capră, cu capul lăsat; legiuni de şopârle verzi alergau pe pietrele de la marginea drumului. Aerul încins părea plin de o pulbere de foc, nevăzută şi arzătoare. Uneori îţi venea să-l crezi înţepenit, rezistent, anevoie de străbătut de gros ce era, alteori se mişca puţin şi făcea să treacă peste chipuri un suflu aprins, de incendiu, în care plutea un miros de răşină caldă, ca în mijlocul unei mari păduri de pini.

În trăsură nu vorbea nimeni. Cele trei femei, în fund, îşi închideau ochii orbiţi sub umbra trandafirie a umbrelelor; marchizul şi Gontran dormeau cu câte o batistă pe frunte; Paul se uita la Christiane, care îl pândea şi ea printre pleoapele plecate.

Şi trăsura, ridicând o coloană de fum alb, mergea mereu pe urcuşul nesfârşit.

Când ajunse pe platou, vizitiul se îndreptă din şale, caii o luară la trap şi străbătură un ţinut larg, vălurit, acoperit de păduri, populat de sate şi de case singuratice. Departe, la stânga, se zăreau marile vârfuri trunchiate ale vulcanilor. Lacul Tazenat, pe care aveau să-l vadă, era format de ultimul crater al lanţului din Auvergne.

După trei ore de drum, Paul spuse deodată:

— Ia uitaţi-vă, lave!

Nişte stânci negre, răsucite ciudat, despicau solul la marginea drumului. La dreapta se vedea un munte turtit, al cărui pisc mare părea gol şi plat. O luară pe un drum care părea că pătrunde în el printr-o crăpătură în formă de triunghi, şi Christiane, care se ridicase, descoperi deodată într-un crater vast şi adânc, un lac: frumos, răcoros, rotund ca un ban de argint. Coastele repezi ale muntelui, împădurite la dreapta şi pleşuve la stânga, coborau până în apa pe care o înconjurau cu un zid înalt, egal. Apa aceea liniştită, platã şi strălucitoare ca metalul, reflecta pe de o parte copacii şi pe de alta coasta aridă, cu o limpezime atât de desăvârşită, încât nu-i deosebeai marginile şi nu vedeai decât această imensă pâlnie în care se oglindea, în mijloc, cerul albastru, o gaură clară şi fără fund, care părea că străbate pământul de la un capăt la celălalt, până la celălalt firmament.

Trăsura nu putea merge mai departe. Coborâră şi o luară pe coasta împădurită, pe o cărăruie care înconjura lacul, pe sub copaci, pe la mijlocul pantei. Drumul acesta, pe care nu treceau decât tăietorii de lemne din pădure, părea verde ca o pajişte. Printre ramuri se vedea coasta cealaltă şi apa strălucitoare din cazanul acesta din munte.

Apoi trecură printr-o rarişte şi ajunseră chiar pe mal, ca să se aşeze pe un dâmb ierbos, umbrit de stejari. Toată lumea se lungi în iarbă, cu o bucurie animală, cu desfătare.

Bărbaţii se tăvăleau, îşi înfigeau mâinile în ea; femeile, culcate uşurel pe o parte, îşi lipeau obrazul de ea, de parcă ar fi căutat o mângâiere răcoroasă.

Era, după zăduful drumului, una dintre acele senzaţii blajine, atât de adânci şi de bune, încât seamănă a fericire.

Marchizul adormi din nou; peste puţin timp Gontran făcu acelaşi lucru. Paul începu să vorbească cu Christiane şi cu cele două fete. Despre ce? Nu despre cine ştie ce! Din când în când unul dintre ei rostea o frază, altul răspundea după un minut de tăcere, şi cuvintele domoale păreau amorţite în gura lor, ca şi gândurile din mintea lor.

Cum însă vizitiul adusese coşul cu merinde, fetele Oriol, obişnuite acasă la ele să aibă grija gospodăriei, pline încă de deprinderile active ale muncii casnice, începură să desfacă pachetele şi să pregătească cina, ceva mai departe, pe iarbă.

Paul rămăsese întins alături de Christiane, care visa. Atunci şopti, atât de încet încât ea abia îl auzi, atât de încet încât cuvintele lui îi atinseră urechea în treacăt, ca acele zvonuri nelămurite care trec, duse de vânt:

— Iată cele mai bune clipe din viaţa mea.

De ce cuvintele astea vagi o tulburară până în fundul inimii? De ce se simţi dintr-o dată înduioşată cum nu fusese nicicând?

Se uita, printre copaci, ceva mai departe, la o căsuţă mică de tot, o colibă de vânători sau de pescari, atât de îngustă încât nu putea avea decât o odaie.

Paul îi urmărea privirea şi spuse:

— V-aţi gândit vreodată, doamnă, la ceea ce ar putea fi pentru doi oameni care s-ar iubi nebuneşte o viaţă petrecută într-o asemenea colibă? Ar fi singuri pe lume, în adevăr singuri, unul în faţa celuilalt! Şi dacă asemenea lucru ar fi cu putinţă, n-ar trebui atunci ca ei să părăsească tot ca să-l realizeze, într-atât e fericirea de rară, de greu de prins şi de scurtă? Trăim, oare, în zilele obişnuite ale vieţii? Ce poate fi mai trist decât să te scoli de dimineaţă fără o nădejde arzătoare, să împlineşti în linişte aceleaşi treburi, să bei cumpătat, să mănânci cu măsură şi să dormi ca un animal, liniştit?

Ea se uita mereu la căsuţă şi inima i se strângea de parcă i-ar fi venit să plângă, pentru că ghicise dintr-o dată o fericire pe care n-o bănuise nicicând.

Fără îndoială, se gândea că ar fi bine în doi în căsuţa aceea ascunsă sub copaci, în faţa acestei jucării de lac, a acestui giuvaer de lac, o adevărată oglindă de dragoste! Ar fi bine, fără nimeni în jurul tău, fără niciun vecin, fără niciun strigăt omenesc, fără niciun zgomot de viaţă, singură cu bărbatul iubit, care ar petrece ceasuri întregi la picioarele iubitei lui, privind-o în vreme ce ea ar privi unda albastră, spunându-i cuvinte de dragoste, sărutându-i vârfurile degetelor.

Ar trăi acolo, în linişte, sub arbori, în fundul acestui crater care ar cuprinde toată patima lor, aşa cum îşi cuprinde apa limpede şi adâncă, fără alt orizont în faţa ochilor lor în afară de linia rotundă a coastei, fără alt orizont pentru gândurile lor în afară de fericirea de a se iubi, fără alt orizont pentru dorinţele lor în afară de sărutările lungi, nesfârşite.

Existau pe pământul acesta oameni care puteau trăi asemenea zile? Da. Fără îndoială. De ce nu? Cum de nu înţelesese ea mai de mult că există bucurii de felul ăsta?

Fetele vestiră că cina era gata. Se făcuse ora şase. Îi treziră pe marchiz şi pe Gontran, ca să vină să se aşeze, ceva mai departe, turceşte, în faţa farfuriilor care alunecau în iarbă. Cele două surori serviră şi mai departe, şi bărbaţii, leneşi nu le împiedicară. Mâncau agale, aruncau cojile fructelor sau oasele de pui în apă. Aduseseră şampanie. Zgomotul neaşteptat al primului dop care sări surprinse pe toată lumea, atât de ciudat păru în locul acela.

Amurgea, aerul se umplea de răcoare, o melancolie stranie căzu, o dată cu seara, peste apa adormită din fundul craterului.

Când soarele fu pe cale să apună, cerul începu să ardă şi lacul păru deodată un cazan în flăcări. Apoi, după ce soarele pieri şi zarea deveni roşie ca jăratecul gata să se

stingă, lacul păru un cazan de sânge. Şi dintr-o dată, pe muchea colinei, se ridică luna aproape plină, palidă pe cerul încă luminos. Apoi, pe măsură ce pământul se umplea de întuneric, luna urca, strălucitoare şi rotundă, deasupra craterului rotund ca şi ea. Parcă trebuia să se lase să cadă în el. Şi, când fu sus pe cer, lacul păru un cazan de argint. Atunci, pe toată faţa lui neclintită în timpul zilei, începură să alerge cute, când domoale, când iuţi. S-ar fi spus că nişte duhuri, zburând jos, peste apă, lăsau să plutească pe ea văluri nevăzute.

Erau peştii mari din adânc, crapii seculari şi ştiucile lacome, care ieşeau să se joace la lumina lunii.

Fetele Oriol puseseră toată vesela şi sticlele în coşul pe care îl luă vizitiul. Plecară.

Trecând prin aleea de sub copaci, în care petele de lumină cădeau pe iarbă, strecurându-se printre frunze ca o ploaie, Christiane, care venea penultima, urmată de Paul, auzi o voce, gâfâitoare care îi spunea la ureche aproape:

— Te iubesc! Te iubesc! Te iubesc!

Inima începu să-i bată atât de dezlănţuit încât fu gata să se prăbuşească; nu-şi mai putea mişca picioarele. Şi totuşi mergea! Mergea, înnebunită, gata să se întoarcă cu braţele deschise, cu buzele chemând. Paul apucase o margine a şăluţului pe care îl purta ea pe umeri şi îl săruta sălbatic. Mergea mereu, atât de sfârşită, încât nu mai simţea pământul sub picioare.

Deodată însă ieşi de sub bolta de copaci şi, aflându-se în plină lumină, îşi stăpâni brusc tulburarea, dar înainte de a urca în landou şi de a pierde lacul din ochi, se întoarse pe jumătate, ca să trimită apei cu amândouă mâinile o sărutare pe care bărbatul care o urma o înţelese foarte bine.

Cât ţinu drumul spre casă, rămase cu sufletul şi trupul neclintite, buimace, istovite, ca după o cădere; şi cum ajunse la hotel, se urcă repede ca să se închidă în odaia ei. După ce trase zăvorul, întoarse şi cheia, atât se simţea

încă de urmărită şi de dorită. Apoi rămase tremurând în mijlocul apartamentului aproape întunecat şi gol. Lumânarea pusă pe masă arunca pe pereţi umbra tremurătoare a mobilelor şi a perdelelor. Christiane căzu într-un fotoliu. Toate gândurile ei alergau, săreau, fugeau fără să le poată prinde, păstra, înlănţui. Acum îi venea să plângă fără să ştie de ce, mâhnită, nefericită, părăsită în odaia asta goală, pierdută în viaţă ca într-o pădure.

Încotro se ducea, ce avea să facă?

Îi venea greu să respire, aşa că se ridică, deschise fereastra şi oblonul, şi se rezemă de balustradă. Aerul era răcoros. În adâncul cerului nesfârşit şi gol, luna, îndepărtată, singuratică şi tristă, suită acum în înălţimile albăstrui ale nopţii, răspândea o lumină aspră şi rece peste frunzişuri şi peste munte.

Tot ţinutul dormea. Numai cântecul uşor al viorii lui Saint-Landri, care studia în fiecare seară până foarte târziu, trecea şi plângea uneori în liniştea adâncă a văii. Christiane abia îl auzea. Strigătul delicat şi dureros al coardelor nervoase contenea, apoi se pornea iar.

Şi luna aceea pierdută în cerul pustiu, şi sunetul slab, pierdut în noaptea mută, îi înfiorară inima de atâta singurătate, încât începu să plângă. Tremura şi tresărea până în măduva oaselor, zguduită de spaime şi de friguri ca oamenii loviţi de o boală temută; şi îşi dădu seama că şi ea era singură în viaţă.

N-o înţelesese până în ziua aceea; acum o simţea atât de puternic după, disperarea din sufletul ei, încât i se păru că înnebuneşte.

Avea un tată! un frate! un soţ! Îi iubea şi o iubeau! Şi iată că deodată se îndepărta de ei, le devenea străină, de parcă abia i-ar fi cunoscut. Dragostea liniştită a tatălui ei, camaraderia prietenoasă a fratelui ei, iubirea rece a bărbatului ei îi păreau acum nimic, nimic! Bărbatul ei! Va să zică omul acela trandafiriu şi guraliv care rostea cu indiferenţă: „Te simţi bine în dimineaţa asta, draga mea?” era bărbatul ei? Îi aparţinea trup şi suflet omului aceluia,

prin puterea unui contract. Era cu putinţă? Ah, cât se simţea de singură şi de pierdută! Închisese ochii ca să privească înlăuntrul ei, în gândurile ei.

Vedea, pe măsură ce le evoca, chipurile celor care trăiau în preajma ei: tatăl ei, nepăsător şi liniştit, fericit, nedorind decât să nu i se tulbure odihna; fratele, ei, batjocoritor şi sceptic; bărbatul ei, neastâmpărat, plin de cifre şi care o vestea: „Am dat adineauri o lovitură”, când ar fi putut spune: „Te iubesc!”

Adineauri şoptise altul acest cuvânt, care îi vibra încă în urechi şi în inimă. Îl văzu şi pe acela, sorbind-o cu privirea lui neclintită; dacă în clipa asta ar fi fost lângă ea, s-ar fi aruncat în braţele lui!

VII

CHRISTIANE, CARE SE CULCASE foarte târziu, se trezi de cum soarele îi trimise în odaie un şuvoi de lumină roşie prin fereastra rămasă larg deschisă.

Se uită la ceas – era cinci – şi rămase întinsă pe spate, cu încântare, în căldura patului. I se părea că o fericire, o fericire mare, o fericire nesfârşită îi fusese dăruită în timpul nopţii, atât îşi simţea sufletul de vioi şi de bucuros. Ce fericire? Căuta, căuta ce veste fericită o umpluse de atâta veselie. Toată tristeţea din ajun, seara, pierise, se topise în timpul somnului.

Va să zică Paul Brétigny o iubea! Cât de altfel îi părea decât în prima zi! Oricât s-ar fi căznit să-şi aducă aminte, nu-l mai putea regăsi aşa cum îl văzuse şi îl judecase la început; nu-l mai recunoştea pe omul pe care i-l prezentase fratele ei. Cel de azi nu mai păstrase nimic din acela, nimic, nici obrazul, nici purtarea, nimic, pentru că prima lui imagine trecuse treptat, zi de zi, prin toate încetele modificări pe care le primeşte, într-un suflet, o fiinţă zărită, care devine o fiinţă cunoscută, apoi o fiinţă familiară, o fiinţă iubită. Începi să pui stăpânire pe ea ceas de ceas, fără să-ţi dai seama; pe trăsăturile, pe mişcările, pe ţinuta ei, pe făptura ei fizică şi morală. Pătrunde în tine, în ochii şi în inima ta, prin vocea ei, prin toate mişcările, prin tot ce spune şi tot ce gândeşte. O absorbi şi o înţelegi, ghiceşti toate intenţiile din cuvintele şi zâmbetul ei; în sfârşit, ţi se pare că e întreagă a ta, în asemenea măsură, iubeşti încă inconştient, tot ceea ce este al ei şi tot ceea ce vine de la ea.

Atunci devine cu neputinţă să-ţi aduci aminte cum era fiinţa asta în faţa ochilor tăi nepăsători, când ţi s-a ivit în faţă pentru prima oară.

Aşadar Paul Brétigny o iubea! Christiane nu încerca în faţa acestui lucru nici frică, nici groază, ci o înduioşare adâncă, şi bucuria nemărginită, nouă, încântătoare, de a fi iubită şi de a o şti.

Era totuşi puţin neliniştită de atitudinea pe care avea s-o ia el faţă de ea, şi pe care o va păstra ea faţă de el. Dar cum conştiinţa ei nu se simţea la largul ei dacă se gândea la astfel de lucruri, nu se mai gândi, în nădejdea că ascuţimea şi dibăcia ei va şti să îndrume lucrurile. Coborî la ora obişnuită şi-l găsi pe Paul, fumând o ţigară în faţa uşii. O salută respectuos.

— Bună ziua, doamnă. Cum vă simţiţi în dimineaţa asta?

Ea răspunse zâmbind:

— Foarte bine, domnule. Am dormit minunat.

Şi-i întinse mâna, cu o fărâmă de teamă că el i-o va păstra prea mult. Dar Paul abia i-o strânse; începură să vorbească în linişte, de parcă ar fi uitat şi unul şi celălalt.

Ziua trecu fără ca el să facă ceva care să reamintească aprinsa mărturisire din ajun. Şi în zilele care urmară, rămase tot atât de discret şi de calm. Ea începu să aibă încredere în el. Socotea că ghicise că ar jigni-o dacă ar deveni mai cutezător şi nădăjdui, crezu cu tărie, că se opriseră la această etapă fermecătoare a iubirii, în care te poţi iubi privindu-te în adâncul ochilor, fără remuşcări, pentru că nu te-ai pângărit.

Totuşi avea grijă să nu se îndepărteze niciodată de ceilalţi, numai cu el.

Dar, într-o seară, în sâmbăta aceleiaşi săptămâni în care fuseseră la iezerul Tazenat, când veneau spre hotel, către ora zece, ei doi şi marchizul, pentru că Gontran rămăsese să joace *écarté* în sala cea mare a cazinoului împreună cu domnii Aubry-Pasteur, Riquier şi doctorul Honorat, Brétigny strigă, zărind luna care se ivea printre

ramuri:

— Ce frumos ar fi să ne ducem să vedem ruinele de la Tour noël pe o noapte ca asta!

Christiane se emoţionă numai la gândul ăsta, pentru că luna şi ruinele aveau asupra ei influenţa pe care o au aproape asupra tuturor sufletelor femeieşti.

Îl strânse pe marchiz de mână.

— Vai, tăticule, nu vrei?

El şovăia, ar fi avut mare poftă să se culce.

Ea stărui:

— Gândeşte-te, Tour noël e atât de frumos şi ziua! Chiar tu spuneai că n-ai văzut niciodată nişte ruine atât de pitoreşti, cu turnul acela mare deasupra castelului! Ce trebuie să fie noaptea!

Marchizul se înduplecă, în sfârşit:

— Bine, haide, dar o să ne uităm cinci minute şi o să ne întoarcem numaidecât. Eu vreau să fiu în pat la unsprezece.

— Da, o să ne întoarcem numaidecât. Drumul până acolo nu ţine mai mult de douăzeci de minute.

Porniră toţi trei, Christiane sprijinită de braţul tatălui ei şi Paul lângă ea.

Vorbea despre călătoriile pe care le făcuse, despre Elveţia, despre Italia, despre Sicilia. Îşi povestea impresiile avute în anumite locuri, entuziasmul pe care îl simţise pe culmea muntelui Rose, când soarele, răsărind la orizontul acelui norod de culmi îngheţate, acelei lumi încremenite de zăpezi veşnice, aruncase asupra fiecărei culmi uriaşe o lumină albă, strălucitoare, le aprinsese ca pe nişte faruri palide care trebuie să lumineze împărăţia morţilor. Apoi povesti emoţia pe care o avusese pe marginea craterului monstruos al Etnei, când se simţise o gânganie minusculă, la trei mii de metri înălţime în nori, nemaiavând decât marea şi cerul în jurul lui, marea albastră dedesubt, cerul albastru deasupra, şi se aplecase peste acea înspăimântătoare gură a pământului, a cărei răsuflare te înăbuşea.

Dădea amploare imaginilor, ca s-o emoţioneze pe tânăra femeie. Iar ea îl asculta cu inima bătând şi vedea şi ea, într-o străfulgerare a minţii, marile lucruri pe care le văzuse el.

Deodată, la o cotitură a drumului, văzură Tour noëlul. Castelul antic, în picioare pe piscul lui, cu turnul înalt şi subţire, găurit şi mâncat de vremi şi de războaiele de odinioară, îşi desena, pe un cer fantomatic, silueta înaltă de palat fantastic.

Se opriră, uluiţi toţi trei. Marchizul rosti, în sfârşit:

— În adevăr, e foarte frumos. Ai spune că e un vis al lui Gustave Doré care a prins trup. Să stăm jos cinci minute.

Şi se aşeză pe iarba şanţului.

Christiane însă, înnebunită de entuziasm, strigă:

— Ah, tată! să mergem mai departe! E atât de frumos! Atât de frumos! Hai până lângă zidurile lui, te rog!

Marchizul refuză de data asta.

— Nu, dragă, am mers destul, nu mai pot. Dacă vrei să-l vezi mai de aproape, du-te cu domnul Brétigny. Eu vă aştept aci.

Paul întrebă:

— Vreţi, doamnă?

Ea şovăia, cuprinsă de două temeri: aceea de a se afla singură cu el şi aceea de a jigni un om cumsecade, cu aerul că i-e frică de el.

Marchizul repetă:

— Hai, hai, eu vă aştept.

Atunci Christiane se gândi că taică-său rămânea atât de aproape încât îi putea oricând auzi, şi spuse cu hotărâre:

— Să mergem, domnule.

Plecară alături.

Dar abia merseră câteva minute, că se simţi cuprinsă de o emoţie sfâşietoare, de o frică nelămurită, misterioasă; îi era frică de ruine, frică de noapte, frică de bărbatul acela. Picioarele muiate deodată, ca în seara trecută, la lacul Tazenat, nu voiau s-o ducă mai departe,

se îndoiau sub ea; i se părea că se înfundă în drum sau că rămân prinse în el, când voia să le ridice.

Un pom mare, un castan, ocrotea marginea unei livezi. Christiane, obosită de parcă ar fi alergat, se lăsă să cadă lângă trunchiul lui. Îngână:

— Mă opresc aici... Se vede foarte bine.

Paul se aşeză lângă ea, Christiane îşi auzea inima bătând tare, grăbit. El rosti, după o scurtă tăcere:

— Credeţi că am mai trăit vreodată?

Ea îngână, fără să fi auzit bine ce o întrebase, atât era de emoţionată:

— Nu ştiu. Nu m-am gândit niciodată la asta.

El urmă.

— Eu o cred... uneori... sau mai curând o simt... Făptura umană fiind alcătuită dintr-un suflet şi un trup, care par deosebite, dar sunt, fără îndoială, un întreg de aceeaşi natură, trebuie să se ivească încă o dată când elementele care au format-o prima oară, se găsesc combinate împreună a doua oară. Fără îndoială că nu e vorba de acelaşi individ, dar e acelaşi om care se întoarce când un trup asemănător unei forme precedente se găseşte locuit de un suflet asemănător cu cel care l-a animat altă dată. Uite, doamnă, în seara asta sunt sigur că am locuit în castelul acesta, că a fost al meu, că m-am luptat în el, că l-am apărat. Îl recunosc, a fost al meu, sunt sigur! Şi mai sunt sigur că am iubit în el o femeie care vă semăna, şi care se numea ca şi dumneavoastră, Christiane. Sunt atât de sigur, încât mi se pare că vă văd încă chemându-mă din vârful acestui turn. Încercaţi, aduceţi-vă aminte! În spatele lui e o pădure care coboară într-o vale adâncă. Ne-am plimbat adesea în ea. În serile de vară aveaţi rochii uşoare, iar eu purtam arme grele, care răsunau sub bolta de frunze.

Nu vă aduceţi aminte? Încercaţi, Christiane! Numele dumneavoastră mi-e familiar, ca numele pe care le auzi din copilărie! Dacă am privi cu atenţie toate pietrele fortăreţei ăsteia, am găsi acest nume scrijelit de mine

odinioară! Vă spun că recunosc locuinţa, ţinutul, aşa cum v-am recunoscut pe dumneavoastră prima oară când v-am văzut!

Vorbea cu o convingere exaltată, îmbătat poetic de apropierea acestei femei, şi de noapte, de lună, de ruine.

Deodată îngenunche în faţa Christianei şi rosti cu o voce tremurătoare:

— Lasă-mă să te mai iubesc încă, de vreme ce te-am regăsit. Te caut de atâta vreme!

Ea voia să se ridice, să plece, să ajungă la tatăl ei, dar n-avea putere, n-avea curajul, oprită, paralizată de o dorinţă arzătoare de a-l mai asculta încă, de a auzi cum îi pătrund în inimă cuvintele astea care o îmbătau. Se simţea purtată într-un vis, în visul mereu sperat, atât de dulce, de poetic, de plin de raze de lună şi de balade.

Îi luase mâinile şi îi săruta vârfurile unghiilor, îngăimând:

— Christiane... Christiane... ia-mă... ucide-mă... te iubesc... Christiane!

Îl simţea tremurând, înfiorat la picioarele ei. Acum îi săruta genunchii, cu pieptul scuturat de hohote adânci. Se temu că înnebuneşte şi se ridică, să fugă. Dar el se ridicase şi mai repede decât ea, o cuprinsese în braţe şi se repezise la gura ei.

Atunci, fără un strigăt, fără revoltă, fără împotrivire, ea se lăsă să cadă în iarbă de parcă mângâierea asta ar fi frânt-o fizic, zdrobindu-i voinţa. El o luă cu uşurinţa cu care ar fi cules un fruct copt.

Dar abia îşi slăbise îmbrăţişarea, că ea se ridică şi o luă la fugă, disperată, tremurând, îngheţată dintr-o dată ca cineva care ar fi căzut în apă. O ajunse din câţiva paşi, o luă de braţ şi şopti:

— Christiane! Christiane! Ia aminte la tatăl dumitale!

Ea porni mai departe fără să răspundă, fără să se întoarcă, mergând drept înainte, cu un pas ţeapăn şi sacadat. O urma acum fără să îndrăznească a-i vorbi.

Marchizul, cum îi văzu, se ridică:

— Să plecăm repede, spuse el, începuse să-mi fie frig. Lucrurile astea sunt foarte frumoase, dar foarte rele pentru sănătate.

Christiane se lipea de taică-său de parcă ar fi vrut să-i ceară s-o ocrotească, de parcă ar fi vrut să se refugieze în dragostea lui.

Cum ajunse în odaia ei, se dezbrăcă în câteva clipe, se băgă în pat, ascunzându-şi capul sub cearceaf, apoi plânse. Plânse cu faţa în pernă, îndelung, îndelung, neclintită, nimicită. Nu se gândea la nimic, nu suferea, nu regreta. Plângea fără să se gândească, fără să cugete, fără să ştie de ce. Plângea din instinct, aşa cum cânţi când eşti vesel. Apoi, sleită, copleşită, istovită de atâta plâns, adormi de oboseală şi de sfârşeală.

Fu trezită de nişte lovituri uşoare în uşa care dădea spre salon. Era ziuă, era ora nouă. Strigă:

— Intră!

Şi bărbatul ei apăru, vesel, însufleţit, cu o şapcă de călătorie pe cap, cu un săculeţ de bani, pe care nu-l părăsea niciodată la drum, prins la şold.

Strigă:

— Cum, dragă, încă dormeai? Şi eu te trezesc! Poftim! Vin fără să mă anunţ! Sper că eşti sănătoasă. La Paris e o vreme minunată.

Îşi scoase şapca şi se apropie, ca s-o sărute.

Ea se trăgea către perete, prinsă de o frică nebunească, de o frică nervoasă de acest omuleţ trandafiriu şi mulţumit, care îşi întindea buzele către ea.

Apoi, deodată, îi întinse fruntea şi închise ochii. El i-o sărută liniştit şi întrebă:

— Îmi dai voie să mă spăl puţin în cabinetul tău de toaletă? Nu eram aşteptat pentru azi, aşa că nu mi-au pregătit odaia.

Ea îngână:

— Da, sigur.

Şi el pieri prin uşa de la picioarele patului.

Îl auzi mişcându-se, clipocind, fluierând, apoi strigând:

— Ce mai e nou pe aici? Eu am nişte noutăţi grozave. Analiza apei a dat nişte rezultate nesperate. Putem vindeca cel puţin trei boli mai mult decât la Royat. E splendid!

Ea se ridicase în pat, cu respiraţia tăiată, cu mintea rătăcită de întoarcerea asta neprevăzută, care o lovea ca o durere şi o sugruma ca o remuşcare. Andermatt se întoarse mulţumit, răspândind în jurul lui un miros puternic de verbină. Se aşează familiar pe pat, la picioare, şi întrebă:

— Ce mai e cu paraliticul? Cum îi merge? A început să păşească? Nu se poate să nu se vindece prin tot ce am găsit noi în apă!

Christiane, care îl uitase de câteva zile, îngăimă

— Mi... mi se pare că-i merge mai bine... De altfel nu l-am văzut săptămână asta... mi-e... mi-e cam rău...

El o privi cu interes şi spuse:

— Adevărat, eşti cam palidă... De altfel, îţi stă foarte bine... Eşti drăguţă aşa... drăguţă de tot...

Se apropie, se aplecă peste ea, şi vru să-şi strecoare un braţ în pat, în jurul mijlocului ei.

Dar ea se trase înapoi cu atâta groază, încât el rămase uimit, cu mâinile întinse, cu gura înaintată spre ea. O întrebă:

— Dar ce e cu tine? Nu te mai pot atinge! Fii sigură că nu voiam să-ţi fac un rău...

Şi se apropie din nou, grăbit, cu ochii scânteind de o dorinţă subită

Ea bâlbâi:

— Nu... lasă-mă... lasă-mă... Pentru că... pentru că, cred... cred că sunt însărcinată.

Rostise cuvintele astea, înnebunită de spaimă, fără să le gândească, ca să scape de apropierea lui, aşa cum ar fi spus: „Am lepră sau ciumă”.

De data asta se îngălbeni şi el, cuprins de o bucurie adâncă; şopti numai:

— Atât de repede!

Acum ar fi vrut s-o sărute îndelung, potolit, drăgăstos, ca un tată fericit şi recunoscător. Apoi fu cuprins de o îndoială:

— E cu putinţă?... Cum aşa?... Crezi?... Atât de repede?...

— Da, se poate, răspunse ea.

Andermatt începu să ţopăie prin odaie, strigând:

— Doamne, Doamne, ce zi fericită!

Se auziră din nou bătăi la uşă. Andermatt deschise. Era o femeie de serviciu, care îi spuse:

— Domnul doctor Latonne ar dori să vorbească numaidecât cu domnul.

— Foarte bine. Pofteşte-l în salon, vin şi eu.

Andermatt trecu în odaia vecină, în care doctorul veni şi el numaidecât. Avea o figură solemnă, o înfăţişare măsurată şi rece. Salută, atinse mâna pe care i-o întindea bancherul puţin surprins, şi explică, cu tonul pe care îl ia un martor într-o chestiune de onoare:

— Scumpe domnule, mi se întâmplă un lucru foarte neplăcut, pe care trebuie să vi-l spun, ca să vă explic purtarea mea. Când mi-aţi făcut onoarea să mă chemaţi pentru doamna, soţia dumneavoastră, am venit pe dată; dar se pare că cu câteva minute înaintea mea, confratele meu, domnul medic-inspector, care fără îndoială că îi inspiră mai multă încredere doamnei Andermatt, fusese chemat aci, prin grija domnului marchiz de Ravenel. De aici a reieşit că, venind după el, par a răpi prin viclenie domnului doctor Bonnefille o pacientă care îi aparţine, par a fi săvârşit un act nedelicat, necuviincios, incalificabil de la confrate la confrate. În practicarea artei noastre, domnule, trebuie să avem nişte precauţii şi un tact excesiv, ca să evităm orice jignire care ar putea avea urmări grave. Domnul doctor Bonnefille aflând despre vizita mea aici, şi crezându-mă vinovat de această lipsă de delicateţe, de vreme ce aparenţele au fost, în adevăr, împotriva mea, a vorbit despre mine în asemenea termeni, încât, dacă n-ar avea vârsta pe care o are, aş fi

silit să-l provoc la duel. Nu-mi mai rămâne de făcut decât un lucru, ca să mă dezvinovăţesc în faţa lui şi a întregului corp medical din regiune, acela de a înceta, cu multă părere de rău, s-o mai îngrijesc pe soţia dumneavoastră şi să spun cinstit cum s-au petrecut lucrurile, rugându-vă să mă iertaţi că o fac.

Andermatt, stingherit, răspunse:

— Doctore, pricep foarte bine situaţia grea în care te afli. Vina nu e nici a mea, nici a soţiei mele, ci a socrului meu, care îl chemase pe doctorul Bonnefille fără să ne spună nimic. N-aş putea eu să mă duc la confratele dumitale şi să-i spun…

Doctorul Latonne îl întrerupse:

— Dragă domnule, e inutil. Aici e vorba de o chestiune de demnitate şi onorabilitate profesională pe care trebuie s-o respect, cu tot regretul meu mare…

De data asta Andermatt îi luă vorba din gură. Omul bogat, omul care plăteşte, care cumpără o reţetă de cinci, zece, douăzeci sau patruzeci de franci ca pe o cutie de chibrituri de trei gologani, căruia totul trebuie să-i aparţină prin puterea pungii, şi care nu preţuieşte fiinţele şi lucrurile decât printr-o comparaţie dintre valoarea lor şi aceea a banilor, printr-un raport iute şi direct stabilit între monedele de metal şi toate celelalte lucruri de pe lume, fu enervat de îngâmfarea acestui negustor de doctorii pe hârtie. Îi spuse, pe un ton aspru:

— Bine, doctore. Aşa să fie. Aş dori, pentru dumneata, ca acest demers să nu aibă o influenţă supărătoare asupra carierei dumitale. Vom vedea care dintre noi doi va avea mai mult de păgubit de pe urma hotărârii dumitale.

Doctorul se ridică, jignit, şi se înclină cu multă politeţe.

— Fără îndoială. Ceea ce am făcut acum mi-e foarte neplăcut din toate punctele de vedere chiar din clipa asta. Dar eu nu şovăi niciodată între interesul şi conştiinţa mea.

Şi ieşi. Tocmai când pleca pe uşă, se lovi de marchiz,

care intra cu o scrisoare în mână. Când rămase singur cu ginerele lui, domnul de Ravenel rosti:

— Uite, dragul meu, din vina dumitale mi se întâmplă un lucru foarte neplăcut. Doctorul Bonnefille, jignit că l-ai chemat şi pe confratele lui la Christiane, îmi trimite o notă şi câteva cuvinte foarte reci, ca să mă anunţe că nu mă mai pot bizui pe experienţa lui.

Andermatt se supără de-a binelea. Umbla prin odaie, se înflăcăra vorbind, gesticula, plin de o furie inofensivă şi artificială, una dintre acele furii pe care nu le iei niciodată în serios. Îşi striga argumentele: Cine era de vină? Numai marchizul, care îl chemase pe vita asta încălţată de Bonnefille, fără măcar să fi stat întâi de vorbă cu el, cu Andermatt, care fusese informat prin medicul lui de la Paris câte parale fac cei trei şarlatani de la Enval!

Şi pe urmă de ce se amestecase marchizul, chemând un doctor fără ştirea bărbatului, a bărbatului care e singurul judecător, singurul răspunzător de sănătatea nevestei lui? În sfârşit, în fiecare zi se întâmplă cu orice acelaşi lucru! Nu se făceau decât prostii în jurul lui, numai prostii! El spunea într-una, dar striga într-un pustiu, nimeni nu pricepea, nimeni nu voia să aibă încredere în experienţa lui, decât când era prea târziu.

Rostea „medicul meu” şi „experienţa mea” cu autoritatea omului care deţine nişte lucruri unice. Pronumele posesive căpătau în gura lui o sonoritate de metal. Şi când spunea „nevasta mea” simţeai vădit că marchizul nu mai avea niciun drept asupra fiicei lui, de vreme ce Andermatt o luase de nevastă, ca şi când a lua de nevastă sau a cumpăra aveau acelaşi înţeles în mintea lui.

Gontran intră în toiul discuţiei şi se aşeză într-un fotoliu, cu un zâmbet vesel pe buze. Nu spunea nimic, asculta, şi se distra grozav.

Când bancherul tăcu, obosit, cumnatul lui ridică mâna, strigând:

— Cer cuvântul. Sunteţi acum amândoi fără doctor, nu-i

aşa? Ei bine, vă propun pe candidatul meu, pe doctorul Honorat, singurul care are o părere precisă şi neclintită asupra apelor din Enval. Le dă de băut, dar nu le-ar bea pentru nimic în lume. Vreţi să mă duc să-l caut? Mă însărcinez eu cu tratativele.

Era singurul lucru care le rămăsese de făcut şi Gontran fu însărcinat să-l aducă numaidecât. Marchizul, prins de îndoieli la gândul unei schimbări de regim şi de tratament, vru să cunoască numaidecât părerea acestui nou medic, iar Andermatt voia tot atât de mult să-l consulte, pentru Christiane.

Ea îi auzea prin uşă, fără să-i asculte şi fără să priceapă despre ce vorbeau. De cum plecase bărbatul ei, sărise din pat ca dintr-un loc de temut şi se îmbrăca în grabă, fără cameristă, cu mintea zguduită de toate întâmplările astea.

Lumea îi părea schimbată în jurul ei, viaţa alta decât în ajun, chiar oamenii cu totul diferiţi.

Vocea lui Andermatt se auzi din nou.

— Ah, ce mai faci dragă Brétigny?

Nu-i mai spunea „domnule”.

O altă voce răspunse:

— Foarte bine, dragă Andermatt, ai sosit în dimineaţa asta?

Christiane, care îşi ridica părul pe tâmple, se opri, cu respiraţia tăiată, cu braţele în aer. I se păru că îi vede prin uşa închisă cum îşi strâng mâna. Se aşeză, n-o mai ţineau picioarele; părul desfăcut îi căzu pe umeri.

Acum vorbea Paul şi ea tremura din cap până în picioare la fiecare cuvânt care îi ieşea din gură. Fiecare cuvânt al cărui sens nu-l prindea, cădea pe inima ei şi răsuna în ea aşa cum loveşte un ciocan într-un clopot.

Şi deodată rosti, aproape tare „Dar îl iubesc... îl iubesc!”, ca şi cum ar fi constatat un lucru surprinzător şi nou, care o salva, o alina, care o dezvinovăţea în faţa conştiinţei ei. O energie subită o învioră; se hotărî într-o clipă. Începu din nou să se pieptene, îngânând: „Am un

iubit, asta e tot. Am un iubit”. Şi, ca să-şi dea şi mai multă tărie, ca să lepede orice spaimă, se hotărî deodată, cu o convingere arzătoare, să-l iubească nebuneşte, să-i dăruiască viaţa ei, fericirea ei, să-i jertfească tot, după morala exaltată a sufletelor învinse dar scrupuloase, care se socotesc purificate prin devotament şi sinceritate.

Îi trimitea sărutări prin peretele care îi despărţea. Se isprăvise, i se dăruia fără rezerve, aşa cum te dărui lui Dumnezeu. Copilul care devenise cochet şi viclean, dar era încă sfios şi speriat, murise brusc în ea; se născuse femeia gata pentru pasiune, femeia hotărâtă, încăpăţânată, prevestită numai până acum de energia ascunsă în ochii ei albaştri, care dădeau chipului ei blond, drăgălaş, o expresie de curaj, aproape de înfruntare.

Auzi uşa deschizându-se şi nu se întoarse, ghicindu-l pe bărbatu-său fără să-l vadă, ca şi cum un simţ nou, aproape un instinct, înmugurise în ea.

Andermatt întrebă:

— Ai să fii repede gata? Plecăm numaidecât la baia paraliticului, să vedem dacă în adevăr îi e mai bine.

Îi răspunse liniştită:

— Da, dragă Will, în cinci minute.

Gontran însă, care se întoarse în salon, îl chemă pe Andermatt.

— Închipuieşte-ţi că l-am întâlnit în parc pe idiotul ăla de Honorat, care refuză şi el să vă îngrijească, de frica celorlalţi. Mi-a vorbit despre procedee, despre consideraţie, despre obiceiuri... S-ar crede că... părea că... În sfârşit, e tot atât de prost ca ceilalţi doi confraţi ai lui... Zău, n-am crezut că e şi el un maimuţoi!

Marchizul rămase încremenit. Ideea de a bea ape fără doctor, de a se scălda cu cinci minute mai mult sau de a lua un pahar mai puţin decât ar fi trebuit îl chinuia pentru că socotea toate dozele, orele şi fazele tratamentului orânduite după o lege a naturii, care se gândise la oameni atunci când făcuse să curgă apele minerale şi căreia doctorii îi cunoşteau toate tainele misterioase, ca

nişte preoţi inspiraţi şi savanţi.

Începu să strige:

— Atunci poţi să mori aici... Poţi să crapi ca un câine, fără ca vreunul dintre oamenii ăştia să se deranjeze!

Şi îl cuprinse furia, o furie egoistă şi crâncenă de om a cărui sănătate e ameninţată.

— Pungaşii ăştia au dreptul să facă una ca asta, pentru că plătesc o autorizaţie ca negustorii? Ar trebui să fie cu putinţă să-i sileşti să îngrijească oamenii, aşa cum sunt silite trenurile să ia toţi călătorii. Am să scriu la ziare, ca să semnalez faptul.

Începu să umble neliniştit prin casă, apoi se întoarse către fiul lui.

— Trebuie să chemăm unul de la Royat sau Clermont. Nu putem sta aşa!

Gontran răspunse zâmbind:

— Dar cei de la Royat şi de la Clermont nu cunosc bine apa de la Enval, care n-are exact aceeaşi acţiune asupra tubului digestiv şi a aparatului circulatoriu ca cea din localitatea lor. Şi pe urmă, fii sigur că n-au să vie nici ei, cei de acolo, ca să nu pară că iau pâinea de la gura celor de aici.

Marchizul îngăimă speriat:

— Şi atunci ce are să se întâmple cu noi?

Andermatt îşi luă pălăria:

— Lăsaţi-mă să văd eu de treaba asta şi vă dau cuvântul meu că deseară o să-i avem pe toţi trei, mă auziţi? pe – toţi – trei, la picioarele noastre. Acum, hai să-l vedem pe paralitic.

Şi apoi, ceva mai tare:

— Eşti gata, Christiane?

Ea se ivi în uşă, foarte palidă, semeaţă. Îşi sărută tatăl şi fratele, apoi se întoarse către Paul şi-i întinse mâna. El i-o luă, cu ochii plecaţi, tremurând de teamă. Şi cum marchizul, Andermatt şi Gontran ieşeau vorbind, fără să ia aminte la ei, Christiane îi spuse, cu o voce sigură, aţintindu-şi asupra lui privirea caldă şi hotărâtă:

— Sunt a dumitale trup şi suflet. De acum înainte fă ce vrei cu mine.

Apoi ieşi, fără să-l lase să-i mai răspundă ceva.

Când se apropiară de izvorul familiei Oriol, zăriră, asemănătoare cu o ciupercă enormă, pălăria lui moş Clovis, care moţăia la soare, în apa caldă din fundul gropii lui. Acum îşi petrecea în ea toată dimineaţa, obişnuit cu baia asta fierbinte care îl făcea, după cum spunea el, mai vioi decât un mire.

Andermatt îl trezi:

— Ei, voinice, îţi merge mai bine?

Când îşi recunoscu boierul, bătrânul făcu o strâmbătură de mulţumire:

— Da, da, merge, merge binişor.

— Ai început să mergi?

— Ca un iepure, dom'le, ca un iepure. O să dansez o *bourrée* cu mândra mea în a dintâi duminică a lunii.

Andermatt îşi simţi inima bătând. Repetă:

— Adevărat, mergi?

Moş Clovis încetă să glumească.

— Ei, nu cine ştie ce, nu cine ştie ce. De, ce să-i faci, merge!

Bancherul vru atunci să vadă numaidecât cum mergea vagabondul. Se învârtea în jurul gropii, se zbuciuma, dădea porunci, de parcă ar fi vrut să despotmolească o corabie înecată.

— Gontran, stai, ia-l de braţul drept. Dumneata, Brétigny, de braţul stâng. Eu am să-l ţin de mijloc. Tată socrule dragă, trage-i piciorul spre dumneata, nu, pe celălalt, care e în apă. Repede, vă rog, nu mai pot! Gata – unu-doi – asta e! Uf!

Îl aşezară pe pământ pe unchiaşul care îl lăsa să se descurce, cu un aer batjocoritor, fără să le dea niciun ajutor.

Apoi îl ridicară iar, îl puseră în picioare şi îi dădură cârjele. Moşul se sluji de ele ca de nişte bastoane şi începu să meargă, cocârjat, târându-şi picioarele,

gemând, gâfâind. Înainta ca un melc şi lăsa în urma lui o dâră lungă de apă pe praful alb al drumului.

Andermatt, entuziasmat, bătu din palme, strigând ca la teatru, când aclami actorii:

— Bravo, bravo, minunat, bravo!

Apoi, cum bătrânul părea sleit, se repezi să-l susţină, îl prinse în braţe, cu toate zdrenţele de pe el ude leoarcă, şi repetă:

— Destul, nu te obosi. O să te băgăm înapoi, în baie.

Moş Clovis fu cufundat iar în groapa lui de cei patru bărbaţi care îl apucaseră de mâini şi de picioare, şi îl duseseră ca pe un obiect fragil şi preţios.

Atunci paraliticul declară, cu un glas plin de convingere:

— E o apă bună, ce să zic, o apă bună care n-are pereche. O apă ca asta merită o grămadă de bani.

Andermatt se întoarse deodată către socrul lui:

— Să nu mă aşteptaţi la masă. Mă duc la Orioli şi nu ştiu când am să isprăvesc. Lucrurile astea nu trebuie tărăgănate.

Şi plecă grăbit, aproape în fugă, făcând morişti cu bastonul, ca un om fericit. Ceilalţi se aşezară sub sălcii, pe marginea drumului, în faţa gropii lui moş Clovis.

Christiane, alături de Paul, se uita drept înainte, la dâmbul înalt de pe care văzuse stânca sărind în aer. În ziua aceea, numai cu o lună înainte, era acolo! Era aşezată pe iarba roşcată. O lună! Numai o lună! Îşi aducea aminte de cele mai mici amănunte, de umbrelele tricolore, de ajutoarele de bucătari, de tot ce rostise fiecare, de bietul căţel zdrobit de explozie şi de băiatul ăsta voinic, necunoscut, care se repezise numai la un singur cuvânt al ei, să scape animalul! Azi era amantul ei! amantul ei! Va să zică, avea un amant! Era iubita lui – iubita lui! Îşi repeta cuvântul ăsta în străfundul conştiinţei: iubita lui! Ce cuvânt ciudat! Bărbatul acesta aşezat alături de ea, a cărui mână o vedea smulgând unul câte unul firele de iarbă, de lângă rochia ei, pe care căuta

s-o atingă, bărbatul acesta era legat acum de carnea şi de inima ei, prin lanţul acela misterios, care nu se poate mărturisi, ruşinos, pe care natura l-a întins între femeie şi bărbat!

Îşi repeta necontenit cu glasul acela mut, care pare a vorbi atât de tare în tăcerea sufletelor tulburate, cu glasul gândului: „Sunt iubita lui! iubita lui!” Ce lucru ciudat, neaşteptat!

„Dar îl iubesc?” Se uită repede la el. Ochii lor se întâlniră, şi se simţi atât de mângâiată de privirea pătimaşă cu care o înfăşură el, încât fremătă din creştet până în tălpi. Simţea dorinţa, o dorinţă nepotolită, nestăpânită, să-i prindă mâna care se juca în iarbă şi s-o strângă tare, ca să-i spună tot ce se poate spune într-o îmbrăţişare, îşi lunecă şi ea mâna de-a lungul rochiei până în iarbă, apoi o lăsă acolo, nemişcată, deschisă. Şi o văzu pe cealaltă venind către ea, încetinel, ca un animal îndrăgostit care-şi caută tovarăşa. Veni mai aproape, mai aproape, şi degetele lor mici se atinseră! Vârfurile acestor degete se atinseră uşor, o secundă, se pierdură şi se regăsiră, ca nişte buze care se sărută. Dar mângâierea asta imperceptibilă, atingerea asta uşoară, pătrunse în ea cu atâta violenţă, încât simţi că se pierde, de parcă ar fi zdrobit-o din nou în braţele lui.

Şi pricepu dintr-o dată ce înseamnă să aparţii cuiva, să nu mai fii nimic în faţa dragostei care a pus stăpânire pe tine, pricepu cum îţi răpeşte o altă făptură sufletul şi trupul, carnea, gândirea, voinţa, sângele, nervii, tot, tot ce e în tine, aşa cum se aruncă o mare pasăre de pradă, cu aripi largi, asupra unei pitulici.

Marchizul şi Gontran vorbeau despre staţiunea viitoare, cuceriţi şi ei de entuziasmul lui Will. Lăudau meritele bancherului, limpezimea minţii lui, siguranţa judecăţii lui, precizia metodei lui speculative, îndrăzneala procedeelor lui şi corectitudinea caracterului lui. Socrul şi cumnatul, în faţa unui succes probabil, pe care ei însă îl socoteau sigur, erau de aceeaşi părere şi se felicitau pentru

căsătoria asta.

Christiane şi Paul păreau că nu-i aud, atenţi unul la celălalt.

— Ehei, fetiţo, ai putea să ajungi într-o zi una dintre cele mai bogate femei din Franţa, şi vei fi pomenită aşa cum sunt pomeniţi Rothschildzii. Will e, în adevăr, un om deosebit, cu totul deosebit, de o mare inteligenţă.

O gelozie bruscă şi ciudată pătrunse deodată în inima lui Paul.

— Fugiţi de aici, cunosc eu inteligenţa tuturor oamenilor ăstora de afaceri. N-au în cap decât un singur lucru: banii! Toate gândurile pe care le dăruim noi lucrurilor frumoase, toate acţiunile pe care le pierdem pentru capricii, toate ceasurile pe care le aruncăm pentru distracţii, toată forţa pe care o risipim pentru plăceri, toată ardoarea şi puterea pe care ne-o dă dragostea, dragostea cea dumnezeiască, toate sunt întrebuinţate de ei ca să caute aur, să se gândească la aur, să adune aur! Omul, omul inteligent, trăieşte pentru toate aceste mari iubiri dezinteresate, pentru artă, pentru dragoste, pentru ştiinţă, pentru călătorii şi cărţi. Dacă umblă după bani, o face numai pentru că ei înlesnesc adevăratele bucurii ale duhului şi chiar fericirea inimii! Ei însă n-au nimic altceva în cap şi în inimă în afară de gustul ăsta nevrednic pentru negustorie! Piraţii ăştia ai vieţii seamănă cu oamenii de valoare, cum seamănă negustorul de tablouri cu pictorul, editorul cu scriitorul sau directorul de teatru cu poetul.

Tăcu dintr-o dată, dându-şi seama că îşi ieşise din fire, urmă apoi, cu un glas mai liniştit.

— Nu vorbesc despre Andermatt, pe care îl găsesc un om fermecător. Mi-e foarte drag, pentru că e de o sută de ori superior celorlalţi...

Christiane îşi trăsese mâna înapoi. Paul tăcu iar.

Gontran începu să râdă şi vorbi cu glasul lui rău, cu care îndrăznea să spună orice, în ceasurile de ironie sinceră:

— În orice caz, dragul meu, oamenii ăştia au un merit

rar: acela de a se însura cu surorile noastre şi de a avea fiice bogate, pe care le luăm de neveste.

Marchizul, jignit, se ridică:

— Oh, Gontran, eşti absolut revoltător.

Atunci Paul se întoarse spre Christiane şi şopti:

— Ar şti oare asemenea oameni să moară pentru o femeie sau măcar să-i dea toată averea lor, toată, fără să-şi păstreze nimic?

Asta spunea atât de limpede: „Tot ce am e al dumitale, până şi viaţa mea”, încât ea fu mişcată şi găsi, cu viclenie, mijlocul de a-i apuca mâinile:

— Ridică-te şi ajută-mă. Am amorţit, stând aici nemişcată.

El se sculă, îi apucă încheieturile mâinilor, o trase şi o ridică aproape de el, la marginea drumului, Christiane îi văzu gura îngânând: „Te iubesc”, şi se întoarse repede, ca să nu-i răspundă şi ea prin aceleaşi două cuvinte care îi veneau pe buze fără voia ei, într-un elan care o împingea către el.

Se întoarseră la hotel. Ora de baie trecuse. Aşteptau acum ora prânzului. Bătu, dar Andermatt nu se întorcea. După ce mai făcură un ocol în parc, se hotărâră să se aşeze la masă. Masa fu lungă, dar se sfârşi fără ca bancherul să se fi ivit. Coborâră să se aşeze sub copaci. Ceasurile treceau unele după altele, soarele luneca peste bolta copacilor, cobora către munţi, ziua se scurgea, şi Will tot nu se arăta.

Deodată, în sfârşit, îl văzură. Venea repede, cu pălăria în mână, ştergându-şi fruntea de sudoare, cu cravata strâmbă, cu vesta întredeschisă, ca după o călătorie, după o luptă, după un efort cumplit şi prelungit.

Cum îl zări pe socrul său, strigă:

— Victorie! S-a făcut! Dar ce zi, dragii mei! Ah, ce vulpoi bătrân, câtă bătaie de cap mi-a mai dat!

Şi, numaidecât începu să-şi povestească demersurile şi greutăţile.

Moş Oriol se arătase la început atât de absurd, încât

Andermatt stricase învoiala şi plecase. Apoi, îl chemaseră înapoi. Ţăranul spunea că nu vrea să-şi vândă pământurile, ci să le cedeze Societăţii, cu dreptul de a le lua înapoi, în caz de insucces. Iar în cazul că lucrurile ar avea succes, dorea jumătate din beneficii.

Bancherul fusese nevoit să-i demonstreze cu cifre pe hârtie şi cu desene care închipuiau loturile de pământ că toate loturile la un loc nu valorau mai mult de optzeci de mii de franci în momentul de faţă, pe când cheltuielile Societăţii aveau să se ridice, din capul locului, la un milion.

Auvergnatul însă răspunsese că el înţelegea să beneficieze de plusvaloarea enormă pe care aveau s-o aducă proprietăţile lui chiar prin crearea unui stabiliment de băi şi a unor hoteluri, şi să încaseze dobânzile produse de valoarea obţinută, nu de valoarea trecută.

Andermatt trebuise să-l facă să priceapă atunci că riscurile trebuiau să fie proporţionale cu câştigurile posibile, şi să-l înspăimânte cu spaima pierderii.

Se opriseră deci aici. Moş Oriol îi dădea Societăţii toate terenurile care se întindeau pe malul pârâiaşului, adică toate cele în care ar fi fost cu putinţă să se găsească ape minerale, culmea colinei, ca să se clădească pe ea un cazinou şi un hotel, şi câteva vii în pantă, care trebuiau să fie împărţite în loturi şi oferite celor mai mari medici din Paris.

Ţăranul avea să primească un sfert din beneficiile Societăţii pentru acest aport, evaluat la două sute cincizeci de mii de franci, adică la cam de patru ori valoarea lui. Cum îi mai rămânea încă în jurul viitorului stabiliment, de zece ori mai mult decât ceda, era sigur, în caz de succes, că va face o avere vânzând cu socoteală acest pământ, care avea să alcătuiască zestrea fetelor lui, după cum spunea el.

Imediat ce aceste condiţii fură fixate, Will trebuise să-l târască cu forţa pe moş Oriol la notar ca să le redacteze o opţiune de vânzare autentificată, anulabilă în cazul în

care n-avea să se găsească destulă apă.

Şi redactarea articolelor, discutarea fiecărui punct, repetarea la nesfârşit a aceloraşi argumente, luarea de la capăt iar şi iar a aceloraşi socoteli, ţinuse toată după masa.

În cele din urmă, se isprăvise. Bancherul pusese mâna pe staţiune. Dar spunea mereu, ros de o părere de rău:

— Va trebui să mă mărginesc la apă, fără să mă gândesc la afacerile posibile cu terenul. A fost viclean, maimuţoiul bătrân.

Apoi adăugă:

— Eh, am să răscumpăr vechea Societate şi, aşa, am să pot face speculaţii şi cu ea! Ce să-i faci, trebuie să plec în seara asta înapoi, la Paris.

— Cum, în seara asta? strigă marchizul, uluit.

— Sigur, dragă tată socrule, ca să pregătesc actul definitiv, în vreme ce domnul Aubry-Pasteur va face săpături. Trebuie să rânduiesc lucrurile în aşa fel, încât să pot începe lucrările în două săptămâni. N-am un ceas de pierdut. În legătură cu asta, te anunţ că faci parte din consiliul meu de administraţie, în care am nevoie de o majoritate puternică. Îţi dau zece acţiuni. Şi dumitale, Gontran, îţi dau zece acţiuni.

Gontran începu să râdă:

— Mulţumesc, dragă. Ţi le vând dumitale. Aşa că îmi datorezi cinci mii de franci.

Andermatt însă nu glumea când era vorba de afaceri atât de serioase. Urmă, cu asprime:

Dacă nu eşti serios, mă adresez altcuiva.

Gontran nu mai râse.

— Nu, nu, scumpule, ştii bine că sunt al dumitale.

Bancherul se întoarse către Paul:

— Dragă domnule, vrei să-mi faci un serviciu prietenesc? Primeşte zece acţiuni o dată cu titlul de administrator.

Paul răspunse, înclinându-se:

— Dă-mi voie, domnule, să nu primesc darul acesta

atât de amabil, dar să investesc în afacerea asta, pe care o socotesc minunată, o sută de mii de franci. Eu sunt deci cel care îţi cere o favoare.

William, încântat, îi strânse mâinile. Încrederea asta îl cucerise. De altfel, avea totdeauna o poftă irezistibilă să sărute oamenii care îi aduceau bani pentru afacerile lui.

Christiane însă se înroşise până în sprâncene, emoţionată, jignită. I se părea că fusese vândută şi cumpărată. Dacă n-ar fi iubit-o, Paul i-ar fi oferit o sută de mii de franci bărbatului ei? Fără îndoială că nu! Ar fi trebuit cel puţin să nu trateze această afacere în faţa ei.

Suna de cină. Se întoarseră la hotel. Cum se aşezară la masă, doamna Paille mama, îl întrebă pe Andermatt:

— Aveţi de gând să fundaţi un alt stabiliment?

Vestea străbătuse tot satul, era cunoscută de toată lumea, îi neliniştea pe toţi vilegiaturiştii.

William răspunse:

— Oh, Doamne, da! Cel de acum e insuficient.

Şi se întoarse către domnul Aubry-Pasteur:

— Te rog să mă ierţi, dragă domnule, că îţi vorbesc la masă despre un demers pe care voiam să-l fac pe lângă dumneata, dar mă întorc în seara asta la Paris şi mă grăbesc grozav. Ai fi de acord să conduci săpăturile pentru a găsi un mai mare volum de apă?

Inginerul primi, măgulit, şi, în mijlocul tăcerii generale, puseră la punct toate punctele esenţiale ale cercetărilor care trebuiau să înceapă numaidecât. Totul fu discutat şi fixat în câteva minute cu limpezimea şi precizia pe care le punea Andermatt totdeauna în afaceri. Apoi se vorbi despre paralitic. Fusese văzut în după masa aceea străbătând parcul, cu un singur baston, când chiar în dimineaţa aceea se slujise de două. Bancherul repeta: „E o minune! o adevărată minune! Vindecarea lui merge cu paşi de uriaş!”

Paul, ca să-i fie pe plac soţului, continuă:

— Moş Clovis însuşi merge cu paşi de uriaş.

Un râs aprobator dădu ocol mesei. Toţi ochii se uitau la

Will, toată lumea îl complimenta. Chelnerii din restaurant începuseră să-l servească pe el cel dintâi, cu o supunere respectuoasă care pierea de pe chipurile şi din gesturile lor când treceau cu farfuria la vecini.

Unul dintre ei îi prezintă o carte de vizită pe o farfurie:

O citi cu jumătate de glas: „Doctorul Latonne, din Paris, ar fi fericit dacă domnul Andermatt ar binevoi să-i acorde o întrevedere de câteva minute, înainte de a pleca”.

În aceeaşi clipă i se aduse Christianei un buchet de flori din partea doctorului Honorat.

Gontran râdea.

— Moş Bonnefille pică prost cel din urmă.

Cina era pe sfârşite. Andermatt fu anunţat că îl aştepta landoul. Urcă la etaj, să-şi ia micul bagaj, şi când coborî, văzu jumătate din sat adunată în faţa uşii. Petrus Martel veni să-i strângă mâna cu o familiaritate de cabotin şi îi şopti la ureche:

— Am să vă fac o propunere, ceva grozav pentru afacerea dumneavoastră.

Deodată se ivi şi doctorul Bonnefille, grăbit ca de obicei. Veni aproape de Will, îl salută foarte plecat, aşa cum îl saluta înainte pe marchiz, şi-i spuse:

— Călătorie bună, domnule baron.

— La ţanc! şopti Gontran.

Andermatt, triumfător, umflat de bucurie şi de orgoliu, strângea mâinile tuturor, mulţumea, repeta: „La revedere!” Dar fu cât pe ce să uite să-şi sărute nevasta, atât de mult se gândea la altceva. Nepăsarea asta fu o uşurare pentru ea, şi când văzu landoul depărtându-se pe drumul întunecos, în galopul celor doi cai, i se păru că n-avea să se mai teamă de nimic din partea nimănui câte zile va mai trăi.

Îşi petrecu toată seara aşezată în faţa hotelului, între taică-său şi Paul Brétigny. Gontran plecase la cazinou, ca în fiecare zi.

Nu voia nici să meargă, nici să vorbească, şi stătea nemişcată, cu mâinile încrucişate pe genunchi, cu ochii

pierduţi în beznă, moleşită şi slabă, puţin neliniştită şi totuşi fericită, abia gândind, fără să viseze chiar, luptându-se din când în când cu nişte remuşcări vagi, pe care le respingea repetându-şi: „Îl iubesc, îl iubesc, îl iubesc!.”

Se urcă devreme în odaia ei, ca să fie singură şi să se gândească. Cufundată într-un fotoliu, înfăşurată într-un capot larg, se uita la stele prin fereastra care rămăsese deschisă. Şi, în rama acestei ferestre, chema în fiecare minut imaginea celui care o cucerise. Îl vedea, bun, blajin şi violent, atât de puternic şi de supus în faţa ei. Omul acesta pusese stăpânire pe ea, o simţea, pusese stăpânire pentru totdeauna. Nu mai era singură, erau doi, şi sufletele lor n-aveau să mai alcătuiască decât un singur suflet. Nu ştia unde se afla acum, dar ştia bine că se gândeşte la ea, aşa cum se gândea şi ea la el. I se părea că la fiecare bătaie a inimii ei aude o alta bătaie care îi răspunde de undeva. Simţea cum dorinţa asta care venea de la el pătrunde prin fereastră, arzătoare, căutând-o, implorând-o în liniştea nopţii. Ce bine era să fii iubită, ce dulce, ce nou! Ce bucurie să te gândeşti la cineva cu o dorinţă de a plânge, de a plânge de duioşie, şi cu o dorinţă de a deschide braţele ca să-l chemi chiar fără să-l vezi, de a deschide braţele către imaginea lui nălucită, către sărutarea pe care i-o trimitea neîncetat, de aproape sau de departe, în frigurile aşteptării.

Îşi întinse către stele braţele albe în mânecile capotului. Şi, dintr-o dată, scoase un ţipăt. O umbră mare neagră, sărise peste balcon şi răsărise în dreptul ferestrei.

Se ridică tulburată. Era el! Şi, fără să se gândească măcar că ar fi putut fi văzuţi, se aruncă la pieptul lui.

VIII

ABSENŢA LUI ANDERMATT SE PRE-lungea. Domnul Aubry-Pasteur făcea săpături. Găsi încă patru izvoare care dădeau noii Societăţi de două ori mai multă apă decât era nevoie. Ţinutul întreg, înnebunit de cercetările, de descoperirile astea, de noutăţile însemnate care se răspândeau, de perspectivele unui viitor strălucit, se zbuciuma şi se entuziasma, nu mai vorbea despre altceva, nu se mai gândea la altceva. Până şi marchizul, şi Gontran, îşi petreceau zilele în jurul lucrătorilor care sondau straturile de granit, şi ascultau cu un interes crescând, explicaţiile şi lecţiile inginerului asupra naturii geologice a Auvergnei. Iar Paul şi Christiane se iubeau în voie, liniştit, într-o siguranţă absolută, fără ca cineva să ia aminte la ei, fără ca cineva să ghicească ceva, fără ca cineva să se gândească măcar să-i pândească, pentru că întreaga atenţie, întreaga curiozitate, întreaga pasiune a tuturor era absorbită de viitoarea staţiune.

Christiane păţise ca un adolescent care se îmbată pentru prima oară. Primul pahar, prima sărutare, o arsese, o ameţise. Îl băuse pe al doilea repede, îl găsise mai bun, şi acum se îmbăta din plin.

Din seara în care Paul intrase în odaia ei, nu mai avea habar de ceea ce se petrecea pe lume. Timpul, lucrurile, făpturile nu mai existau pentru ea. Nu mai exista decât un om. Nu se mai afla pe pământ sau în cer decât un om, un singur om, cel pe care îl iubea. Ochii ei nu-l mai vedeau decât pe el, gândurile ei nu se mai îndreptau

decât către el, speranţa ei nu se mai agăţa decât de el. Trăia, se mişca, mânca, se îmbrăca, părea că asculta şi răspundea fără să înţeleagă şi fără să ştie ce face. N-o bântuia nicio nelinişte, pentru că n-ar fi putut-o lovi nicio nenorocire! Devenise insensibilă la orice. Nicio durere fizică nu s-ar fi putut prinde de carnea ei, pe care numai dragostea o făcea să freamăte. Nicio durere morală nu s-ar fi putut încuiba în inima ei, paralizată de fericire.

De altfel, el, care o iubea cu furia pe care o punea în toate pasiunile lui, aţâţa până la nebunie dragostea tinerei femei. Adesea, spre seară, când îi ştia pe marchiz şi pe Gontran plecaţi la izvoare, îi spunea:

— Hai să vedem cerul nostru! Numea „cerul lor” un mănunchi de brazi crescut pe coastă, chiar deasupra strâmtorilor. Urcau acolo printr-o pădurice, pe o potecă abruptă, care o făcea pe Christiane să gâfâie. N-aveau destul timp, aşa că mergeau iute, şi ca ea să nu obosească, o ridica de mijloc. Christiane îi punea o mână pe umăr şi se lăsa dusă. Uneori îi sărea de gât şi-şi lipea buzele de gura lui. Pe măsură ce urcau, aerul devenea mai tare, iar când ajungeau la mănunchiul de brazi, mireasma de răşină îi răcorea ca suflul mării.

Se aşezau sub copacii întunecoşi, ea pe un dâmb de iarbă, el mai jos, la picioarele ei. Vântul cânta între trunchiuri cântecul acela dulce al pinilor, care seamănă cu un vaier. Limagne, întinsă, nemărginită, înecată în ceţuri, le dădea şi mai mult impresia Oceanului. Da, marea era acolo, în faţa lor, jos! Nu se puteau îndoi, pentru că îi primeau răsuflarea în obraz.

Paul găsea pentru ea mângâieri copilăreşti:

— Dă-mi degetele să le mănânc, sunt acadelele mele.

Le băga în gură unul după altul, şi părea că le gustă cu un fior de lăcomie:

— Ah, ce bune sunt! Mai ales cel mic. În viaţa mea n-am mâncat ceva mai bun decât ăsta mic!

Apoi îngenunchea, cu coatele pe genunchii Christianei şi şoptea:

— Liane, uită-te la mine!

Îi spunea Liane, pentru că se prindea de el ca să-l sărute, aşa cum se agaţă o liană de un copac.

— Uită-te la mine. Am să intru în sufletul tău.

Şi se priveau cu acea privire neclintită, încăpăţânată, care pare în adevăr că contopeşte două făpturi.

— Dragostea nu e întreagă decât atunci când oamenii se posedă, unul pe altul aşa, spunea el, toate celelalte chipuri de a se iubi sunt jocuri de ştrengari.

Şi, stând unul în faţa celuilalt, cu respiraţiile amestecate, se căutau încrâncenaţi în transparenţa ochilor.

El îngâna:

— Te văd, Liane. Văd inima ta iubită.

Ea răspundea:

— Şi eu, Paul, îţi văd inima!

Şi se vedeau, în adevăr, unul pe altul, până în fundul sufletului şi al inimii, pentru că nu mai aveau în suflet şi în inimă decât un elan dezlănţuit de dragoste, unul către celălalt.

Îi spunea:

— Liane, ochii tăi sunt asemeni cerului! Sunt albaştri, cu atâtea reflexe, cu atâta lumină în ei! Mi se pare că văd trecând prin ei rândunele! Sigur că sunt gândurile tale!

Şi după ce se priviseră aşa, îndelung, îndelung, se mai apropiau încă şi se sărutau încetişor, cu sărutări mici, privindu-se iar, între o sărutare şi alta. Uneori o lua în braţe şi fugea cu ea, de-a lungul râului care luneca spre strâmtorile din Enval, înainte de a se arunca în ele. Era acolo o vale îngustă, în care se înşirau pe rând pajişti şi păduri. Paul alerga în iarbă şi din când în când o ridica în sus pe Christiane cu mâinile lui puternice şi striga:

— Liane, să zburăm!

Dragostea, dragostea lor exaltată trezea în ei această chinuitoare, necontenită, dureroasă nevoie de zbor. Tot ce se afla de jur împrejur ascuţea dorinţa asta a sufletelor lor, şi aerul uşor, un aer pentru păsări, cum spunea el, şi

orizontul nesfârşit, albăstrui, spre care ar fi vrut să se arunce amândoi, ţinându-se de mână, ca să dispară peste câmpia nemărginită, când cobora noaptea deasupra ei. Ar fi plecat aşa, străbătând cerul înnegurat al serii, ca să nu se mai întoarcă niciodată. Unde s-ar fi dus? Nu ştiau nici ei, dar ce vis!

Când i se tăia răsuflarea după ce alergase purtând-o aşa, o aşeza pe o stâncă şi îngenunchea în faţa ei. Îi săruta gleznele, o slăvea în cuvinte de dragoste copilăreşti şi calde.

Dacă s-ar fi iubit într-un oraş, fără îndoială că patima lor ar fi fost alta, mai prudentă, mai senzuală, mai puţin aeriană şi mai puţin exaltată. Acolo însă, în acest ţinut verde, al cărui orizont lărgea elanurile sufleteşti, singuri, fără nimic care i-ar fi putut distrage ca să slăbească instinctul de dragoste trezit în ei, se aruncaseră deodată într-o iubire poetică dezlănţuită, alcătuită din extaz şi sminteală. Peisajul din jurul lor, vântul călduţ, pădurile, mireasa bună a câmpiei, le cântau cât erau ziua şi noaptea de lungă muzica iubirii lor. Şi muzica asta îi aţâţase până la demenţă, aşa cum sunetul tobelor şi cel ascuţit al flautului îi împinge pe dervişul care se învârteşte, stăpânit de o idee fixă, la acte de nebunie sălbatică.

Într-o seară, când se întorceau la cină, marchizul le spuse deodată:

— Andermatt se întoarce peste patru zile, toate chestiunile sunt aranjate. Noi o să plecăm a doua zi după întoarcerea lui. Suntem de mult aici, curele de ape minerale nu trebuie prelungite din cale-afară.

Fură uimiţi de parcă li s-ar fi vestit sfârşitul lumii şi nu scoseseră o vorbă niciunul, nici celălalt, în timpul mesei, atât se gândeau de uluiţi la ceea ce avea să se întâmple. Aveau deci să fie despărţiţi peste câteva zile şi să nu se mai vadă când voiau. Lucrul le părea cu neputinţă, ciudat, nu-l înţelegeau.

Andermatt se întoarse, în adevăr, la sfârşitul

săptămânii. Telegrafiase să i se trimită două landouri la primul tren. Christiane, care nu dormise, hărţuită de o emoţie ciudată şi nouă, de un fel de frică de bărbatul ei, o frică amestecată cu furie, cu un dispreţ inexplicabil şi o dorinţă de a-l înfrunta, se trezise din zori şi îl aştepta. Se ivi în prima trăsură, întovărăşit de trei domni bine îmbrăcaţi, dar cu o înfăţişare modestă. În al doilea landou se aflau alţi patru, care păreau şi mai modeşti decât primii. Marchizul şi Gontran fură uimiţi. Gontran întrebă:

— Ce-i cu oamenii ăştia?

Andermatt răspunse:

— Acţionarii mei. Vom constitui Societatea chiar azi, şi vom numi numaidecât şi consiliul de administraţie.

Îşi sărută nevasta fără să-i vorbească şi aproape fără s-o vadă, atât era de preocupat, şi se întoarse, către cei şapte domni, care stăteau în picioare în spatele lui, muţi şi respectuoşi.

— Cereţi să vi se servească micul dejun, le spuse el, şi plimbaţi-vă. La prânz, o să ne întâlnim aici.

Ei plecară în linişte, ca nişte soldaţi care ascultă un ordin, urcară două câte două treptele peronului şi se făcură nevăzuţi în hotel.

Gontran, care se uita în urma lor, întrebă, foarte serios:

— Unde ai găsit figuranţii ăştia?

Bancherul zâmbi:

— Sunt nişte oameni foarte bine, oameni de bursă, capitalişti.

Şi, după o pauză, adăugă, cu un zâmbet şi mai larg:

— Se ocupă de afacerile mele.

Apoi se duse la notar, ca să recitească hârtiile pe care le trimisese gata redactate, cu câteva zile înainte.

Îl găsi acolo pe doctorul Latonne, cu care de altfel avusese un schimb de scrisori, şi stătură, mult timp de vorbă, în şoaptă, într-un colţ al biroului, în timp ce condeiele funcţionarilor alergau pe hârtie ca nişte gâze.

Fixară întâlnirea pentru ora două, ca să constituie Societatea.

Biroul notarului fusese pregătit ca pentru un concert. În faţa mesei la care avea să se aşeze maestrul Alain împreună cu primul său ajutor, două rânduri de scaune aşteptau acţionarii. Maestrul Alain îşi pusese hainele de ceremonie, având în vedere importanţa afacerii. Era un om mărunţel, un cocoloş de carne albă, care gângăvea.

Andermatt intră când bătea ora două, întovărăşit de marchiz, de cumnatul lui şi de Brétigny, urmat de cei şapte domni pe care Gontran îi numise figuranţi. Moş Oriol se ivi şi el numaidecât cu Colos. Păreau neliniştiţi, neîncrezători, aşa cum sunt totdeauna ţăranii care trebuie să iscălească ceva. Doctorul Latonne veni cel din urmă. Se împăcase cu Andermatt, supunându-i-se cu desăvârşire, după ce mai întâi îi prezentase nişte scuze foarte dibace şi îşi oferise serviciile fără reticenţe şi fără restricţii.

Atunci bancherul, simţind că-l are în mână, îi oferise postul râvnit de medic inspector al noului stabiliment.

După ce intră toată lumea, se făcu tăcere adâncă.

Notarul luă cuvântul:

— Domnilor, luaţi loc.

Mai rosti încă câteva cuvinte, pe care nu le auzi nimeni din pricina zgomotului făcut de scaune.

Andermatt luă un scaun şi îl puse în faţa oştirii lui, ca să poată fi cu ochii pe toată lumea, apoi, după ce se aşeză, rosti:

— Domnilor, nu e nevoie să mai dau vreo explicaţie asupra motivului care ne-a reunit aici. Vom constitui mai întâi noua Societate, căreia binevoiţi a-i fi acţionari Trebuie însă să vă pun la curent cu câteva amănunte care ne-au pricinuit unele greutăţi. A fost necesar ca, înainte de a întreprinde ceva, să mă asigur că vom obţine autorizaţiile necesare pentru crearea unui nou stabiliment de utilitate publică. Am acum această asigurare. Voi mai face tot ce mai rămâne de făcut în această privinţă. Ministrul mi-a dat cuvântul său. Dar m-a împiedicat o altă problemă. Domnilor, vom da o luptă cu fosta Societate a

apelor din Enval. Vom ieşi învingători din această luptă, învingători şi bogaţi, fiţi siguri. Dar, aşa cum luptătorii de altădată trebuiau să scoată un ţipăt războinic, noi, luptătorii războiului modern, trebuie să găsim pentru staţiunea noastră un nume sonor, atrăgător, potrivit pentru reclamă, care să lovească urechea cu un sunet de trâmbiţă şi să pătrundă în ochi ca un fulger. Dar, domnilor, ne aflăm la Enval, şi nu putem schimba numele ţinutului. Nu ne rămâne decât o ieşire. Să botezăm stabilimentul nostru, numai pe el, cu un nume nou.

Iată ce vă propun.

Dacă aşezarea băilor noastre se află la poalele colinei al cărei proprietar este domnul Oriol, aici de faţă, viitorul nostru cazinou va fi aşezat pe culmea aceleiaşi coline. S-ar putea deci spune că această colină, acest munte, pentru că e aproape un munte, un munte mic, constituie stabilimentul nostru, de vreme ce şi poalele şi culmea lui sunt ale noastre. Nu e atunci firesc să numim băile noastre: Băile Mont-Oriol şi să legăm de staţiunea asta, care va deveni una dintre cele mai însemnate din întreaga lume, numele primului proprietar? Să-i dăm Cezarului ceea ce e al Cezarului.

Luaţi aminte, domnilor, că acest cuvânt e bine venit. Se va spune Mont-Oriol aşa cum se spune Mont-Doré. Rămâne în urechi şi în ochi, îl auzi bine, îl păstrezi: Mont-Oriol! Mont-Oriol! Băile Mont-Oriol!

Andermatt făcea să răsune cuvântul, îl arunca ca pe o minge, îi asculta ecoul.

Continuă, făcându-se că dialoghează:

— Vă duceţi la Băile Mont-Oriol?

— Da, doamnă, se spune că apele de la Mont-Oriol sunt grozave.

— Adevărat, sunt grozave. De altfel, Mont-Oriol e un loc încântător.

Şi zâmbea, părea că stă de vorbă cu cineva, schimba tonul ca să arate când vorbea doamna, saluta cu mâna, imitându-l pe domn.

Reluă apoi, cu vocea lui obişnuită:

— Are cineva de făcut vreo obiecţie?

Acţionarii răspunseră în cor:

— Nu, niciuna.

Trei dintre figuranţi aplaudară.

Moş Oriol emoţionat, măgulit, cucerit, luat pe latura orgoliului lui intim de ţăran parvenit, zâmbea, răsucindu-şi pălăria în mâini, dădea din cap în semn că „da”, fără să vrea, un „da” care îi dădea pe faţă bucuria; Andermatt îl observa, fără să aibă aerul că-l priveşte.

Colos stătea neclintit, dar tot atât de mulţumit ca şi tatăl lui.

Atunci Andermatt îi spuse notarului:

— Te rog, maestre Alain, să citeşti actul de constituire a Societăţii. Şi se aşeză.

Notarul îi spuse ajutorului lui:

— Hai, Marinet.

Marinet, un biet om jigărit, tuşi puţin şi începu să înşire, cu intonaţii de predicator şi cu intenţii declamatorii, statutele privitoare la constituirea unei societăţi anonime, zisă Societatea stabilimentului termal Mont-Oriol, din Enval, cu un capital de două milioane.

Moş Oriol îl întrerupse:

— Staţi niţel, staţi niţel, spuse el.

Scoase din buzunar un caiet unsuros, pe care îl ducea de opt zile pe la toţi notarii şi toţi oamenii de afaceri din judeţ. Era copia statutelor pe care fiu-său şi el, de altfel, începuseră să le ştie pe dinafară. Apoi îşi puse tacticos ochelarii pe nas, ridică fruntea, căută un loc potrivit în care să poată desluşi bine literele, şi porunci:

— Dă-i drumu, Marinet.

Colos, care îşi trăsese scaunul mai aproape, urmărea şi el pe hârţoaga lui taică-său.

Marinet o luă de la capăt. Atunci bătrânul Oriol, zăpăcit de îndoita ocupaţie de a asculta şi a citi în acelaşi timp chinuit de teamă în faţa unui cuvânt schimbat, urmărit de dorinţa de a vedea dacă Andermatt nu-i făcea cumva

vreun semn notarului, nu lăsă să treacă un rând, fără a-l întrerupe de zece ori pe secretar, căruia îi tăia toate efectele. Repeta:

— Cum? Ce zici acolo? N-am auzit. Nu aşa dă iute!

Apoi se întorcea puţin către fiu-său:

— Aşa e, Colos?

Colos, mai stăpân pe el, răspundea:

— Aşa-i, taică, laşă, laşă, aşa-i!

Ţăranul nu avea încredere. Urmărea pe hârtie cu vârful degetului lui încârligat, mormăind cuvintele printre buze. Dar cum nu-şi putea fixa atenţia în acelaşi timp în două locuri, când asculta, nu mai citea şi când citea, nu mai auzea. Gâfâia de parcă ar fi urcat un munte, năduşea de parcă şi-ar fi săpat sub arşiţa soarelui, via, şi din când în când cerea un răgaz de câteva minute ca să-şi şteargă fruntea şi să-şi tragă sufletul, ca un om care se bate în duel.

Andermatt îşi pierduse răbdarea, şi bătea cu piciorul în duşumea, Gontran, care văzuse pe o masă *Le Moniteur du Puy de-Dôme,* îl luase şi-l citea; Paul, călare pe scaun, cu fruntea plecată, cu inima strânsă, se gândea că a doua zi omuleţul acela trandafiriu şi burtos avea s-o ia cu el pe femeia pe care o iubea din tot sufletul, pe Christiane, pe Christiane a lui, pe blonda Christiane, care era a lui, în întregime a lui, numai a lui. Şi se întreba dacă n-avea s-o răpească chiar în seara aceea.

Cei şapte domni stăteau serioşi şi liniştiţi.

Peste un ceas, se isprăvi. Semnară.

Notarul luă act de sumele vărsate. Când se auzi chemat pe nume, casierul, domnul Abraham Lévy declară că primise fondurile. Apoi, Societatea constituită numaidecât în chip legal, fu declarată, de vreme ce toţi acţionarii erau prezenţi, în şedinţă plenară, pentru numirea consiliului de administraţie şi alegerea preşedintelui.

Toate voturile, în afară de două, îl aleseră preşedinte pe Andermatt; cele două voci împotrivă, a ţăranului şi a

fiului său îl desemnară pe Oriol. Brétigny fu numit cenzor.

Atunci consiliul, alcătuit din domnii Andermatt, marchizul şi contele de Ravenel, Brétigny, Oriolii, tatăl şi fiul, doctorul Latonne, Abraham Levy şi Simon Zidler rugă pe ceilalţi acţionari să se retragă, ca şi pe notar şi pe ajutorul său, ca să poată lua în discuţie primele hotărâri necesare şi fixa punctele cele mai importante.

Andermatt se ridică din nou.

— Domnilor, e vorba acum de cea mai arzătoare chestiune, aceea a succesului, pe care trebuie să-l dobândim cu orice preţ.

Cu apele minerale lucrurile stau la fel cum stau cu toate celelalte. Trebuie să vorbeşti despre ele mult, mereu, pentru ca bolnavii să le bea.

Marea problemă modernă, domnilor, este reclama; ea e dumnezeul comerţului şi al industriei contemporane. Fără reclamă nu merge nimic. Arta reclamei e grea, complicată, şi cere mult tact. Primii care au întrebuinţat acest procedeu nou, au făcut-o grosolan, atrăgând atenţia prin zarvă, cu trâmbiţe şi surle. Mangin, domnilor, n-a fost decât un înaintaş. Astăzi, zarva dă de gândit, afişele ţipătoare te fac să zâmbeşti, numele strigate pe străzi trezesc mai mult nedumerirea decât curiozitatea. Şi cu toate astea, trebuie să atragi atenţia publică şi, după ce ai deşteptat-o, trebuie s-o convingi. Arta stă în descoperirea mijlocului, a singurului mijloc care poate izbuti, având în vedere ceea ce vrei să vinzi. Noi, domnilor, noi vrem să vindem apă. Trebuie să cucerim bolnavii prin doctori.

Cei mai celebri medici, domnilor, sunt şi ei nişte oameni ca noi, care au, ca noi slăbiciuni. Nu vreau să spun că ar putea fi corupţi. Reputaţia specialiştilor celebri de care avem nevoie îi pune la adăpost faţă de orice bănuială de vanalitate! Dar care e omul care nu poate fi cucerit, dacă ştii cum să-l iei? Există şi femei care nu pot fi cumpărate! Pe acelea trebuie să le cucereşti.

Iată, deci, domnilor, ce propunere vreau să vă fac după

ce am discutat-o îndelung cu domnul doctor Latonne.

Am împărţit mai întâi în trei grupe principale bolile pe care le putem trata. Ele sunt: l) Reumatismul sub toate formele lui, edemele, artritele, guta etc., etc.; 2) Afecţiunile la stomac, la intestine şi la ficat; 3) Toate deranjamentele provenite din tulburările circulaţiei, pentru că e indiscutabil că băile noastre acidulate au un efect minunat asupra circulaţiei.

De altfel, domnilor, vindecarea miraculoasă a lui moş Clovis ne făgăduieşte minuni.

Deci, date fiind bolile vindecabile prin aceste ape. Vom face următoarea propunere medicilor care se ocupă de ele: „Domnilor, le vom spune, veniţi să vedeţi, veniţi să vedeţi cu ochii dumneavoastră, să vă urmăriţi bolnavii. Sunteţi oaspeţii noştri. Locurile sunt splendide, aveţi nevoie să vă odihniţi după munca grea din iarnă, poftiţi şi nu veniţi la noi, domnilor profesori, ci la dumneavoastră acasă, pentru că vă oferim în condiţii excepţionale câte o vilă care să vă aparţină”.

Andermatt se odihni o clipă, şi începu din nou, cu un glas mai liniştit.

— Iată cum am ajuns la această idee. Am ales şase loturi de teren de câte o mie de metri fiecare. Pe fiecare dintre aceste şase loturi, Societatea de vile din lemn mobile din Berna se angajează să aducă câte una din construcţiile ei model. Noi vom pune la dispoziţia doctorilor noştri aceste locuinţe elegante şi confortabile. Dacă se vor simţi bine în ele, vor cumpăra numai căsuţa societăţii din Berna; terenul li-l vom dărui… şi ei ni-l vor plăti… în bolnavi. Deci, domnilor, vom obţine aceste multiple avantaje, ne vom împânzi terenul cu vile fermecătoare, care nu ne costă nimic, vom atrage pe cei mai buni doctori din lume şi legiunile lor de clienţi, şi, mai ales, vom convinge de eficacitatea apelor noastre pe cei mai eminenţi doctori, care vor deveni în curând proprietari în localitate, Cât despre toate negocierile care trebuie să ducă la aceste rezultate, eu mă însărcinez cu

ele, şi le voi face nu ca un negustor, ci ca un om de lume.

Moş Oriol îl întrerupse. Zgârcenia lui auvergnată se răscula împotriva acestui teren dăruit.

Andermatt avu o inspiraţie poetică: compară pe marele agricultor care aruncă sămânţa cu pumnul în pământul rodnic, cu ţăranul lacom, care numără boabele şi nu ajunge niciodată decât la jumătăţi de recoltă.

Apoi, cum Oriol, jignit, se încăpăţâna, bancherul ceru votul consiliului şi închise gura bătrânului cu şase voci împotriva a două.

Atunci deschise o mapă mare de marochin şi scoase planurile stabilimentului cel nou, al hotelului şi al cazinoului, devizele şi socotelile gata pregătite cu antreprenorii, ca să fie aprobate şi semnate pe loc. Lucrările trebuiau pornite la începutul săptămânii următoare.

Numai cei doi Orioli vrură să vadă şi să discute. Dar Andermatt, enervat, le spuse:

— Vă cer eu bani? Nu! Atunci lăsaţi-mă în pace. Dacă nu sunteţi mulţumiţi, hai să votăm încă o dată!

Iscăliră deci şi ei, o dată cu ceilalţi membri ai consiliului. Ridicară şedinţa.

Tot ţinutul îi aştepta la ieşire, atât de mare era emoţia. Erau salutaţi cu respect. Cum cei doi ţărani se pregăteau să se ducă acasă, Andermatt le spuse:

— Să nu uitaţi că diseară cinăm toţi la hotel. Veniţi şi cu fetiţele, le-am adus nişte mici daruri de la Paris.

Îşi dădură întâlnire la ora şapte, în salonul de la Hotel Splendid.

Acolo avu loc un ospăţ mare, la care bancherul invitase pe cei mai de seamă vilegiaturişti şi protipendada din sat. Christiane prezida, cu preotul la dreapta şi cu primarul la stânga ei.

Nu se vorbi decât despre viitorul stabiliment şi despre perspectivele ţinutului. Cele două fete Oriol găsiseră sub şervetele lor două cutii în care se aflau două brăţări împodobite cu perle şi smaragde şi, nebune de bucurie,

vorbeau cum nu vorbiseră niciodată cu Gontran, aşezat între ele amândouă. Chiar şi cea mai mare râdea din toată inima la glumele tânărului, care se însufleţea vorbindu-le, dar în sinea lui făcea asupra lor acele aprecieri bărbăteşti, îndrăzneţe şi tainice, care se nasc din trup şi din suflet în faţa oricărei femei vrednice de dorit.

Paul nu mânca şi nu scotea un cuvânt... I se părea că viaţa lui avea să se sfârşească în seara aceea. Deodată îşi aduse aminte că de la cina lor la lacul Tazenat, trecuse, zi cu zi, o lună încheiată. Inima îi era plină de acea suferinţă nelămurită, alcătuită mai mult din presentimente decât din amărăciune, cunoscută numai de îndrăgostiţi, acea suferinţă care face inima atât de grea, nervii atât de sensibili încât cel mai mic zgomot îţi taie respiraţia, iar sufletul atât de jalnic de durere, încât tot ce auzi capătă un înţeles supărător, care se adaugă şi el la aceeaşi idee fixă.

De cum se ridicară de la masă, se apropie de Christiane în salon.

— Trebuie să te văd în seara asta, acum, numaidecât, pentru că nu mai ştiu când ne vom mai putea afla singuri. Ştii că azi e exact o lună...

Ea răspunse:

— Ştiu.

— Ascultă-mă, rosti el, am să te aştept pe drumul care duce la Roche Pradiere, înainte de intrarea în sat, lângă castani. În clipa asta nimeni nu va băga de seamă absenţa ta. Vino repede să ne luăm rămas bun, pentru că ne despărţim mâine.

Ea îngână:

— Am să fiu acolo într-un sfert de ceas.

Paul ieşi, ca să nu mai fie în mijlocul mulţimii ăsteia care îl scotea din fire. O apucă pe cărarea dintre vii pe care merseseră într-o zi, ziua în care priviseră împreună pentru prima oară Limagne. În curând ajunse în drum. Era singur, se simţea singur, singur pe lume. Vasta câmpie

nevăzută mărea senzaţia asta de izolare. Se opri chiar în locul în care stătuseră jos şi el îi recitase versurile lui Baudelaire despre frumuseţe. Ce mult era de atunci! Şi îşi aminti tot ce se petrecuse, ceas cu ceas, de atunci. Niciodată nu fusese atât de fericit, niciodată! Niciodată nu iubise atât de dezlănţuit, şi, în acelaşi timp atât de cast, atât de devotat. Îşi aducea aminte de seara în care fuseseră la iezerul Tazenat, acum o lună, chiar în ziua asta, de pădurea răcoroasă, scăldată într-o lumină palidă, de lacul cel mic de argint şi de peştii cei mari care se ridicau la suprafaţă. Şi întoarcerea lor, când o vedea mergând înaintea lui, prin umbre şi lumini, sub picăturile luminii de lună care îi cădeau în păr, pe umeri, pe braţe printre frunzele copacilor. Erau cele mai dulci ceasuri pe care le gustase în viaţa lui.

Se întoarse să vadă dacă nu venea. N-o văzu, dar zări luna ivită în zare. Aceeaşi lună care se ridicase deasupra primei lui mărturisiri, se ridica acum pentru primul lui rămas bun. Fu străbătut de un fior, de un fior îngheţat. Venea toamna, toamna care vesteşte iarnă. Nu simţise încă această primă atingere a frigului, care îl pătrundea acum brusc, ca ameninţarea unei nenorociri,

Drumul alb, prăfuit, se întindea în faţa lui, ca un râu între maluri. Dintr-o dată o umbră se arată la cotitura drumului. O recunoscu numaidecât; o aşteptă fără să se clintească, fremătând de fericirea tainică de a o simţi apropiindu-se, de a o vedea venind către el, pentru el.

Ea mergea cu paşi mărunţi, fără să cuteze să-l strige, neliniştită că nu-l vedea încă, pentru că stătea ascuns sub un copac, tulburată de marea tăcere, de singurătatea luminoasă a pământului şi a cerului. Umbra ei îi mergea înainte, neagră şi nemăsurată, vestind-o de departe, părând că-i aduce ceva din ea înainte de făptura ei.

Christiane se opri, şi umbra ei rămase şi ea nemişcată, întinsă, căzută pe drum. Paul făcu repede câţiva paşi până la locul pe care forma capului ei se desena, rotundă, pe drum. Şi, ca şi cum n-ar fi vrut să piardă nimic din ea,

îngenunche, se plecă până la pământ şi-şi lipi gura de marginea siluetei întunecate. Începu să sărute aprins praful, urmărind conturul umbrei mult iubite, aşa cum bea un câine însetat, târându-se pe burtă, dintr-un izvor. Se apropie de ea aşa, sprijinindu-se în mâini, în genunchi, conturând cu sărutări desenul trupului ei, ca şi cum ar fi vrut să culeagă cu buzele imaginea întunecată şi scumpă, întinsă pe pământ.

Ea, surprinsă, puţin înspăimântată chiar, aşteptă să ajungă la picioarele ei, ca să cuteze să-i vorbească. Apoi, când, el ridică fruntea, tot îngenuncheat dar strângând-o acum cu amândouă braţele, îl întrebă:

— Ce ai în seara asta?

— Liane, am să te pierd! răspunse el.

Ea îşi înfipse toate degetele în părul des al iubitului ei, se aplecă şi îi răsturnă capul, ca să-i sărute ochii.

— De ce să mă pierzi? rosti ea, zâmbind, plină de încredere.

— Pentru că mâine ne vom despărţi.

— Să ne despărţim? Pentru foarte puţin timp, iubitule.

— Cine poate şti? Nu vom mai întâlni niciodată zilele petrecute aici.

— Vom avea altele, tot atât de frumoase.

Îl ridică, îl trase sub copacul sub care o aşteptase, îl aşeză lângă ea, ceva mai jos, ca să-şi poată ţine mai departe mâna în părul lui şi îi vorbi cu seriozitate, ca o femeie chibzuită, pătimaşă şi hotărâtă, care iubeşte, care a prevăzut totul dinainte, care ştie din instinct ceea ce trebuie făcut, care e gata la orice.

— Ascultă-mă, dragul meu, la Paris sunt foarte liberă. William nu se ocupă niciodată de mine. Se mulţumeşte cu afacerile lui. Şi, cum nu eşti însurat, am să vin eu la tine. Am să vin în fiecare zi, când dimineaţa înainte de prânz, când seara, din pricina servitorilor care ar putea bârfi, dacă aş ieşi totdeauna la aceeaşi oră. Ne vom putea întâlni tot atât de mult ca aici, chiar mai mult decât aici, pentru că nu vom avea să ne temem de curioşi.

Dar el repeta, cu capul pe genunchii ei, strângând-o de mijloc:

— Liane, Liane, am să te pierd! Simt că am să te pierd!

O neliniştea supărarea asta nechibzuită, supărarea asta de copil într-un trup atât de viguros, pe ea, care era atât de plăpândă pe lângă el, şi totuşi atât de sigură de ea, atât de sigură că nimic nu-i putea despărţi.

El îngână:

— Dacă ai vrea, Liane, am fugi împreună, ne-am duce foarte departe, într-o ţară frumoasă, plină de flori, ca să ne iubim acolo. Spune: vrei să plecăm în seara asta, vrei?

Dar ea ridică din umeri niţel enervată, niţel nemulţumită că n-o asculta, pentru că nu era un moment potrivit pentru visări şi pentru ştrengării duioase. Acum era nevoie să se arate energici şi prudenţi şi să caute mijlocul de a se iubi mereu, fără să trezească vreo bănuială. Îi spuse din nou:

— Ascultă-mă, dragă, trebuie să ne înţelegem bine şi să nu săvârşim imprudenţe sau greşeli. Mai întâi, eşti sigur de servitorii tăi? Ceea ce e mai de temut e un denunţ, o scrisoare anonimă către bărbatul meu. El singur n-are să bănuie nimic. Îl cunosc bine pe William…

Numele acesta, rostit pentru a doua oară, răscoli deodată inima lui Paul. Rosti nervos:

— Ah! Ah! nu-mi vorbi în seara asta de el!

Ea se miră:

— De ce? Trebuie. Oh, te asigur că nu ţine de loc la mine.

Îi ghicise gândul.

O gelozie nelămurită, încă inconştientă, se trezea în el. Şi, deodată, îngenunche şi îi apucă mâinile:

— Ascultă-mă, Liane!… apoi tăcu. Nu îndrăznea să-şi mărturisească neliniştea, bănuielile ruşinoase care îl cuprindeau. Nu ştia cum să le exprime.

— Ascultă-mă… Liane… cum te porţi cu el?

Ea nu pricepu.

— Cum… cum… foarte bine.

— Da... ştiu... dar... Ascultă-mă... înţelege-mă bine. E... este bărbatul tău... în sfârşit şi... şi... nu ştii cât de mult mă gândesc la asta de un timp.. Cât mă chinuie asta... cât mă torturează... Înţelegi? Spune!

Ea şovăi câteva clipe, apoi îl înţelese până la capăt, şi rosti într-o pornire de sinceritate indignată:

— Oh! dragul meu... cum poţi... cum poţi să te gândeşti... Oh, sunt a ta... mă auzi?... Numai a ta... pentru că te iubesc... Oh! Paul!...

El îşi lăsă capul să cadă pe genunchii tinerei femei şi rosti, cu un glas foarte blând:

— Dar... În sfârşit... Liana mea... de vreme ce... de vreme ce e bărbatul tău... cum ai să faci?... Te-ai gândit?... Spune!... Cum ai să faci în seara asta... sau mâine... Pentru că nu poţi... să-i spui totdeauna, totdeauna: „Nu”.

Ea îngână, foarte încet şi ea:

— L-am făcut să creadă că sunt însărcinată şi... şi-i ajunge... Oh, nu ţine prea mult la asta... lasă... să nu mai vorbim de lucrurile astea, dragul meu, nu ştii cât mă jignesc, cât mă rănesc. Ai încredere în mine pentru că te iubesc...

El nu se mai clinti, respirând şi sărutându-i rochia, în vreme ce ea îi mângâia faţa, cu degetele ei îndrăgostite şi uşoare.

Apoi, deodată, rosti:

— Trebuie să ne întoarcem, altfel au să bage de seamă că lipsim amândoi.

Se sărutară îndelung, strângându-se în braţe de mai să-şi fărâme oasele. Apoi ea plecă mai înainte, alergând ca să ajungă mai repede, în timp ce el o privea depărtându-se şi pierind, trist, de parcă toată fericirea şi toată nădejdea lui ar fi fugit o dată cu ea.

PARTEA A DOUA

I

LA 1 IULIE, ÎN ANUL URMĂTOR, STAţiunea de la Enval era greu de recunoscut.

În vârful colinei ridicată între cele două vâlcele, se înălţa o construcţie în stil maur pe al cărei fronton sta scris cu litere de aur: Cazino.

O pădurice fusese utilizată ca să se creeze un mic parc pe coasta care cobora spre Limagne. În faţa acestei construcţii, dominând vasta câmpie a Auvergnei, se întindea o terasă sprijinită de un zid împodobit de la un capăt la altul cu vase mari de imitaţie de marmoră.

Mai jos, în vii, şase vile elveţiene îşi arătau din loc în loc faţadele de lemn vopsit.

Pe povârnişul dinspre sud, o clădire enormă, albă de tot, chema de departe călătorii, care o zăreau de cum ieşeau din Riom. Era marele hotel Mont-Oriol şi chiar sub el, la poalele colinei, o casă pătrată, mai simplă dar enormă, înconjurată de o grădină prin care curgea pârâiaşul izvorât din strâmtori, punea la îndemâna bolnavilor vindecarea minunată făgăduită de broşura doctorului Latonne. Pe faţadă se putea citi: „Băile Mont-Oriol”. Apoi, pe aripa dreaptă, în litere ceva mai mici: „Hidroterapie – Spălături stomacale – Piscină cu apă curgătoare”. Iar pe aripa din stânga: „Institut medical de gimnastică automotrice”.

Toate erau albe, de o albeaţă nouă, strălucitoare, crudă. Cu toate că stabilimentul era deschis de o lună, muncitorii, zugravii, instalatorii, terasierii lucrau încă.

De altfel, succesul depăşise chiar din primele zile

speranţele fondatorilor. Trei mari medici, trei celebrităţi, domnii profesori Mas-Roussel, Cloche şi Rémusot, luaseră sub protecţia lor staţiunea cea nouă şi primiseră să locuiască câtva timp în casele Societăţii berneze de Vile mobile din lemn, puse la dispoziţia lor de către administratorii apelor.

Sub influenţa lor, veneau în grabă o mulţime de bolnavi. Marele hotel Mont-Oriol era plin.

Cu toate că băile începuseră să funcţioneze din primele zile ale lui iunie, deschiderea oficială a staţiunii fusese amânată pentru 1 iulie, ca să atragă mai multă lume. Serbarea trebuia să înceapă la ora trei, prin binecuvântarea izvoarelor. Iar seara, o mare reprezentaţie, urmată de jocuri de artificii şi de un bal, avea să întrunească toţi vilegiaturiştii de aici cu cei din staţiunile vecine şi cu locuitorii de vază din Clermont-Ferrand şi din Riom.

Cazinoul din vârful colinei era acoperit de drapele. Nu se mai vedea decât albastru, roşu, alb, galben, un fel de nor des şi pâlpâitor, pe când în vârful catargelor uriaşe, plantate de-a lungul aleilor parcului, flamuri nesfârşite se desfăşurau cu mlădieri de şarpe în cerul albastru.

Domnului Petrus Martel, care obţinuse direcţia noului cazino, i se părea că devenise, sub stolul acesta de drapele, căpitanul atotputernic al unei corăbii fantastice. Dădea ordine chelnerilor cu şorţuri albe, cu vocea sa sunătoare şi cumplită pe care trebuie s-o aibă amiralii când comandă sub o ploaie de gloanţe. Cuvintele lui vibrante, duse de vânt, erau auzite până în sat.

Andermatt, gâfâind de pe acum, se ivi pe terasă. Petrus Martel alergă în întâmpinarea lui şi-l salută cu un gest larg, nobil.

— Totul e în ordine? întrebă bancherul.

— Totul e în ordine, domnule preşedinte.

— Dacă e nevoie de mine, mă găsiţi în cabinetul medicului-inspector. Avem o şedinţă în dimineaţa asta.

Şi coborî din nou colina. Supraveghetorul şi casierul,

răpiţi şi ei de la cealaltă societate care devenise acum societatea rivală, dar era condamnată fără putinţă de luptă, se repeziră din faţa porţii stabilimentului să-şi primească stăpânul. Fostul temnicer îl salută milităreşte, celălalt se ploconi ca un cerşetor care primeşte pomană.

Andermatt întrebă:

— Domnul inspector e aici?

Supraveghetorul răspunse:

— Da, domnule preşedinte, toţi domnii au sosit.

Bancherul intră în vestibul, printre pacienţi şi băieşi respectuoşi, o apucă la dreapta, deschise o uşă şi-i găsi reuniţi într-o încăpere mare, austeră, plină de cărţi şi de busturi de oameni de ştiinţă, pe toţi membrii consiliului de administraţie, care erau prezenţi la Enval: socrul lui, marchizul, Gontran, cumnatul lui, Oriolii, tatăl şi fiul, deveniţi aproape domni, cu redingote atât de lungi pe trupurile lor atât de înalte, încât păreau nişte reclame pentru o prăvălie de costume de doliu, Paul Brétigny şi doctorul Latonne.

După ce le strânse repede mâna, toată lumea se aşeză şi Andermatt vorbi:

— Rămâne să punem la punct o chestiune importantă, aceea a numelui izvoarelor. În această privinţă eu am cu totul altă părere decât domnul inspector. Doctorul propune să botezăm cele trei izvoare principale ale noastre cu numele celor trei somităţi medicale care se află aici. Fără îndoială că ar fi o măgulire care i-ar emoţiona şi prin care i-am câştiga şi mai mult. Dar fiţi siguri, domnilor, că asta i-ar îndepărta pentru totdeauna pe acei eminenţi confraţi ai lor care n-au răspuns încă la invitaţia noastră şi pe care trebuie să-i convingem, cu toate eforturile şi cu toate sacrificiile, de eficacitatea fără pereche a apelor noastre.

Da, domnilor, firea omenească nu se schimbă, trebuie s-o cunoşti şi să te foloseşti de ea. Niciodată domnii profesori Plantureau, de Larenard şi Pascalis, ca să nu-i pomenim decât pe aceşti trei specialişti în boli de stomac

şi de intestine, nu-şi vor trimite bolnavii, clienţii, pe cei mai buni clienţi ai lor, pe cei mai iluştri, pe principi şi pe arhiduci, toate celebrităţile mondene care le fac reputaţia şi averea, nu-i vor trimite niciodată să se vindece cu apa din izvorul Mas-Roussel, din izvorul Cloche sau din izvorul Rémusot. Pentru că aceşti clienţi şi toată lumea chiar ar fi niţel îndreptăţită să creadă că domnii profesori Rémusot, Cloche şi Mas-Roussel au descoperit apa noastră şi toate proprietăţile ei terapeutice. Nu există nicio îndoială, domnilor, că numele lui Gubler, cu care a fost botezat primul izvor din Châtel-Guyon nu a întârâtat multă vreme împotriva acestei staţiuni, astăzi prospere, cel puţin o parte din marii medici care ar fi putut să-l patroneze de la început.

Vă propun deci să botezăm pur şi simplu primul izvor cu numele soţiei mele şi pe celelalte două cu numele domnişoarelor Oriol. Vom avea aşadar izvoarele Christiane, Louise şi Charlotte. E foarte bine, e foarte drăguţ. Ce părere aveţi?

Părerea lui fu acceptată până şi de doctorul Latonne, care adăugă:

Am putea atunci, să-i rugăm pe domnii Mas-Roussel, Cloche şi Rémusot să fie naşi şi să le ofere braţul naşelor.

— Foarte bine, foarte bine! rosti Andermatt. Alerg la ei. Vor primi. Pe cuvântul meu! Vor primi. Va să zică întâlnirea e la ora trei la biserică, unde se va forma cortegiul.

Şi plecă din nou în goană.

Marchizul şi Gontran îi urmară aproape numaidecât. Cei doi Orioli, cu joben pe cap, porniră şi ei la rândul lor, alături, gravi şi negri pe drumul alb. Doctorul Latonne îi spuse lui Paul care sosise abia în ajun, ca să ia parte la serbare:

— V-am reţinut, scumpe domnule, ca să vă arăt un lucru de la care aştept o minune: e vorba de Institutul meu medical de gimnastică automotrice.

Îl luă de braţ şi-l duse cu el. Dar abia se aflară în

vestibul, că un băieş îl opri pe medic:

— Domnul Riquier vă aşteaptă pentru spălătură.

Doctorul Latonne bârfea cu un an înainte spălăturile stomacale slăvite şi practicate de doctorul Bonnefille în stabilimentul la care era inspector. Dar timpul îi schimbase părerea, şi sonda Baraduc devenise marele instrument de tortură al noului inspector, care o scufunda în toate esofagurile cu o bucurie copilărească.

Îl întreba pe Paul Brétigny:

— Ai văzut vreodată această mică operaţie?

Celălalt răspunse:

— Nu, niciodată.

— Atunci vino, dragul meu, e foarte interesant.

Intrară în sala de duşuri în care domnul Riquier, omul cu obraz cărămiziu, care încerca în acest an izvoarele descoperite de curând, aşa cum încercase în fiecare vară toate staţiunile noi, aştepta într-un fotoliu de lemn.

Era strâns, sugrumat ca un om supus la cazne din vremurile trecute, într-un fel de cămaşă de forţă de pânză cerată, care trebuia să-i ocrotească hainele de murdărie şi de stropituri. Avea înfăţişarea nenorocită, neliniştită şi îndurerată a pacienţilor pe care are să-i opereze un chirurg.

Cum se ivi doctorul, băieşul apucă un tub lung, ramificat în trei cam de pe la jumătate, şi care semăna cu un şarpe subţire, cu două cozi. Unul din capete fu fixat la extremitatea unui mic robinet care comunica cu izvorul. Al doilea fu lăsat să cadă într-un vas de sticlă, în care aveau să curgă în curând lichidele date afară de stomacul bolnavului. Domnul inspector luă cu o mină liniştită al treilea capăt al acestei conducte, îl apropie cu amabilitate de falca domnului Riquier, i-l băgă în gură şi, mânuindu-l dibaci, i-l strecură în gâtlej, împingându-l din ce în ce mai mult cu degetul mare şi cu arătătorul, în chip graţios şi binevoitor, şi spunând într-una:

— Foarte bine, foarte bine, foarte bine! Merge, merge, merge, merge, perfect!

Domnul Riquier, cu ochii rătăciţi, cu obrajii vineţi, cu spume la gură, gâfâia, se înăbuşea, sughiţa de groază şi, încleştat de braţele fotoliului, făcea eforturi cumplite să dea afară animalul acela de cauciuc care îi pătrundea în trup.

După ce înghiţi aproape jumătate de metru, doctorul spuse:

— Am ajuns la fund. Deschide.

Băieşul deschise atunci robinetul şi, în curând, pântecele bolnavului se umflă vădit, umplut treptat cu apa caldă a izvorului.

— Tuşeşte, tuşeşte! spunea doctorul, ca s-o ajuţi să pătrundă.

În loc să tuşească, bietul om horcăia, şi, zguduit de convulsii, părea gata să-şi piardă ochii, care îi ieşeau din cap. Apoi, deodată se auzi un gâlgâit uşor, pe jos, alături de fotoliul lui. Sifonul tubului cu dublă ramificaţie ajunsese să pătrundă unde trebuia şi stomacul se golea acum în sfârşit, în vasul de sticlă, în care doctorul căuta cu interes indicii de catar şi urmele vizibile ale unei digestii incomplete.

— Să nu mai mănânci niciodată mazăre şi salată! Oh, salată de fel! N-o digeri de loc. Nici fragi! Ţi-am mai spus-o de zece ori, fragi nu!

Domnul Riquer părea furios. Se zbuciuma acum, fără să poată vorbi, din pricina tubului care îi astupa gura. Dar după ce se sfârşi spălătura şi doctorul îi scoase delicat sonda din măruntaie, izbucni:

— E vina mea dacă mănânc în fiecare zi porcării care îmi prăpădesc sănătatea? N-ar trebui să supravegheaţi dumneavoastră menu-ul de la hotel? Am venit în cârciuma voastră cea nouă, pentru că mă otrăveau la cea veche cu nişte mâncăruri îngrozitoare, şi mă simt şi mai rău în hardughia asta de han Mont-Oriol, pe cuvântul meu!

Medicul trebui să-l liniştească şi-i făgădui de câteva ori că va lua sub conducerea lui masa bolnavilor. Apoi îl

prinse din nou pe Paul Brétigny de braţ şi-i spuse, ducându-l cu el:

— Iată pe ce principii foarte logice mi-am întemeiat tratamentul special de gimnastică automotrice, pe care îl vom vedea acum. Cunoşti, nu-i aşa, sistemul meu de medicină organometrică? Eu susţin că o mare parte din bolile noastre provin numai din dezvoltarea excesivă a unui organ care îşi împiedică vecinul, îi stânjeneşte funcţiunile, şi distruge în scurt timp armonia generală a corpului, fapt din care se nasc cele mai grave tulburări.

Deci mişcarea este împreună cu duşurile şi tratamentul cu băi calde, una din cele mai puternice mijloace de a restabili echilibrul de a readuce părţile prea dezvoltate la proporţii normale.

Cum poţi însă hotărî omul să facă mişcare? Acţiunea de a merge, de a călări, de a înota sau a vâsli nu cere numai un efort fizic foarte mare, ci mai ales un efort moral. Spiritul hotărăşte, antrenează şi susţine trupul. Oamenii energici sunt oameni care se mişcă! Energia însă stă în suflet, nu în muşchi. Trupul ascultă de o voinţă viguroasă.

Nu trebuie să tindem, dragul meu, să dăm curaj laşilor sau hotărâre celor slabi. Dar putem face altceva, putem face mai mult, putem suprima curajul, suprima energia mentală, suprima efortul moral şi lăsa să existe numai mişcarea fizică. Eu înlocuiesc foarte bine efortul moral printr-o forţă străină şi numai de natură mecanică!, Mă-nţelegi? Nu, nu foarte bine. Să intrăm.

Deschise o uşă către o sală foarte mare, în care erau aliniate instrumente ciudate, fotolii mari cu picioare de lemn, cai grosolani, ciopliţi în lemn de brad, scândurele cu articulaţii, bare mobile întinse în faţa unor scaune fixate în pământ. Toate aceste obiecte erau înzestrate cu angrenaje complicate, puse în mişcare de nişte manivele.

Doctorul rosti:

— Uite! Avem patru exerciţii principale, pe care le-aş numi mişcări naturale, adică: mersul, călăria, înotul şi vâslitul. Fiecare dintre aceste exerciţii, acţionând într-un

chip special, dezvoltă alt mădular. Noi le avem aici pe toate patru, produse în chip artificial. Bolnavul n-are decât să se lase în voia lor, fără să se gândească la nimic, şi poate fugi, călări, înota sau vâsli, fără ca spiritul lui să ia parte în vreun fel la acest travaliu pur muşchiular.

În clipa aceea intră domnul Aubry-Pasteur, urmat de un om ale cărui mâneci suflecate dădeau la iveală nişte bicepşi puternici. Inginerul se îngrăşase şi mai mult. Mergea cu coapsele desfăcute, cu braţele departe de trup, gâfâind.

Doctorul rosti:

— Ai să te lămureşti *de visu.*

Apoi se adresă bolnavului:

— Ce vom face azi, dragă domnule? Mers sau înot?

Domnul Aubry-Pasteur, care strângea mâna lui Paul, răspunse:

— Aş dori puţin mers aşezat, mă oboseşte mai puţin.

Domnul Latonne urmă:

— Avem, în adevăr, mersul aşezat şi mersul în picioare. Mersul în picioare, care e mai folositor, e şi destul de greu. Îl obţin prin nişte pedale pe care se urcă pacientul şi care îi pun picioarele în mişcare, în vreme ce el se ţine în echilibru, agăţându-se de nişte inele fixate în perete. Şi iată şi mersul aşezat.

Inginerul se prăbuşi într-un fotoliu basculant şi îşi puse picioarele în picioarele mobile de lemn, ataşate la scaun. I se legară coapsele, pulpele şi gleznele, în aşa chip încât să nu poată face nicio mişcare voită, apoi omul cu mânecile suflecate apucă de manivelă şi începu s-o învârtească din toate puterile. Fotoliul se legănă întâi ca un hamac, apoi picioarele îi porniră deodată, lungindu-se şi strângându-se, ducându-se şi întorcându-se cu o mare repeziciune.

— Fuge, spuse doctorul. Apoi porunci: încetişor! La pas!

Omul îşi încetini mişcarea şi-i impuse inginerului celui gras un mers aşezat mai potolit, care îi descompunea comic toate mişcările trupului.

Se mai iviră alţi doi bolnavi, amândoi foarte graşi, urmaţi şi ei de doi băieşi de serviciu cu braţele goale. Fură cocoţaţi pe caii de lemn care, puşi în mişcare, începură deodată să sară în loc zguduindu-şi călăreţii în chip înfiorător.

— În galop! strigă doctorul.

Animalele artificiale, săltând ca nişte valuri, clătinându-se ca nişte corăbii, îi obosiră în aşa hal pe cei doi pacienţi, încât începură să strige amândoi, cu răsuflarea tăiată, jalnic:

— Destul! Destul! Nu mai pot! Destul!

Doctorul porunci:

— Stop!

Apoi adăugă:

— Răsuflaţi puţin. O să continuaţi peste cinci minute.

Paul Brétigny, care abia îşi stăpânea râsul, observă că, în vreme ce oamenii care învârteau manivelele erau leoarcă de sudoare, călăreţilor nu le era cald.

— N-ar fi mai bine să le schimbaţi rolurile?

Doctorul răspunse cu gravitate:

— Oh, de fel, dragul meu. Nu trebuie să confundăm exerciţiul cu oboseala. Mişcarea omului care învârte roata e dăunătoare, pe când mişcarea celui care merge sau călăreşte e minunată.

Paul văzu şi o şa pentru femei.

— Da, spuse doctorul, seara e rezervată pentru doamne. Bărbaţii nu mai sunt primiţi după-masă. Vino să vezi şi înotul fără apă.

Un sistem de scânduri mobile, înşurubate împreună la capete şi în mijloc, deschizându-se în romb şi închizându-se la loc în careu, ca acele jocuri de copii cu soldaţi plantaţi pe ele, îngăduia să legi şi să răşchiri trei înotători în acelaşi timp.

Doctorul spuse:

— Nu e nevoie să-ţi laud avantajele înotului fără apă, care nu udă trupul decât cu transpiraţie şi, prin urmare, nu expune pacientul imaginar la niciun accident reumatic.

Dar un băiat cu o carte de vizită în mână, veni să-l caute.

— Ducele de Ramas, dragul meu. Iartă-mă, trebuie să te las.

Paul, rămas singur, se întoarse. Cei doi călăreţi mergeau iar în trap. Domnul Aubry-Pasteur mărşăluia mereu şi cei trei auvergnaţi gâfâiau, cu braţele frânte de oboseală, cu şalele rupte, zguduindu-şi clienţii. Parcă ar fi măcinat cafea.

Când ieşi afară, Brétigny îl văzu pe doctorul Honorat privind, împreună cu nevasta lui, pregătirile pentru serbare. Începură să vorbească cu ochii ridicaţi la drapelele care aureolau colina.

— Cortegiul se formează la biserică? întrebă soţia medicului.

— Da, la biserică.

— La ora trei?

— La trei.

— Vor veni şi domnii profesori?

— Da, vor întovărăşi naşele.

Apoi îl opriră doamnele Paille. După aceea, tatăl şi fiica Monécu. Dar, cum trebuia să ia masa numai cu prietenul său Gontran la cafeneaua Cazinoului urcă încet.

Paul, sosit în ajun, nu-l mai văzuse pe prietenul lui între patru ochi, şi voia să-i povestească o mulţime de cancanuri, despre târfe şi tripouri.

Flecăriră până la ora două şi jumătate, când Petrus Martel îi vesti că lumea mergea la biserică.

— Hai s-o luăm pe Christiane, spuse Gontran.

— Haide, răspunse Paul.

O găsiră aşteptând în picioare, pe peronul noului hotel. Avea obrajii scofâlciţi, tenul pătat al femeilor însărcinate şi mijlocul ei foarte umflat vestea o sarcină de cel puţin şase luni.

— Vă aşteptam, spuse ea, William a plecat înainte. Are o mulţime de lucruri de făcut azi.

Îndreptă o privire plină de dragoste spre Paul Brétigny

şi-l luă de braţ.

Porniră încet la drum, ocolind pietrele. Christiane spunea într-una:

— Ce greoaie sunt! Ce greoaie sunt! Nu mai ştiu să merg. Mi-e atât de frică să nu cad!

El nu-i răspundea şi o sprijinea cu precauţie, fără să încerce să-i întâlnească ochii, mereu întorşi către el.

O mulţime deasă îi aştepta în faţa bisericii.

Andermatt strigă:

— În sfârşit, în sfârşit! Hai, grăbiţi-vă! Uitaţi-vă, asta e ordinea: doi copii, doi dascăli în stihare, crucea, agheasma, preotul, apoi Christiane cu domnul profesor Cloche, domnişoara Louise cu domnul profesor Rémusot şi domnişoara Charlotte cu domnul profesor Mas-Roussel. După asta consiliul de administraţie, corpul medical şi apoi publicul. S-a înţeles! Înainte!

Personalul ecleziastic ieşi din biserică şi se aşeză în fruntea procesiunii. După asta, un domn voinic cu părul alb, dat după urechi, savantul clasic, după tipicul academic, se apropie de doamna Andermatt, salutând-o plecat

După ce se îndreptă, porni alături de ea, cu capul gol ca să-şi arate frumoasa coamă ştiinţifică, cu pălăria în mână, cu un aer atât de impunător, de parcă ar fi învăţat să meargă la Comedia Franceză şi să-şi arate norodului rozeta de ofiţer al Legiunii de Onoare, prea mare pentru un om modest.

Îi spuse:

— Domnul, soţul dumneavoastră, îmi vorbea adineauri de dumneavoastră şi de starea în care vă aflaţi şi care îi dă o oarecare nelinişte drăgăstoasă. Mi-a vorbit despre îndoielile şi şovăirile dumneavoastră asupra momentului probabil al naşterii.

Ea se înroşi până în sprâncene şi îngână:

— Da, m-am crezut mamă cu mult timp înainte de a fi. Acum nu mai ştiu… nu mai ştiu…

Îngăima, încurcată.

În spatele lor un glas spunea:

— Staţiunea asta are un viitor foarte mare. Obţin de pe acum nişte rezultate surprinzătoare.

Era glasul profesorului Rémusot, care vorbea cu tovarăşa lui, Louise Oriol. Acesta era un om mic, cu părul gălbui, nepieptănat, cu o redingotă prost croită, cu înfăţişarea murdară a savantului jegos.

Profesorul Mas-Roussel, care o luase de braţ pe Charlotte Oriol, era un medic frumos, fără barbă, fără mustăţi, zâmbitor, îngrijit, puţin cărunt, puţin cam plin, al cărui chip blajin şi ras nu aducea cu acela al unui preot sau al unui actor, ca figura doctorului Latonne.

În urma lor venea consiliul de administraţie, condus de Andermatt şi dominat de jobenele uriaşe ale celor doi Orioli. După ei înainta un alt grup de jobene, corpul medical din Enval, din care lipsea doctorul Bonnefille, înlocuit de altfel de doi doctori noi, doctorul Black un bătrânel foarte scurt, aproape pitic, a cărei evlavie nemaipomenită surprinsese întreg ţinutul din ziua în care venise, şi un băiat foarte frumos, foarte elegant, care purta o pălărie mică, doctorul Mazelli, un italian ataşat pe lângă persoana ducelui de Ramas, sau, după părerea altora, de persoana ducesei.

În spatele lor, mulţimea o mare mulţime de vilegiaturişti, de ţărani, de locuitori ai oraşelor vecine.

Binecuvântarea izvoarelor ţinu puţin. Abatele Litre le stropi unul după altul cu agheasmă, ceea ce-l făcu pe doctorul Honorat să spună că avea să le dea calităţi noi prin clorură de sodiu. Apoi toate persoanele invitate în chip special intrară în marea sală de lectură, unde era servită o gustare.

Paul îi spuse lui Gontran:

— Ce frumuşele s-au făcut fetele Oriol!

— Dragă, sunt încântătoare!

— Nu l-aţi văzut pe domnul preşedinte? îi întrebă deodată pe cei doi tineri supraveghetorul fost temnicer.

— Da, e colo, în colţ.

— Moş Clovis adună lume în faţa uşii.

Întreaga procesiune defilase, când mersese către izvoare ca să le binecuvânteze, prin faţa bătrânului schilod, vindecat anul trecut şi devenit acum din nou mai paralitic decât oricând. Moş Clovis îi oprea pe străini pe drum şi mai ales pe ultimii veniţi, ca să le spună povestea lui.

— Să ştiţi că apele ăstea nu fac parale, te vindecă, adevărat, da' pe urmă iar te bolnăveşti, da' te bolnăveşti dă moarte. Mie mi-erau picerele betege, şi p-ormă, acu, na că nu mai poci dă braţ, după cură. Şi picerele sunt dă fier, da' ştii, dă fier, că mai uşor le tai decât să le îndoi.

Andermatt, disperat, încercase să-l bage la închisoare, urmărindu-l pe cale judiciară pentru prejudicii aduse apelor de la Mont-Oriol şi pentru încercare de şantaj. Dar nu izbutise să obţină o condamnare, nici să-i închidă gura.

Când fu informat că bătrânul bârfea în faţa uşii, alergă afară, ca să-l facă să tacă.

Auzi nişte voci furioase răsunând la marginea drumului, în mijlocul unei mulţimi adunate acolo. Lumea se înghesuia, ca să audă şi să vadă. Doamnele întrebau:

— Ce se întâmplă acolo?

Bărbaţii răspundeau:

— E un bolnav pe care apele de aici l-au dat gata.

Alţii credeau că fusese strivit un copil. Se vorbea şi despre o biată femeie care fusese lovită de un atac de epilepsie.

Andermatt despică mulţimea, aşa cum ştia el, băgându-şi cu putere burtica rotundă între celelalte burţi. Gontran spunea: „Dovedeşte superioritatea bilelor faţă de vârfurile ascuţite".

Moş Clovis, aşezat pe marginea şanţului, se văicărea, îşi povestea suferinţele smiorcăindu-se, în vreme ce cei doi Orioli, care stăteau în picioare între el şi mulţime, îl ocărau, scoşi din fire, şi-l ameninţau cât îi ţinea gura.

— Nu-i adevărat! striga Colos. Eşti un mincinos, un puturos, un braconier, care colindă toată noaptea în

pădure.

Dar bătrânul, fără să se sinchisească, repeta cu un glăscior pătrunzător, care se auzea peste strigătele celor doi bărbaţi.

— M-au ucis, domnilor, m-au ucis cu apa lor. M-au scăldat cu şila anul trecut. Şi uite-mă acu, uite-mă, uite-mă!

Andermatt făcu pe toată lumea să tacă şi, aplecându-se peste schilod, îi spuse privindu-l ţintă în ochi:

— E vina dumitale dacă te simţi mai rău, mă auzi? Dar dacă mă asculţi pe mine, îţi dau cuvântul meu că ai să te vindeci după cincisprezece sau cel mult douăzeci de băi. Vino să mă cauţi peste un ceas la stabiliment, când toată lumea va fi plecată, şi o să vedem noi de treaba asta, tăicuţă. Până atunci, taci din gură.

Bătrânul înţelese. Tăcu, apoi după câteva minute, răspunse:

— Păi vreau să mai încerc. Să vedem.

Andermatt îi luă de braţ pe cei doi Orioli şi-i trase cu putere după el, în vreme ce moş Clovis rămăsese întins pe iarbă între cârjele lui, pe marginea drumului, clipind din ochi la soare.

Mulţimea, şi mai curioasă, se înghesui în jurul lui. Unii domni îi puneau întrebări, dar bătrânul nu mai răspundea, de parcă n-ar fi auzit sau n-ar fi înţeles. Şi cum curiozitatea asta care nu-i mai folosea acum la nimic începuse să-l plictisească, începu să cânte în gura mare, cu o voce atât de falsă pe cât era de ascuţită, un cântec nesfârşit, într-un dialect de neînţeles.

Mulţimea se risipi încetul cu încetul. Numai câţiva copii rămaseră multă vreme în faţa lui, privindu-l şi scobindu-se în nas.

Christiane, foarte obosită, se dusese să se odihnească. Paul şi Gontran se plimbau în parcul cel nou, printre vizitatori. Deodată văzură compania de actori care părăsise şi ea vechiul cazino, ca să se agaţe de norocul care mijea, al celui nou.

Domnişoara Odelin, care era acum foarte elegantă, se plimba la braţ cu mama ei, care devenise mai falnică. Domnul Petitnivelle, de la Veaudeville, părea foarte curtenitor cu doamnele acestea, pe care le urma domnul Lapalme, de la Grand Theatre din Bordeaux, discutând cu muzicanţii, tot aceiaşi, adică maestrul Saint-Landri, pianistul Javel, flautistul Noirot şi contrabasistul Nicordi.

Saint-Landri, când îi zări pe Paul şi pe Gontran, se repezi către ei. În timpul iernii i se jucase un mic act muzical la un teatru foarte mic, de periferie, dar ziarele vorbiseră despre el cu o oarecare simpatie, şi acum îi lua de sus pe domnii Massenet, Reyer şi Gounod.

Le întinse amândouă mâinile cu un elan binevoitor şi le povesti numaidecât discuţia pe care o avusese cu domnii din orchestra pe care o dirija.

— Da, dragii mei, s-a isprăvit odată pentru totdeauna cu pisălogii de şcoală veche. Melodiştii şi-au trăit traiul. Asta nu vor oamenii să înţeleagă.

Muzica e o artă nouă. Melodia este numai bâlbâiala ei. Urechei ignorante i-au plăcut repeţirile. Se bucura de ele copilăreşte, ca sălbaticii. Şi vă mai spun şi că urechilor din popor, urechilor publicului naiv, urechilor simple le vor plăcea totdeauna cântecele, ariile. Distracţia asta seamănă cu cea pe care o caută obişnuiţii cafenelelor cu muzică.

Am să mă servesc de o comparaţie, ca să fiu mai bine înţeles. Ochiul omului din popor se prăpădeşte după culorile tari şi tablourile ţipătoare, ochiul burghezului cu carte, fără a fi artist, apreciază nuanţele drăgălaş pretenţioase şi subiectele înduioşătoare; dar ochiul artist, ochiul rafinat, apreciază, înţelege, distinge modulaţiile foarte fine ale aceluiaşi ton, acordurile misterioase ale nuanţelor, care nu sunt văzute de toată lumea.

Tot aşa şi în literatură: bucătăreselor le plac romanele de aventuri, burghezilor romanele care îi emoţionează, iar oamenilor cu adevărat cultivaţi numai cărţile artistice, care sunt de neînţeles pentru ceilalţi.

Când un burghez îmi vorbeşte despre muzică, îmi vine să-l omor. Dacă ne aflăm la operă, îl întreb: „Eşti în stare să-mi spui dacă vioara a treia a scăpat o notă falsă la uvertura actului trei? — Nu! — Atunci taci din gură. N-ai ureche. Omul care n-aude într-o orchestră ansamblul şi în acelaşi timp fiecare instrument separat n-are ureche de muzicant. Asta e! Bună seara!”

Se răsuci pe un călcâi şi urmă:

— Pentru un artist, toată muzica stă într-un acord. Ah, dragul meu, anumite acorduri mă înnebunesc, fac să-mi pătrundă în tot trupul un val de bucurie nemărginită. Urechea mea e azi atât de exersată, atât de evoluată, atât de maturizată, încât am ajuns să-mi placă chiar unele acorduri false, aşa cum un amator al cărui gust e copt, ajunge la depravare. Am început să fiu un corupt care caută senzaţiile extreme ale auzului. Ah, prieteni, unele note false! Ce deliciu! Ce deliciu pervers şi profund! Cum îţi răscolesc, cum îţi zguduie nervii, cum îţi zgârie urechea, cum ţi-o zgârie!… cum ţi-o zgârie!…

Îşi frecă mâinile, încântat, şi fredonă:

— O să auziţi opera mea – opera mea – opera mea. — O să auziţi opera mea.

Gontran îl întrebă:

— Compui o operă?

— Da, o sfârşesc.

Dar vocea poruncitoare a lui Petrus Martel răsună:

— Aţi înţeles! O rachetă galbenă, şi-i daţi drumul.

Dădea ordine pentru focul de artificii. Îl întâlniră şi Martel le explică dispoziţiile lui, arătând cu braţul întins de parcă ar fi ameninţat o flotă duşmană, nişte ţăruşi de lemn albi, sus pe munte, deasupra strâmtorilor, de cealaltă parte a văii.

— Acolo au să tragă. Îi spuneam artificierului meu să fie la postul lui la ora opt şi jumătate. Numaidecât după sfârşitul spectacolului am să dau semnalul de aici cu o rachetă galbenă, şi atunci are să aprindă primul foc.

Marchizul se ivi şi el.

— Mă duc să beau un pahar de apă, spuse el.

Paul şi Gontran îl întovărăşiră şi coborâră din nou colina. Când ajunseră la clădirea băilor, îl văzură pe moş Clovis intrând înăuntru, susţinut de cei doi Orioli, urmat de Andermatt şi de doctor, şi zvârcolindu-se de durere de câte ori îşi târşea picioarele pe pământ.

— Să intrăm şi noi, spuse Gontran, are să aibă haz.

Îl aşezară pe schilod într-un fotoliu şi Andermatt îi spuse:

— Uite care sunt propunerile mele, pungaş bătrân ce eşti: Ai să te vindeci imediat făcând două băi pe zi. Cum ai să mergi, am să-ţi dau două sute de franci.

Paraliticul începu să geamă:

— Picerele mele sunt dă fier, dragă domnule.

Andermatt îi luă piuitul, continuând:

— Ascultă-mă... Ai să mai ai şi două sute de franci pe an, până la moarte... mă auzi... până la moarte... dacă ai să continui să simţi efectul vindecător al apelor noastre.

Bătrânul rămase foarte încurcat. Vindecarea continuă îi răsturna toate aranjamentele vieţii.

Întrebă, şovăind:

— Da când... când e închis... localu'... dacă mă apucă... eu n-am încotro... dacă e închisă... apa dumneavoastră...

Doctorul Latonne îl întrerupse şi rosti, întorcându-se către Andermatt:

— Foarte bine!... Foarte bine! Îl vom vindeca în fiecare an... e chiar mai bine, asta va dovedi necesitatea tratamentului anual, necesitatea absolută de a te întoarce aici. Foarte bine, ne-am înţeles.

Bătrânul însă repeta iar:

— Nu-i aşa uşor de data asta, domnilor, picerele mele şunt dă fier, dă fier, dă drugi...

În mintea doctorului încolţi altă idee:

— Dacă i-aş face câteva şedinţe de mers aşezat, aş grăbi cu mult efectul apelor. Ar fi de încercat.

— O idee grozavă, răspunse Andermatt, şi mai adăugă: Acum, moş Clovis, du-te, şi nu uita cum ne-am înţeles.

Bătrânul plecă gemând. Se lăsă seara şi toţi membrii administraţiei de la Mont-Oriol se duseră la cină, pentru că reprezentaţia teatrală era anunţată la ora şapte şi jumătate.

Avea să se desfăşoare în sala cea mare a noului cazinou, în care încăpeau o mie de persoane.

De la ora şapte începură să vină cei care n-aveau locuri numerotate.

La şapte şi jumătate sala era plină şi cortina se ridică. Se juca un vodevil în două acte, după care avea să urmeze opereta lui Saint-Landri, interpretată de cântăreţi din Vichy, împrumutaţi pentru această împrejurare.

Christiane, în banca întâi, aşezată între tatăl şi bărbatul ei, suferea grozav din pricina căldurii.

Spunea în fiecare clipă:

— Nu mai pot! Nu mai pot!

După vodevil, când începu opereta, i se făcu aproape rău şi se întoarse către bărbatul ei:

— Dragă Will, trebuie să ies afară. Mă înăbuş!

Bancherul fu dezolat. Ţinea grozav ca serbarea să reuşească până la capăt, fără nicio piedică. Îi răspunse: Dă-ţi toate silinţele să rezişti. Te rog! Plecarea ta ar deranja tot. Ar trebui să străbaţi toată sala.

Gontran, însă, care stătea în spatele ei împreună cu Paul, o auzise. Se aplecă spre ea:

— Ţi-e prea cald?

— Da, mă înăbuş.

— Bine. Aşteaptă. Ai să ai de ce râde.

Lângă el se afla o fereastră. Se strecură până la ea, se urcă pe un scaun şi sări afară, fără ca aproape nimeni să bage de seamă.

Intră apoi în cafeneaua pustie, băgă mâna sub tejgheaua sub care îl văzuse pe Petrus Martel ascunzând racheta, o şterpeli, fugi cu ea într-un desiş şi o aprinse.

Jerba galbenă, grăbită, zbură către nori, descriind o curbă şi răspândind în cer o ploaie prelungă de stropi de foc.

Aproape numaidecât izbucni o detunătură formidabilă pe muntele vecin şi un mănunchi de stele se risipi în noapte.

În sala de spectacol în care fremătau acordurile lui Saint-Landri, o voce strigă:

— Se trag focurile de artificii!

Spectatorii care erau aşezaţi mai aproape de uşi se ridicară repede, ca să se asigure dacă era adevărat, şi ieşiră pe vârful picioarelor. Toţi ceilalţi îşi întoarseră privirile către ferestre, dar nu văzură nimic, pentru că dădeau spre Limagna.

Se întrebau:

— E adevărat? E adevărat?

Mulţimea nerăbdătoare, lacomă mai ales de distracţii simple, începu să se zbuciume.

O voce anunţă de afară:

— E adevărat! se trag!

Atunci, într-o clipă, toată sala fu în picioare. Spectatorii se grăbeau către uşi, se îmbrânceau, urlau la cei care împiedicau ieşirea:

— Hai, mai repede, mai repede, hai, grăbiţi-vă odată!

Peste puţin timp toată lumea fu în parc. Numai Saint-Landri, disperat, continua să bată măsura în faţa orchestrei lui distrate. Afară, sorii urmau după torţele romane, în mijlocul detunăturilor.

Deodată o voce formidabilă strigă cu furie de trei ori:

— Opriţi-vă dracului! Opriţi-vă dracului! Opriţi-vă dracului!

Şi tocmai când un foc de artificii imens se aprindea pe munte, luminând stâncile mari şi arborii din dreapta în roşu, pe cei din stânga în albastru, Petrus Martel fu văzut, în picioare într-unul din vasele de imitaţie de marmoră care împodobeau terasa cazinoului, disperat, cu capul gol, gesticulând şi urlând. Apoi, marea lumină se stinse şi nu se mai văzu nimic afară de stelele cele adevărate. Dar, numaidecât, izbucni altă explozie şi Petrus Martel sări jos, strigând:

— Ce nenorocire! Ce nenorocire, Dumnezeule, ce nenorocire!

Apoi trecu prin mulţime făcând gesturi tragice, dând cu pumnii în gol, tropăind de furie şi repetând într-una:

— Ce nenorocire! Dumnezeule, ce nenorocire!

Christiane îl luase de braţ pe Paul ca să se aşeze afară, la aer curat, şi se uita încântată la rachetele care urcau spre cer.

Fratele ei veni peste puţin timp şi el, şi spuse:

— Ei, a izbutit?! N-are haz?

Ea îngână:

— Cum? Tu?

— Sigur că eu. E bună, ce zici?

Christiane începu să râdă, i se păru că, în adevăr, şotia are haz.

Andermatt însă sosi enervat. Nu pricepea de unde pornise lovitura asta. Racheta fusese furată de sub tejghea, ca să se dea semnalul cuvenit. O asemenea ticăloşie nu putea veni decât de la un trimis al fostei Societăţi, de la un agent al doctorului Bonnefille.

Spunea într-una:

— E o jale, pur şi simplu o jale. Uite, un foc de artificii care a costat două mii trei sute de franci, pierdut, dus pe copcă!

Gontran rosti:

— Nu, dragă, dacă socoteşti bine, pierderea nu se ridică la mai mult de un sfert, hai să zicem la o treime, dacă vrei; cam la şapte sute şaizeci şi şase de franci. Invitaţii tăi s-au bucurat de artificii în valoare de o mie cinci sute treizeci şi patru de franci. Zău, nu e rău.

Bancherul îşi vărsă furia asupra cumnatului lui. Îl luă brusc de braţ:

— Ascultă, am să-ţi vorbesc serios. De vreme ce am pus mâna pe tine, hai să facem un tur prin alei. N-o să ţină mai mult de cinci minute.

Apoi se întoarse către Christiane:

— Te încredinţez, dragă, prietenului nostru Brétigny. Să

nu stai mult afară, să te cruţi. Ştii că ai putea răci. Ia aminte, ia aminte!

Ea îngână:

— N-avea nicio grijă, dragul meu.

Andermatt îl luă cu el pe Gontran.

Cum se aflară singuri, ceva mai departe de mulţime, bancherul se opri:

— Dragul meu, vreau să-ţi vorbesc despre situaţia ta financiară.

— Despre situaţia mea financiară?

— Da! Îţi cunoşti situaţia financiară?

— Nu. Ar trebui s-o cunoşti tu pentru mine, de vreme ce îmi împrumuţi bani.

— Ei, da, eu o cunosc! Tocmai de asta îţi vorbesc despre ea.

— Mi se pare că momentul nu e prea bine ales... în mijlocul unui foc de artificii!

— Dimpotrivă, momentul e foarte bine ales. Nu-ţi vorbesc în mijlocul unui foc de artificii, ci înainte de un bal...

— Înainte de un bal? Nu pricep.

— Ei, uite, ai să înţelegi. Iată care e situaţia ta: n-ai decât datorii şi n-ai să ai niciodată nimic altceva decât datorii...

Gontran rosti serios:

— Îmi spui asta cam de-a dreptul.

— Da, pentru că trebuie. Ascultă-mă: ţi-ai păpat partea de avere care rămăsese de la maică-ta. Să nu mai vorbim despre asta.

— Să nu mai vorbim.

— Cât despre taică-tău. Are un venit anual de treizeci de mii de franci, adică un capital de circa opt sute de mii de franci. Deci, partea ta va fi mai târziu de patru sute de mii de franci. Dar îmi datorezi mie o sută nouăzeci de mii de franci. Mai datorezi şi unor cămătari...

Gontran şopti cu trufie:

— Adică unor evrei!

— Fie, unor evrei, cu toate că printre ei este şi un epitrop de la Saint-Sulpice, care s-a folosit de un preot ca intermediar între el şi tine... Dar n-am să-ţi fac mizerii pentru atâta lucru... Datorezi, deci, cămătarilor, evrei sau catolici, cam tot pe atât. Să zicem o sută cincizeci de mii, cel puţin... Asta face în total trei sute patruzeci de mii de franci, la care plăteşti dobânzi împrumutând mai departe, în afară de dobânzile mele, pe care nu le plăteşti.

— Adevărat, spuse Gontran.

— Aşa că nu-ţi mai rămâne nimic.

— Aşa e, nimic... afară de cumnatul meu.

— Afară de cumnatul tău... care s-a săturat să-ţi mai împrumute bani.

— Şi atunci?

— Atunci, dragul meu, ţăranul cel mai prăpădit care stă într-una din colibele alea de colo, e mai bogat decât tine.

— Foarte bine. Şi pe urmă?

— Pe urmă?... Pe urmă?... Dacă taică-tău ar muri mâine, nu ţi-ar mai rămâne altceva de făcut, ca să mănânci o bucată de pâine, mă auzi? ca să mănânci o bucată de pâine, decât să primeşti un loc de funcţionar, în birourile mele. Şi încă şi ăsta n-ar fi decât un mijloc de a masca sinecura pe care ţi-aş face-o.

Gontran rosti, enervat:

— Dragă William, lucrurile astea mă plictisesc. Le ştiu de altfel tot atât de bine ca şi tine şi îţi repet că momentul nu e bine ales ca să mi le aduci aminte cu... cu... cu atât de puţină diplomaţie.

— Dă-mi voie, lasă-mă să isprăvesc. Nu poţi să ieşi din asta decât printr-o căsătorie. Dar eşti o partidă jalnică, cu toate că ai un nume care sună bine, fără să fie ilustru. În sfârşit, nu face parte dintre acelea pe care o moştenitoare, fie şi evreică, le plăteşte cu o avere. Aşa că trebuie să-ţi găseşti o nevastă acceptabilă şi bogată ceea ce nu e lucru uşor.

Gontran îi întrerupse:

— Spune repede cum o cheamă, e mai bine aşa.

— Fie: una dintre fetele lui moş Oriol, care vrei tu. De asta ţi-am vorbit înainte de bal.

— Şi acum, explică-te mai pe larg, rosti cu răceală Gontran.

— E simplu. Vezi ce succes am obţinut din capul locului cu staţiunea asta. Dar dacă aş avea în mână, sau mai curând dacă am avea în mână toate terenurile păstrate de şmecherul ăsta de ţăran, aş scoate aur din ele. Eu, Andermatt, aş plăti mâine cu un milion numai viile care se întind de la stabiliment până la hotel şi de la hotel până la Cazino. Or, aceste vii, şi celelalte care se întind împrejurul colinei, vor fi zestrea fetelor. Tatăl mi-o spunea şi adineauri, cu oarecare intenţii, poate. Aşa că... dacă ai vrea, am putea face amândoi o afacere grozavă!

Gontran şopti, părând că se gândeşte:

— Ar fi cu putinţă. Am să mă gândesc la asta.

— Gândeşte-te, dragă, şi nu uita că eu nu vorbesc niciodată decât de lucruri foarte sigure, după ce le-am cumpănit bine, şi după ce m-am gândit la toate consecinţele posibile şi la toate avantajele neîndoielnice.

Dar Gontran, ridicând un braţ, strigă, de parcă ar fi uitat deodată tot ceea ce îi spusese cumnatul lui:

— Ia te uită cât e de frumos!

Mănunchiuri se aprindeau, configurând un palat de flăcări peste care flutura un drapel aprins pe care scria *Mont-Oriol* în litere de foc, de un roşu învăpăiat, iar în faţa lui, peste câmpie, luna, roşie şi ea, părea că se ivise ca să privească acest spectacol. Apoi, când palatul, după ce arsese câteva minute, făcu explozie, ca o corabie aruncată în aer, proiectând în cerul întreg stele fantastice care explodau şi ele la rândul lor, luna rămase singură, liniştită şi rotundă la orizont.

Publicul aplauda dezlănţuit şi striga:

— Ura! Bravo! Bravo!

Andermatt spuse deodată:

— Hai să deschidem balul, dragul meu. Vrei să dansezi primul cadril faţă în faţă cu mine?

— Fără îndoială, cumnate dragă.

— Pe cine ai de gând să inviţi? Eu am angajat-o pe ducesa de Ramas.

Gontran răspunse cu nepăsare:

— Eu am s-o invit pe Charlotte Oriol.

Urcară din nou colina. Când trecură prin faţa locului în care o lăsaseră pe Christiane cu Paul Brétigny, nu-i mai văzură acolo.

William murmură:

— Mi-a ascultat sfatul, s-a dus să se culce. Era foarte obosită azi.

O apucă spre sala de bal, pe care oamenii de serviciu o pregătiseră în timpul focului de artificii.

Dar Christiane nu intrase în odaie, aşa cum credea bărbatul ei. De cum se simţise singură cu Paul, îi spusese încet, strângându-i mâna:

— Ai venit! Te aştept de o lună. În fiecare dimineaţă mă întrebam: am să-l văd azi?... Şi în fiecare seară îmi spuneam: oare mâine?... De ce ai întârziat atâta, dragostea mea?

El răspunse, încurcat:

— Am avut treburi, afaceri.

Ea se aplecă spre el, îngânând:

— N-a fost bine că m-ai lăsat singură aici cu ei, mai ales în situaţia mea.

El îşi trase scaunul puţin mai departe:

— Ia seama, ar putea să ne vadă cineva. Rachetele astea luminează toată localitatea.

Ea nici nu se gândea la asta. Rosti:

— Te iubesc atât de mult!

Apoi, tresărind de bucurie:

— Oh, ce fericită sunt, ce fericită sunt că ne aflăm din nou aici, împreună. Îţi dai seama? Paul, ce bucurie! Cum o să ne iubim iar!

Suspină cu un glas atât de slab, încât abia se auzea.

— Am o poftă nebună să te sărut... nebună... nebună! Nu te-am văzut de atâta timp!

Apoi rosti deodată, cu energia violentă a femeilor pătimaşe în faţa cărora oricine trebuie să se supună:

— Ascultă-mă, vreau... mă auzi?... vreau să merg cu tine, chiar acum în locul în care ne-am luat rămas bun anul trecut! Ţi-aduci aminte? Pe drumul spre Roche-Pradière.

El răspunse, uluit:

— Dar e o nebunie, nu mai poţi merge. Ai stat în picioare toată ziua! E o nebunie. N-am să te las.

Ea se ridicase şi repeta:

— Aşa vreau eu. Dacă nu mă întovărăşeşti, am să mă duc singură.

Şi, arătându-i luna care se ridica:

— Uite, era o seară ca asta! Îţi aduci aminte cum îmi sărutai umbra?

El o ţinea pe loc:

— Christiane! Ascultă-mă! E ridicol! Christiane!

Ea nu răspundea, se îndrepta către povârnişul care cobora spre vii. Îi cunoştea această voinţă liniştită pe care nimic nu putea s-o abată, încăpăţânarea graţioasă a ochilor ei albaştri, a frunţii ei mici, de femeie blondă, pe care n-o oprea nicio piedică. O luă de braţ ca s-o sprijine pe drum.

— Dacă ne-ar vedea cineva, Christiane!

— Anul trecut nu spuneai aşa ceva. Şi pe urmă, toată lumea e la serbare. Ne vom întoarce fără să se fi băgat de seamă că am lipsit.

În curând trebuiră să urce potecuţa pietroasă. Ea gâfâia, se sprijinea cu toate puterile de el şi spunea, la fiecare pas:

— Ce bine e, ce bine e, ce bine e să suferi aşa!

Paul se opri, vru s-o facă să se întoarcă, dar ea nu-l asculta.

— Nu, nu, sunt fericită. Tu nu poţi să înţelegi. Azi... îl simt cum se mişcă... copilul nostru... copilul tău... ce fericire!... Dă-mi mâna... Uite, îl simţi?

Nu pricepea că bărbatul ăsta făcea parte din rasa

amanţilor, nu din rasa taţilor. De când o ştia însărcinată, se depărta de ea şi era, fără voia lui, dezgustat de ea. Spusese adesea pe vremuri că o femeie care a îndeplinit funcţia de reproducătoare nu mai e vrednică de dragoste. În dragoste, îl exalta acel zbor a două inimi către un ideal inaccesibil, împletirea a două suflete, care sunt imateriale, tot artificiul şi irealizabilul pus de poeţi în pasiune. Iubea în femeia fizică Venera, al cărui pântece sfânt trebuia să păstreze totdeauna forma pură a sterilităţii. Ideea unei făpturi mici, născută din el, a unei larve omeneşti care se zbuciuma în trupul acela mânjit de ea şi urâţit de pe acum îi inspira o repulsie aproape de neînvins. Maternitatea făcea din femeia aceasta un animal. Nu mai era făptura fără asemănare, adorată şi visată, ci animalul care îşi reproduce rasa. Şi la această aversiune a spiritului, se adăuga şi o scârbă fizică.

Cum ar fi putut simţi şi ghici ea toate acestea, ea pe care fiecare tresărire a copilului dorit o lega şi mai mult de iubitul ei? Bărbatul acesta pe care îl adora, pe care îl iubise în fiecare zi mai mult din ceasul primei lor sărutări, nu pătrunsese numai până în adâncul inimii ei, ci iată, până în adâncul trupului ei, îşi semănase în ea propria lui viaţă, avea să iasă din ea redevenit copil. Da, îl purta acolo, sub mâinile ei încrucişate, pe el însuşi, bunul, dragul, caldul, singurul ei prieten, care avea să se renască din măruntaiele ei, prin această taină a naturii. Şi îl iubea îndoit, acum, când îl avea de două ori, pe el, cel mare, şi pe cel mic, încă necunoscut, pe cel pe care îl vedea, îl atingea, îl săruta, îl auzea vorbind, şi pe cel pe care nu-l putea simţi încă decât mişcându-se înlăuntrul ei.

Ajunseseră la drum.

— Mă aşteptai colo, în seara aceea, zise ea.

Şi îi întinse buzele. El le sărută fără să-i răspundă, cu un sărut rece.

Ea şopti pentru a doua oară:

— Ţi-aduci aminte cum mă sărutai pe pământ? Uite, stăteam aşa.

Şi, în nădejdea că avea să facă acelaşi lucru, începu să alerge ca să se depărteze de el. Apoi se opri gâfâind şi aşteptă, dreaptă în mijlocul drumului. Dar luna, alungindu-i silueta pe pământ, desena umflătura pântecului ei deformat. Şi Paul, privind la picioarele lui umbra sarcinii ei, neclintit, jignit în pudorile lui poetice, exasperat că n-o simţea şi ea, că nu-i ghicea gândurile, că nu avea destulă cochetărie, tact şi fineţe feminină ca să înţeleagă toate nuanţele care fac ca împrejurările să fie atât de deosebite, rosti, cu o voce plină de nerăbdare:

— Lasă, Christiane, copilăriile astea sunt ridicole.

Ea se întoarse la el, emoţionată, tristă, cu braţele deschise şi se aruncă la pieptul lui:

— Vai, mă iubeşti mai puţin! O simt! Sunt sigură!

Lui Paul i se făcu milă, îi luă capul şi-i sărută îndelung ochii. Apoi se întoarseră, tăcuţi. Nu găsea să-i spună nimic. Şi cum Christiane se sprijinea de el, istovită de oboseală, el grăbea pasul, ca să nu mai simtă lângă şoldul lui atingerea trupului ăstuia lăbărţat.

Când se apropiară de hotel, se despărţiră şi ea se urcă în odaia ei.

Orchestra cazinoului cânta arii de dans şi Paul se duse să vadă balul. Era un vals, toţi valsau: Doctorul Latonne cu doamna Paille cea tânără, Andermatt cu Louise Oriol, frumosul doctor Mazelli cu ducesa de Ramas şi Gontran cu Charlotte Oriol. Îi vorbea la ureche cu acel aer drăgăstos care dovedea că începuse să-i facă curte. Ea zâmbea în dosul evantaiului, se înroşea, părea încântată.

Paul auzi în spatele lui:

— Ia te uită, ia te uită, domnul de Revenel îi face curte clientei mele.

Vorbise doctorul Honorat, care stătea în picioare lângă uşă şi se distra privind. Urmă:

— Da, da, treaba asta ţine de jumătate de ceas. Toată lumea a băgat-o de seamă. Şi se pare că fetiţei nu-i displace de loc.

Apoi după o clipă de tăcere, adăugă:

— Fata asta e o perlă, e bună, veselă, simplă, devotată, dreaptă, o făptură straşnică. Zece ca sora ei cea mare nu fac cât ea. Eu le cunosc de când erau mici... pe fetiţele astea... Şi cu toate astea, tatăl lor o preferă pe cea mare pentru că e mai... mai... asemănătoare cu el... mai ţărancă... mai puţin dreaptă... mai econoamă... mai vicleană şi mai... pizmaşă... Oh, şi ea e o fată bună... n-aş vrea s-o bârfesc... dar... fac o comparaţie fără voia mea... şi după ce le-am comparat... apreciez... asta e.

Valsul se sfârşea. Gontran se apropie de prietenul lui şi când îl văzu pe doctor, rosti:

— Ah, spune-mi te rog, corpul medical din Enval s-a mărit grozav, nu-i aşa? Avem un domn Mazelli, care valsează perfect şi un bătrânel, pe doctorul Black, care pare în termeni foarte buni cu cerul.

Dar doctorul Honorat fu discret. Nu-i plăcea să-şi judece confraţii.

II

LA ENVAL, CHESTIUNEA MEDICILOR devenise arzătoare. Pusese stăpânire deodată pe localitate, pe atenţia, pe sufletele locuitorilor. Odinioară izvoarele curgeau numai sub autoritatea doctorului Bonnefille, între potrivniciile nevinovate ale doctorului Latonne, cel zbuciumat, şi ale liniştitului doctor Honorat.

Acum era cu totul altfel.

În clipa în care succesul pregătit în timpul iernii de către Andermatt prinsese trup de-a binelea, datorită concursului puternic al domnilor profesori Cloche, Mas-Roussel şi Rémusot, care aduseseră fiecare câte un contingent de cel puţin două-trei sute de bolnavi, doctorul Latonne, inspectorul noului stabiliment, devenise un personaj însemnat, ocrotit în chip deosebit de profesorul Mas-Roussel, căruia îi fusese elev şi îi imita ţinuta şi gesturile.

Nu mai era vorba de loc de doctorul Bonnefille. Bătrânul doctor stătea toată ziua în vechiul stabiliment, cu câţiva vechi bolnavi care îi rămăseseră credincioşi, şi bârfea necontenit Mont-Oriolul, furios, scos din fire.

După părerea câtorva clienţi, el era singurul care cunoştea adevăratele calităţi ale apelor, care deţinea, ca să spunem aşa, secretul lor, de vreme ce le administra oficial de când se născuse staţiunea.

Doctorului Honorat nu-i mai rămăsese decât clientela auvergnată. Se mulţumea cu câştigul ăsta potrivit, rămânând în termeni buni cu toată lumea şi se consola preferând medicinii jocul de cărţi şi vinul alb.

Nu ajunsese însă atât de departe încât să-şi iubească confraţii.

Doctorul Latonne ar fi rămas, aşadar, marele profet al Mont-Oriolului, dacă într-o bună dimineaţă nu s-ar fi ivit un omuleţ care, din pricina capului lui mare, înfundat, între umeri, a ochilor mari şi rotunzi, a mâinilor lui mari, părea o făptură foarte ciudată. Acest doctor nou, domnul Black, adus în staţiune de profesorul Rémusot, se făcuse imediat remarcat prin cuvioşia lui nemărginită.

Aproape în fiecare dimineaţă intra câteva minute în biserică, între două vizite, şi se împărtăşea aproape în fiecare duminică. Preotul îi aduse după puţin timp câţiva bolnavi, câteva fete bătrâne, nişte sărmani pe care îi îngrijea gratis, nişte doamne pioase care se sfătuiau cu duhovnicul lor înainte de a chema un om de ştiinţă, vrând să ştie înainte de orice care îi sunt sentimentele, dacă e rezervat şi plin de pudoare profesională.

Apoi, într-o zi, se anunţase sosirea principesei de Maldebourg, o bătrână alteţă germană, catolică zeloasă, care îl chemă chiar în seara venirii ei pe doctorul Black, pe care i-l recomandase un cardinal roman.

Din clipa aceea, fu la modă. A fi îngrijit de el, era de bun gust, era elegant, era şic. Se spunea că e singurul medic cuviincios, singurul în care o femeie putea avea deplină încredere.

Şi acest om cu cap de buldog, care vorbea totdeauna în şoaptă, în toate ungherele, cu toată lumea, fu văzut alergând de la un hotel la altul, de seară până dimineaţa. Întotdeauna părea că are de încredinţat sau de auzit taine însemnate, pentru că îl găseai pe coridoare stând de vorbă în chip misterios cu directorii hotelurilor, cu femeile de serviciu ale clienţilor lui, cu oricine se apropia de bolnavii lui.

Pe stradă, cum vedea pe cineva cunoscut, se ducea drept la el cu pasul lui mărunt şi iute, şi începea să-i mormăie recomandări noi şi amănunţite, ca un preot care spovedeşte.

Era adorat mai ales de femeile bătrâne. Le asculta până la capăt fără să le întrerupă, şi le lua în seamă toate observaţiile, toate întrebările, toate dorinţele.

În fiecare zi mărea sau scădea cantitatea de apă băută de bolnavi, ceea ce le dădea o deplină încredere în grija pe care o avea pentru ei.

„Ieri am rămas la două pahare şi trei sferturi, spunea el, ei bine, azi vom lua numai două pahare şi jumătate, iar mâine trei pahare... Să nu uitaţi... mâine, trei pahare... Ţin foarte mult, foarte mult la asta!”

Şi toţi bolnavii erau convinşi că, în adevăr, ţinea foarte mult.

Ca să nu uite aceste cifre şi aceste fracţiuni de cifre, şi le înscria pe un carneţel, ca să nu dea niciodată greş. Pentru că clientul nu iartă o greşeală de o jumătate de pahar.

Orânduia şi modifica cu aceeaşi amănunţime şi durata băilor zilnice, după nişte principii cunoscute numai de el.

Doctorul Latonne, gelos şi scos din sărite, ridica din umeri a dispreţ şi declara: „E un potlogar”. Ura lui pentru doctorul Black îl făcea uneori să vorbească rău despre apele minerale. „De vreme ce abia le cunoaştem efectul, e cu neputinţă să prescriem în fiecare zi modificări de dozaj, pe care nicio lege terapeutică nu le poate reglementa. Procedeele astea aduc cele mai mari daune medicinii”.

Doctorul Honorat se mulţumea să zâmbească. Avea grijă să uite totdeauna, după o consultaţie, numărul de pahare pe care îl recomandase. „Dacă sunt două mai mult sau mai puţin, îi spunea el lui Gontran în ceasurile lui de veselie, ştie numai izvorul. Şi încă nici pe el nu-l supără!” Singura glumă răutăcioasă pe care îşi îngăduia s-o facă despre confratele lui cel credincios era aceea de a-l numi: „Medicul Băilor Sfântului Scaun”. Gelozia lui era prudentă, batjocoritoare şi liniştită.

Uneori mai adăuga: „Oh, ăsta cunoaşte bolnavul până în rărunchi... şi asta e mai bine pentru noi, decât să

cunoaştem boala!”

Dar iată că într-o dimineaţă sosi la Hotelul Mont-Oriol o nobilă familie spaniolă, ducele şi ducesa de Ramas-Aldavarra, care îşi aducea medicul cu ea, pe doctorul Mazelli, un italian din Milano. Era un om de treizeci de ani, înalt, subţire, foarte frumos, care nu purta barbă, ci numai mustăţi.

Cuceri pensiunea chiar din prima seară, pentru că ducele, un om trist, lovit de o obezitate monstruoasă, nu putea suferi singurătatea şi voia să ia masa în sala comună. Doctorul Mazelli îi cunoştea dinainte pe nume aproape pe toţi obişnuiţii locului; găsi un cuvânt amabil pentru fiecare bărbat, un compliment pentru„fiecare femeie, un zâmbet pentru fiecare slujitor chiar.

Aşezat la dreapta ducesei, o persoană frumoasă, între treizeci şi cinci şi patruzeci de ani, palidă, cu ochii negri, cu părul albăstrui, îi spunea la fiecare fel de mâncare: „Foarte puţin!”, sau: „Nu, din asta nu!” sau: „Da, asta să mâncaţi!” Îi turna el însuşi de băut, cu mare grijă, măsurând foarte exact proporţia între apa şi vinul pe care le amesteca.

Supraveghea şi hrana ducelui, dar cu o vădită neglijenţă. Clientul, de altfel, nu ţinea niciun fel de socoteală de părerile lui, înghiţea tot cu o lăcomie animalică, bea la fiecare masă două sticle de vin curat, apoi se ducea să se prăbuşească pe un scaun, la aer, în faţa uşii hotelului şi începea să geamă de greutate, jelindu-se că nu-i mergea digestia.

După prima cină, doctorul Mazelli, care judecase şi cântărise pe toată lumea dintr-o aruncătură de ochi, se duse pe terasa Cazinoului, se apropie de Gontran care fuma un trabuc, se recomandă şi începu să stea de vorbă cu el.

Peste un ceas, deveniseră prieteni intimi. A doua zi, se prezentă Christianei când ieşea de la baie, îi câştigă simpatia în zece minute de conversaţie şi o puse în legătură chiar în aceeaşi zi cu ducesa, care se ferea şi ea

de singurătate.

Veghea asupra tuturor chestiunilor în casa spaniolilor, dădea bucătarului sfaturi minunate asupra bucătăriei, cameristei păreri preţioase asupra higienei capului, ca să păstreze luciul, nuanţa minunată şi abundenţa părului stăpânei ei, vizitiului recomandări foarte folositoare de medicină veterinară, şi ştia să facă ceasurile scurte şi uşoare, să născocească distracţii, să găsească în hoteluri cunoştinţe trecătoare, alese totdeauna cu pricepere.

Ducesa îi spunea Christianei despre el:

— Scumpă doamnă, e un om minunat, ştie tot, face tot. Datorită lui îmi păstrez silueta.

— Cum, silueta?

— Da. Începusem să mă îngraş şi el m-a scăpat, cu regimul şi lichiorurile lui.

De altfel, Mazelli ştia să facă însăşi medicina interesantă, vorbind de ea cu uşurinţă, cu veselie, cu un scepticism uşor, care îl făcea să-şi convingă auditorii de superioritatea lui.

— E foarte simplu, spunea el, nu cred în leacuri. Sau mai curând nu cred de loc. Vechea medicină pleca de la principiul că orice are leac. Se socotea că Dumnezeu, în bunătatea lui divină, crease doctorii pentru toate suferinţele, numai că, din glumă poate, le lăsase oamenilor grija de a le descoperi. Oamenii însă au descoperit un număr nesfârşit, fără să ştie exact la ce boală se potriveşte fiecare. Adevărul e că nu există leacuri, nu există decât boli. Când se declară o boală, după unii trebuie să-i întrerupi cursul, iar după alţii să-l grăbeşti printr-un mijloc oarecare. Fiecare şcoală îşi slăveşte procedeul ei. Vedem cum se întrebuinţează, pentru acelaşi caz, metodele cele mai contrarii şi medicaţiile cele mai opuse. Gheaţa de către unii şi căldura cea mai mare de către alţii, dieta de unul şi supraalimentaţia de celălalt. Nu mai vorbesc despre nenumăratele produse otrăvitoare scoase din minerale şi din vegetale, pe care ni le pune la îndemână chimia.

Toate acestea au un efect, fără îndoială, dar nimeni nu ştie care. Uneori reuşeşte, alteori ucide.

Şi demonstra cu multă vervă imposibilitatea unei certitudini, absenţa oricărei baze ştiinţifice, atâta vreme cât chimia organică, chimia biologică nu va deveni punctul de plecare al unei medicini noi. Povestea anecdote, greşeli monstruoase făcute de cei mai mari doctori, dovedea sminteala şi falsitatea pretinsei lor ştiinţe.

— Faceţi să funcţioneze corpul, spunea el, faceţi să funcţioneze pielea, muşchii, toate organele şi mai ales stomacul, care e părintele ce hrăneşte întreaga maşină, e regulatorul ei şi depozitul ei de viaţă!

Susţinea că poate să facă oamenii, după cum voia, veseli sau trişti, capabili de munci fizice sau de munci intelectuale, numai prin regim, prin natura alimentaţiei pe care le-o impunea. Putea să acţioneze chiar asupra facultăţilor cerebrale, asupra memoriei, asupra imaginaţiei, a tuturor manifestărilor inteligenţei. Şi încheia, în glumă, prin aceste cuvinte:

— Eu îngrijesc bolnavii prin masaj şi curaçao.

Lăuda fără margini masajul şi vorbea ca despre un dumnezeu de olandezul Hamstrang care făcea minuni. Apoi îşi arăta mâinile fine şi albe:

— Cu astea poţi să învii morţii.

Şi ducesa adăuga:

— Adevăratul e că masează perfect.

Recomanda şi alcoolul, în cantitate mică, pentru a excita în anumite momente stomacul, şi făcea nişte amestecuri combinate savant, pe care ducesa trebuia să le bea la ore fixe, fie înainte, fie după mese.

Era văzut venind în fiecare zi pe la nouă şi jumătate la cafeneaua Cazinoului, unde îşi cerea sticlele, îi erau aduse, închise cu lacăte mici de argint, a căror cheie o avea el. Turna încetişor puţin din una, puţin din cealaltă, într-un pahar albastru, foarte frumos, pe care i-l ţinea dinainte, cu mult respect, un fecior foarte corect.

Apoi doctorul poruncea:

— Gata! Du-i-l ducesei care e în baie, să-l bea când va ieşi din apă, înainte de a se îmbrăca.

Şi când era întrebat cu curiozitate: „Ce ai acolo?” răspundea: „Nimic altceva decât un anison foarte fin, un curaçao foarte curat şi un bitter foarte bun”.

Doctorul acesta frumos deveni în câteva zile idealul tuturor bolnavilor. Toate vicleniile erau întrebuinţate ca să i se smulgă o părere.

Când trecea prin aleile parcului, la orele de plimbare, nu se auzea decât un strigăt: „Doctore!” de pe toate scaunele pe care erau aşezate frumoasele doamne, tinerele doamne care se odihneau puţin, între două pahare de la izvorul Christiane. Şi când se oprea cu un zâmbet pe buze, era dus pentru câteva clipe pe cărarea care mergea de-a lungul râului.

Întâi se vorbea de una sau alta, apoi se ajungea discret, dibaci, cochet, la problema sănătăţii, dar în chip indiferent, de parcă s-ar fi atins un fapt divers.

Pentru că doctorul acesta nu era la dispoziţia publicului, nu-l plăteau, nu-l puteau chema acasă, îi aparţinea ducesei, numai ducesei. Însăşi situaţia asta întărâta eforturile, zgândărea dorinţele. Şi cum se spunea în şoaptă că ducesa era geloasă, foarte geloasă, toate aceste doamne se luptau crâncen între ele pentru a obţine sfaturile frumosului doctor italian.

El le dădea, fără să se lase mult rugat.

Şi atunci, între femeile pe care le favorizase cu sfatul lui, începea jocul mărturisirilor intime, ca să-şi dovedească atenţia cu care le privise.

— Vai, dragă, mi-a pus nişte întrebări, dar ştii, nişte întrebări…

— Foarte indiscrete?

— Indiscrete? Spune mai curând înspăimântătoare. Nu ştiam ce să răspund. Voia să ştie nişte lucruri… dar nişte lucruri…

— Exact aşa a făcut şi cu mine! Mi-a pus foarte multe

întrebări despre bărbatul meu!

— Şi mie... cu amănunte... atât de... atât de personale! întrebările astea sunt foarte jenante. Dar pricepi foarte bine că sunt necesare.

— Oh, absolut. Sănătatea depinde de amănuntele astea mici. Mie mi-a promis că la iarnă, la Paris, are să-mi facă masaj. Am mare nevoie, ca să completez tratamentul de aici.

— Spune, dragă, cum crezi că ai să faci? Poate fi plătit oare?

— Oh, Doamne! Aveam de gând să-i dăruiesc un ac de cravată. Trebuie să-i placă, pentru că şi acum are vreo trei foarte frumoase.

— Vai, în ce încurcătură mă pui! Şi eu avusesem aceeaşi idee. Atunci am să-i dau un inel.

Se pregăteau în taină surprize, ca să-i fie pe plac, daruri ingenioase ca să-l emoţioneze, drăgălăşii, ca să-l seducă.

Devenise vedeta zilei, marele subiect de conversaţie, singurul obiect al atenţiei publice, când se răspândi vestea că contele Gontran de Ravenel îi făcea curte Charlottei Oriol, cu intenţia s-o ia în căsătorie. Şi deodată în Enval se iscă o mare zarvă.

Din seara în care deschisese cu ea balul de inaugurare a Cazinoului, Gontran se agăţase de fustele tinerei fete. În public, avea faţă de ea toate atenţiile mărunte ale bărbaţilor care vor să placă, fără să-şi ascundă intenţiile, iar relaţiile lor obişnuite căpătau în acelaşi timp un caracter de galanterie firească şi glumeaţă, care trebuia să-i ducă la iubire.

Se vedeau aproape în fiecare zi, pentru că fetele se legaseră de Christiane cu o prietenie nemărginită, în care intra, fără îndoială, şi multă vanitate măgulită. Dintr-o dată Gontran nu se mai dezlipi de sora lui şi începu să organizeze partide dimineaţa şi jocuri seara, care îi mirară grozav pe Christiane şi pe Paul. Apoi îşi dădură seama că îi dădea târcoale Charlottei. O necăjea

drăgălaş, îi făcea complimente fără să pară că i le face, avea pentru ea mii de atenţii mici, care leagă doi oameni cu legături de dragoste. Fata, obişnuită cu purtările libere şi familiare ale acestui copil al lumii pariziene, nu băgă de seamă nimic la început, şi lăsându-se în voia firii ei încrezătoare, şi drepte, începu să râdă şi să se joace cu el cum s-ar fi jucat cu un frate.

Într-o seară, când se întorcea cu sora ei de la o petrecere la hotel, în timpul căreia, la o partidă de zboară-zboară, Gontran încercase s-o sărute de câteva ori după ce pierduse gajul, Louise, care părea îngrijorată şi nervoasă de câtva timp, îi spuse, pe neaşteptate:

— Ar trebui să fii niţel mai atentă la felul cum te porţi. Domnul Gontran, nu e cuviincios cu tine.

— Nu e cuviincios? Dar ce-a spus?

— Ştii foarte bine, nu face pe naiva. În felul ăsta, nu mai trebuie mult ca să te compromiţi. Şi dacă nu ştii să te porţi am să am eu grijă de purtarea ta.

Charlotte, încurcată, ruşinată, îngână:

— Dar eu nu ştiu… te asigur… n-am văzut nimic…

Sora ei urmă, cu severitate:

— Ascultă-mă, nu trebuie ca lucrurile să continue aşa! Dacă vrea să te ia de nevastă, e treaba tatii să se gândească şi să răspundă. Dar dacă îi arde numai de glumă, trebuie să înceteze numaidecât.

Charlotte se supără dintr-o dată, fără să ştie pentru ce şi din ce. Se înfurie că sora ei voia s-o conducă şi să-i facă observaţii şi îi spuse, cu o voce tremurătoare, cu lacrimi în ochi, să nu se mai amestece niciodată în ceea ce n-o privea. Se bâlbâia, scoasă din fire, simţind cu un instinct vag şi sigur că în inima înăsprită a Louisei se trezise gelozia.

Se despărţiră fără să se sărute şi Charlotte plânse în pat, gândindu-se la lucruri pe care nu le prevăzuse şi nu se ghicesc niciodată.

Încet, încet, lacrimile i se opriră şi începu să cugete.

Da, era adevărat că Gontran se purta altfel. Până acum

o simţise, fără s-o înţeleagă. În clipa asta o înţelegea. Îi spunea în fiecare clipă lucruri drăguţe, gingaşe. O dată îi sărutase mâna. Ce voia? O plăcere, dar cât de mult? Ar fi putut oare s-o ia de nevastă? Şi deodată i se păru că aude în aer, undeva, în noaptea pustie în care visele ei începuseră să colinde, o voce care striga: „Contesa de Ravenel”.

Simţi o emoţie atât de puternică, încât se ridică în pat în capul oaselor, apoi îşi căută papucii, cu picioarele goale, sub scaunul pe care îşi aruncase rochia, şi se duse să deschidă fereastra, fără să-şi dea seama ce face, ca să dea speranţelor ei mai mult spaţiu.

Auzi că se vorbea în sala de jos. Vocea lui Colos răsună:

— Laşă, laşă. O să fie timp să vedem de aşta. O s-o descurce taica. Până acu nu ş-a întâmplat nimic. O ş-o rânduiaşcă taica.

Vedea, pe casa de peste drum, cadrul luminat al ferestrei de sub ea. Se întrebă: „Cine o fi acolo? Despre ce or fi vorbind?” O umbră trecu peste zidul luminos. Era sora ei! Va să zică nu se culcase! De ce? Dar lumina se stinse şi Charlotte începu iar să se gândească la lucrurile care se zbuciumau în inima ei.

Acum nu mai putea adormi. O iubea oare? Oh, nu! Nu încă! Dar putea s-o iubească, de vreme ce îi plăcea! Şi dacă ajungea s-o iubească mult, disperat, aşa cum se iubeşte în lumea bună, avea s-o ia neapărat de nevastă.

Născută într-o casă de podgorean, cu toate că era crescută în pensionul pentru domnişoare de la mănăstirea din Clermont, păstrase o modestie şi o smerenie ţărănească. Se gândise că se va mărita cu un notar sau poate cu un avocat, sau cu un doctor, dar nu simţise niciodată dorinţa de a deveni o adevărată doamnă din lumea mare, cu un titlu de nobleţe înaintea numelui ei. Uneori, după ce isprăvise câte un roman de dragoste, visase atinsă în treacăt, uşor, de dorinţa asta, dar ea se spulberase repede din inima ei, aşa cum se spulberă himerele. Dar iată că acest lucru neprevăzut, imposibil,

evocat deodată de câteva cuvinte ale surorii ei, îi părea că s-a apropiat de ea, ca pânza unei corăbii împinse de vânt.

Şoptea printre buze, o dată cu fiecare respiraţie: „Contesă de Ravenel”. Şi întunericul de sub pleoapele ei închise în noapte se lumina de viziuni. Vedea saloane frumoase, pline de lumini, doamne frumoase care îi zâmbeau, trăsuri frumoase care o aşteptau în faţa treptelor unui castel şi servitori voinici, în livrele, care se înclinau când treceau prin faţa ei.

Îi era cald în pat, îi bătea inima! Se sculă din nou ca să bea un pahar de apă şi să stea în picioare câteva clipe, cu tălpile goale pe pardoseala rece a odăii.

Apoi, mai liniştită, adormi în sfârşit. Se trezi însă de cum se iviră zorile, atât de mult îi pătrunsese în sânge zăpăceala din minte.

Se ruşină de odăiţa ei cu pereţi albi, spoită cu var de geamgiul din sat, de perdelele sărăcuţe de indian şi de cele două scaune de paie care nu se clinteau niciodată din locurile lor, de-a dreapta şi de-a stânga scrinului.

Se simţea ţărancă în mijlocul acestor mobile grosolane, care îi trădau originea, se simţea umilă, nevrednică de băiatul acela frumos şi ironic, al cărui chip bălan şi zâmbitor plutea în faţa ochilor ei, pierea şi se întorcea, punea treptat stăpânire pe ea, se cuibărea de pe acum în inima ei.

Sări din pat şi alergă să-şi caute oglinda, mica ei oglindă de toaletă, cât un fund de farfurie. Se culcă din nou în pat cu oglinda în mâini şi îşi privi faţa între pletele despletite, pe fondul alb al pernei.

Uneori punea pe aşternut bucata uşoară de sticlă care îi arăta propria ei imagine şi se gândea cât de grea ar fi căsătoria asta, când distanţa dintre ei era atât de mare. Atunci o mare amărăciune îi strângea inima. Dar se privea repede din nou, zâmbindu-şi ca să-şi placă, şi cum i se părea că e drăguţă, greutăţile piereau.

Când coborî la dejun, sora ei, care părea enervată, o

întrebă:

— Ce ai de gând să faci azi?

Charlotte răspunse fără să şovăie:

— Nu mergem cu trăsura la Royat, împreună cu doamna Andermatt?

Louise rosti:

— Atunci, du-te singură, dar ai face mai bine, după cele ce ţi-am spus aseară…

Charlotte îi tăie vorba:

— Nu-ţi cer niciun sfat… vezi-ţi de treaba ta.

Şi nu-şi mai vorbiră.

Moş Oriol şi Jacques veniră şi ei şi se aşezară la masă. Bătrânul întrebă peste o clipă:

— Ce faceţi azi, fetelor?

Charlotte nu aşteptă să răspundă sora ei:

— Eu mă duc la Royat, cu doamna Andermatt.

Cei doi bărbaţi o priviră cu mulţumire, şi tatăl şopti, cu zâmbetul acela îmbietor, pe care îl avea când trata afaceri bune:

— Bine, bine.

Charlotte fu mai surprinsă de mulţumirea asta tainică, pe care o ghicea în întreaga lor înfăţişare, decât de supărarea Louisei şi se întrebă, niţel tulburată: „Oare or fi vorbit împreună, toţi, despre asta?”

Cum se isprăvi masa, se urcă din nou în odaia ei, îşi puse pălăria, îşi luă umbrela, îşi aruncă pe braţ o haină uşoară şi porni spre hotel, pentru că trebuiau să plece de la unu şi jumătate.

Christiane se miră că nu venise şi Louise.

Charlotte simţi că se îmbujorează când răspunse:

— E cam obosită, cred că o doare capul.

Se urcară în landou, în landoul cel mare cu şase locuri, de care se foloseau şi acum.

Marchizul şi fiica lui stăteau în fund, domnişoara Oriol era aşezată între cei doi tineri, cu spatele la vizitiu.

Trecură pe lângă Tour Noël, apoi o luară pe la poalele muntelui, pe un drum frumos, şerpuitor, pe sub nuci şi

castani. Charlotte băgă de seamă de câteva ori că Gontran se lipea de ea, dar prea prudent ca să se poată simţi jignită. Era aşezat la dreapta ei şi-i vorbea aproape de obraz. Ea nu cuteza să se întoarcă ca să-i răspundă, de teama răsuflării gurii lui pe care o şi simţea pe buzele ei şi de teama ochilor lui, a căror privire ar fi stingherit-o.

El îi spunea curtenitor copilării, povestioare caraghioase, complimente plăcute şi drăguţe. Christiane nu vorbea de loc, îngreuiată, bolnavă de sarcină.

Paul părea trist, preocupat. Numai marchizul vorbea, netulburat, fără grijă, cu bunăvoinţa lui glumeaţă, de bătrân boier egoist.

Coborâră în parcul din Royat ca să asculte muzica şi Gontran, luând-o de braţ pe Charlotte, plecă înainte cu ea. Mulţimea de vilegiaturişti, pe scaune, în jurul chioşcului în care şeful de orchestră bătea măsura pentru suflători şi violonişti, se uita cum trec cei care se plimbau. Femeile îşi arătau rochiile, picioarele întinse pe stinghiile scaunelor vecine, coafurile proaspete de vară, care le dădeau şi mai mult farmec.

Charlotte şi Gontran rătăceau printre cei aşezaţi, căutând mutre caraghioase, care să le dea prilej de glumă.

Gontran auzea în fiecare clipă că în urma lor se spunea: „Ia te uită! Ce fată frumoasă!” Era măgulit şi se întreba dacă era luată drept sora, drept nevasta sau iubita lui.

Christiane, aşezată între tatăl ei şi Paul, îi văzu trecând de câteva ori şi părându-i-se că „păreau cam zburdalnici”, îi chemă ca să-i potolească. N-o ascultară şi hoinăriră mai departe prin mulţime, petrecând din toată inima!

Christiane îi şopti lui Paul Brétigny:

— Până la urmă are s-o compromită. Trebuie să vorbim cu el în seara asta, când ne-om întoarce acasă.

Paul răspunse:

— Şi eu m-am gândit la asta. Ai dreptate.

Se duseră să cineze într-unul din restaurantele din Clermont-Ferrand, pentru că cele din Royat erau prea

proaste, după părerea marchizului care era mâncăcios, şi se întoarseră după ce se înnoptase.

Charlotte devenise serioasă, pentru că Gontran îi strânsese foarte tare mâna când îi dăduse mănuşile, plecând de la masă. Conştiinţa ei de fetiţă se nelinişstea deodată. Asta era o mărturisire! O încercare! O necuviinţă! Ce-ar fi trebuit să facă? Să-i vorbească? Dar ce să-i spună? Ar fi fost ridicol să se supere! În asemenea împrejurări era nevoie de mult tact! Dar dacă nu făcea şi nu spunea nimic, părea că-i acceptă avansurile, că devine complicea lui, că răspunde „da” la acea strângere de mână.

Cântărea situaţia, se acuza că fusese prea veselă şi prea familiară la Royat. I se părea acum că sora ei avusese dreptate, că se compromisese, că era pierdută! Trăsura alerga pe drum, Paul şi Gontran fumau în tăcere, marchizul dormea, Christiane privea stelele şi Charlotte îşi stăpânea cu mare greutate lacrimile, pentru că băuse trei pahare de şampanie.

Când se întorseseră acasă. Christiane îi spuse tatălui ei:

— Ce întuneric e! Să conduci fata acasă.

Marchizul îi oferi braţul şi se îndepărtă numaidecât cu Charlotte. Paul îl apucă pe Gontran de umeri şi-i şopti la ureche:

— Vino să stai cinci minute de vorbă cu sora ta şi cu mine.

Urcară în salonaşul care comunica cu odăile lui Andermatt şi ale soţiei lui. Cum se aşezară, Christiane rosti:

— Ascultă, domnul Paul şi cu mine vrem să-ţi facem morală.

— Morală!... În legătură cu ce? Sunt cuminte ca o icoană, fiindcă n-am prilejul să fiu altfel.

— Nu glumi. Faci un lucru foarte imprudent şi foarte primejdios, fără să-ţi dai seama. Compromiţi fata.

Gontran păru foarte mirat.

— Pe cine?... Pe Charlotte?

— Da, pe Charlotte!

— O compromit pe Charlotte?... Eu?...

— Da, o compromiţi. Toată lumea vorbeşte aici despre asta, şi adineauri, în parcul din Royat, aţi fost foarte... foarte... uşuratici. Nu-i aşa Brétigny?

Paul răspunse:

— Da, doamnă, sunt cu totul de părerea dumneavoastră.

Gontran îşi întoarse scaunul, se aşeză călare pe el, luă din nou o ţigară, o aprinse şi începu să râdă.

— Ah, va să zică o compromit pe Charlotte Oriol?

Aşteptă câteva clipe ca să vadă ce efect avea întrebarea lui, apoi declară:

— Ei bine, cine vă spune că nu vreau s-o iau de nevastă?

Christiane tresări de uimire.

— S-o iei de nevastă?... Tu?... Eşti nebun!...

— De ce?

— Pe... pe... ţărăncuţa asta?

— Tra la la!... Prejudecăţi... Le-ai învăţat de la bărbatul tău?

Pentru că Christiane nu răspundea nimic la acest argument direct, Gontran continuă, punând el singur întrebările şi dându-şi şi răspunsurile:

— E frumoasă? — Da! — E bine crescută? — Da!

— E mai naivă, mai drăguţă, mai simplă, mai sinceră, mai proaspătă decât toate fetele din lume. E tot atât de instruită ca oricare alta, pentru că vorbeşte şi englezeşte, şi auvergnata, adică două limbi străine. Va fi tot atât de bogată ca o moştenitoare din fostul cartier Saint-Germain, căruia ar trebui să i se spună cartierul Sfintei Sărăcii, şi dacă e fată de ţăran are să fie cu atât mai sănătoasă ca să-mi facă copii frumoşi... Asta e!

Pentru că părea mereu că râde şi că glumeşte, Christiane întrebă şovăind:

— Spune, vorbeşti serios?

— Ei, auzi vorbă! Fetiţa asta e fermecătoare. Are o

inimă bună, o faţă frumoasă, un caracter bun, e veselă, are obrajii trandafirii, ochii limpezi, dinţi albi, buze roşii, păr lung, lucios, des şi moale. Şi podgoreanul ăla de taică-său are să fie bogat ca Cresus, datorită bărbatului tău, scumpa mea soră. Ce-ai vrea mai mult? E fată de ţăran! O fată de ţăran nu valorează cât toate fetele din lumea murdară a finanţei, care plătesc atât de scump nişte duci îndoielnici, şi cât toate fetele din generaţia de cocote cu titluri de nobleţe pe care ne-a dat-o Imperiul, şi cât toate fetele cu doi taţi pe care le întâlneşti în lumea bună? Dacă m-aş însura cu fata asta, aş face primul act înţelept şi cuminte din viaţa mea.

Christiane se gândea, apoi, deodată, convinsă, cucerită, încântată, strigă:

— Tot ce spune e adevărat! E foarte adevărat, e foarte drept!... Atunci, o iei de nevastă, Gontran?...

De data asta începu el s-o liniştească.

— Nu chiar atât de repede... Nu chiar atât de repede... Lasă-mă să mă gândesc şi eu. Constat numai că... dacă aş lua-o de nevastă, aş face primul act înţelept şi cuminte din viaţa mea. Asta nu înseamnă deocamdată că vreau s-o iau... dar mă gândesc la asta, o studiez, îi fac puţină curte, ca să văd dacă are să-mi placă de-a binelea. În sfârşit, nu-ţi spun nici da, nici nu, dar e mai curând da decât nu.

Christiane se întoarse către Paul:

— Care e părerea dumitale, domnule Brétigny?

Îi spunea când domnule Brétigny, când numai Brétigny. El, care era totdeauna cucerit de lucrurile în care i se părea că vede măreţie, de căsătoriile nepotrivite care îi păreau generoase, de întreg eşafodajul sentimental în care se ascunde inima omenească, răspunse:

— Acum mi se pare şi mie că are dreptate. Dacă îi place, s-o ia în căsătorie. N-are să găsească ceva mai bun...

Dar marchizul şi Andermatt se întoarseră acasă, aşa că vorbiră despre altceva. Cei doi tineri se duseră la Cazino

să vadă dacă sala de jocuri mai era deschisă.

Din ziua aceea, Christiane şi Paul părură că ocrotesc curtea făţişă pe care i-o făcea Gontran Charlottei.

Fata era invitată mai des, era oprită la cină, în sfârşit, se purtau cu ea ca şi cum ar fi făcut parte de pe acum din familie.

Ea vedea limpede toate lucrurile astea, le pricepea şi îşi pierdea capul! Gândurile ei o luau razna şi clădeau castele fantastice în Spania. Cu toate astea, Gontran nu-i spusese încă nimic, dar purtarea, toate cuvintele lui, tonul pe care îl avea când vorbea cu ea, aerul curtenitor ceva mai serios, mângâierea din privirea lui, păreau că repetă în fiecare zi: „Te-am ales, ai să fii nevasta mea”.

Iar tonul de dulce prietenie, de dăruire discretă, de rezervă castă pe care îl avea ea faţă de el acum, părea că răspunde: „Ştii, când ai să-mi ceri mâna, am să spun: «da»”.

În familia tinerei fete lucrurile se comentau. Louise nu mai vorbea cu ea decât ca s-o enerveze cu aluzii jignitoare, prin cuvinte acre şi muşcătoare. Moş Oriol şi Jacques păreau mulţumiţi.

Charlotte nu se întrebase niciodată dacă îl iubea pe pretendentul acesta frumos, căruia avea să-i fie, fără îndoială, nevastă. Îi plăcea, se gândea necontenit la el, îl găsea frumos, spiritual, elegant şi se gândea mai ales la ceea ce va face ea, după ce îl va fi luat de bărbat.

În Enval, lumea uitase rivalităţile furioase ale medicilor şi ale proprietarilor de izvoare, presupunerile făcute asupra slăbiciunii ducesei de Ramas pentru medicul ei, toate bârfelile care curg o dată cu apa în staţiunile balneare, ca să nu se mai ocupe decât de lucrul acesta extraordinar: contele Gontran de Ravenel avea să se însoare cu fetiţa lui Oriol.

Atunci Gontran socoti că venise momentul şi, luându-l pe Andermatt la braţ într-o seară, când plecau de la masă, îi spuse:

— Dragul meu, fierul e cald, bate-l! Uite care e situaţia

exactă. Fetiţa aşteaptă s-o cer, fără ca eu să fi mers prea departe, dar poţi fi sigur că n-are să mă respingă. Acum trebuie cercetat tatăl, în aşa chip încât să facem în acelaşi timp şi afacerile tale, şi ale mele.

Andermatt răspunse:

— Fii liniştit. Văd eu de treaba asta. Am să-l descos chiar astăzi, fără să te compromit şi fără să te angajez cu nimic. Şi când situaţia va fi limpede de tot, am să vorbesc.

— Foarte bine.

După câteva clipe de tăcere, Gontran urmă:

— Uite, asta e poate ultima mea zi de flăcău. Mă duc la Royat, unde am zărit zilele trecute nişte cunoştinţe. Am să mă întorc tocmai la noapte şi am să bat la uşa ta, ca să aflu ce-ai făcut.

Puse să i se înşeueze calul şi plecă pe drumul de munte, sorbind aerul curat şi uşor, galopând din când în când, ca să simtă repedea mângâiere a aerului trecându-i peste pielea fragedă a obrajilor şi gâdilându-i mustăţile.

Seara la Royat fu veselă. Întâlni nişte prieteni întovărăşiţi de câteva femei uşoare. Cinară îndelung şi se întoarse foarte târziu. Când bătu la uşa lui Andermatt, toată lumea se odihnea în hotelul Mont-Oriol.

La început nu-i răspunse nimeni, apoi, după ce bătu mai puternic, o voce răguşită, de om adormit, întrebă dinăuntru:

— Cine e acolo?

— Eu sunt, Gontran.

— Aşteaptă, deschid.

Andermatt se ivi în cămaşă de noapte, cu faţa buhăită, cu barba ciufulită, cu capul înfăşurat într-un fular. Apoi se băgă din nou în pat, se aşeză în capul oaselor, îşi întinse mâinile pe cuvertură şi rosti:

— Dragă, nu merge treaba. Uite care e situaţia. L-am descusut pe vulpoiul ăla bătrân de Oriol, fără să vorbesc despre tine, spunându-i numai că unul dintre prietenii mei – l-am lăsat să înţeleagă că e poate vorba despre Paul

Brétigny – ar putea să-i placă uneia dintre fetele lui, şi l-am întrebat ce zestre i-ar da. Mi-a răspuns, întrebându-mă la rândul lui care e averea tânărului. Am stabilit-o la trei sute de mii de franci, cu perspective în viitor.

— Dar eu n-am nimic, îngână Gontran.

— Ţi le dau eu, dragă. Dacă facem împreună afacerea asta, terenurile tale au să-mi aducă destul ca să mă despăgubească.

Gontran rânji:

— Foarte bine, eu am să am femeia şi tu banii.

Andermatt însă se supără de-a binelea:

— Dacă îmi dau osteneala pentru tine numai ca să mă batjocoreşti, gata, o lăsăm baltă…

Gontran îşi ceru iertare:

— Nu te supăra, dragul meu, iartă-mă. Ştiu că eşti un om foarte cinstit şi de o loialitate fără cusur în afaceri. Dacă aş fi vizitiul tău, nu ţi-aş cere bacşiş, dar dacă aş fi milionar, ţi-aş încredinţa averea mea…

William continuă, calmat:

— O să ne întoarcem numaidecât şi la asta. Bătrânul nu s-a lăsat păcălit de viclenia mea şi a spus: „Depinde de care e vorba. Dacă e de cea mare, de Louise, uite care e zestrea ei.” Şi mi-a înşirat toate bucăţile de pământ care înconjoară stabilimentul, pe cele care leagă băile de hotel şi hotelul de Cazino, în sfârşit, pe toate cele care ne trebuie nouă, care au pentru mine o valoare nemăsurată. Celei mai mici îi dă celălalt povârniş al colinei, care va valora şi el mai târziu foarte mult, fără îndoială, dar care pentru mine nu prezintă niciun interes. Am încercat prin toate mijloacele să-l fac să schimbe împărţirea asta şi să inverseze loturile. M-am lovit de o încăpăţânare de catâr. Hotărât lucru, nu le va schimba. Gândeşte-te, ce crezi despre asta?

Gontran, foarte tulburat, foarte încurcat, răspunse:

— Dar tu ce crezi? Crezi că s-o fi gândit la mine, când a împărţit aşa?

— Nu mă îndoiesc. Ţoapa şi-a spus: „De vreme ce îi

place cea mică, noi păstrăm punga”. A sperat că are să-şi dea fata şi o să-şi păstreze cele mai bune pământuri... şi poate a vrut să creeze mai multe avantaje celei mari... E preferata lui... cine ştie... seamănă mai mult cu el... e mai vicleană... mai practică... Pe fetişcana aia şi eu o socot straşnică... eu, în locul tău... aş schimba macazul...

Dar Gontran, uluit, îngâna:

— Drace... drace... drace! Şi pământurile Charlottei... pe alea nu le vrei?

Andermatt strigă:

— Eu? nu!... de o mie de ori nu!... Îmi trebuie cele care leagă băile de hotelul şi de Cazinoul meu. E foarte simplu. N-aş da nimic pe celelalte, care nu s-ar putea vinde decât mai târziu, în loturi mici, unor particulari...

Gontran repeta, mereu:

— Drace... drace... ce poveste plicticoasă... Atunci, ce mă sfătuieşti?

— Nu te sfătuiesc nimic. Cred că ar fi bine să cugeţi puţin, înainte de a te hotărî între cele două surori.

— Da... da... adevărat... am să cuget... mai întâi am să dorm... somnul e un sfetnic bun...

Se ridică, dar Andermatt îl opri:

— O clipă, dragă. Încă două cuvinte, în altă chestiune. Mă fac că nu pricep, dar pricep foarte bine aluziile cu care mă înţepi necontenit, şi m-am săturat de ele.

Îmi reproşezi că sunt evreu, că câştig bani adică, că sunt avar, că negustoresc până la escrocherie. Dar eu, dragul meu, îmi petrec viaţa împrumutându-ţi sau mai bine zis dându-ţi aceşti bani, pe care nu-i câştig uşor. Mă rog, să lăsăm asta. Există însă un punct pe care nu-l admit! Nu, nu sunt un avar, dovadă e faptul că îi fac surorii tale daruri de douăzeci de mii de franci, că i-am dat tatălui tău un Théodore Rousseau, pe care şi-l dorea, şi care a costat zece mii de franci, şi că ţi-am oferit ţie, când am venit aici, calul pe care ai fost adineauri la Royat.

Unde stă zgârcenia mea? În faptul că nu mă las furat.

Toţi cei din rasa mea sunt aşa, şi au dreptate, domnule. Vreau să ţi-o spun o dată pentru totdeauna. Suntem socotiţi zgârciţi pentru că cunoaştem valoarea exactă a lucrurilor. Pentru voi un pian e un pian, un scaun e un scaun, un pantalon e un pantalon. Sunt şi pentru noi, dar asta reprezintă în acelaşi timp o valoare, o valoare comercială, apreciabilă şi precisă, pe care un om practic trebuie s-o evalueze dintr-o aruncătură de ochi, nu din economie, dar ca să nu încurajeze frauda.

Ce-ai spune dacă o tutungioaică ţi-ar cere douăzeci de bani pentru o marcă poştală sau pentru o cutie de chibrituri de ceară? Te-ai duce să aduci sergentul, domnule, pentru cinci parale, atât ai fi de indignat! Şi asta numai pentru că cunoşti, din întâmplare, valoarea acestor două obiecte. Ei uite, eu cunosc valoarea tuturor obiectelor care se vând şi se cumpără, şi indignarea asta, care te-ar apuca pe tine dacă ţi s-ar cere douăzeci de bani pe o marcă o simt eu când mi se cer douăzeci de franci pentru o umbrelă care nu face decât cincisprezece. Mă înţelegi? Protestez împotriva furtului stabilit, neîntrerupt, scârbos, al negustorilor, al servitorilor, al vizitiilor. Protestez împotriva necinstei comerciale a întregii voastre rase, care ne dispreţuieşte. Dau bacşişul pe care trebuie să-l dau în raport cu serviciul care mi s-a făcut şi nu bacşişul la întâmplare pe care îl aruncaţi voi, fără să ştiţi de ce, şi care merge de la douăzeci şi cinci de bani la un franc, după cum vă arde vouă. Mă înţelegi?

Gontran se ridicase şi, zâmbind cu acea ironie fină care îi stătea atât de bine, glăsui:

— Da, dragul meu, înţeleg şi ai întru totul dreptate, ai cu atât mai multă dreptate cu cât bunicul meu, bătrânul marchiz de Ravenel, nu i-a lăsat aproape nimic bietului meu tată, din pricină că avea obiceiul să nu ia niciodată restul de la negustorii de la care cumpăra un obiect oarecare. I se părea un lucru nedemn de un gentilom şi dădea întotdeauna suma rotundă şi moneda întreagă.

Apoi Gontran ieşi, cu un aer mulţumit.

III

A DOUA ZI SE PREGĂTEAU TOCMAI să se aşeze la masa de seară, în sufrageria particulară a familiilor Andermatt şi de Ravenel, când Gontran deschise uşa şi anunţă:

— Domnişoarele Oriol.

Ele intrară, stingherite, împinse de Gontran care râdea, şi care lămuri:

— Uite, le-am răpit pe amândouă din plină stradă. S-a iscat, de altfel, şi un scandal. Vi le aduc cu forţa, pentru că vreau să am o explicaţie cu domnişoara Louise şi n-o puteam avea în drum.

Le scoase pălăriile, le luă umbrelele pe care le ţineau încă în mână pentru că se întorceau de la plimbare, le oferi scaune, o sărută pe sora lui, strânse mâna lui taică-său, a lui cumnată-său şi a lui Paul, apoi se întoarse către Louise Oriol:

— Ei, domnişoară, ai putea să-mi spui ce ai de câtva timp împotriva noastră?

Ea părea speriată, ca o pasăre prinsă în laţ, dusă de vânător.

— Nimic, domnule, absolut nimic! Ce te face să crezi asta?

— Tot, domnişoară, tot! Nu mai dai pe aici, nu mai vii în arca lui Noe (aşa botezase el landoul cel mare). Când te întâlnesc şi când îţi vorbesc, faci o mutră supărată.

— Nu, domnule, te asigur că nu.

— Ba da, domnişoară, aşa e. În orice caz, nu vreau să mai dureze starea asta de lucruri şi chiar azi am să

semnez pacea cu dumneata. Ah! să ştii că eu sunt încăpăţânat. Poţi să te uiţi la mine cât vrei de urât, am să ştiu eu să pun capăt purtării ăsteia şi să te silesc să fii drăguţă cu noi, aşa cum e sora dumitale, care e un înger de drăgălăşenie.

Se anunţă că cina e servită şi trecură în sufragerie. Gontran o luă de braţ pe Louise. Fu plin de atenţii faţă de ea şi de sora ei, împărţindu-şi complimentele cu un tact admirabil şi spunându-i celei mai mici:

— Dumneata eşti camarada noastră, am să te neglijez câteva zile. Ştii, pentru prieteni îţi dai mai puţină osteneală decât pentru ceilalţi.

Iar celei mai mari îi spunea:

— Pe dumneata vreau să te cuceresc, domnişoară, şi ţi-o spun dinainte, ca un duşman loial. Am să-ţi fac chiar curte. Aha, te înroşeşti, semn bun! Vezi ce drăguţ sunt când îmi dau osteneala. Nu-i aşa, domnişoară Charlotte?

Şi, în adevăr, se înroşeau amândouă. Louise îngăima, cu aerul ei serios:

— Oh, domnule, ce nebun eşti!

El răspundea:

— Ei, ai să auzi dumneata altele şi mai şi în lume, mai târziu, după ce ai să te măriţi, ceea ce n-are să întârzie. Atunci să vezi ce complimente au să ţi se facă?

Christiane şi Paul îl aprobau pentru faptul de a o fi îmblânzit din nou pe Louise Oriol. Marchizul zâmbea amuzat de sporovăiala asta graţioasă şi copilăroasă. Andermatt se gândea: „Nu-i prost, flăcăul!” Iar Gontran, enervat de rolul pe care trebuia să-l joace, atras de Charlotte şi împins de interes către Louise, şoptea printre buze, când îi zâmbea „Ah! hoţomanul de taică-tău, a crezut că o să mă tragă pe sfoară, dar am să te cuceresc bătând din palme, fetiţo. Ai să vezi şi tu că, ştiu cum se face treaba”.

Le compara şi le privea una după alta. Fără îndoială că cea mai mică îi plăcea mai mult. Avea mai mult haz, mai multă viaţă, cu nasul ei puţin cârn, cu ochii ei vioi, cu

fruntea ei îngustă şi dinţii ei frumoşi, puţin cam mari în gura mare şi ea.

Şi cu toate astea şi cealaltă era frumoasă, ceva mai rece, mai puţin veselă. Aceea n-avea să aibă niciodată nici haz, nici farmec în viaţa intimă, dar când se va anunţa, la intrarea în vreun bal: „Doamna contesă de Ravenel”, îşi va purta bine numele, mai bine poate decât cea mică, după ce se va obişnui şi se va freca de oamenii de familie bună. Oricum ar fi fost, Gontran turba de necaz. Era supărat pe amândouă, pe tatăl şi pe fratele lor, şi îşi făgăduia să-i facă mai târziu să-i plătească păţania de azi, când va fi el stăpân.

Când se întoarseră în salon, o rugă pe Louise, care ştia foarte bine să ghicească, să-i întindă cărţile. Marchizul, Andermatt şi Charlotte ascultau cu atenţie, atraşi fără voia lor de misterul necunoscutului, de posibilitatea a ceea ce nu e cu putinţă, de acea încredere de neînvins în minune, care există în om şi tulbură adesea spiritele cele mai puternice în faţa celor mai neghioabe născociri ale unor şarlatani.

Paul şi Christiane stăteau de vorbă în faţa unei ferestre deschise.

Ea era nefericită de câtva timp, pentru că simţea că nu mai e la fel de iubită. Neînţelegerea din dragostea lor se adâncea în fiecare zi, din vina amândurora. Bănuise pentru prima oară nenorocirea asta în seara serbării, când îl dusese pe Paul pe drum. Înţelesese că nu mai avea aceeaşi căldură în ochi, aceeaşi mângâiere în glas, aceeaşi atenţie pătimaşă de altă dată, dar nu putuse ghici care era pricina acestei schimbări.

Schimbarea exista de mult, din ziua în care, venind la întâlnirea lor zilnică, îi strigase, fericită: „Ştii, cred că sunt în adevăr însărcinată”. Paul simţise atunci cum îl străbate, uşor, un mic fior neplăcut.

Apoi, la fiecare întâlnire, ea îi vorbise despre această sarcină, care făcea să-i salte inima de bucurie. Dar preocuparea ei pentru un lucru pe care el îl socotea

supărător, urât, murdar, îi rănea exaltarea cuvioasă pentru idolul pe care îl adora.

Mai târziu, când o văzu schimbată, slăbită, cu obrajii scofâlciţi, cu faţa gălbejită, se gândi că ar fi putut să-l scutească de acest spectacol şi să dispară pentru câteva luni, ca să se ivească iar, mai proaspătă şi mai frumoasă decât oricând, ştiind să-l facă să uite acest accident, sau, poate, ştiind să împletească farmecul ei cochet de amantă cu un alt farmec, savant şi discret, de tânără mamă, care nu te lasă să-i vezi copilul decât de departe, înfăşurat în panglici trandafirii.

Avea de altfel ocazia rară de a dovedi acest tact pe care îl aştepta de la ea, ducându-se să-şi petreacă vara la Mont-Oriol şi lăsându-l pe el la Paris, ca să n-o vadă ofilită şi deformată. Sperase că ea va înţelege acest lucru!

Dar, cum ajunsese în Auvergne, Christiane îl chemase în scrisori necontenite şi disperate, atât de numeroase şi de stăruitoare, încât venise din slăbiciune, de milă. Şi acum îl covârşea cu dragostea ei dizgraţioasă şi văicăreaţă. Avea o poftă nemărginită s-o părăsească, să n-o mai vadă, să n-o mai audă cântându-i cântecul de dragoste, enervant şi nepotrivit. Ar fi vrut să-i strige tot ce avea pe suflet, să-i explice cât se arăta de stângace şi de proastă, dar n-o putea face, şi nu îndrăznea să plece, dar nici nu se putea stăpâni să nu-i dovedească nerăbdarea care îl rodea, prin cuvinte amare şi jignitoare.

Ea suferea cu atât mai mult cu cât, bolnavă cum era, în fiecare zi mai greoaie, chinuită de toate suferinţele femeilor însărcinate, avea mai multă nevoie decât oricând să fie alintată, dezmierdată, învăluită de dragoste. Îl iubea cu acea dăruire desăvârşită a trupului, a sufletului, a întregii ei făpturi, care face uneori din dragoste o jertfă fără măsură şi fără margini. Nu se mai socotea amanta lui, ci femeia lui, tovarăşa lui, devotata lui, credincioasa lui, roaba lui plecată, proprietatea lui. Nu credea că între ei mai era vorba de galanterie, de cochetărie, de dorinţa de a place mereu, de efortul de a fi agreabil, de vreme ce

era a lui cu totul şi cu totul, de vreme ce erau legaţi prin acel lanţ atât de dulce şi de puternic: copilul care avea să se nască în curând. De cum fură singuri în faţa ferestrei, începu din nou jelania ei drăgăstoasă:

— Paul, dragul meu Paul, mă iubeşti tot atât de mult?

— Sigur că da! Haide, îmi spui asta în fiecare zi, începe să fie monoton.

— Iartă-mă, n-o mai pot crede şi am nevoie să mă liniştească, am nevoie să te aud spunându-mi în fiecare zi cuvântul ăsta atât de dulce. Nu-l mai repeţi atât de des ca altă dată, aşa că sunt silită să ţi-l cer, să te rog, să ţi-l cerşesc.

— Ei, da, te iubesc! Dar, te rog, să vorbim despre altceva.

— Ah, ce aspru eşti!

— Nu, nu sunt aspru. Numai că... numai că tu nu pricepi.. Nu pricepi...

— Oh, da! Pricep foarte bine că nu mă mai iubeşti. Dacă ai şti cât sufăr!

— Haide, Christiane, te rog, nu mă enerva. Dacă ai şti cât de nedibaci e ceea ce faci acum.

— Oh! dacă m-ai iubi, n-ai vorbi aşa.

— Dar, pentru Dumnezeu, dacă nu te-aş mai iubi, n-aş fi venit.

— Ascultă-mă, acum eşti al meu şi eu sunt a ta. Între noi există această legătură a unei vieţi care se naşte şi pe care n-o poate desface nimic. Dar făgăduieşte-mi că, dacă vreodată, mai târziu, n-ai să mă mai iubeşti, ai să mi-o spui.

— Da, îţi făgăduiesc.

— Mi-o juri?

— Ţi-o jur.

— Dar vom rămâne, oricum, prieteni, nu-i aşa?

— Fără îndoială că vom rămâne prieteni.

— În ziua în care n-ai să mă mai iubeşti ca un îndrăgostit, ai să vii la mine şi ai să-mi spui: „Dragă Christiane, te iubesc, dar nu mai e acelaşi lucru. Să fim

prieteni, numai prieteni”.

— Ne-am înţeles, îţi făgăduiesc.

— Mi-o juri?

— Ţi-o jur.

— Oricum, am să fiu foarte nenorocită! Ce mult mă iubeai anul trecut!

O voce strigă în spatele lor:

— Doamna ducesă de Ramas-Aldavarra!

Venea în vizită, pentru că Christiane primea în fiecare seară pe vilegiaturiştii cei mai de seamă, aşa cum primesc principii în regatele lor.

Doctorul Mazelli venea, zâmbitor şi supus, în urma frumoasei spaniole. Cele două femei îşi strânseră mâna, se aşezară şi începură să stea de vorbă.

Andermatt îl chemă pe Paul:

— Dragul meu, ia vino încoace, domnişoara Oriol dă extraordinar în cărţi, mi-a spus nişte lucruri uluitoare.

Îl luă de braţ şi adăugă:

— Ce om ciudat eşti şi dumneata! La Paris nu te vedeam niciodată, nici măcar o dată pe an, cu toate stăruinţele nevestei mele. Ca să vii aici a trebuit să ţi se scrie cincisprezece scrisori! Şi, de când ai venit, ai o mutră atât de disperată, de parcă ai pierde un milion pe zi. Spune, ai vreun necaz? Am putea să te ajutăm? Trebuie să ne-o spui.

— Nimic, dragul meu. Nu vin să vă văd mai des la Paris... pentru că la Paris, mă înţelegi?...

— Foarte bine... înţeleg. Dar cel puţin aici trebuie să fii bine dispus. Vă pregătesc două sau trei serbări care cred că au să fie foarte izbutite.

Se anunţă:

— Doamna Barre şi domnul profesor Cloche.

Doctorul intră cu fiica lui, o văduvă tânără, roşcată şi cutezătoare. Apoi, aproape numaidecât, acelaşi valet strigă:

— Domnul profesor Mas-Roussel.

Era întovărăşit de soţia lui, o femeie palidă, în vârstă,

cu părul pieptănat în bandouri plate pe tâmple.

Profesorul Rémusot plecase în ajun, după ce îşi cumpărase vila elveţiană în condiţii nemaipomenit de uşoare, după cum se spunea.

Ceilalţi doi medici ar fi vrut grozav să cunoască aceste condiţii, dar Andermatt nu le răspundea decât: „Am luat măsuri avantajoase pentru toată lumea, dacă doriţi să-l imitaţi, o să ne înţelegem noi, o să vedem... Când vă veţi hotărî să-mi spuneţi şi, atunci, o să stăm de vorbă”.

Veni şi doctorul Latonne, apoi doctorul Honorat, fără nevasta lui, cu care nu ieşea niciodată în lume.

Acum salonul era plin de zgomotul vocilor, de zumzetul discuţiilor. Gontran nu se mai mişca de lângă Louise Oriol, îi vorbea lângă umăr şi, din când în când, spunea râzând cui trecea pe lângă el:

— Cuceresc o inamică.

Mazelli se aşezase lângă fiica profesorului Cloche. O urmărea necontenit de câteva zile şi ea îi primea curtea cu o îndrăzneală provocatoare.

Ducesa nu-l scăpa din ochi, părea enervată şi neliniştită. Deodată se ridică, străbătu salonul şi întrerupse convorbirea medicului ei cu frumoasa roşcată.

— Mazelli, ne întoarcem acasă. Mi-e puţin rău.

Cum ieşiră, Christiane se apropie de Paul şi-i şopti:

— Biata femeie! Cât trebuie să sufere!

El o întrebă, zăpăcit:

— Cine?

— Ducesa! Nu vezi cât e de geloasă?

Paul răspunse brusc:

— Dacă ai să te apuci acum să jeleşti toate femeile care se ţin scai, n-o să mai isprăveşti cu lacrimile.

Ea se întoarse, gata în adevăr să plângă, atât îi păru că fusese de crud şi, aşezându-se lângă Charlotte Oriol care rămăsese singură, uluită, neînţelegând ce făcea Gontran, rosti nişte cuvinte pe care fata nu le pricepu:

— Sunt zile în care ai vrea să fii mort.

Andermatt, în mijlocul medicilor, le povestea cazul

extraordinar al lui moş Clovis, ale cărui picioare prindeau viaţă. Părea atât de convins, încât nimeni nu s-ar fi putut îndoi de buna lui credinţă.

De când înţelesese viclenia ţăranilor şi a paraliticului, de când pricepuse că se lăsase tras pe sfoară şi convins în anul trecut, numai din dorinţa pe care o avea de a crede în eficacitatea apelor, de când, mai ales, putuse să scape de văicărelile primejdioase ale bătrânului, fără să plătească, făcea apelor o reclamă puternică şi se bucura din plin de rezultatele ei.

Mazelli se întoarse, liber, după ce îşi conduse pacienta la hotel. Gontran îl luă de braţ:

— Dă-mi un sfat, frumosule doctor. Care dintre domnişoarele Oriol îţi place mai mult?

Doctorul cel drăguţ îi şopti la ureche:

— Cea mică, ca să te culci cu ea, cea mare, ca s-o iei de nevastă.

Gontran începu să râdă:

— Ia te uită, suntem întocmai de aceeaşi părere. Sunt încântat!

Apoi se îndreptă către sora lui, care stătea în continuare de vorbă cu Charlotte:

— Ştii! Am hotărât să mergem joi la Muntele Nugère. E cel mai frumos crater din tot lanţul. Toată lumea vrea. E lucru înţeles.

Christiane şopti, cu nepăsare:

— Vreau şi eu ce vreţi voi.

Dar profesorul Cloche, urmat de fiica lui, îşi luase rămas bun. Doctorul Mazelli se oferi să-i conducă şi ieşi în urma frumoasei văduve.

Peste câteva minute plecă toată lumea, pentru că Christiane se culca la ora unsprezece.

Marchizul, Paul şi Gontran le conduseră pe fetele Oriol. Gontran şi Louise mergeau înainte, iar Brétigny, care rămăsese cu câţiva paşi în urmă, simţi cum braţul Charlottei tremură puţin pe braţul lui.

Se despărţiră cu vorbele astea: „Pe joi, la unsprezece,

ca să luăm masa la hotel”.

Când se întoarseră, dădură de Andermatt, pe care profesorul Mas-Roussel îl oprise la colţul grădinii şi-i spunea:

— Atunci, dacă nu te încurc, am să vin mâine dimineaţă să stau de vorbă cu dumneata în chestiunea vilei.

William se alătură de cei doi tineri care mergeau spre casă şi se înălţă până la urechea cumnatului său:

— Felicitările mele, dragă, ai fost grozav.

Gontran era sâcâit de doi ani de nevoi băneşti, care îi stricau toată viaţa. Atâta vreme cât mâncase averea maică-si, trăise în trândăvia şi nepăsarea moştenite de la taică-său, în cercul acelor tineri bogaţi, blazaţi şi corupţi, despre care ziarele vorbesc în fiecare dimineaţă, care fac parte din lumea bună, dar n-o vizitează des, dobândesc, frecventând mediul femeilor uşoare, moravuri şi inimi de târfă.

Erau cam vreo doisprezece în grupul acela care putea fi găsit în fiecare seară la aceeaşi cafenea, pe bulevard, între miezul nopţii şi ora trei dimineaţa. Foarte eleganţi, totdeauna îmbrăcaţi în frac şi cu vestă albă, cu butoni de cămaşă care costau douăzeci de galbeni şi pe care îi schimbau în fiecare lună şi îi cumpărau la cei mai mari bijutieri, tinerii aceştia n-aveau altă grijă decât să petreacă, să cucerească femei, să facă să se vorbească despre ei şi să găsească bani prin toate mijloacele cu putinţă.

Nu ştiau nimic altceva decât scandalurile din ajun, bârfelile din alcovuri şi grajduri, duelurile şi întâmplările de la mesele de joc, aşa că întregul orizont al gândirii lor era închis între aceste ziduri. Avuseseră toate femeile la preţ pe piaţa frivolităţilor, şi le trecuseră unul altuia, şi le cedaseră, şi le împrumutaseră, şi vorbeau între ei despre meritele lor în dragoste ca despre calităţile unor cai de curse. Aveau legături şi cu lumea zgomotoasă şi cu titluri de nobleţe despre care se vorbeşte, în care aproape toate femeile întreţineau legături cunoscute, sub ochii

indiferenţi, sau întorşi în altă parte, sau orbi ai bărbaţilor lor. Judecau şi aceste femei ca pe celelalte, le stimau tot atât de puţin, stabilind totuşi o uşoară diferenţă, datorită naşterii şi rangului lor social.

Simţul lor moral se tocise, se uzase, întrebuinţând necontenit fel de fel de şiretlicuri ca să găsească banii de care aveau nevoie pentru viaţa asta, ca să înşele cămătarii, ca să împrumute din toate părţile, ca să-şi amâne furnizorii, ca să râdă în nasul croitorilor care le aduceau o dată la şase luni o notă mai mare cu trei mii de franci, ascultând târfele povestindu-şi vicleniile de femele lacome, văzând cum se trişa la cluburi, ştiindu-se, simţindu-se furaţi ei înşişi de către toată lumea, de servitori, de negustori, de marii restauratori şi de ceilalţi, cunoscând şi amestecându-se în anumite matrapazlâcuri de la bursă sau în alte afaceri necurate ca să stoarcă câţiva galbeni. Singurul lor punct de onoare consta în a se bate în duel, când se simţeau bănuiţi de toate lucrurile de care erau capabili sau vinovaţi.

Toţi sau aproape toţi trebuiau să sfârşească, după câţiva ani de existenţă de acest fel, printr-o căsătorie bogată, sau printr-un scandal, sau prin sinucidere, sau printr-o dispariţie misterioasă, tot atât de deplină ca moartea.

Dar se bizuiau pe căsătoria bogată. Unii sperau că are să le-o înlesnească familia lor, alţii o căutau ei singuri fără să aibă aerul şi aveau liste de moştenitoare, aşa cum alţii au liste de case de vânzare. Pândeau mai ales femei exotice, americane din Nord sau din Sud, cărora să le ia ochii cu şicul, cu renumele lor de cheflii, cu faima succeselor şi eleganţa persoanei lor.

Furnizorii lor se bizuiau şi ei, de asemenea, pe o căsătorie bogată.

Dar vânătoarea după o fată bogată putea fi de lungă durată. În orice caz, cerea căutare, osteneala de a cuceri, oboseală, vizite, o cheltuială de energie de care Gontran, nepăsător din naştere, era cu totul incapabil.

Îşi spunea de mult, simţind în fiecare zi cum cresc suferinţele lipsei de bani: „Trebuie să mă gândesc la ce e de făcut”. Dar nu se gândea, şi nu făcea nimic.

Era redus la goana ingenioasă după câţiva gologani, la toate procedeele îndoielnice ale oamenilor care au dat de fundul pungii şi, când nu mai avea încotro, la îndelungi şederi în sânul familiei, când Andermatt îi dăduse deodată ideea de a se însura cu una dintre fetele Oriol. La început tăcuse din prudenţă, cu toate că fata îi păruse, la prima vedere, prea jos faţă de el, ca să consimtă la o asemenea mezalianţă. Dar câteva clipe de gândire îi schimbaseră părerea şi se hotărâse numaidecât să-i facă curte în glumă, o curte aşa cum se face în staţiunile balneare, care nu compromite şi îngăduie să dai înapoi.

Îşi cunoştea foarte bine cumnatul, aşa că ştia că propunerea asta trebuie să fi fost gândită îndelung, cântărită şi pregătită, că, venind de la el, însemna că are un preţ mare, greu de găsit în altă parte.

De altfel, nu era nicio greutate să se aplece şi să culeagă o fată frumoasă, pentru că cea mică îi plăcea mult şi îşi spusese adesea că ar fi fost foarte agreabilă mai târziu, dacă ar mai întâlni-o cândva.

O alesese deci pe Charlotte Oriol şi, în scurt timp, o adusese la punctul de unde se putea face o cerere în căsătorie după toate regulile.

Dar, tatăl dându-i celeilalte fiice a lui zestrea râvnită de Andermatt, Gontran trebuise să renunţe la această căsătorie şi să se îndrepte către fata cea mare.

Fusese foarte nemulţumit şi se gândise, în primele momente, să-l trimită la dracu pe cumnatu-său şi să rămână burlac, până se va ivi altă ocazie.

Dar tocmai în clipa aceea era lefter de tot, atât de lefter încât, ca să joace la Cazinou, trebuise să-i ceară douăzeci şi cinci de galbeni lui Paul, căruia îi mai ceruse de multe ori şi nu-i dăduse niciodată nimic înapoi. Şi pe urmă, pe femeia aceea ar fi trebuit s-o caute, s-o găsească, s-o cucerească. Ar fi trebuit poate să se lupte

împotriva unei familii potrivnice, pe când acum putea, fără să se mişte din loc, s-o ia pe cea mai mare dintre fetele Oriol, tot aşa cum o cucerise pe cea mică, după câteva zile de atenţii şi galanterii. În chipul acesta îşi asigura în persoana cumnatului lui un bancher pe care îl putea face totdeauna răspunzător, căruia putea să-i facă veşnice mustrări şi al cărui buzunar îi rămânea deschis.

Cât despre nevastă-sa, avea s-o ducă la Paris şi s-o prezinte drept fiica asociatului lui Andermatt. De altfel, purta şi numele localităţii balneare şi n-avea s-o mai aducă aici niciodată, niciodată, pentru că râurile nu se mai întorc niciodată la izvor. Arăta bine la faţă şi la trup, era destul de distinsă ca să devină cu desăvârşire, destul de inteligentă ca să înţeleagă societatea fină, ca să ia loc în ea, să facă impresie, să-i facă lui chiar cinste. Se va spune: „Poznaşul ăsta s-a însurat cu o fată frumoasă, de care pare că-şi bate joc binişor”, şi avea, în adevăr să-şi bată joc de ea binişor, pentru că socotea că îşi va relua alături de ea viaţa de holtei, cu buzunarele pline de bani.

Se întorsese deci către Louise Oriol şi, folosindu-se fără să-şi dea seama de gelozia trezită în inima bănuitoare a fetei, aţâţase cochetăria încă adormită din ea şi dorinţa nelămurită de a-i fura surorii ei pe acest curtezan frumos, căruia i se spunea: „domnule conte”.

Louise nu-şi formulase acest gând, nu cugetase şi nu plănuise, surprinsă de întâlnirea cu el, de felul în care le răpise. Dar când îl văzuse stăruitor şi curtenitor simţise din purtările lui, din privirile, din toată atitudinea lui că nu era îndrăgostit de Charlotte şi, fără să încerce să vadă mai departe, se simţi fericită, veselă, aproape triumfătoare când se duse să se culce.

Şovăiră mult timp joia următoare, înainte de a pleca la vulcanul Nugére. Cerul întunecat şi greu ameninţa a ploaie. Gontran însă stărui atât de mult, încât îi hotărî pe cei care şovăiau.

Prânzul fusese trist. Christiane şi Paul se certaseră în ajun fără o pricină precisă. Andermatt se temea că nu se

va putea face căsătoria lui Gontran, pentru că moş Oriol vorbise în doi peri despre el chiar în dimineaţa aceea. Gontran fusese prevenit, era furios şi hotărât să izbutească. Charlotte, care presimţea victoria surorii ei, fără să înţeleagă nimic din întorsătura asta, voia cu orice preţ să rămână în sat. O hotărâră cu destulă greutate să vină.

Arca lui Noe îşi duse deci toţi călătorii obişnuiţi către platoul înalt, care se ridică peste Volvic. Louise Oriol, guralivă deodată, făcea, amabilă, pe ghidul.

Le spuse că piatra de Volvic, care nu e altceva decât lava vulcanilor dimprejur, a slujit la construcţia tuturor bisericilor şi caselor din partea locului, şi că din această pricină aşezările din Auvergne au acest aer întunecat, de cărbune. Le arătă cariera de unde se scoate această piatră, filonul exploatat, din care se extrăgea lava brută, şi îi făcu să admire uriaşa Precistă neagră care, în picioare pe un pisc, deasupra Volvicului, ocroteşte oraşul.

Apoi urcară spre platoul de mai sus, plin de cucuiele foştilor vulcani. Caii mergeau la pas pe drumul greu şi anevoios. Pe marginea drumului se întindeau păduri frumoase, verzi. Nimeni nu mai vorbea.

Christiane se gândea la Tazenat. Trăsura era aceeaşi! Făpturile erau aceleaşi, dar inimile nu mai erau aceleaşi! Totul părea asemănător... şi totuşi!... totuşi, ce se întâmplase? Aproape nimic!... Ea iubea ceva mai mult!... El iubea ceva mai puţin!... Aproape nimic!... Deosebirea între dorinţa care se naşte şi dorinţa care moare!... Aproape nimic!... Oboseala destramă pe nevăzute dragostea!... Oh! aproape nimic, aproape nimic!... Privirea ochilor s-a schimbat, pentru că aceiaşi ochi nu mai văd la fel acelaşi chip!... Ce e o privire?... Aproape nimic!...

Vizitiul se opri şi spuse:

— Aici e, la dreapta, pe poteca asta, în pădure. Mergeţi în lungul ei şi ajungeţi.

Coborâră toţi, în afară de marchiz, căruia îi părea că e

prea cald. Louise şi Gontran porniră înainte şi Charlotte rămase în urmă cu Paul şi Christiane, care mergea anevoie. Drumul prin pădure le păru lung, apoi ajunseră pe o creastă acoperită cu iarbă înaltă, care ducea, urcând într-una, până la marginea fostului crater.

Louise şi Gontran, opriţi pe culme, înalţi şi subţiri amândoi, păreau că stau în picioare între nori.

Când îi ajunseră, sufletul exaltat al lui Paul Brétigny fu cuprins de un elan liric. Conuri ciudate, decapitate, unele avântate, altele boante, dar toate cu aceeaşi fizionomie ciudată de vulcani morţi, îi înconjurau din spate, din dreapta, din stânga. Trunchiurile acestea greoaie de munţi cu piscuri turtite se ridicau de la miazăzi la apus, pe un platou nesfârşit, trist, mai mult cu o mie de metri decât Limagna pe care o domina cât vedeai cu ochii către răsărit şi miazănoapte, până la orizontul nedesluşit, veşnic înceţoşat, veşnic albăstrui.

Craterul Dôme, la dreapta, îşi întrecea toţi fraţii, pe toate cele şaptezeci-optzeci de cratere adormite acum. Mai departe, craterele Gravenoire, Crouel, La Pedge, Sault, Noschamps, La Vache. Mai aproape, craterele Pariou, Côme, Jumes, Tréssoux, Louchadière: un enorm cimitir de vulcani.

Tinerii îi priveau uluiţi. La picioarele lor se căsca primul crater, La Nugére, cazan adânc, ierbos, în fundul căruia se mai vedeau încă trei blocuri uriaşe de lavă negricioasă, ridicate de ultimele răsuflări ale monstrului, căzute înapoi în gura lui care îşi dăduse ultima răsuflare şi rămăsese acolo de veacuri întregi, pentru totdeauna.

Gontran strigă:

— Eu mă cobor în adânc. Vreau să văd cum îşi dau sufletul animalele astea. Haideţi domnişoarelor, o goană pe povârniş!

O apucă de braţ pe Louise şi o luă cu el. Charlotte îi urmă în goană, apoi se opri deodată, îi privi cum fug înlănţuiţi, săltând, şi se întoarse repede, urcă înapoi, către Christiane şi Paul care stăteau în iarbă, pe marginea

colinei. Când ajunse la ei, căzu în genunchi, îşi ascunse faţa în poalele Christinei şi izbucni în plâns.

Christiane, care înţelesese şi pe care amărăciunile altora o dureau de câtva timp ca nişte răni pe care le-ar fi primit ea însăşi, îşi trecu braţele în jurul gâtului ei şi şopti, cu lacrimi în ochi şi ea:

— Biata fetiţă! Biata fetiţă!

Copila plângea mereu, doborâtă, cu faţa ascunsă, iar mâinile ei căzute pe pământ smulgeau iarba cu o mişcare inconştientă.

Brétigny se ridicase, vrând să pară că n-a văzut nimic, dar nenorocirea asta de fetiţă, disperarea asta de copil nevinovat îl umplură brusc de furie împotriva lui Gontran. El, care era scos din fire de suferinţa adâncă a Christianei, fu mişcat până în fundul inimii de această primă dezamăgire de adolescentă.

Se întoarse şi îngenunche şi el, ca să-i vorbească.

— Hai, linişteşte-te, te rog. Au să vină acum înapoi, linişteşte-te. Nu trebuie să te vadă plângând.

Ea se îndreptă, spăimântată la gândul că sora ei o putea găsi cu lacrimi în ochi. Gâtlejul îi era încă plin de suspine pe care le stăpânea, le înghiţea, care îi intrau în inimă ca s-o facă şi mai grea de amărăciune. Îngâna:

— Da… da… gata… nu-i nimic… gata… uite… nu se mai vede… nu-i aşa?… nu se mai vede.

Christiane îi ştergea obrajii cu batista, apoi şi-o trecea peste obrajii ei. Îi spuse lui Paul:

— Du-te să vezi ce fac. Nu-i mai zăresc. Au dispărut sub blocurile de lavă. Eu am să stau cu fetiţa asta şi am s-o alin.

Brétigny se ridică şi rosti, cu o voce tremurătoare:

— Mă duc… îi aduc înapoi, dar are să aibă el de-a face cu mine… fratele dumitale… chiar azi… are să-mi explice purtarea lui incalificabilă, după cele ce ne-a spus zilele trecute.

Începu să coboare în fugă spre centrul craterului.

Gontran, trăgând-o pe Louise cu el, o repezise cu toată

puterea pe povârnişul repede al gropii uriaşe, ca s-o poată opri, ca s-o susţină, ca s-o facă să-şi piardă respiraţia, ca s-o zăpăcească şi s-o înspăimânte. Ea, pornită la vale, căuta să-l ţină pe loc şi îngăima:

— Ah! nu atât de repede... am să cad... eşti nebun... am să cad!...

Ajunseră la blocurile de lavă şi rămaseră amândoi în picioare, cu răsuflarea tăiată. Apoi le dădură ocol, privind crăpăturile adânci care formau sub ele un fel de cavernă cu două ieşiri.

Când vulcanul îşi aruncase, sleit de puteri, ultima spumă, nemaiputând-o zvârli spre ceruri ca altădată, o scuipase, deasă, pe jumătate rece, şi ea se sleise pe buzele lui muribunde.

— Trebuie să intrăm înăuntru, spuse Gontran.

Şi o împinse pe Louise înaintea lui. Apoi, când se aflară în grotă, rosti:

— Domnişoară, a venit momentul să-ţi fac o declaraţie.

Ea fu uluită.

— O declaraţie... mie?

— Fără îndoială, în trei cuvinte: te găsesc fermecătoare.

— Asta trebuie să i-o spuneţi surorii mele.

— Oh, ştii bine că nu-i fac declaraţii surorii dumitale.

— Ce vorbe sunt astea?

— N-ai fi femeie, dacă n-ai fi înţeles că i-am făcut curte numai ca să văd ce crezi dumneata despre asta!... şi cum ai să te uiţi la mine!... Te-ai uitat cu furie. Ah, cât am fost de mulţumit! Atunci am încercat să-ţi arăt, cu tot respectul, ce cred despre dumneata!...

Nu i se vorbise niciodată aşa. Se simţea încurcată şi fericită, cu inima plină de bucurie şi orgoliu.

El urmă:

— Ştiu că am fost rău cu surioara dumitale. Ce să-i fac! Ea nu s-a înşelat, fii sigură. Vezi bine că a rămas sus, că n-a vrut să ne urmeze... Oh, a înţeles, a înţeles!

Luă mâna Louisei Oriol şi îi sărută degetele uşor,

cavalereşte, şoptind:

— Ce drăguţă eşti! Ce drăguţă eşti!

Ea, rezemată de zidul de lavă, îşi asculta inima bătând de emoţie şi tăcea. Singurul gând care plutea în mintea ei tulburată era un gând de victorie: îşi învinsese sora.

Dar o umbră se ivi în pragul grotei. Paul Brétigny îi privea. Gontran lăsă să cadă, cu mult firesc, mânuţa pe care o ţinea la buze, şi spuse:

— Ah, ai venit... Eşti singur?

— Da. Ne-am mirat că aţi dispărut în grotă.

— Ne întoarcem acum, dragă. Ne uităm la grota asta. Nu e ciudată?

Louise, îmbujorată până la sprâncene, ieşi cea dintâi şi începu să urce panta, urmată de cei doi tineri care vorbeau în şoaptă în spatele ei.

Christiane şi Charlotte îi priveau cum vin şi-i aşteptau ţinându-se de mână.

Se întoarseră în trăsura în care rămăsese marchizul. Arca lui Noe porni înapoi, spre Enval.

Deodată, în mijlocul unei păduri de pini, landoul se opri şi vizitiul începu să înjure. Un măgar bătrân, mort, le tăia drumul. Toată lumea voi să-l vadă şi coborî din trăsură. Era întins pe praful negricios, el însuşi întunecat la culoare şi atât de slab, încât pielea, tocită acolo unde străpungeau oasele, părea că ar fi fost crăpată de ele, dacă animalul nu şi-ar fi dat ultima suflare. Coastele i se desenau sub părul ros, şi capul părea enorm, un biet cap cu ochii închişi, liniştit pe patul lui de piatră sfărâmată, atât de liniştit, atât de mort, încât părea fericit şi surprins de odihna asta nouă. Urechile lui mari, moi acum, zăceau ca nişte cârpe. Două răni mari la genunchi spuneau că picase adesea, chiar şi în ziua aceea, înainte de a se prăbuşi pentru ultima oară. Şi o altă rană, pe şold, arăta locul în care stăpânul lui îl înţepa, de ani şi ani de zile, cu o ţepuşă de fier fixată în vârful unui băţ, ca să-i grăbească mersul greoi.

Vizitiul îl apucă de picioarele din spate şi îl târî spre

şanţ. Gâtul animalului se mai întinse o dată, de parcă ar fi vrut să ragă, de parcă ar fi vrut să scoată, un ultim vaiet. Când ajunse pe iarbă, omul înjură furios:

— Ce bestii, să-l lase în mijlocul drumului!

Nimeni altul nu scoase un cuvânt. Se urcară din nou în trăsură.

Christiane, mâhnită, răscolită, vedea toată viaţa asta nefericită, de animal, încheiată aşa, la marginea unui drum: măgăruşul mic, vesel, cu capul lui mare, în care străluceau ochii rotunzi caraghios şi cumsecade, cu părul lui aspru şi cu urechile drepte, ţopăind încă liber, în picioarele maică-si apoi prima căruţă, primul călăreţ, primele lovituri! Şi pe urmă, pe urmă, mersul necontenit şi cumplit pe drumuri nesfârşite! loviturile! loviturile! Sarcinile prea grele, soarele potopitor, şi drept hrană câteva paie, un pic de fân, câteva rămurele, şi ispita pajiştilor verzi de-a lungul drumurilor anevoioase.

Şi încă mai mult, o dată cu bătrâneţea ţepuşa de fier care înlocuieşte nuiaua mlădioasă, chinul îngrozitor al animalului sleit, istovit, zdrobit, care cară poveri prea mari şi suferă în toate mădularele, în tot trupul lui bătrân, jerpelit ca o haină de cerşetor. Şi apoi moartea, moartea binefăcătoare, la doi paşi de iarba din şanţ în care îl târăşte, blestemând, un om care trece, ca să libereze drumul.

Christiane pricepu pentru prima oară mizeria făpturilor roabe şi moartea îi apăru ca un lucru destul de bun uneori.

Deodată trecu pe lângă o căruţă pe care o târau un bărbat aproape gol, o femeie în zdrenţe şi un câine costeliv, istoviţi de oboseală.

Îi vedeai cum asudă şi gâfâie. Câinele, cu limba scoasă, slab şi râios, era legat între roţi. Căruţa era plină cu lemne adunate de pretutindeni, fără îndoială furate, cu rădăcini, coji, ramuri frânte, care păreau că ascund altceva, iar pe ramurile astea nişte zdrenţe şi pe zdrenţe un copil, un cap ieşind din nişte boarfe cenuşii, o bilă

rotundă cu ochi, nas, gură!

Asta era o familie, o familie omenească! Măgarul murise de oboseală, iar omul, fără milă pentru slujitorul lui mort, fără să-l împingă măcar în şanţ, îl lăsase în mijlocul drumului, în faţa căruţelor care aveau să treacă. Apoi se înhămase cu nevastă-sa între hulubele goale, şi începuseră să tragă cum trăgea animalul până mai adineauri. Se duceau! Unde? Ce să facă acolo? Aveau cel puţin câţiva gologani? Aveau să tragă totdeauna la căruţa asta, neputând cumpăra alt animal? Din ce aveau să trăiască? Unde aveau să se oprească? Aveau să moară pesemne, aşa cum le murise măgarul.

Haimanalele astea erau căsătorite sau numai împerecheate? Şi copilul lor, animălaşul acela încă inform, ascuns sub rufe împuţite, avea să trăiască la fel ca ei.

Christiane cugeta la toate astea şi din adâncul inimii ei înfricoşate răsăreau gânduri noi. Întrevedea mizeria celor săraci.

Gontran rosti deodată:

— Nu ştiu de ce, dar mi s-ar părea încântător să cinăm în seara asta împreună la Café Anglais. Mi-ar face plăcere să văd bulevardul.

Marchizul şopti:

— Eh, ne e destul de bine şi aci. Hotelul cel nou e mult mai bun decât cel vechi.

Treceau prin faţa Tour Noël-ului. Christianei începu să-i bată inima la o amintire, când recunoscu un castan, îl privi pe Paul care închisese ochii şi nu-i văzu chemarea smerită.

În curând văzură doi oameni în faţa trăsurii, doi podgoreni care se întorceau de la lucru, cu sapele pe umeri, călcând cu pasul larg, obosit, al muncitorilor.

Fetele Oriol se înroşiră ca focul. Erau tatăl şi fratele lor, care îşi lucrau via ca odinioară, îşi petreceau ziua asudând peste pământul care-i îmbogăţise şi, încovoiaţi, cu şalele la soare, îl săpau de dimineaţa până seara, în timp ce frumoasele lor redingote, împăturite cu grijă, se

odihneau în scrin, iar pălăriile cele înalte în dulap.

Cei doi ţărani îi salutară cu un zâmbet prietenos şi toate mâinile din landou le răspunseră.

Cum se întoarseră acasă, Brétigny se apropie de Gontran care cobora din arcă şi voia să se ducă la Cazino, şi îl opri după câţiva paşi:

— Ascultă-mă, dragul meu, nu e bine ce faci, şi i-am făgăduit surorii tale că am să-ţi vorbesc.

— Despre ce să-mi vorbeşti?

— Despre felul tău de a te purta, de câteva zile încoace.

Gontran luă mutra lui obraznică:

— Felul meu de a mă purta? Cu cine?

— Cu fetiţa pe care o părăseşti în chip murdar.

— Aşa ţi se pare?

— Da, mi se pare... şi am dreptate să mi se pară.

— Ei, dar ai devenit foarte scrupulos în chestiuni de părăsire.

— Dragul meu, aici nu-i vorba de o femeie uşoară, ci de o fată cuminte.

— O ştiu foarte bine, de asta nici nu m-am culcat cu ea. Aşa că diferenţa e foarte precisă.

Începuseră să meargă din nou, alături. Aerul lui Gontran îi scotea din fire pe Paul, care rosti din nou:

— Dacă nu ţi-aş fi prieten, ţi-aş spune nişte lucruri foarte aspre.

— Şi eu nu te-aş lăsa să mi le spui.

— Ascultă-mă, dragul meu, fetiţa asta mă înduioşează. Adineauri plângea.

— Ah, da? Plângea? Asta mă măguleşte.

— Hai, hai, nu mai glumi. Ce-ai de gând să faci?

— Eu? Nimic.

— Stai puţin, ai mers atât de departe cu ea, încât ai compromis-o. Mai zilele trecute îi spuneai surorii tale şi mie că ai de gând s-o iei de nevastă...

Gontran se opri şi rosti pe un ton batjocoritor, în care se străvedea o ameninţare:

— Sora mea şi cu tine aţi face mai bine să nu vă ocupaţi de flirturile altora. V-am spus că fata aceea îmi plăcea, şi că dacă aş lua-o de nevastă, aş face un lucru înţelept şi cuminte. Atât. Dar, uite că azi îmi place mai mult cea mare! Mi-am schimbat părerea. Asta i se întâmplă oricui.

Apoi îl privi ţintă:

— Tu ce faci, când nu-ţi mai place o femeie? O cruţi?

Paul Brétigny, surprins, încerca să pătrundă sensul adânc, sensul ascuns al acestor cuvinte. Un val de căldură i se urcă în cap. Spuse, cu violenţă:

— Ţi-o spun încă o dată că nu e vorba nici de o paţachină, nici de o femeie măritată, ci de o fată tânără, pe care ai înşelat-o, dacă nu prin făgăduieli, cel puţin prin purtarea ta. Asta nu se potriveşte nici cu un om elegant... nici cu un om cinstit...

Gontran îl întrerupse, palid, cu o voce tăioasă:

— Taci din gură! Şi până acum ai spus prea mult, iar eu am ascultat prea mult... şi eu, dacă n-aş fi prieten cu tine... ţi-aş... arăta că-mi ies repede din sărite... Dacă mai spui un cuvânt, totul s-a isprăvit între noi pentru totdeauna...

Apoi, cântărind încet fiecare cuvânt, îi aruncă în obraz:

— Nu sunt dator să-ţi dau nicio explicaţie... mai curând aş vrea să-ţi cer. Ceea ce nu se potriveşte nici cu un om elegant, nici cu unul cinstit este o lipsă de delicateţe... care poate lua multe forme... de care prietenia ar trebui să ferească anumiţi oameni... şi pe care dragostea nu o scuză...

Apoi schimbă deodată tonul, şi rosti aproape în glumă:

— Cât despre Charlotte, dacă te înduioşează şi-ţi place, ia-o tu, însoară-te tu cu ea. Căsătoria e adesea o soluţie în împrejurări grele. E o soluţie şi o cetate în care te baricadezi împotriva unei mari disperări... E frumoasă şi bogată!... Trebuie să sfârşeşti şi tu prin accidentul ăsta... Ar fi nostim să ne însurăm aici în aceeaşi zi, fiindcă eu am s-o iau pe cea mare. Ţi-o mărturisesc în taină, n-o mai

spune nimănui... Şi acum nu uita că tu ai dreptul mai puţin decât oricine să vorbeşti despre cinste sentimentală şi scrupule în iubire. Hai, întoarce-te la treburile tale, că eu mă duc la ale mele. Bună seara.

Gontran îşi schimbă brusc direcţia, şi o apucă spre sat. Paul Brétigny, cu sufletul şovăitor şi tulburat, se întoarse cu paşi înceţi către hotelul Mont-Oriol.

Încerca să înţeleagă bine, să-şi aducă aminte fiecare cuvânt ca să-i găsească înţelesul, şi se mira de dedesubturile tainice, de nemărturisit şi ruşinoase, pe care le pot ascunde unele suflete.

Când Christiane îl întrebă:

— Ce ţi-a răspuns Gontran?

El îngăimă:

— Ei, Doamne... acum... Acum îi place mai mult cea mare... Cred chiar că vrea s-o ia de nevastă... şi când l-am mustrat cam tare, mi-a închis gura cu nişte aluzii... neliniştitoare pentru noi doi.

Christiane căzu pe un scaun, îngânând:

— Oh, Doamne!... Ah! Doamne...

Dar Gontran intră tocmai atunci, pentru că sunase ora cinei, o sărută vesel pe frunte şi o întrebă:

— Ei, surioară, cum te simţi? Nu eşti prea obosită?

Apoi îi strânse mâna lui Paul şi se întoarse către Andermatt, care intrase în urma lui:

— Ascultă-mă, tu cea mai aleasă perlă dintre cumnaţi, soţi şi prieteni, ai putea să-mi spui exact cât valorează un măgar bătrân, mort pe drum?

IV

ANDERMATT ŞI DOCTORUL LATONNE se plimbau în faţa Cazinoului, pe terasa împodobită cu vase de imitaţie de marmură.

— Nici măcar nu mă mai salută, spunea medicul despre colegul lui, Bonnefille. Stă acolo, în vizuina lui, ca un porc mistreţ. Cred că ne-ar otrăvi izvoarele, dacă ar putea.

Andermatt, cu mâinile la spate, cu pălăria, o gambetă mică de fetru cenuşie, dată pe ceafă şi lăsând să se ghicească chelia care începea de la frunte, se gândea adânc. În sfârşit vorbi:

— Oh, în trei luni Societatea are să dea ortul popii. Am ajuns la aproape zece mii de franci. Ticălosul ăsta de Bonnefille îi aţâţă împotriva mea şi îi face să creadă că am să cedez. Dar se înşală.

Noul inspector răspunse:

— Ştii că şi-au închis de ieri Cazinoul. Nu mai venea nimeni.

— Da, ştiu, dar nici la noi nu vine destulă lume. Oamenii stau prea mult în hoteluri, şi în hoteluri te plictiseşti, dragul meu. Pe vilegiaturişti trebuie să-i distrezi, să-i faci să petreacă, să li se pară că sezonul a fost prea scurt. Cei din hotelul nostru, din Mont-Oriol, vin în fiecare seară fiindcă sunt aproape, dar ceilalţi şovăie, rămân acasă. E o chestiune de drumuri, nu de altceva. Succesul depinde totdeauna de nişte cauze imperceptibile, pe care trebuie să ştii să le descoperi. Trebuie ca drumurile care duc la un loc de plăcere să fie ele însile plăcute, începutul plăcerii care va veni în

curând.

Drumurile care duc la hotel sunt rele, pietroase, grele, obosesc. Când un drum spre locul în care ai vrea să te duci e bun, larg, umbrit ziua, uşor şi nu prea povârnit când e vorba să-l faci seara, îl alegi, fără îndoială, mai bucuros decât pe celelalte. Dacă ai şti cum păstrează trupul amintirea a mii de lucruri pe care mintea nu şi-a dat osteneala să le înregistreze! Cred că aşa e făcută memoria animalelor! Dacă ţi-a fost prea cald ducându-te undeva, dacă ţi-ai obosit picioarele pe nişte pietre colţuroase, dacă ţi s-a părut că un urcuş e prea pieptiş, în vreme ce te gândeai la altceva, vei simţi o repulsie fizică de neînvins, când vrei să te mai întorci pe acolo. Vorbeai cu un prieten, nu băgaseşi de seamă nimic din sâcâielile uşoare ale drumului, nu te uitaseşi la nimic, nu-ţi însemnaseşi nimic în minte, dar picioarele, muşchii, plămânii tăi, trupul tău întreg n-a uitat, îi spun minţii tale, când vrea să te ducă pe acelaşi drum: „Nu, nu vreau să merg, am suferit acolo prea multe”. Şi mintea ascultă fără să discute de acest refuz, supunându-se limbajului mut al tovarăşilor care îl duc.

Va să zică ne trebuie drumuri bune, adică îmi trebuie pământurile catârului ăluia de moş Oriol. Dar răbdare... Ah, în legătură cu asta. Mas-Roussel a devenit proprietarul vilei lui în aceleaşi condiţii ca Rémusot. E un mic sacrificiu, de care are să ne despăgubească din plin. Încearcă să afli care sunt exact intenţiile lui Cloche.

— Va face şi el ca ceilalţi, spuse doctorul. Dar mai e un lucru la care mă gândesc de câteva zile şi pe care l-am uitat cu desăvârşire: buletinul meteorologic.

— Care buletin meteorologic?

— Din marile ziare ale Parisului! E un lucru indispensabil! Trebuie ca temperatura unei staţiuni balneare să fie mai bună, mai puţin variabilă, mai temperată decât a staţiunilor vecine şi rivale. Să faci un abonament la Buletinul meteorologic din ziarele principale şi eu am să trimit telegrafic în fiecare seară

situaţia meteorologică. Am să-l fac în aşa chip încât media constantă la sfârşitul anului să fie superioară celor mai bune medii din împrejurimi. Când deschidem gazete mari, primul lucru care ne sare în ochi este temperatura verii de la Vichy, de la Royat, de la Mont-Dore, de la Châtel-Guyon etc., etc. şi temperatura din sezonul de iarnă de la Cannes, Menton, Nisa şi Saint-Raphael. Trebuie să fie totdeauna cald şi totdeauna frumos în localităţile astea, pentru ca parizienii să-şi spună: „Doamne, ce noroc au cei care se duc acolo!”

Andermatt strigă:

— Phi! ai dreptate! Cum de nu m-am gândit până acum? Am să mă ocup de asta chiar azi. În legătură cu treburile utile, le-ai scris profesorilor de Larenard şi Pascalis? Pe ăştia doi aş vrea grozav să-i am aici.

— Nu te poţi apropia de ei, dragul meu preşedinte... Doar dacă... doar dacă... dacă s-ar convinge ei înşişi, după multe experienţe, că apele noastre sunt grozave... Dar printr-o insistenţă... anticipată, n-o să faci nimic cu ei.

Treceau tocmai prin faţa lui Paul şi Gontran, care veniseră să-şi bea cafeaua de după masă. Mai veneau şi alţi vilegiaturişti, mai ales bărbaţi, pentru că femeile, după ce se ridică de la masă, se duc totdeauna pentru un ceas sau două în odăile lor. Petrus Martel îşi urmărea chelnerii, striga: „Un kummel, un coniac, un anison”, cu aceeaşi voce gâlgâitoare şi adâncă pe care avea s-o ia peste un ceas, ca să conducă repetiţia şi să dea tonul junei-prime.

Andermatt se opri câteva minute să stea de vorbă cu cei doi tineri, apoi îşi continuă plimbarea alături de inspector.

Gontran, picior peste picior, cu braţele încrucişate, răsturnat pe scaun, cu ceafa rezemată de spătar, cu ochii şi trabucul îndreptate spre cer, fuma, cufundat într-o fericire desăvârşită.

Deodată întrebă:

— Vrei să facem chiar acum o plimbare în valea de la

Sans-Souci? Au să fie şi fetele Oriol.

Paul şovăi, apoi, după o clipă de gândire, zise:

— Da, vreau.

Şi mai adăugă:

— Treburile tale merg?

— Auzi vorbă? O am în mână, acum n-are să-mi mai scape.

Gontran îşi luase acum prietenul drept duhovnic şi îi povestea în fiecare zi progresele şi avantajele lui. Îl făcu chiar să fie de faţă, complice, la întâlnirile lui, pentru că izbutise în chip foarte ingenios să aibă întâlniri cu Louise Oriol.

După plimbarea la Nugére, Christiane pusese capăt excursiilor, nu mai ieşea de loc, şi făcea mai grele prilejurile de întâlnire. Fratele, tulburat la început de această atitudine a surorii lui, căutase mijlocul să iasă din încurcătură.

Obişnuit cu moravurile din Paris, unde femeile sunt socotite de către bărbaţii de soiul lui un vânat adesea greu de prins, se folosise odinioară de destule viclenii ca să se apropie de cele la care râvnea. Ştiuse mai bine decât oricine să întrebuinţeze mijlocitori, să descopere bunăvoinţele interesate şi să judece dintr-o privire pe cei sau pe cele care i-ar înlesni intenţiile.

Când îi lipsi dintr-o dată ajutorul inconştient al Christianei, căutase în jurul lui legătura necesară, „natura mlădioasă”, după cum spunea el, care s-o înlocuiască pe sora sa şi îşi oprise repede alegerea asupra nevestei doctorului Honorat. Existaseră pentru asta multe pricini. Mai întâi, bărbatul ei, care era foarte legat de familia Oriol, pe care o îngrijea de douăzeci de ani. Văzuse copiii născându-se, lua masa de seară la ei în fiecare duminică şi îi poftea la el la masă în fiecare marţi. Nevasta, un fel de cucoană grasă şi bătrână, pretenţioasă, uşor de cucerit pentru că era vanitoasă, avea să se pună în întregime la dispoziţia tuturor dorinţelor contelui de Ravenel, al cărui cumnat era stăpânul băilor Mont-Oriol.

De altfel Gontran, care se pricepea la codoaşe, o judecase pe această femeie foarte înzestrată de natură, numai cât o văzuse pe stradă. Are înfăţişarea, se gândise el, şi când ai înfăţişarea unei meserii, ai şi sufletul necesar.

Aşa că într-o zi după ce-l conduse pe bărbatul ei până la poartă, intrase în casă. Se aşezase, stătuse de vorbă, îi făcuse complimente doamnei şi când venise ora mesei, se ridicase şi spusese:

— Miroase foarte bine la dumneavoastră. Gătiţi mai bine decât la hotel.

Doamna Honorat, măgulită la culme, îngânase:

— Doamne... Doamne... dacă aş îndrăzni... dacă aş îndrăzni, domnule conte...

— Dacă aţi îndrăzni ce, scumpă doamnă?

— Să vă rog să rămâneţi la masa noastră modestă.

— Pe legea mea... pe legea mea... aş spune: da.

Doctorul murmurase, neliniştit:

— Dar n-avem nimic, nimic: supă, rasol, o găină, şi atât.

Gontran râse:

— Mi-ajunge. Primesc.

Mâncase la perechea Honorat. Doamna cea grasă se ridica, se ducea să ia farfuriile din mâinile servitoarei pentru ca aceasta să nu verse sosul pe faţa de masă, şi, cu toate că bărbatul ei se enervase, servise toată masa ea însăşi. Contele o felicitase pentru gustul bucatelor, pentru locuinţa, pentru amabilitatea ei, şi o lăsase înfierbântată de entuziasm.

Venise din nou, să-şi facă vizita de mulţumire, se lăsase poftit din nou, şi acum intra necontenit la doamna Honorat, unde veneau mereu şi fetele Oriol, de ani de zile, ca vecine şi prietene.

Îşi petrecea acolo ceasuri întregi cu cele trei femei, atent faţă de cele două surori, dar subliniind din zi în zi tot mai mult preferinţa lui vădită pentru Louise.

Gelozia care se născuse între ele din clipa în care

Gontran începuse să-i facă curte Charlottei, lua aspectul unei lupte pline de ură la cea mai mare, şi de dispreţ la cea mai mică. Louise, cu aerul ei rezervat, punea în reticenţele şi în purtările ei stăpânite faţă de Gontran mai multă cochetărie şi mai multă încurajare decât o făcuse înainte cealaltă, cu toată dăruirea ei sinceră şi veselă. Charlotte, rănită în inimă, îşi ascundea amărăciunea din orgoliu, părea că nu vede nimic, că nu înţelege nimic, şi venea mai departe la toate aceste întâlniri la doamna Honorat, cu o frumoasă indiferenţă aparentă. Nu voia să rămână acasă, de teamă să nu se creadă că suferă, că plânge, că îi cedează locul surorii ei.

Gontran, care era prea mândru de dibăcia lui ca s-o ascundă, nu se putuse opri să nu i-o povestească lui Paul. Paul o găsise nostimă şi începuse să râdă. Îşi făgăduise, de altfel, de când prietenul lui rostise acele cuvinte cu două înţelesuri, să nu se mai amestece în treburile lui, şi se întreba adesea cu nelinişte: „Ştie oare ceva despre Christiane şi despre mine?”

Îl cunoştea prea bine pe Gontran ca să nu-l creadă în stare să închidă ochii în privinţa unei legături a surorii lui. Dar atunci cum de nu lăsase mai de vreme să se vadă că o ghicea sau o cunoştea? În adevăr, Gontran făcea parte din acei oameni pentru care orice femeie din lumea bună trebuie să aibă un amant sau mai mulţi, pentru care familia nu e decât o societate de ajutor reciproc, pentru care morala e o atitudine indispensabilă ca să acopere feluritele pofte pe care natura le-a pus în noi, pentru care onorabilitatea mondenă este faţada dincolo de care ascunzi viciile plăcute. O împinsese pe sora lui să se mărite cu Andermatt, determinat de gândul nelămurit, dacă nu cumva chiar limpede, că acest evreu va fi exploatat în toate chipurile de întreaga familie, şi poate că ar fi dispreţuit-o tot atât de mult pe Christiane dacă i-ar fi fost credincioasă acestui bărbat de convenienţă şi util, cât s-ar fi dispreţuit pe el însuşi, dacă n-ar fi profitat de buzunarul cumnatului lui.

Paul se gândea la toate astea, şi inima lui Don Quijote modern, gata de altfel la capitulări, era tulburată. Devenise foarte rezervat faţă de acest prieten de neînţeles.

Aşa că atunci când Gontran îi spusese în ce chip se folosea de doamna Honorat, Brétigny începuse să râdă; de câtva timp chiar se lăsa şi el dus la ea, şi simţea o mare plăcere să stea de vorbă cu Charlotte.

Nevasta doctorului primea cu cea mai mare amabilitate din lume rolul pe care era pusă să-l joace şi la ora cinci îi trata cu ceai, ca doamnele de la Paris, şi cu prăjituri făcute de mâna ei.

Prima dată când Paul intră în casa aceea, doamna îl primi ca pe un prieten vechi, îl rugă să ia loc, îi luă pălăria cu de-a sila şi o puse pe cămin, alături de pendulă. Apoi, grăbită, fremătătoare, începu să alerge de la unul la celălalt, enormă cum era, cu burta înainte, şi să-i întrebe:

— Vreţi să luaţi o gustărică?

Gontran spunea drăcii, glumea, râdea, nestingherit. O trase câteva minute pe Louise lângă fereastră, sub privirea neliniştită a Charlottei.

Doamna Honorat, care stătea de vorbă cu Paul, îi spuse pe un ton matern:

— Drăguţii ăştia de copii vin aici ca să stea şi ei niţel de vorbă. E un lucru nevinovat, nu-i aşa, domnule Brétigny?

— Oh, foarte nevinovat, doamnă.

Când mai veni o dată, doamna îl numi cu familiaritate „domnule Paul” şi se purtă de parcă ar fi intrat în cârdăşie cu ea.

De atunci, Gontran îi povestea cu verva lui batjocoritoare toate amabilităţile cucoanei, căreia îi spusese în ajun:

— De ce nu vă duceţi să vă plimbaţi cu domnişoarele pe drumul care duce la Sans-Souci?

— Păi, o să ne ducem, domnule conte, o să ne ducem.

— Mâine, bunăoară, pe la trei.

— Mâine, pe la trei, domnule conte.

— Sunteţi foarte drăguţă, doamna Honorat.

— La dispoziţia dumneavoastră, domnule conte.

Gontran îi explica lui Paul:

— Înţelegi şi tu că în salonul acela nu-i pot spune celei mari niciun cuvânt mai aprins în faţa celei mici. În pădure, însă, pornesc înainte sau rămân în urmă cu Louise! Vii şi tu?

— Da, vin.

— Hai!

Se ridicară şi porniră încetinel, pe drumul mare, apoi, după ce străbătură La Roche-Pradière, o cotiră la stânga şi coborâră în valea împădurită, printre tufişurile încâlcite. După ce trecură râuleţul, se aşezară pe marginea potecii, în aşteptare.

Cele trei femei veniră în curând, una în urma alteia, Louise în frunte, doamna Honorat ultima. Toţi părură surprinşi că se întâlnesc.

Gontran strigă:

— Ia te uită, ce idee bună aţi avut să veniţi aici!

Nevasta medicului răspunse:

— Ei bine, eu am avut ideea asta!

Şi îşi continuară plimbarea.

Louise şi Gontran grăbeau treptat pasul, se îndepărtau atât de mult, încât ceilalţi nu-i mai vedeau când poteca o cotea.

Cucoana cea grasă, care gâfâia, şopti, aruncându-le o privire îngăduitoare:

— Ehei, ăştia sunt tineri, au picioare. Eu nu pot să mă ţin de ei.

Charlotte exclamă:

— Stai puţin, am să-i chem înapoi.

Şi fu gata s-o ia la fugă, dar nevasta doctorului o opri:

— Nu-i deranja, fetiţo, dacă vor să stea de vorbă! Nu-i frumos să-i deranjezi, o să se întoarcă ei şi singuri.

Şi se aşeză pe iarbă, la umbra unui pin, făcându-şi vânt cu batista. Charlotte îi aruncă lui Paul o privire disperată, o privire rugătoare şi jalnică.

El înţelese şi rosti:

— Ştii ce, domnişoară, s-o lăsăm pe doamna să se odihnească şi să mergem amândoi s-o ajungem pe sora dumitale.

Ea răspunse cu elan:

— Oh, da, domnule!

Doamna Honorat nu avu nimic împotrivă.

— Duceţi-vă, copii, duceţi-vă. Eu vă aştept aici. Să nu întârziaţi prea mult.

Se îndepărtară şi ei. La început mergeau încet, pentru că nu-i vedeau pe ceilalţi doi şi sperau să-i ajungă, apoi, după câteva minute, se gândiră că Louise şi Gontran trebuie s-o fi luat fie la stânga, fie la dreapta prin pădure, şi Charlotte îi chemă, cu o voce tremurătoare şi stăpânită. Nu-i răspunse nimeni. Şopti:

— Oh, Doamne, unde or fi?

Paul se simţi năpădit din nou de mila aceea adâncă, de înduioşarea aceea dureroasă care îl cuprinsese şi pe marginea craterului Nugére.

Nu ştia ce să-i spună copilului ăstuia mâhnit. Ardea de dorinţă, o dorinţă paternă şi violentă s-o ia în braţe, s-o sărute, să găsească pentru ea cuvinte blajine şi alinătoare. Care? Ea se învârtea în toate părţile, scormonea desişul cu ochi înnebuniţi, asculta zgomotele şi îngâna:

— Cred că sunt pe aici… Nu, pe colo… Nu auzi nimic?

— Nu, domnişoară, n-aud nimic. Cel mai bun lucru e să-i aşteptăm aici.

— Oh, Doamne… Nu… Trebuie să-i găsim…

El şovăi câteva minute, apoi rosti foarte încet:

— Te doare foarte mult?

Charlotte îşi ridică spre el o privire pierdută în care începeau să se ivească lacrimile, acoperindu-i ochii cu un nor de apă străvezie, oprit încă de pleoapele mărginite cu gene lungi, negre. Voia să vorbească şi nu putea, nu îndrăznea. Şi cu toate astea inima ei plină, închisă, atât de plină de amărăciune, avea nevoie să se reverse.

El urmă:

— Va să zică îl iubeşti foarte mult... Nu merită dragostea dumitale.

Ea nu se mai putu stăpâni şi-şi acoperi ochii cu mâinile, ca să nu se vadă că plânge.

— Nu... nu... nu-l iubesc... pe el... s-a purtat prea urât! Şi-a bătut joc de mine... e prea urât... prea laş... dar îmi pare rău, foarte rău... pentru că e greu... e foarte greu... ah, da... Dar ceea ce mă face să sufăr mai mult, e sora mea... sora mea... care nu mă iubeşte nici ea... ea... a fost mai rea decât el... Simt că nu mă iubeşte... de loc... că mă urăşte..., şi n-o aveam decât pe ea... nu mai am pe nimeni... şi eu n-am făcut niciun rău!...

Nu-i vedea decât urechea şi gâtul tânăr care se pierdea în gulerul rochiei, sub stofa uşoară, către rotunzimi mai pline. Se simţea răvăşit de milă, de duioşie, răsculat de dorinţa aceea poruncitoare de a se devota, care îl cuprindea de câte ori o femeie îi mişca sufletul. Şi sufletul lui, gata întotdeauna la izbucniri de entuziasm, se aprindea simţind durerea asta nevinovată, tulburătoare, naivă şi crâncen de fermecătoare.

Întinse mâna spre ea, cu un gest nesocotit, aşa cum faci ca să dezmierzi, şi să liniştteşti copiii, şi i-o petrecu în jurul trupului, sus către umeri. Atunci îi simţi inima bătând repede, aşa cum simţi inima unei păsărele pe care ai prins-o.

Bătaia asta necontenită, grăbită, sui de-a lungul braţului lui, către propria lui inimă, care bătea şi ea mai iute. Simţea tic-tacul acela repede, care venea de la ea şi-i pătrundea în carne, în muşchi şi în nervi, aşa că nu mai aveau amândoi decât o singură inimă care suferea de aceeaşi suferinţă, zbuciumată de aceleaşi bătăi, trăind aceeaşi viaţă, ca acele ceasornicului unite de departe printr-un fir şi care merg aidoma în fiecare secundă.

Dar ea îşi descoperi dintr-o dată faţa încinsă, şi acuma frumoasă, o şterse repede şi spuse:

— Hai, n-ar fi trebuit să-ţi vorbesc despre asta. Sunt o

nebună. Să ne întoarcem repede la doamna Honorat şi să uiţi... Îmi făgăduieşti?

— Îţi făgăduiesc.

Charlotte îi întinse mâna.

— Am încredere. Pe dumneata te socotesc foarte cinstit.

Se întoarseră. O ridică s-o treacă râul, aşa cum o ridica pe Christiane, anul trecut. Christiane! Cât de des venise cu ea pe drumul acesta, în zilele în care o iubea atât de mult. Se gândi, minunându-se de schimbarea lui: „Ce puţin a durat pasiunea asta!”

Charlotte îi puse un deget pe braţ şi şopti:

— Doamna Honorat a adormit. Să ne aşezăm fără zgomot.

În adevăr, doamna Honorat dormea rezemată cu spatele de pin, cu batista pe faţă şi cu mâinile încrucişate pe pântece. Se aşezară la câţiva paşi de ea, şi nu vorbiră, ca să n-o trezească.

Atunci tăcerea pădurii fu atât de adâncă, încât le fu greu s-o îndure, ca pe o suferinţă. Nu se auzea decât apa curgând peste pietre, ceva mai jos, şi acel abia auzit tremur al gâzelor care se plimbă, acel zgomot uşor al muştelor care zboară sau al gângăniilor mari, negre, care foşnesc în frunzele moarte.

Unde erau Louise şi Gontran? Ce făceau? Deodată îi auziră, de foarte departe. Se întorceau. Doamna Honorat se trezi şi se miră:

— Ia te uită! Sunteţi aici! Nici nu v-am simţit când v-aţi apropiat! Dar pe ceilalţi i-aţi găsit?

Paul răspunse:

— Uite-i. Vin.

Recunoşteau râsul lui Gontran. Râsul acesta o uşură pe Charlotte de greutatea covârşitoare care apăsa pe sufletul ei. Nici ea n-ar fi putut spune de ce.

Îi văzură în curând. Gontran aproape alerga, ducând-o de braţ pe fată, care era foarte îmbujorată. Înainte de a ajunge la ei, Gontran începu, atât de grăbit era să

povestească:

— Ştiţi peste cine am dat? Fac prinsoare că nu ghiciţi... Peste frumosul doctor Mazelli cu fiica ilustrului profesor Cloche, sau, cum ar spune Will, cu frumoasa văduvă cu părul roşu... l-am găsit... mă înţelegeţi... i-am găsit... O săruta, hoţomanul... Dar ştiţi cum!

Doamna Honorat avu o tresărire de demnitate, în faţa acestei veselii nemaivăzute:

— Vai, domnule conte, gândeşte-te la aceste domnişoare...

Gontran se înclină adânc:

— Scumpă doamnă, aveţi cu totul dreptate să-mi atrageţi atenţia asupra bunei-cuviinţe. Toate gândurile dumneavoastră sunt minunate.

Apoi, ca să nu se întoarcă împreună, cei doi tineri le salutară pe doamne şi porniră spre casă prin pădure.

— Ei, ce mai e nou? întrebă Paul.

— l-am declarat că o ador şi că aş fi fericit s-o iau de nevastă.

— Şi ea ce-a spus?

— A spus cu o prudenţă drăgălaşă: „Asta îl priveşte pe tata. Am să-i răspund lui."

— Şi acum?

— Am să-l însărcinez numaidecât pe ambasadorul meu, pe Andermatt, s-o ceară oficial. Şi dacă bătrânul cel hâtru face mutre, o compromit pe fată, îi fac un pocinog.

Cum Andermatt stătea şi acuma de vorbă pe terasa Cazinoului cu doctorul Latonne, Gontran îi despărţi, şi-l puse numaidecât pe cumnatu-său la curent cu situaţia.

Paul o apucă pe drumul spre Rion. Avea nevoie să fie singur, atât de cuprins se simţea de acel zbucium al minţii şi al trupului pe care ni-l pricinuieşte fiecare întâlnire cu femeia pe care suntem gata s-o iubim.

Începuse să simtă de câtva timp, fără să-şi dea seama, farmecul pătrunzător şi proaspăt al acelei fetiţe părăsite. O bănuia atât de drăguţă, de bună, de simplă, de dreaptă, de naivă, încât mai întâi fusese pătruns de

înduioşare, de acea înduioşare dulce pe care ne-o inspiră întotdeauna amărăciunea femeilor. Apoi, văzând-o des, lăsase să încolţească în sufletul lui sămânţa asta, sămânţa asta mică de duioşie pe care o seamănă ele atât de repede în noi, şi care creşte atât de mare. Acum, de un ceas mai ales, începuse să se simtă stăpânit, să simtă în el prezenţa neîntreruptă a celei absente, ceea ce e primul semn de dragoste.

Mergea pe drum, urmărit de amintirea privirii ei, de sunetul vocii ei, de expresia zâmbetului şi a lacrimilor ei, de chipul cum mergea, până şi de culoarea şi de foşnetul rochiei ei.

Şi îşi spunea: „Mi se pare că m-am prins. Mă cunosc eu. Mare încurcătură. Poate că ar fi mai bine să mă întorc la Paris. Ei, drace! e o fată! Nu pot s-o fac amanta mea!”

Apoi se gândi la ea, aşa cum se gândise la Christiane cu un an înainte. Cât era şi ea de deosebită de toate femeile pe care le cunoscuse, născute şi crescute în oraş, de deosebită de fetele instruite din copilărie de cochetăria mamelor lor sau de cochetăria care trece pe stradă. Nu avea nimic din artificialul femeii pregătite pentru a cuceri, în cuvintele ei nu exista nimic învăţat pe dinafară, în mişcările ei nimic silit, în privirea ei nimic prefăcut.

Nu era numai o făptură nouă şi curată, dar ieşea dintr-un neam primitiv, era o adevărată fiică a pământului în clipa în care avea să devină o femeie a oraşelor.

Se înfierbânta, pledând în favoarea ei, împotriva acelei rezistenţe slabe pe care o mai simţea încă în el. Prin faţa ochilor îi treceau figuri de romane poetice, creaţiuni ale lui Walter Scott, ale lui Dickens sau George Sand, care îi întărâtau imaginaţia totdeauna biciuită de femei.

Gontran spunea despre el: „Paul! E un cal care a scăpat din ham, cu o dragoste în spinare. Când se scutură de una, sare alta pe el.”

Brétigny băgă de seamă că se însera. Mersese multă vreme. Se întoarse.

Când trecu prin faţa băilor noi, îl văzu pe Andermatt şi pe cei doi Orioli străbătând şi măsurând viile. După mişcările lor, pricepu că discutau cu patimă.

Peste un ceas Will intră în salonul în care era adunată toată familia, şi-i spuse marchizului:

— Dragă tată socrule, te anunţ că fiul dumitale Gontran se va însura cu domnişoara Louise Oriol, peste şase săptămâni sau peste două luni.

Domnul de Ravenel se sperie:

— Ce-ai spus? Gontran?

— Am spus că se va însura, cu consimţământul dumitale, peste şase săptămâni sau peste două luni, cu domnişoara Louise Oriol, care va fi foarte bogată,

Atunci marchizul rosti cu simplitate:

— Ei, Doamne, dacă lui îi place, atunci vreau şi eu.

Şi bancherul îşi povesti demersurile pe lângă bătrânul ţăran.

În clipa în care contele îi spusese că fata se învoia, voise să obţină pe loc încuviinţarea podgoreanului, fără să-i mai lase timp să-şi pregătească vicleşugurile.

Alergase deci la el, îl găsise făcându-şi anevoie socotelile pe o bucată de hârtie unsuroasă, cu ajutorul lui Colos, care socotea pe degete.

Se aşezase şi spusese:

— Aş bea bucuros un pahar din vinul dumitale cel bun.

După ce Jacques adusese pahare şi o bardacă plină, întrebase dacă domnişoara Louise se întorsese acasă, apoi rugase să fie chemată. Iar când ea venise, el se ridicase şi rostise, înclinându-se adânc:

— Domnişoară, vreţi să mă socotiţi în clipa asta ca pe un prieten căruia îi poţi spune orice? Da, nu-i aşa? Sunt însărcinat cu o misiune foarte delicată pe lângă dumneata. Cumnatul meu, Raoul-Olivier-Gontran de Ravenel s-a îndrăgostit de dumneata, fapt pentru care îl laud, şi m-a însărcinat să te întreb, în faţa familiei dumitale, dacă consimţi să-i fii nevastă.

Surprinsă în felul ăsta, ea îşi întorsese privirea

tulburată către tatăl ei. Moş Oriol se uita la fiul-său, sfetnicul lui obişnuit. Iar Colos se uitase la Andermatt, care continuase plin de el.

— Înţelegi, domnişoară, că atunci când mi-am luat sarcina asta, i-am făgăduit cumnatului meu un răspuns imediat. El pricepe foarte bine că ar putea să nu-ţi placă şi, în acest caz, ar pleca mâine din localitate şi nu s-ar mai întoarce niciodată. Şi ştiu foarte bine că îl cunoşti destul ca să-mi poţi spune mie, care sunt un simplu intermediar: „Vreau” sau „Nu vreau”.

Ea îşi plecase fruntea şi, îmbujorată dar hotărâtă, îngânase:

— Eu vreau, domnule.

Apoi o rupse din loc atât de repede încât se lovise de uşă.

Atunci Andermatt se aşezase din nou şi îşi turnase un pahar de vin, cu un gest ţărănesc:

— Acum să punem afacerile la cale, spusese el.

Şi, fără să îngăduie măcar putinţa unei şovăieli, începuse să discute chestiunea zestrei, sprijinindu-se pe declaraţiile pe care i le făcuse podgoreanul cu trei săptămâni înainte. Evaluă averea actuală a lui Gontran la trei sute de mii de franci şi alte perspective, şi lăsă să se înţeleagă că dacă un om ca contele de Ravenel îngăduia fiului lui să ceară mâna unei Oriol, care de altfel era foarte drăguţă, nu mai rămânea nicio îndoială că familia fetei va şti să recunoască această onoare printr-un sacrificiu băneşc.

Atunci ţăranul, foarte zăpăcit, dar măgulit, aproape dezarmat, încercă să-şi apere bunul. Discuţia ţinu mult. O declaraţie a lui Andermatt o uşurase totuşi de la început:

— Nu cerem bani lichizi, nici valori, numai pământ, bucăţile despre care mi-ai spus odată că alcătuiesc zestrea domnişoarei Louise şi încă câteva, pe care am să ţi le arăt eu.

Perspectiva de a nu da bani, acei bani adunaţi încet, intraţi în casă franc cu franc, gologan cu gologan, acele

preţioase monede albe sau galbene, tocite de mâini, de pungi, de buzunare, de mese de cafenea, de sertarele adânci ale scrinurilor vechi, istorie sonoră a atâtor greutăţi, griji, oboseli, trude, atât de plăcute pentru inima, pentru ochii şi pentru degetele ţăranului, mai scumpe decât vaca, via, ogorul, casa, monedele mai greu de jertfit uneori decât viaţa însăşi, perspectiva de a nu le vedea plecând o dată cu copilul aduse o mare linişte, o dorinţă de împăcare, o bucurie tainică dar stăpânită, în sufletul tatălui şi al fiului.

Cu toate astea, tot se mai tocmiră pentru câteva petice de pământ, pe care voiau să le păstreze. Întinseseră pe masă planul amănunţit al muntelui Oriol şi notau pe el cu o cruce, una după alta, toate părţile date Louisei. Lui Andermatt îi trebui un ceas ca să răpească ultimele două bucăţi. Apoi, ca să nu mai existe nicio surpriză de o parte sau de alta, se duseră cu planul la faţa locului. Acolo recunoscură cu grijă toate bucăţile marcate cu o cruce şi le însemnă din nou.

Dar Andermatt era neliniştit, bănuia că cei doi Orioli ar fi în stare să tăgăduie, la următoarea întâlnire, o parte din cesiunile asupra cărora se învoiseră, să vrea să ia înapoi bucăţile de vie, petice care îi trebuiau lui, pentru planul pe care şi-l făcuse. Căuta un mijloc practic şi sigur ca să facă această înţelegere definitivă.

Îi veni o idee care la început îl făcu să zâmbească, apoi i se păru grozavă, deşi era foarte ciudată.

— Vreţi să scriem toate astea, ca să nu le uităm mai târziu?

Şi, cum tocmai treceau prin sat, se opri în faţa tutungeriei şi cumpără două hârtii timbrate. Ştia că lista bucăţilor de pământ scrisă pe foile astea legale avea să ia în ochii ţăranilor un caracter aproape inviolabil, pentru că aceste foi reprezentau legea totdeauna invizibilă şi ameninţătoare, apărată de jandarmi, de amenzi şi de închisoare.

Aşa că scrise pe una şi copie apoi pe cealaltă: „Ca

urmare a angajamentului de căsătorie dintre Gontran de Ravenel şi domnişoara Louise Oriol, domnul Oriol tatăl dă fiicei sale bunurile desemnate mai jos...” Apoi le enumeră în amănunt, cu numerele lor din registrul cadastral al comunei.

După ce puse data şi iscăli, îl puse să iscălească şi pe moş Oriol, care ceruse la rândul lui să fie trecută pe hârtie şi zestrea logodnicului, şi plecă la hotel cu hârtia în buzunar.

Toată lumea râdea de istoria asta, iar Gontran râdea mai tare decât toţi.

Atunci marchizul îi spuse fiului lui, cu o mare demnitate:

— Vom merge amândoi în seara asta să facem o vizită acelei familii şi voi reînnoi eu însumi cererea făcută de ginerele meu, ca să fie după toate regulile.

V

GOTRAN FU UN LOGODNIC DESĂ-vârşit, amabil şi atent. Făcu daruri tuturor, din buzunarul lui Andermatt. Se ducea în fiecare clipă s-o vadă pe fată, fie la ea acasă, fie la doamna Honorat. Paul îl întovărăşea acum de fiecare dată aproape, ca s-o întâlnească pe Charlotte, pe care se hotăra după fiecare vizită să n-o mai vadă niciodată.

Ea se resemnase vitejeşte la căsătoria surorii ei şi vorbea chiar cu uşurinţă de ea, fără să pară că păstrează vreo umbră de mâhnire în inimă. Numai caracterul îi părea puţin schimbat, mai cumpănit, mai puţin deschis, în vreme ce Gontran îi făcea curte Louisei, Brétigny stătea de vorbă cu ea într-un colţ, foarte grav, şi se lăsa cucerit încet, îşi lăsa inima înecată de dragostea asta nouă, ca de fluxul mării. O ştia şi el, şi se lăsa dus, gândindu-se: „Eh, când o fi momentul, am s-o iau la fugă şi gata”. După ce pleca de la ea, se urca la Christiane, care stătea acum întinsă de dimineaţa până seara pe o canapea. De cum intra pe uşă, se simţea enervat, zgândărit, pregătit pentru toate certurile mărunte care se nasc din plictiseală. Se supăra dinainte pe orice ar fi spus ea, pe orice ar fi gândit. Aerul ei de suferinţă, atitudinea ei resemnată, privirile ei mustrătoare sau rugătoare îi aduceau pe buze cuvinte de furie, pe care le înghiţea, pentru că era bine crescut. Când era lângă ea, păstra necontenit amintirea, imaginea înrădăcinată în el a fetei de care se despărţise.

Şi cum Christiane, care suferea că îl vede atât de puţin, îl copleşea cu întrebări, voia să ştie ce făcuse toată ziua,

el născocea fel de fel de poveşti, pe care ea le asculta cu atenţie, încercând să-l prindă dacă nu se gândea la altă femeie. Simţea că nu poate să-l reţină, că nu poate să-i dea puţin din dragostea asta care o chinuia pe ea, că nu poate fiziceşte să-i mai placă, să i se dăruiască, să-l cucerească prin mângâieri de vreme ce nu-l putea recuceri prin duioşie, aşa că se temea de orice, fără să ştie încotro să-şi îndrepte temerile.

Simţea nelămurit că o ameninţă o primejdie necunoscută. Era geloasă în gol, geloasă pe tot, pe femeile pe care le vedea trecând, de la fereastra ei, şi pe care le găsea fermecătoare, fără să ştie dacă Brétigny le vorbise vreodată.

Îl întreba:

— Ai văzut o femeie foarte frumoasă, una brună, destul de înaltă, pe care am zărit-o adineauri şi care trebuie să fi venit zilele astea?

Când el răspundea: „Nu. N-o cunosc”, îl bănuia numaidecât că minte, se îngălbenea şi urma:

— Nu se poate să n-o fi văzut, mi-a părut foarte frumoasă.

El se mira de stăruinţa ei:

— Te asigur că n-am văzut-o. Am să caut s-o întâlnesc.

Ea se gândea: „Sigur că asta e”. În unele zile era convinsă că ascundea pe undeva o legătură, că îşi adusese o amantă, poate pe actriţa lui. Şi descosea pe toată lumea, pe taică-său, pe frate-său, pe bărbatu-său, despre toate femeile tinere şi drăguţe pe care le cunoştea la Enval.

Dacă cel puţin ar fi putut să meargă, să caute ea singură, să-l urmărească, ar fi fost mai liniştită, dar imobilitatea aproape desăvârşită în care trebuia să stea acum o făcea să îndure un chin îngrozitor. Când vorbea cu Paul, până şi tonul glasului ei îi dădea pe faţă durerea şi înteţea în el nerăbdarea nervoasă a iubirii acesteia sfârşite.

Nu putea vorbi liniştit cu ea decât de un singur lucru,

de apropiata căsătorie a lui Gontran, ceea ce-i îngăduia să rostească numele Charlottei şi să se gândească la ea cu voce tare. Simţea chiar o plăcere tainică, nelămurită, inexplicabilă s-o audă pe Christiane rostind acest nume, lăudând graţia şi toate calităţile fetiţei, plângând-o, regretând că fratele ei o jertfise, şi dorind ca un bărbat, un om cumsecade, s-o înţeleagă, s-o iubească şi s-o ia de nevastă.

El spunea:

— Ah, da! Gontran a făcut o prostie. Fetiţa asta e absolut fermecătoare.

Christiane repeta, fără nicio bănuială:

— Absolut fermecătoare! E o perlă! O perfecţie!

Nu se gândise niciodată că un bărbat ca Paul ar fi putut iubi o fetiţă şi s-ar fi putut însura într-o zi. Nu se temea decât de ibovnicele lui.

Şi, printr-o ciudăţenie a inimii, elogiile rostite de gura Christianei la adresa Charlottei căpătau pentru el o valoare nemaipomenită, îi aţâţau dragostea, îi biciuiau dorinţa, o învăluiau pe tânăra fată într-o atracţie irezistibilă.

Într-o zi, când intra cu Gontran la doamna Honorat ca să le întâlnească pe fetele Oriol, îl găsise acolo pe doctorul Mazelli, instalat ca la el acasă.

Întinse amândouă mâinile către cei doi tineri, cu un zâmbet italian care părea că le dăruie toată inima, o dată cu fiecare cuvânt şi fiecare gest.

Gontran şi el erau legaţi acum printr-o prietenie familiară şi uşoară, făcută din afinităţi secrete, din asemănări ascunse, dintr-un fel de complicitate de instincte mult mai mult decât printr-o afecţiune adevărată şi prin încredere.

Contele întrebă:

— Ce mai e cu frumoasa dumitale blondă din pădurea Sans-Souci?

Italianul zâmbi:

— Eh! Suntem supăraţi. E una dintre acele femei care

îţi oferă tot şi nu-ţi dau nimic.

Începură să stea de vorbă. Frumosul medic încerca să le placă fetelor, mai ales Charlottei. Când vorbea cu femeile, avea o necontenită adoraţie în glas, în gest, în privire. Toată făptura lui, din cap până în picioare, le spunea „Te iubesc!” cu o atitudine atât de elocventă. Încât le cucerea fără greş.

Făcea graţii de actriţă, piruete uşoare de dansatoare, mişcări suple de scamator, avea o întreagă ştiinţă de seducţie firească şi voită, de care se folosea fără întrerupere.

Când se întoarseră la hotel, Paul îi spuse morocănos lui Gontran:

— Ce căuta şarlatanul ăsta acolo, în casă?

Contele răspunse încetişor:

— Parcă poţi să ştii, cu aventurierii ăştia? Sunt oameni care se strecoară pretutindeni. Ăsta trebuie să fie sătul de viaţa lui pribeagă, sătul să se supună capriciilor spaniolei lui, căreia îi e mai degrabă valet decât medic şi poate şi ceva mai mult. Caută. Fiica profesorului Cloche era bună de luat, dar el zice că i-a scăpat. A doua fată a lui moş Oriol n-ar fi mai puţin preţioasă pentru el. Încearcă şi el, pipăie, sondează. Ar deveni coproprietar al apelor, ar încerca să-l înlăture pe dobitocul de Latonne şi, în orice caz, şi-ar face aici în fiecare vară o clientelă foarte bună pentru iarnă… Poftim, ăsta îi e planul… fără îndoială.

În inima lui Paul se trezi o furie înăbuşită, o gelozie duşmănoasă.

Cineva strigă:

— He-hei!

Mazelli îi ajungea din urmă.

Brétigny îi spuse, cu o ironie agresivă:

— Unde alergi atât de repede, doctore? S-ar zice că fugi după noroc.

Italianul zâmbi şi, fără să se oprească, dar sărind înapoi, îşi cufundă amândouă mâinile în buzunare cu un gest graţios, le întoarse repede pe dos, goale cum erau,

trăgându-le cu câte două degete în lături. Apoi rosti:

— Nu l-am prins încă.

Şi, răsucindu-se cu eleganţă pe vârful picioarelor, o luă la fugă ca un om foarte grăbit.

În zilele următoare îl mai găsiră de câteva ori la doctorul Honorat, unde se făcea folositor celor trei femei printr-o mie de servicii mărunte şi drăgălaşe, prin aceleaşi calităţi de dibăcie pe care le întrebuinţase, fără îndoială, pe lângă ducesă. Ştia să facă orice desăvârşit de bine, de la complimente până la macaroane. De altfel, era un bucătar foarte bun, şi, după ce îşi punea dinainte şorţul albastru al slujnicei ca să-l apere de pete şi îşi aşeza pe cap o scufie de hârtie, începea să gătească cântând canţonete napolitane, plin de haz, fără nicio picătură de ridicol, distrând şi cucerind pe toată lumea, până la servitoarea toantă care spunea: „E un înger!”

Planurile lui începură să fie vădite şi Paul nu se mai îndoi că doctorul căuta să se facă iubit de Charlotte.

Se părea că izbuteşte. Era atât de măgulitor, de atent, de şiret încercând să placă, încât chipul fetei avea, când îl vedea, expresia aceea de mulţumire care spune cât de mult se bucură inima.

La rândul lui, Paul, fără să-şi dea bine seama de atitudinea lui, începu să se poarte ca un îndrăgostit şi ca un concurent. Cum îl vedea pe doctor lângă Charlotte, venea şi el cu maniera lui mai directă şi încerca să câştige afecţiunea fetei. Era drăgăstos şi repezit în acelaşi timp, fratern, devotat şi îi repeta cu o sinceritate familiară, cu un ton atât de deschis „Mi-eşti foarte dragă!”, încât nu se putea să nu citeşti în toate astea o mărturisire de dragoste.

Mazelli, surprins de rivalitatea asta neaşteptată, îşi desfăşura toate mijloacele, şi când Brétigny, muşcat de gelozie, de acea gelozie naivă care îl cuprinde pe bărbat lângă orice femeie, chiar dacă nu o iubeşte încă ci numai îi place, Brétigny, plin de violenţa lui firească, devenea agresiv şi trufaş, celălalt, mai mlădios, totdeauna stăpân

pe el, răspundea cu agerime, cu glume, cu complimente dibace şi ironice.

Era o luptă zilnică în care se înverşuna şi unul şi celălalt, fără ca vreunul dintre ei să aibă un plan limpede. Nu voiau să se lase păgubaşi, ca doi câini care apucaseră aceeaşi pradă.

Charlotte era din nou veselă, dar devenise mai iscusit pătrunzătoare, zâmbetul şi privirea ei aveau ceva mai puţin sincer. S-ar fi spus că trădarea lui Gontran ar fi instruit-o, ar fi pregătit-o pentru alte decepţii posibile, ar fi făcut-o mai mlădioasă şi ar fi înarmat-o. Se descurca cu îndemânare şi pricepere cu cei doi îndrăgostiţi, îi spunea fiecăruia ceea ce trebuia să-i spună, fără să-i facă să se ciocnească vreodată unul de celălalt, fără să-l lase pe vreunul dintre ei să creadă că îl preferă şi îşi bătea joc puţin de fiecare în faţa celuilalt, lăsând mereu lupta pe loc, cu aerul că nu-l ia pe niciunul în serios. Dar făcea toate lucrurile astea simplu, ca o fată de pension, nu ca o cochetă, cu aerul copilăresc al fetelor tinere, care le face uneori irezistibile.

Cu toate astea, Mazelli păru deodată că a luat-o înainte. Devenise parcă mai intim cu ea, de parcă s-ar fi stabilit între ei un acord secret. Când îi vorbea, se juca uşor cu umbrela şi cu o panglică de pe rochia ei, ceea ce îi părea lui Paul un fel de act de posesie morală şi îl scotea din fire atât de rău, încât îi venea să-l pălmuiască pe italian.

Dar într-o zi, în casa lui moş Oriol, Brétigny care vorbea cu Louise şi Gontran şi-l urmărea cu privirea pe Mazelli care-i povestea în şoaptă Charlottei ceva care o făcea să zâmbească, o văzu înroşindu-se deodată, atât de tulburată, încât nu se putu îndoi o clipă că îi vorbise de dragoste. Ea plecase ochii, nu mai zâmbea, dar asculta mai departe. Paul simţi că nu se mai poate stăpâni şi-i spuse lui Gontran:

— Vrei să fii atât de drăguţ şi să vii cu mine afară cinci minute?

Contele îi ceru iertare logodnicii lui şi îşi urmă prietenul.

Cum ajunseră în stradă, Paul izbucni:

— Dragul meu, trebuie să-l împiedicăm pe ticălosul ăsta de italian să seducă fetiţa asta lipsită de apărare împotriva lui.

— Şi ce vrei să-i fac eu?

— Să-i spui cine e aventurierul ăsta.

— Dragă, lucrurile astea nu mă privesc pe mine.

— Ba da, are să-ţi fie cumnată.

— Dar, dar n-am nicio dovadă sigură că Mazelli i-a pus gând rău. E curtenitor aşa cum e el cu toate femeile; n-a făcut şi nici n-a spus niciodată ceva necuviincios.

— Bine, dacă tu nu vrei, am să-l execut eu, cu toate că asta mă priveşte mai puţin decât pe tine.

— Eşti îndrăgostit de Charlotte?

— Eu?... Nu... dar văd limpede, în jocul pungaşului ăstuia.

— Dragul meu, te amesteci în nişte chestiuni delicate... şi... doar dacă o iubeşti pe Charlotte...

— Nu... n-o iubesc... dar lupt împotriva veneticilor escroci...

— Pot să te întreb ce ai de gând să faci?

— Să-l pălmuiesc pe golan.

— Bun, ăsta-i cel mai bun mijloc s-o faci să-l iubească. O să vă bateţi în duel, şi, fie că te-o răni el, fie că-l vei răni tu, are să devină pentru ea un erou.

— Atunci, tu ce-ai face?

— În locul tău?

— În locul meu.

— Aş vorbi ca un prieten cu fetiţa. Are mare încredere în tine. I-aş spune foarte simplu, în câteva cuvinte, ce sunt aceşti paraziţi ai societăţii. Tu ştii să vorbeşti foarte bine despre lucrurile astea. Te înfierbânţi! Ai s-o faci să înţeleagă: 1) de ce s-a agăţat de spaniolă; 2) de ce şi-a încercat norocul pe lângă fiica profesorului Cloche; 3) de ce, după ce n-a izbutit în încercarea asta, caută acum s-o cucerească pe domnişoara Charlotte Oriol.

— De ce nu faci asta tu, care ai să-i fii cumnat?

— Pentru că... pentru că... din pricina lucrurilor care s-au petrecut între noi... vezi şi tu... nu pot.

— Adevărat. Am să-i vorbesc eu.

— Vrei să-ţi aranjez numaidecât o întâlnire între patru ochi?

— Sigur că da.

— Bine, plimbă-te zece minute, am să-i răpesc pe Louise şi pe Mazelli şi, când ai să te întorci, ai s-o găseşti pe Charlotte singură.

Paul Brétigny se îndreptă spre strâmtorile Envalului, gândindu-se cum avea să înceapă această convorbire grea.

O găsi, în adevăr singură pe Charlotte Oriol, în salonul rece, văruit, al casei părinteşti. Se aşeză lângă ea şi rosti:

— Domnişoară, eu l-am rugat pe Gontran să-mi înlesnească această întrevedere cu dumneata.

Ea îl privi cu ochii ei limpezi:

— Pentru ce?

— Oh, nu ca să-ţi înşir nerozii italieneşti, ci ca să-ţi vorbesc ca un prieten, ca un prieten foarte devotat, care e dator să-ţi dea un sfat.

— Spune.

Paul o luă pe departe, se întemeie pe experienţa lui şi pe lipsa ei de experienţă, ca să ajungă încetişor, prin fraze discrete dar limpezi la aventurierii care-şi caută oriunde norocul, cucerind, prin dibăcia lor profesională, toate făpturile naive şi bune, bărbaţi sau femei, cărora le exploatează punga şi inima.

Ea se făcuse foarte palidă şi îl asculta serioasă, atentă.

Îl întrebă:

— Înţeleg şi nu înţeleg bine. Vorbeşti despre cineva. Despre cine?

— Vorbesc despre doctorul Mazelli.

Atunci ea plecă ochii, tăcu câteva clipe, apoi rosti cu o voce şovăitoare:

— Eşti atât de sincer încât am să fac şi eu la fel. De...

de la... de la căsătoria surorii mele, am devenit mai puţin... mai puţin proastă! Da, bănuiam şi eu puţin ceea ce ai spus dumneata acum... şi mă distram singură, aşteptând să-l văd unde va ajunge.

Charlotte îşi ridicase faţa şi, în zâmbetul ei, în privirea ei ascuţită, în năsucul ei cârn, în strălucirea umedă luminoasă a dinţilor care i se întrezăreau printre buze, apărea o ştrengărie atât de fermecătoare, încât Brétigny se simţi împins către ea de unul dintre acele elanuri năvalnice care îl aruncau, pierdut de patimă, la picioarele ultimei pe care o iubea. Inima îi sălta de bucurie, de vreme ce nu Mazelli era cel preferat. El triumfase!

Întrebă:

— Atunci, nu-l iubeşti?

— Pe cine? Pe Mazelli?

— Da.

Charlotte îl privi cu nişte ochi atât de trişti, încât se simţi tulburat, şi îngână cu o voce rugătoare:

— Şi... nu iubeşti... pe nimeni?

Ea răspunse, cu privirea plecată:

— Nu ştiu... Îi iubesc pe cei care mă iubesc.

El îi apucă deodată amândouă mâinile, le sărută bezmetic într-una din acele clipe de patimă în care capul o ia razna, în care cuvintele care vin pe buze ies mai curând din carnea răzvrătită decât din mintea ce se rătăceşte, şi îngână:

— Eu te iubesc, Charlotte, fetiţa mea, eu te iubesc!

Ea îşi desprinse repede o mână şi i-o puse pe buze, şoptind:

— Taci... Te rog să taci!... Dacă şi asta ar fi o minciună, aş suferi prea mult.

Se ridicase, se ridică şi el, o cuprinse în braţe, şi o sărută cu furie.

Un zgomot neaşteptat îi despărţi: intrase moş Oriol, îi privea spăimântat, apoi începu să strige:

— Ah, păcătosul, păcătosul, păcătosul dă şălbatic!

Charlotte fugi şi cei doi bărbaţi rămaseră faţă în faţă.

Paul, după câteva clipe de disperare, încercă să se explice:

— Oh! Doamne... Domnule... m-am purtat... e adevărat... ca un...

Dar bătrânul nu-l asculta. Era cuprins de o furie turbată şi veni către Brétigny cu pumnii strânşi, repetând:

— Ah! păcătosul de şălbatic...

Când fură aproape de tot, îl apucă de guler cu amândouă mâinile lui noduroase, de ţăran. Celălalt însă, tot atât de voinic şi de puternic, înzestrat cu forţa aceea superioară pe care ţi-o dă sportul, se desfăcu cu o singură mişcare din strânsoarea auvergnatului şi-l lipi de perete:

— Ascultă-mă, moş Oriol, nu e vorba să ne batem, ci să ne înţelegem. E adevărat că am sărutat-o pe fiica dumitale. Îţi jur că a fost pentru prima oară... şi îţi mai jur şi că vreau s-o iau de nevastă.

Bătrânul, a cărui furie fizică se topise sub şocul dat de adversar, dar a cărui supărare nu se liniştise, gângăvea:

— Aha! Aşa! Vin să-ţi fure fata, vor banii tăi...

Tot ce avea pe inimă se revărsă atunci în cuvinte multe şi disperate. Nu se putea mângâia de zestrea făgăduită celei mari, de viile lui care intrau în mâinile acestor parizieni. Acum începuse să bănuiască sărăcia lui Gontran, viclenia lui Andermatt, şi, uitând ce avere nesperată îi aducea bancherul, îşi vărsă veninul şi toată ura împotriva răufăcătorilor ăstora, din pricina cărora nu mai putea dormi.

S-ar fi spus că Andermatt, toată familia şi toţi prietenii lui, veneau să-l jefuiască în fiecare noapte, să-i răpească ceva, pământurile, izvoarele, fetele.

Îi aruncă lui Paul în obraz toate mustrările, îl acuza că a pus şi el ochii pe averea lui, că e un pungaş, că o lua pe Charlotte pentru ogoarele ei.

Celălalt îşi pierdu răbdarea curând, şi-i strigă în faţă:

— Dar eu sunt mai bogat decât dumneata, fir-ar a dracului de treabă. O să-ţi dau la bani...

Bătrânul tăcu neîncrezător dar atent şi începu iar să se

vaiete, cu o voce potolită.

Acum Paul îi răspundea, se explica şi, crezându-se legat din pricina bucluculuiăstuia de care el singur era vinovat, propunea să se însoare, fără să ceară nicio fărâmă de zestre.

Moş Oriol întindea capul, ciulea urechile, îl punea să mai spună o dată, pentru că nu înţelegea. Pentru el, Paul era tot un coate-goale, un prăpădit.

Şi, cum Brétigny, disperat, îi urlă în faţă:

— Idiot bătrân, eu am un venit de mai bine de o sută două zeci de mii de franci. Mă auzi?... trei milioane!

Celălalt întrebă deodată:

— Ai scrie aşa ceva pe hârtie?

— Sigur că da, aş scrie-o!

— Şi ai semna?

— Da, aş semna!

— Pe o hârtie de notar?

— Da, sigur, pe o hârtie de notar!

Bătrânul se ridică, deschise dulapul, scoase două foi cu timbrul statului şi, căutând angajamentul pe care Andermatt i-l ceruse lui cu câteva zile înainte, alcătui o opţiune de luare în căsătorie ciudată, în care era vorba de trei milioane garantate de logodnic, şi în josul căreia Brétigny trebui să se iscălească.

Când Paul se află în drum, i se păru că pământul nu se mai învârteşte în acelaşi sens. Era, va să zică, logodit fără voia lui, fără voia ei, printr-una din acele întâmplări, din acele înşelătorii a evenimentelor, care îţi taie orice scăpare. Şoptea: „Ce nebunie!” Apoi se gândi: „Ei, n-aş fi putut găsi ceva mai bun, poate, în lumea întreagă”. Şi, în adâncul inimii lui, se simţea bucuros de capcana asta a destinului.

VI

ZIUA URMĂTOARE ÎNCEPU RĂU pentru Andermatt. Când ajunse la stabiliment, află că domnul Aubry-Pasteur murise în timpul nopţii de un atac de apoplexie la Hotel Splendid. În afară de faptul că inginerul îi era foarte util prin cunoştinţele lui, prin zelul lui dezinteresat şi prin dragostea pe care o avea pentru staţiunea Mont-Oriol, pe care o socotea într-o oarecare măsură copilul lui, era foarte neplăcut ca un bolnav care venise să combată o înclinare spre congestie, să moară tocmai de asta, în plin sezon, chiar când începea succesul oraşului care se năştea.

Bancherul, foarte tulburat, se învârtea în sus şi-n jos în cabinetul inspectorului care nu era acolo, căuta mijlocul să atribuie o altă cauză acestei nenorociri, născocea un accident, o cădere, o imprudenţă, ruptura unui anevrism, şi aştepta cu nerăbdare să vină doctorul Latonne, pentru ca decesul să fie constatat dibaci, fără să poată trezi vreo bănuială în privinţa cauzei lui iniţiale.

Medicul-inspector intră brusc, palid la faţă şi emoţionat, şi întrebă de la uşă:

— Ai aflat vestea cea tristă?

— Da, moartea domnului Aubry-Pasteur.

— Nu, nu, fuga doctorului Mazelli cu fiica profesorului Cloche.

Andermatt simţi un fior.

— Cum?... spui că...

— Oh, scumpul meu director, e o nenorocire groaznică, o catastrofă...

Se aşează, îşi şterse fruntea, apoi povesti faptele, aşa cum le ştia de la Petrus Martel, care le aflase direct de la valetul domnului profesor.

Mazelli îi făcuse curte aprig frumoasei roşcate, care era o cochetă îndrăcită, o zvăpăiată, al cărui prim soţ murise de o tuberculoză socotită de unii drept rezultatul legăturii lor prea aprinse. Dar domnul Cloche spulberase planurile medicului italian, nu-l voise pe acest aventurier drept al doilea ginere. Când îl surprinsese la picioarele fiicei lui, îl dăduse afară energic.

Mazelli, ieşit pe uşă, intrase în curând pe fereastră, cu scara de mătase a îndrăgostiţilor. Umblau două versiuni. După prima, ar fi făcut-o pe fiica profesorului nebună de dragoste şi de gelozie, după cea de a doua, ar fi văzut-o mereu în taină, prefăcându-se că se ocupă de altă femeie. Şi, în sfârşit, aflând de la iubita lui că profesorul nu voia să se înduplece, ar fi răpit-o în noaptea aceea, pentru ca din pricina scandalului, căsătoria să devină de neînlăturat.

Doctorul Latonne se ridică, se sprijini cu spatele de cămin, în vreme ce Andermatt, zdrobit, mergea mereu prin odaie, şi exclama:

— Un medic, domnule, un medic să facă asemenea isprăvi!... un doctor în medicină!... Ce lipsă de caracter!...

Andermatt, disperat, se gândea la urmări, le clasa şi le cântărea, aşa cum faci o adunare. Adică:

1) Zvonul supărător care avea să se răspândească în staţiunile balneare vecine şi să ajungă până la Paris. Dacă ştiai cum s-o întorci, răpirea asta putea servi şi de reclamă. Vreo cincisprezece ecouri bine redactate în ziarele de mare tiraj vor atrage puternic atenţia asupra Mont-Oriolului;

2) Plecarea profesorului Cloche, o pierdere fără leac;

3) Plecarea ducesei şi a ducelui de Ramas-Aldavarra, a doua pierdere inevitabilă, care nu putea fi compensată.

În general, doctorul Latonne avea dreptate. Era o adevărată catastrofă.

Bancherul se întoarse către medic:

— Ar trebui să te duci numaidecât la Hotel Splendid şi să scrii actul de deces al domnului Aubry-Pasteur în aşa chip, încât să nu se bănuiască o congestie.

Doctorul Latonne îşi luă pălăria, apoi, când să iasă, rosti:

— Ah! se mai aude o noutate. E adevărat că prietenul dumitale Paul Brétigny se va însura cu Charlotte Oriol?

Andermatt tresări surprins.

— Brétigny? Fugi de-aici!... Cine ţi-a spus-o?

— Tot Petrus Martel, care a aflat-o chiar de la moş Oriol.

— De la moş Oriol?

— Da, de la moş Oriol care spunea că viitorul lui ginere are o avere de trei milioane.

William nu ştia ce să creadă. Îngână:

— De altfel s-ar putea, se ţinea scai de ea de câtva timp... Atunci... toată colina e a noastră... toată colina!... Oh, trebuie să mă asigur numaidecât de treaba asta.

Şi ieşi în urma doctorului, ca să-l întâlnească pe Paul înainte de prânz.

Când intră în hotel, i se spuse că soţia lui întrebase de el de câteva ori. O găsi încă în pat, stând de vorbă cu tatăl şi cu fratele ei, care străbătea gazetele cu o privire iute şi distrată.

Christiane se simţea rău, foarte rău şi era foarte neliniştită. Îi era frică, fără să ştie de ce. Îi venise o idee, care creştea de câteva zile în mintea ei de femeie însărcinată. Voia să-l consulte pe doctorul Black. Auzind în jurul ei atâtea glume despre doctorul Latonne, îşi pierduse orice încredere în el şi dorea o altă părere, aceea a doctorului Black, al cărui succes creştea mereu. Acum era chinuită de temeri, de toate temerile, de toate spaimele de care sunt năpădite femeile către sfârşitul sarcinii. Din ajun încă, din pricina unui vis, îşi închipuia că copilul e întors, că e aşezat în aşa chip încât nu-l va putea naşte şi că va trebui să i se facă o operaţie cezariană.

Asista în gând la operaţia asta. Se vedea pe spate, cu pântecele deschis, într-un pat plin de sânge, în vreme ce cineva ducea ceva roşu, care nu se mişca, care nu ţipa, care era mort. Din zece în zece minute închidea ochii ca să vadă acelaşi lucru, ca să asiste din nou la supliciul ei groaznic şi dureros. Atunci îşi închipuise că numai doctorul Black i-ar putea spune adevărul şi începu să ceară să vină repede, să ceară s-o examineze numaidecât, numaidecât!

Andermatt, foarte tulburat, nu ştia ce să răspundă:

— Dar, draga mea, e foarte greu, dat fiind legăturile mele cu Latonne... e... chiar cu neputinţă. Ascultă-mă, am o idee. Am să-l caut pe profesorul Mas-Roussel, care e de o sută de ori mai bun decât Black. N-are să refuze să vină.

Ea însă se încăpăţâna. Voia să vină Black, numai el! Avea nevoie să-l vadă, să vadă capul lui mare de dulău lângă ea. Era o poftă, o dorinţă nebunească şi superstiţioasă. Avea nevoie de el!

Atunci William încercă să-i schimbe gândurile:

— Nu ştii că intrigantul ăla de Mazelli a răpit-o astă noapte pe fata profesorului Cloche. Au plecat amândoi, au fugit nu se ştie unde. Auzi ce drăcie!

Ea se ridică pe perne, cu ochii măriţi de uimire; îngână:

— Vai, sărmana ducesă!... biata femeie, cât o plâng!

Inima ei înţelesese de mult inima aceea zdrobită şi pătimaşă. Trăia şi ea aceeaşi suferinţă şi plângea aceleaşi lacrimi.

Dar se întoarse la acelaşi gând:

— Will, du-te să-l duci pe doctorul Black. Simt că am să mor, dacă nu vine el.

Andermatt îi luă mâna, o sărută drăgăstos:

— Hai, Christiane, draga mea, fii cuminte... înţelege...

Văzu că are lacrimi în ochi şi se întoarse către marchiz:

— Dragă tată socrule, dumneata trebuie să faci treaba asta. Eu nu pot. Black vine aici în fiecare zi către ora unu, ca s-o vadă pe prinţesa de Maldebourg. Opreşte-l în drum

şi pofteşte-l la fiica dumitale. Christiane, poţi să mai aştepţi un ceas, nu-i aşa?

Ea se înduplecă că mai aştepte un ceas, dar refuză să se scoale ca să ia masa cu bărbaţii, care trecuseră singuri în sufragerie.

Paul venise înaintea lor. Andermatt, când îl văzu, strigă:

— Ei, ia spune, ce-am auzit adineauri? Te însori cu Charlotte Oriol? Nu-i aşa că nu-i adevărat?

Tânărul răspunse cu jumătate de glas, aruncând o privire spre uşa închisă:

— Ba da, domnule!

Nimeni n-o aflase încă şi toţi trei rămaseră uluiţi în faţa lui.

William întrebă:

— Ce te-a apucat? Ai averea pe care o ai şi vrei să te însori? Vrei să te încurci cu o femeie, când le ai pe toate? Şi, în sfârşit, familia lasă de dorit ca eleganţă. Treaba asta e bună doar pentru Gontran, care n-are niciun ban!

Brétigny începu să râdă.

— Tata s-a îmbogăţit cu făină, cu alte cuvinte a fost morar… *en gros.* Dacă l-ai fi cunoscut, ai fi putut spune şi despre el că n-are eleganţă. Dar în ce-o priveşte pe fată…

Andermatt îl întrerupse:

— Oh! e perfectă… delicioasă… perfectă… şi, ştii… are să fie tot atât de bogată ca dumneata… dacă nu şi mai bogată… îţi dau cuvântul meu!…

Gontran îngână:

— Da, căsătoria nu împiedică nimic şi acoperă retragerile. Vina lui e că nu ne-a prevenit. Cum naiba s-a făcut treaba asta, dragă?

Paul povesti lucrurile, schimbându-le puţin. Îşi povesti şovăirile pe care le exageră şi hotărârea lui bruscă, când un cuvânt al fetei îi făgăduise să se creadă iubit. Le spuse cum intrase pe neaşteptate moş Oriol, cum se certaseră, amplificând puţin cearta şi îndoielii ţăranului asupra averii lui şi scoaterea hârtiei timbrate din dulap.

Andermatt râdea cu lacrimi, bătea cu pumnul în masă:

— Ha-ha! a repetat lovitura cu hârtia timbrată! Asta am născocit-o eu!

Dar Paul îngână, înroşindu-se puţin:

— Te rog să nu-i spui încă vestea asta nevestei dumitale. În termenii în care ne aflăm, se cuvine mai curând să i-o spun eu însumi…

Gontran se uita la prietenul lui cu un zâmbet ciudat şi vesel, care părea că spune: „Foarte bine, toate astea sunt foarte bune! Aşa trebuie să se sfârşească lucrurile, fără zgomot, fără tărăboi, fără drame”.

— Dacă vrei, dragă Paul, îi propuse el, o să ne ducem împreună după masă, când se va scula, şi ai să-i împărtăşeşti hotărârea ta.

Ochii lor se întâlniră, ficşi, plini de gânduri greu de desluşit, apoi se întoarseră.

Paul răspunse cu nepăsare:

— Da, bucuros, mai vorbim noi despre asta.

Un servitor din hotel intră să-i anunţe că doctorul Black venise la prinţesă şi marchizul ieşi numaidecât, ca să-l prindă când va trece din nou.

Îi povesti medicului situaţia, încurcătura ginerelui său şi dorinţa fiicei lui, şi îl conduse la ea fără nicio împotrivire din partea doctorului.

În clipa în care omuleţul cu capul mare intră în odaie, Christiane zise:

— Tată, lasă-ne singuri!

Marchizul se retrase. Atunci ea îşi înşiră neliniştile, spaimele, visele rele, cu o voce înceată şi molcomă, de parcă s-ar fi spovedit. Medicul o ascultă ca un poet, învăluind-o din când în când în privirea ochilor lui mari şi rotunzi, dovedindu-şi atenţia cu câte un mic semn din cap, şoptind un: „Aşa!” care părea că spune: „Cunosc pe dinafară cazul dumitale şi am să te vindec când oi vrea eu”.

După ce ea sfârşi de vorbit, începu şi el să-i pună întrebări foarte amănunţite asupra vieţii, a obiceiurilor ei,

a regimului, a tratamentului. Când părea că o aprobă cu un gest când o dojenea cu un „Oh!” de neîncuviinţare. Când ajunse la frica ei cea mare că pruncul e prost aşezat, el se ridică şi, cu o pudoare ecleziastică, o pipăi uşor cu mâinile peste pătură şi declară: „Nu, e foarte bine”.

Christiane ar fi vrut să-l sărute. Ce om cumsecade era doctorul ăsta!

El luă o foaie de hârtie de pe masă şi scrise o reţetă. Era lungă, foarte lungă. Apoi se întoarse lângă pat şi, cu un ton cu totul schimbat, ca să dovedească că îşi încheiase sarcina profesională şi sfântă, începu altă conversaţie.

Avea o voce adâncă şi gravă, o voce puternică, de pitic îndesat. Cele mai banale fraze ale lui ascundeau întrebări. Vorbi despre toate. Căsătoria lui Gontran părea să-l intereseze foarte mult. Apoi, cu zâmbetul lui de făptură diformă, rosti:

— Deocamdată nu spun niciun cuvânt despre căsătoria domnului Brétigny, cu toate că nu mai e o taină, pentru că moş Oriol o povesteşte la toată lumea.

Pe Chiristian o cuprinse un fel de slăbiciune care începu din vârful degetelor, apoi îi pătrunse în tot trupul, în braţe, în piept, în pântece, în picioare. Şi cu toate astea nu înţelegea. Dar frica ei grozavă că nu va afla o făcu dintr-o dată prudentă; gângăvi:

— Ah! moş Oriol o povesteşte la toată lumea?

— Da, da. Mi-a spus-o mie, acum mai puţin de zece minute. Se pare că domnul Brétigny e foarte bogat şi că o iubeşte de mult pe Charlotte. De altfel, doamna Honorat a făcut căsătoriile astea două. A dat o mână de ajutor şi a dat şi casa pentru întâlnirile tinerilor…

Christiane închisese ochii. Îşi pierduse cunoştinţa.

Doctorul chemă, o femeie de serviciu sosi în grabă, apoi apărură marchizul, Andermatt şi Gontran, care căutară oţet, eter, gheaţă, o mulţime de lucruri felurite şi inutile.

Deodată tânăra femeie făcu o mişcare, deschise ochii, ridică braţele şi scoase un strigăt sfâşietor. Zvârcolindu-se în pat. Încerca să vorbească, îngână:

— Ah! ce rău mi-e... Doamne!... ce rău mi-e... în şale... mă sfâşie... Oh, Doamne! şi iar începu să strige.

Trebuiră să recunoască în curând că astea erau simptomele naşterii.

Andermatt se repezi să-l caute pe doctorul Latonne şi îl găsi isprăvindu-şi masa.

— Vino repede... nevasta mea are un accident... repede...

Apoi îi veni în cap o minciună şi povesti cum doctorul Black se afla în hotel, în clipa în care începuseră primele dureri.

Doctorul Black însuşi confirmă născocirea asta.

— Intram la prinţesă, când am fost vestit că doamnei Andermatt îi era rău. Am venit în fugă. Tocmai la ţanc!

Dar William, foarte emoţionat, cu inima bătând, cu sufletul tulburat, fu cuprins deodată de îndoieli în privinţa valorii celor doi doctori, şi ieşi din nou, cu capul gol, ca să alerge la profesorul Mas-Roussel şi să-l roage să vină. Profesorul consimţi numaidecât, îşi încheie redingota cu gestul maşinal al medicului care pleacă să-şi facă vizitele, şi o luă la drum cu paşi mari, grăbiţi, cu paşii largi şi serioşi ai omului eminent, a cărui prezenţă poate salva o viaţă.

În clipa în care intră, ceilalţi doi, plini de respect, îl consultară cu smerenie, repetând împreună sau aproape în acelaşi timp:

— Iată ce s-a petrecut, iubite maestre... Nu credeţi, iubite maestre... N-ar fi cumva potrivit, iubite maestre?...

La rândul lui, Andermatt, înnebunit de groază la auzul gemetelor nevestei lui, îl hărţuia cu întrebări pe domnul Mas-Roussel şi îi spunea şi el „iubite maestre” în gura mare.

Christiane, aproape goală în faţa acestor bărbaţi, nu mai vedea nimic, nu mai ştia nimic, nu mai înţelegea

nimic. Suferea atât de îngrozitor, încât orice gând îi pierise din cap. I se părea că un fierăstrău lung, cu dinţii tociţi, i se plimba în pântece şi în spate, în dreptul şalelor, şi-i fărâma oasele şi muşchii încet, inegal, cu zguduituri, cu opriri şi reluări din ce în ce mai îngrozitoare.

Când chinul ăsta stătea câteva clipe, când sfâşierea din trupul ei lăsa să se trezească luciditatea, i se înfigea în suflet un gând mai crud, mai ascuţit, mai înspăimântător decât durerea fizică: iubea altă femeie şi avea să se însoare cu ea!

Şi, ca să potolească durerea asta care îi rodea capul, se trudea să trezească chinul grozav din trupul ei: îşi mişca pântecele, îşi sălta şoldurile. Cel puţin atunci când începea din nou criza, nu se mai gândea la nimic.

Se chinui aşa cincisprezece ore, atât de zdrobită de suferinţă şi de disperare, încât dorea să moară, se trudea să moară în spasmele care o răsuceau. Dar, după o convulsie mai lungă şi mai violentă decât celelalte, i se păru că tot cuprinsul trupului ei iese deodată din ea! Se isprăvi. Durerile i se liniştiră aşa cum se potolesc nişte valuri, şi uşurarea pe care o simţi fu atât de mare, încât chiar amărăciunea rămase un timp amorţită. I se vorbea, răspundea cu o voce istovită, înceată.

Deodată Andermatt îşi aplecă faţa peste a ei şi rosti:

— Are să trăiască... era aproape la termen... e o fetiţă.

Christiane nu putu decât să îngâne:

— Oh, Doamne!

Va să zică avea un copil, un copil viu, care va creşte... un copil de la Paul! Îi veni să ţipe, atât de tare îi zdrobea inima nenorocirea asta nouă. Avea o fată! N-o voia!... N-avea s-o vadă!... n-avea s-o atingă niciodată!

Fu culcată la loc, îngrijită, sărutată! De către cine? De taică-său şi de bărbatul ei, fără îndoială. Nu ştia. Dar el, unde era el? Ce făcea el? Ce fericită ar fi fost în ceasul ăsta, dacă ar fi iubit-o.

Timpul trecea, orele curgeau unele după altele, fără ca ea să poată deosebi ziua de noapte, pentru că nu simţea

decât arsura acestui gând: iubea altă femeie!

Deodată îşi spuse: „Şi dacă n-o fi adevărat?... Cum să nu fi ştiut eu că se însoară, înaintea acestui doctor!”

Apoi se gândi că i-o ascunseseră. Paul avusese grijă să n-o afle ea.

Se uită în odaie să vadă cine era acolo. O femeie necunoscută veghea lângă ea, o femeie simplă. Nu îndrăzni s-o întrebe. Pe cine putea întreba?

Deodată uşa se deschise. Bărbatul ei intra în vârful picioarelor. Când o văzu cu ochii deschişi, se apropie.

— Ţi-e mai bine?

— Da, mulţumesc.

— Ne-ai tras o spaimă grozavă, începând de ieri. Dar uite că primejdia a trecut! Şi, în legătură cu asta, am fost foarte încurcat în privinţa ta. I-am telegrafiat prietenei noastre, doamnei Icardon, care trebuia să vină când naşti, am anunţat-o că s-a întâmplat un accident şi am rugat-o să vină. Dar se află lângă nepotul ei, care s-a îmbolnăvit de scarlatină... Nu se poate să n-ai lângă tine pe cineva, o femeie niţel... niţel... mai ca lumea... Atunci o doamnă de aici s-a oferit să te îngrijească şi să-ţi ţină tovărăşie în fiecare zi, şi zău, am primit. E doamna Honorat.

Christiane îşi aduse deodată aminte de cuvintele doctorului Black. Fu zguduită de un fior de teamă; gemu:

— Vai, nu!... nu... nu ea... nu ea!...

William nu înţelese şi continuă:

— Ascultă-mă, ştiu că e foarte vulgară, dar fratele tău o preţuieşte mult. I-a fost foarte folositoare, şi pe urmă se spune că e o fostă moaşă, pe care Honorat a cunoscut-o lângă o bolnavă. Dacă are să-ţi displacă prea mult, am s-o concediez a doua zi. Hai s-o încercăm. Las-o să vină o dată sau de două ori.

Christiane tăcea, se gândea. În ea creştea cu violenţă o dorinţă atât de mare de a şti, de a şti tot, încât nădejdea că o va face să vorbească chiar pe această femeie, că îi va smulge unul câte unul cuvintele care îi vor sfâşia inima îi dădu acum ghes să răspundă:

— Du-te... du-te s-o aduci numaidecât... numaidecât... Hai, du-te!

La această dorinţă de neînfrânt de a şti, se mai adăuga şi o nevoie ciudată de a suferi şi mai mult, de a se tăvăli în nenorocirea ei, aşa cum te-ai tăvăli pe mărăcini, o nevoie tainică, bolnăvicioasă, exaltată, de martir care caută suferinţa. Îngăimă:

— Da, da, vreau, adu-mi-o pe doamna Honorat. Apoi simţi deodată că nu mai putea aştepta mult fără să fie sigură, foarte sigură de trădarea asta, şi-l întrebă pe William cu o voce slabă ca o adiere:

— E adevărat că domnul Brétigny se însoară? El îi răspunse liniştit:

— Da, e adevărat. Ţi-am fi spus-o mai de demult, dacă ţi s-ar fi putut vorbi.

Ea mai rosti:

— Cu Charlotte?

— Cu Charlotte.

William avea şi el o idee fixă, care nu-i mai ieşea din cap: fiica lui, care abia îşi ţinea viaţa şi la care venea să se uite în fiecare clipă. Se înfurie că Christiane, de la primul cuvânt, nu-şi ceruse copilul, şi-i spuse, pe un ton de mustrare blândă:

— Bine, dar n-ai cerut încă fetiţa! Ştii că e foarte sănătoasă?

Ea tresări de parcă Andermatt ar fi atins o rană deschisă, dar trebuia să urce toate treptele acestui calvar.

— Ad-o aici, rosti ea.

Andermatt păşi la picioarele patului, dincolo de perdea, şi se întoarse cu chipul luminat de orgoliu şi de fericire, ţinând stângaci, în mâini un pachet de rufe albe.

Îl aşeză pe perna brodată, aproape de capul Christianei care se înăbuşea de emoţie, şi spuse:

— Priveşte! Uită-te cât e de frumoasă!

Ea privi.

Andermatt depărta cu două degete dantelele uşoare

care acopereau o feţişoară roşie, foarte mică şi foarte roşie, cu ochii închişi, cu o guriţă care se mişca.

Iar ea, aplecată peste acest început de făptură, se gândea: „E fata mea... Fata lui Paul... Iată cine m-a făcut să sufăr atât... Asta... asta, asta... E fata mea!”...

Dezgustul pentru copilul a cărui naştere sfâşiase cu atâta cruzime sărmana ei inimă şi trupul ei delicat de femeie, pierise dintr-o dată. Se uita acum la el cu o curiozitate arzătoare şi dureroasă, cu o mirare adâncă, cu o mirare de animal care vedea ieşind din el primul lui născut.

Andermatt se aştepta să-l mângâie cu patimă. Fu din nou uimit, izbit, şi întrebă:

— N-o săruţi?

Ea se aplecă încetişor peste fruntea mică, roşie, şi pe măsură ce îşi apleca buzele, le simţea atrase, chemate de ea. Şi când le lipi de ea, când atinse fruntea aceea puţin umedă, călduţă, caldă de propria ei viaţă, i se păru că nu-şi va mai putea dezlipi buzele niciodată de ea, de carnea asta de copil, că le va lăsa veşnic acolo.

Ceva îi atinse obrazul, era barba bărbatului ei care se apleca s-o sărute. Şi după ce o strânse îndelung la piept, cu o dragoste recunoscătoare, vru să sărute şi el copilul şi, cu gura întinsă, îl atinse uşurel, de câteva ori, pe vârful nasului.

Christiane, cu inima strânsă de mângâierea asta, îi privea, alături de ea, pe fata ei şi pe el... pe el!

Andermatt vru să ducă peste puţin timp copilul în leagăn.

— Nu, spuse ea, mai lasă-l câteva minute, să-l simt lângă capul meu. Nu vorbi, nu te mişca, lasă-ne, aşteaptă.

Îşi petrecu un braţ pe sub trupul ascuns în scutece, îşi aşeză fruntea lângă faţa mică, schimonosită, închise ochii, şi nu se mai clinti, fără să se gândească la nimic.

Dar, peste câteva minute, William îi atinse uşurel umărul:

— Haide, draga mea, trebuie să fii cuminte! Fără emoţii, ştii, fără emoţii!

Şi luă fetiţa, pe care mama o urmări cu ochii până când pieri după perdeaua patului.

Apoi se întoarse:

— Ne-am înţeles, mâine dimineaţă ţi-o trimit pe doamna Honorat, ca să-ţi ţină tovărăşie.

Ea răspunse cu o voce mai sigură de data asta:

— Da, dragul meu, poţi să mi-o trimiţi... mâine dimineaţă.

Şi se lungi în pat, obosită, frântă, dar poate mai puţin nenorocită.

Tatăl şi fratele ei veniră s-o vadă seara, şi îi povestiră întâmplările din localitate, plecarea grăbită a profesorului Cloche în căutarea fiicei lui, şi presupunerile care se făceau despre ducesa de Ramas, pe care n-o mai vedea nimeni şi care se presupunea că ar fi plecat şi ea în căutarea lui Mazelli. Gontran râdea de întâmplările astea, scotea o morală comică din ele:

— Localităţile astea balneare sunt grozave. Sunt singurele ţări de feerie care mai dăinuie pe pământ! În două luni se petrec în ele mai multe lucruri decât în restul unui an în tot universul. S-ar spune, în adevăr, că izvoarele nu sunt minerale, ci vrăjite... Şi pretutindeni e acelaşi lucru, la Aix, la Royat, la Vichy, la Luchon, şi în localităţile maritime la fel, la Dieppe, la Etretat, la Trouville, la Biarritz, la Cannes sau la Nisa. Găseşti acolo eşantioane din toate popoarele, din toate păturile sociale, aventurieri străini extraordinari, un amestec de rase şi de oameni care nu se mai găseşte în altă parte, şi nişte aventuri nemaipomenite. Femeile fac pozne cu o uşurinţă şi o repeziciune încântătoare. La Paris rezişti, în vilegiatură cazi, bâldâbâc! Bărbaţii găsesc o avere, ca Andermatt, sau alţii moartea, ca Aubry-Pasteur, iar alţii găsesc mai rău... se însoară, ca mine... şi ca Paul. Nu e şi netot şi caraghios? Ştiai că Paul se însoară, nu-i aşa?

Ea şopti:

— Da, mi-a spus adineauri William.

Gontran urmă:

— Are dreptate, are foarte mare dreptate. E o fată de ţăran... E mai bună decât o fată de aventurieri sau o fată de stradă. Îl cunosc pe Paul. Până la urmă s-ar fi însurat cu o paţachină, dacă i-ar fi rezistat şase săptămâni. Şi lui n-ar putea să-i reziste decât o scârnăvie sau o nevinovată. A dat peste o nevinovată. Cu atât mai bine pentru el.

Christiane ascultă şi fiecare cuvânt care îi pătrundea în urechi îi mergea până în inimă şi o durea, o durea cumplit.

Închise ochii şi rosti:

— Sunt foarte obosită. Aş vrea să mă odihnesc puţin.

O sărutară şi plecară.

Nu putu să adoarmă, atât de vii şi chinuitoare i se treziseră gândurile. Ideea că n-o mai iubea, că n-o mai iubea de loc, îi era atât de greu de îndurat, încât dacă n-ar fi văzut-o pe femeia aceea care o veghea, aţipită într-un fotoliu, s-ar fi ridicat, ar fi deschis fereastra, şi s-ar fi aruncat pe treptele peronului. O rază subţire de lună intra printr-o crăpătură între perdele şi punea pe parchet o pată mică, rotundă şi luminoasă. O zări, şi toate amintirile năpădiră deodată în ea: lacul, pădurea, acel prim „te iubesc” abia auzit, atât de tulburător, Tour Noël şi toate mângâierile lor, seara, pe potecile pline de umbră, şi drumul către Roche-Pradière. Deodată văzu drumul acela alb într-o noapte plină de stele, şi pe el, pe Paul, ţinând de mijloc o femeie şi sărutând-o pe gură la fiecare pas. O recunoscu. Era Charlotte! O strângea la pieptul lui, zâmbea aşa cum ştia el să zâmbească, îi şoptea la ureche cuvintele dulci pe care ştia să le spună, apoi i se arunca la picioare şi săruta pământul în faţa ei, aşa cum îl sărutase în faţa Christianei. O duru atât de tare, atât de tare, încât se întoarse, îşi ascunse faţa în perne şi începu să plângă cu hohote. Disperarea îi frângea atât de crunt sufletul, încât ţipa aproape.

Fiecare bătaie de inimă care îi răsuna în gâtlej, îi ţiuia în tâmple, spunea parcă: Paul-Paul-Paul, repetat la nesfârşit. Îşi astupa urechile cu mâinile ca să nu mai audă, îşi trăgea faţa sub pătură, dar atunci numele ăsta îi răsuna în adâncul pieptului, o dată cu fiecare bătaie a inimii ei nepotolite.

Femeia care o veghea se trezi şi o întrebă:

— Vă simţiţi mai rău, doamnă?

Christiane se întoarse, cu faţa udă de lacrimi şi şopti:

— Nu, dormeam, am visat... Mi-a fost frică.

Apoi o rugă să aprindă două lumânări, ca să nu mai vadă raza de lună. Către zori totuşi aţipi.

Moţăise câteva ceasuri, când intră Andermatt cu doamna Honorat. Cucoana cea grasă, numaidecât familiară, se aşeză lângă pat. Luă mâinile lehuzei, îi puse întrebări ca un doctor, apoi, mulţumită de răspunsuri, declară:

— Haide, haide, merge bine.

Apoi îşi scoase pălăria, mănuşile, şalul, şi se întoarse către femeia de veghe:

— Poţi pleca, fetiţo. Să vii când vei fi sunată.

Christiane, răscolită de dezgust, îi spuse bărbatului ei:

— Dă-mi puţin fetiţa.

Ca în ajun, William aduse copilul sărutându-l drăgăstos, şi îl puse pe pernă. Şi tot ca în ajun, simţind lângă obrazul ei, prin învelişuri, căldura acelui trup necunoscut, înfofolit în scutece, Christiane fu pătrunsă deodată de o linişte binefăcătoare.

Deodată fetiţa începu să plângă, să ţipe cu o vocişoară subţirică şi pătrunzătoare.

— Vrea să sugă, spuse Andermatt.

Sună şi doica veni, o femeie uriaşă, îmbujorată, cu o gură de căpcăun, plină de dinţi mari şi strălucitori, care aproape o speriară pe Christiane. Îşi scoase din bluza descheiată o mamelă mare, moale şi grea de lapte, ca acelea care atârnă sub pântecele vacilor. Când Christiane o văzu pe fata ei bând din plosca aceea de carne, avu

poftă s-o înhaţe, să şi-o ia înapoi, puţin geloasă şi puţin dezgustată.

Doamna Honorat îi dădea acum sfaturi doicii, care plecă, luând copilul cu ea.

Andermatt ieşi şi el. Cele două femei rămaseră singure.

Christiane nu ştia cum să vorbească de ceea ce-i chinuia sufletul, tremura de teamă să nu fie prea emoţionată, să nu-şi piardă capul, să nu plângă, să nu se dea pe faţă. Dar doamna Honorat începu să trăncănească singură, fără să fie întrebată. După ce povesti toate bârfelile care umblau prin sat, ajunse la familia Oriol:

— Sunt oameni cumsecade, spuse ea, oameni foarte cumsecade. Dacă aţi fi cunoscut-o pe mama lor, ce femeie harnică şi cinstită era! Făcea cât zece femei, doamnă! De altfel, fetele seamănă cu ea.

Apoi începu să vorbească despre altceva, dar Christiane spuse:

— Care vă place mai mult, Louise sau Charlotte?

— Oh, doamnă, mie îmi place mai mult Louise, cea a fratelui dumneavoastră, e mai înţeleaptă, mai cuminte. E o femeie cu rost! Dar bărbatului meu îi place mai mult cealaltă. Ştiţi, bărbaţii au gusturile lor care nu seamănă cu ale noastre.

Tăcu. Christiane, care îşi pierdea curajul, îngăimă:

— Fratele meu şi-a întâlnit logodnica des pe la dumneavoastră.

— Oh! da, doamnă, cred şi eu, în fiecare zi. Totul s-a făcut la mine, totul! Îi lăsam pe copiii ăştia să stea de vorbă, înţelegeam şi eu cum stau lucrurile! Dar ceea ce mi-a făcut în adevăr plăcere a fost să văd că domnului Paul îi căzuse cu tronc cea mică.

Christiane abia putu să sufle, nedesluşit:

— O iubeşte mult?

— Ah! doamnă, ce să mai vorbim! În ultimul timp îşi pierduse minţile. Şi când italianul, ăla care a luat fata doctorului Cloche, a început să se învârtească puţin pe lângă asta mică, aşa ca să vadă dacă merge, dacă se

prinde, am crezut că au să se bată!... Ah! dacă aţi fi văzut ochii domnului Paul! Se uita la ea ca la Fecioara Maria!... Îţi face plăcere să vezi asemenea iubire!

Atunci Christiane o întrebă despre tot ceea ce se petrecuse în faţa ei, despre aceea ce-şi spuseseră, ceea ce făcuseră, despre plimbările lor în valea Sans-Souci, în care Paul îi vorbise şi ei despre dragostea lui. Punea întrebări neaşteptate care o surprindeau pe cucoana cea grasă, despre lucruri la care nu s-ar fi gândit nimeni, pentru că compara necontenit, îşi aducea aminte mii de amănunte din anul trecut, toate amabilităţile delicate ale lui Paul, gentileţile lui, născocirile lui ingenioase ca să-i fie ei pe plac, toată acea cheltuire de atenţii fermecătoare şi de gesturi grijulii, drăgăstoase, care dovedesc că un bărbat simte nevoia de neînvins să cucerească. Voia să ştie dacă făcuse toate aceste lucruri şi pentru alta, dacă începuse din nou asaltul asupra unui suflet cu aceeaşi ardoare, cu aceeaşi pornire, cu aceeaşi patimă nestăpânită.

Şi de câte ori recunoştea un fapt mic, un gest, unul dintre acele nimicuri încântătoare, una dintre acele surprize tulburătoare care fac să-ţi bată inima şi pe care Paul le risipea când era îndrăgostit, Christiane, întinsă în patul ei, scotea un mic „Ah!” de suferinţă.

Doamna Honorat, uimită de strigătul ăsta ciudat, afirma şi mai tare:

— Dar desigur! Aşa cum vă spun eu, chiar aşa cum vă spun. În viaţa mea n-am văzut un om atât de îndrăgostit ca el.

— Îi spunea şi versuri?

— Cred şi eu, şi încă foarte frumoase.

Când tăceau amândouă, nu se mai auzea decât cântecul monoton şi dulce al doicii, care adormea copilul în odaia alăturată.

Nişte paşi se auziră pe culoar. Domnii Mas-Roussel şi Latonne veneau să-şi vadă bolnava. O găsiră neliniştită, mai puţin bine decât în ajun.

După ce plecară, Andermatt deschise din nou uşa şi întrebă, fără să intre:

— Doctorul Black doreşte să te vadă, vrei?

Ea se săltă în pat şi strigă:

— Nu... nu... nu vreau... nu!...

William înaintă, uluit:

— Dar, cu toate astea... ar trebui... îi suntem datori... îi eşti datoare...

Christiane părea nebună, aşa i se holbaseră ochii şi-i tremura gura. Repeta, cu o voce ascuţită, atât de puternică încât sigur că trecea prin toţi pereţii:

— Nu... nu... niciodată... să nu vină niciodată... auzi? niciodată!

Apoi, nemaiştiind ce spune, o arătă cu braţul întins pe doamna Honorat care stătea în picioare, în mijlocul odăii:

— Şi nici ea... alung-o... nu mai vreau s-o văd... alung-o!

Andermatt se repezi la nevastă-sa, o luă în braţe, o sărută pe frunte:

— Draga mea Christiane, linişteşte-te... Ce ai? Hai, linişteşte-te!

Ea nu mai putea vorbi. Îi ţâşneau lacrimi din ochi.

— Goneşte-i pe toţi şi rămâi singur cu mine.

El alergă disperat către nevasta doctorului şi o împinse uşurel spre uşă:

— Lăsaţi-ne câteva clipe, vă rog, are febră, febră de lapte. Am s-o liniştesc. Am să vin să vă caut numaidecât.

Când se întoarse către pat, Christiane se culcase la loc şi plângea fără întrerupere, nemişcată, topită. Andermatt începu să plângă şi el, pentru prima oară în viaţa lui.

În adevăr, febra de lapte se declară în noaptea aceea şi începu delirul.

După câteva ceasuri de zbucium grozav, lehuza începu deodată să vorbească.

Marchizul şi Andermatt, care voiseră să rămână lângă ea şi jucau cărţi socotind punctele în şoaptă, crezuseră că îi cheamă, se ridicară şi veniră lângă pat.

Ea nu-i văzu sau nu-i recunoscu. Palidă pe perna albă, cu părul blond despletit pe umeri, privea cu ochii ei albaştri lumea aceea misterioasă, necunoscută şi fantastică în care trăiesc nebunii.

Mâinile ei, întinse pe aşternut, se agitau uneori, zbuciumate de mişcări iuţi şi voluntare, de tresăriri şi de spasme.

La început nu păru că vorbeşte cu cineva, ci că vede şi povesteşte. Lucrurile pe care le spunea păreau fără şir, de neînţeles. Găsi o stâncă prea înaltă ca să sară de pe ea. Se temea să nu-şi scrântească ceva şi nici nu-l cunoştea destul de bine pe omul care îi întindea braţele. Apoi vorbi despre miresme. Părea să caute nişte fraze uitate: „Ce poate fi mai dulce?... Te îmbată ca vinul... Vinul îmbată gândul, dar parfumul îmbată visul... O dată cu parfumul guşti însăşi esenţa, esenţa pură a lucrurilor şi a lumii... guşti florile... copacii... iarba de pe câmpie... desluşeşti până şi sufletul vechilor case adormite, cu mobilele lor vechi, cu covoare vechi şi tablouri vechi”.

Apoi faţa i se zgârci, de parcă ar fi fost foarte obosită. Urca o coastă încet, greu, şi-i spunea cuiva: „Oh, mai du-mă pe braţe, te rog, am să mor aici! Nu mai pot merge. Du-mă aşa cum mă duceai altă dată peste trecători. Ţi-aduci aminte? Ce mult mă iubeai!”

Pe urmă scoase un ţipăt de spaimă, prin ochi îi trecu o undă de groază. Vedea în faţa ei un animal mort şi se ruga să fie luat de acolo, fără să i se facă vreun rău.

Marchizul îi şopti ginerelui său:

— Se gândeşte la un măgar pe care l-am văzut când ne întorceam de la Nugére.

Acum vorbea despre acel animal mort, îl mângâia; îi povestea că şi ea e foarte nenorocită, mult mai nenorocită, pentru că fusese părăsită.

Apoi deodată, refuză ceva ce i se cerea. Strigă: „Ah! nu! nu se poate! Ah! tu... tu... tu vrei să mă înhami la căruţa asta?”

Şi începu să gâfâie, ca şi cum, în adevăr, ar fi tras o

căruţă. Plângea, gemea, ţipa, şi timp de aproape o jumătate de ceas sui o coastă, trăgând după ea, cu silinţe groaznice, căruţa măgarului, fără îndoială.

Cineva o lovea sălbatic, pentru că spunea: „Ah! cât mă doare de tare! Cel puţin nu mă mai bate, am să merg... dar nu mă mai bate, te rog... Am să fac ce o să vrei, dar nu mă mai bate!...”

După asta spaima i se risipi treptat şi până în zori aiuri încetişor. Atunci aţipi şi, în sfârşit, adormi. Când se trezi, către ora două după masă, febra o ardea încă, dar îşi recăpătase luciditatea.

Cu toate astea, mintea îi rămase amorţită până a doua zi, puţin nehotărâtă, lunecoasă. Nu găsea numaidecât cuvintele de care avea nevoie şi obosea grozav căutându-le.

După o noapte de odihnă însă, îşi dobândi din nou stăpânirea de sine.

Dar se simţea schimbată, de parcă criza asta i-ar fi modificat sufletul. Suferea mai puţin şi se gândea mai mult. Întâmplările grozave, atât de apropiate, îi păreau petrecute într-un trecut îndepărtat şi le privea cu o limpezime pe care sufletul ei n-o avusese niciodată. Lumina asta care o năpădise dintr-o dată şi care iluminează anumiţi oameni în anumite ceasuri de suferinţă, îi arăta viaţa, oamenii, lucrurile, pământul întreg cu tot ce duce pe el, aşa cum nu le văzuse niciodată.

Atunci se socoti mai părăsită în mijlocul existenţei decât în seara în care se simţise atât de singură în odaia ei, când se întoarse de la lacul Tazenat. Înţelese că toţi oamenii merg unii lângă alţii, printre întâmplări, fără ca ceva să unească vreodată în adevăr două făpturi asemănătoare. Simţi, prin trădarea celui în care îşi pusese toată încrederea, că ceilalţi, toţi ceilalţi nu vor fi niciodată pentru ea decât nişte vecini nepăsători în călătoria asta scurtă sau lungă, tristă sau veselă, după cum vor fi zilele următoare, pe care nu le poţi ghici. Înţelese că, atunci

chiar când se afla în braţele acestui om, când se credea contopită cu el, înlăuntrul lui, când crezuse că carnea şi sufletul lor nu erau decât o singură carne şi un singur suflet, nu se apropiaseră decât puţin, atât cât să li se atingă învelişurile de nepătruns în care natura cea misterioasă a izolat şi a închis făpturile omeneşti, îşi dădu seama că nimeni, niciodată, n-a putut şi nu va putea sfărâma bariera nevăzută care îi îndepărtează pe oameni în viaţă tot atât cât sunt de depărtate una de alta stelele din cer.

Ghici efortul neputincios, necontenit, de la începutul lumii, efortul neobişnuit al oamenilor ca să sfâşie teaca în care li se zbate sufletul întemniţat pe vecie, singur pe vecie, efort al braţelor, al buzelor, al ochilor, al gurilor, al cărnii fremătătoare şi goale, efort al dragostei care se sleieşte în sărutări numai ca să ajungă să dea viaţă altui părăsit!

Atunci o cuprinse o dorinţă de neînvins să-şi vadă din nou fata. O ceru, şi când îi fu adusă, rugă să fie dezbrăcată, pentru că nu-i cunoştea încă decât chipul.

Doica desfăcu scutecele şi descoperi un biet trupuşor de nou-născut, frământat de mişcările vagi pe care le pune viaţa în aceste schiţe de făpturi. Christiane îl atinse cu o mână sfioasă, tremurătoare, apoi vru să-i sărute burta şoldurile, picioarele, lăbuţele, şi pe urmă îl privi, plin de gânduri ciudate.

Două fiinţe se văzuseră, se iubiseră cu o încântătoare exaltare, şi din îmbrăţişarea lor se născuse asta! Erau el şi ea, amestecaţi până la moarte în copilaşul ăsta, erau el şi ea, trăind încă o dată împreună, era puţin din el şi puţin din ea, cu încă ceva necunoscut, care avea să-l facă deosebit de ei doi. Avea să-i reproducă pe unul şi pe celălalt, în forma trupului şi a duhului, în trăsăturile lui, în gesturi, în ochi, în mişcări, în gusturi, în pasiuni, până şi în sunetul glasului şi în mers, şi cu toate astea va fi o făptură nouă.

Ei se despărţiseră acum pentru totdeauna! Niciodată

privirile lor n-aveau să se mai contopească într-unul dintre acele elanuri de dragoste care fac ca rasa omenească să nu poată fi stârpită.

Îşi strângea copilul la piept şi şoptea: „Rămâi cu bine! Rămâi cu bine!” Îşi luă rămas bun de la el la urechea fetiţei ei, acel rămas bun curajos şi disperat al unui suflet mândru, al unei femei care avea să mai sufere mult încă, poate chiar totdeauna, dar care cel puţin avea să ştie să-şi ascundă lacrimile.

— Aşa! strigă Andermatt prin uşa întredeschisă. Te-am prins! Ai de gând să-mi dai fetiţa înapoi?

Alergă la pat, apucă copilul cu mâinile lui care se şi deprinseră să umble cu ea şi o ridică deasupra capului, repetând:

— Bună ziua, domnişoară Andermatt... bună ziua, domnişoară Andermatt...

Christiane se gândea: „Ăsta e bărbatul meu...” Şi se uita la el cu ochi surprinşi, de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară. Ăsta era bărbatul cu care o unise legea, căruia o dăduse legea! Omul care trebuia să fie, după concepţiile omeneşti, religioase şi sociale, jumătate din ea! Mai mult decât atât, stăpânul ei, stăpânul zilelor şi nopţilor ei, al inimii şi trupului ei! Aproape că-i veni să zâmbească, atât de ciudat îi păru acest lucru în ceasul acela, pentru că între ea şi el n-avea să existe niciodată nicio legătură, niciuna dintre acele legături care, vai! se rup atât de lesne, dar care par veşnice, negrăit de dulci, aproape dumnezeieşti.

N-avea nicio remuşcare că-l înşelase, că-l trădase. Se miră şi ea, căutând pricina. De ce? Fără îndoială că nu semănau de loc, erau prea departe unul de celălalt, de rase prea deosebite. El nu pricepea nimic din ea. Ea nu pricepea nimic din el. Şi cu toate astea era bun, devotat, îngăduitor.

Poate că numai oamenii de acelaşi soi, cu aceeaşi fire, cu aceeaşi esenţă morală pot să se simtă legaţi unul de altul prin sfântul lanţ al datoriei acceptate.

Doica înfăşa copilul la loc. Andermatt se aşeză.

— Ascultă-mă, draga mea, nu mai îndrăznesc să-ţi anunţ nicio vizită de când m-ai primit atât de bine când ţi-am vorbit de doctorul Black. Dar mai e o vizită pe care mi-ai face mare plăcere s-o primeşti: a doctorului Bonnefille.

Ea începu să râdă pentru prima oară, cu un râs slab, care îi rămase pe buze, fără să coboare în inimă, şi îl întrebă:

— Pe doctorul Bonnefille? Ce minune! V-aţi împăcat?

— Da. Uite despre ce este vorba: am să-ţi spun în taină o veste mare. Am cumpărat fostul stabiliment. Acum, am toată localitatea. Ce zici? Ce triumf! Bineînţeles că bietul doctor Bonnefille a ştiut-o înaintea tuturor. Atunci a fost viclean, a venit să ceară veşti despre tine şi şi-a lăsat cartea de vizită cu câteva cuvinte de simpatie. Eu am răspuns la încercările lui cu o vizită şi acum suntem ca fraţii.

— Să vină când vrea, spuse Christiane. Sunt bucuroasă să-l primesc.

— Bine mulţumesc. Am să ţi-l aduc mâine dimineaţă. Nu mai e nevoie să spun că Paul mă însărcinează în fiecare clipă cu mii de complimente pentru tine. Şi cere mereu veşti despre fetiţă. Ar vrea grozav s-o vadă.

Cu toate hotărârile pe care le luase, Christiane se simţi zdrobită, dar putu să rostească:

— Mulţumeşte-i din partea mea.

Andermatt urmă:

— Era foarte neliniştit, voia să ştie dacă ţi s-a spus că se însoară. I-am răspuns că da şi atunci m-a întrebat de câteva ori ce crezi tu despre asta.

Ea făcu un mare efort şi şopti:

— Spune-i că-l aprob întru totul.

Wiliam urmă cu o încăpăţânare crudă:

— Mai voia să ştie şi ce nume ai să-i dai fetiţei. I-am spus că şovăim între Marguerite şi Geneviéve.

— M-am răzgândit, spuse ea. Vreau s-o cheme Arlette.

Odinioară, în primele zile ale sarcinii, vorbise cu Paul despre numele pe care aveau să-l aleagă fie pentru un băiat, fie pentru o fată. Rămăseseră nehotărâţi, dacă ar fi fost fată, între Marguerite şi Geneviéve. Acum nu mai voia numele astea.

William repetă:

— Arlette... Arlette... e foarte drăguţ... ai dreptate. Eu aş fi vrut s-o cheme Christiane, ca pe tine. Îmi place... Christiane!

Ea suspină din adânc.

— Oh, numele celui răstignit făgăduieşte prea multă suferinţă.

Andermatt se înroşi, pentru că nu se gândise la apropierea asta, şi se ridică.

— De altfel, Arlette e un nume foarte drăguţ. La revedere, draga mea.

Cum plecă el, Christiane chemă doica şi-i porunci ca leagănul să fie aşezat de acum înainte lângă patul ei.

Când leagănul uşor, în formă de luntre mereu legănată, cu perdeluţele lui albe, ca o pânză pe catargul de aramă îndoit, fu împins alături de patul mare, Christiane întinse mâna până la copilul adormit şi spuse în şoaptă:

— Nani, puişorul meu. N-ai să găseşti niciodată pe nimeni care să te iubească cât te iubesc eu.

Îşi petrecu zilele următoare într-o liniştită melancolie, gândindu-se mult, întărindu-şi sufletul, îmbărbătându-şi inima, ca să-şi înceapă din nou viaţa peste câteva săptămâni. Ocupaţia ei, de căpetenie era acum să se uite la ochii fetiţei ei, căutând să prindă prima lor privire, dar nu vedea decât două găuri albăstruie, întoarse necontenit către lumina ferestrei.

Şi o înfiora o adâncă tristeţe când se gândea că ochii aceia, încă adormiţi, vor privi lumea aşa cum o privea ea însăşi, prin acea iluzie a visului lăuntric, care face ca sufletele femeilor tinere să fie fericite, încrezătoare şi vesele. Vor iubi tot aceea ce iubise şi ea, zilele frumoase şi luminoase, florile, pădurea şi vai! chiar oamenii! Vor

iubi, fără îndoială, un bărbat! Vor iubi un bărbat! Vor purta în ei imaginea lui cunoscută, dragă, o vor vedea în faţa lor când el va fi departe, se vor aprinde când îl vor zări... Şi pe urmă... şi pe urmă... vor învăţa să plângă! Pe obrăjorii ăştia mici vor curge lacrimi, lacrimile cele groaznice! Şi aceşti bieţi ochi, nesiguri acum, care vor fi albaştri, vor deveni de nerecunoscut, rătăciţi de spaima cumplită şi de disperarea suferinţelor dragostei înşelate.

Îşi îmbrăţişa nebuneşte fetiţa şi-i spunea:

— Să nu mă iubeşti decât pe mine, fata mea!

În sfârşit, profesorul Mas-Roussel, care venea în fiecare dimineaţă s-o vadă, declară:

— Acum, doamnă, vă puteţi da jos din pat câte puţin.

Andermatt, după ce plecă medicul, îi spuse nevestei lui:

— Mare păcat că nu te-ai vindecat de tot, pentru că azi avem la stabilimentul băilor o experienţă foarte interesantă. Doctorul Latonne a făcut o adevărată minune cu moş Clovis, supunându-l la tratamentul lui de gimnastică automotrice. Închipuieşte-ţi că vagabondul acela bătrân merge acum aproape ca toată lumea, De astfel, progresele vindecării lui sunt vădite după fiecare şedinţă.

Ea îl întrebă, ca să-i facă plăcere:

— Şi o să faceţi o şedinţă publică?

— Da şi nu, o şedinţă în faţa doctorilor şi a câtorva prieteni,

— La ce oră?

— La trei.

— Are să fie acolo şi domnul Brétigny?

— Da, sigur. Mi-a făgăduit că vine. Va fi de faţă tot consiliul. E un lucru foarte curios din punct de vedere medical.

— Atunci, spuse ea, cum eu tocmai la ora aceea mă voi scula, să-l rogi pe domnul Brétigny să vină să mă vadă. Are să-mi ţină tovărăşie, în vreme ce voi veţi privi experienţa.

— Bine, dragă.

— N-ai să uiţi?

— Nu, nu, fii liniştită.

Andermatt plecă în căutare de spectatori.

După ce fusese tras pe sfoară de Orioli la primul tratament al paraliticului, trăsese pe sfoară la rândul lui buna credinţă a bolnavilor, atât de uşor de cucerit când e vorba de vindecare, şi acum îşi juca lui însuşi comedia acestei cure, vorbind despre ea atât de des, cu atâta ardoare şi convingere, încât i-ar fi fost greu chiar lui să-şi dea seama dacă credea sau nu în ea.

Către ora trei, toate persoanele pe care putuse pune mâna se aflau adunate în faţa uşii stabilimentului, aşteptând să vină moş Clovis. Sosi, sprijinindu-se în două bastoane, trăgându-şi şi acum picioarele, şi salutând politicos lumea prin mijlocul căreia trecea.

Cei doi Orioli îl urmau, împreună cu amândouă fetele. Paul şi Gontran îşi întovărăşeau logodnicele.

Doctorul Latonne aştepta în sala mare în care erau instalate instrumentele articulate, stând de vorbă cu Andermatt şi cu doctorul Honorat.

Când îl văzu pe moş Clovis, un zâmbet de bucurie trecu peste faţa lui rasă. Întrebă:

— Ei, cum ne mai merge azi?

— Oh, merge, merge!

Se iviră şi Petrus Martel împreună cu Saint-Landri. Voiau să se convingă. Primul credea, al doilea se îndoia. În urma lor fu văzut cu uimire doctorul Bonnefille, care veni să-şi salute rivalul şi strânse mâna lui Andermatt. Doctorul Black sosi ultimul.

— Aşadar, domnilor şi domnişoarelor, rosti doctorul Latonne, înclinându-se în faţa Louisei şi Charlottei, veţi asista la un lucru foarte ciudat. Constataţi mai întâi că înainte de şedinţă omul acesta merge puţin, dar foarte puţin. Moş Clovis, poţi merge fără bastoane?

— Ah, nu! domnule.

— Bine, atunci începem.

Bătrânul fu cocoţat pe un fotoliu, picioarele îi fură legate de picioarele mobile ale scaunului, apoi, când domnul inspector porunci: „Hai, uşurel!”, băiatul de serviciu cel voinic începu să învârtească manivela.

Genunchiul drept al vagabondului se ridică, se întinse, se îndoi, se lungi din nou, apoi genunchiul stâng făcu acelaşi lucru, şi moş Clovis, prins de o bucurie subită, începu să râdă, repetând cu capul şi cu lunga lui barbă albă toate mişcările la care îi erau silite picioarele.

Cei patru medici şi Andermatt, aplecaţi asupra lui, îl examinau cu o gravitate de auguri, în timp ce Colos schimba ocheade viclene cu bătrânul.

Uşile rămăseseră deschise, aşa că alte persoane, pacienţi convinşi şi neliniştiţi intrau necontenit, se grăbeau să vadă.

— Mai repede! porunci doctorul Latonne.

Omul de serviciu învârti mai repede. Picioarele bătrânului începură să alerge, iar el, prins de o veselie nestăpânită, ca un copil gâdilat, râdea din toate puterile şi-şi bâţâia capul fără oprire. Spunea într-una, între o criză de râs şi alta:

— Eşti comic! Eşti comic! cuvânt pe care îl culesese, fără îndoială, din gura vreunui străin.

Colos izbucni şi el, începu să bată cu piciorul în pământ, să se plesnească peste pulpe, şi să strige:

— Ah, păcătosul de Clovis!… păcătosul de Clovis!…

— Destul! porunci inspectorul…

Vagabondul fu desfăcut din chingi şi doctorii se dădură la o parte ca să constate rezultatul.

Moş Clovis coborî singur din fotoliu şi merse. Mergea cu paşi mici, e adevărat, gârbovit şi strâmbându-se de oboseală la fiecare silinţă, dar mergea!

Doctorul Bonnefille declară cel dintâi:

— E un caz cu totul remarcabil.

Doctorul Black îl întrecu numaidecât în laude pe confratele lui. Numai doctorul Honorat nu spuse nimic.

Gontran şopti la urechea lui Paul:

— Nu înţeleg nimic, uită-te la mutrele lor. Se înşală, sau vor să închidă ochii?

Andermatt însă vorbea. Povestea cum decursese din prima zi acel tratament, cum boala se întorsese la loc şi cum vindecarea părea că va fi de data asta completă, desăvârşită. Şi adăugă, vesel:

— Şi dacă bolnavului nostru îi e ceva mai rău în fiecare iarnă, îl vom vindeca în fiecare vară.

Apoi făcu elogiul pompos al apelor de la Mont-Oriol, le slăvi proprietăţile, toate proprietăţile.

— Eu însumi, spuse el, am putut să le experimentez puterea asupra unei persoane care mi-e scumpă, şi-i datorez Mont-Oriolului faptul că familia mea nu se stinge.

Dar, deodată, îşi aduse aminte: îi făgăduise nevestei lui să i-l trimită pe Paul Brétigny. Fu cuprins de remuşcări puternice, pentru că era plin de atenţie faţă de ea. Se uită în jurul lui, îl văzu pe Paul şi se îndreptă către el:

— Dragul meu, am uitat cu desăvârşire să-ţi spun că Christiane te aşteaptă în clipa asta.

Brétigny îngăimă:

— Pe mine... În clipa asta?

— Da, azi s-a sculat din pat şi doreşte să te vadă înaintea tuturor celorlalţi. Dă fuga la ea, şi cere-i iertare din partea mea.

Paul porni către hotel, cu inima bătând de emoţie.

Pe drum se întâlni cu marchizul de Ravenel care îi spuse:

— Fiica mea s-a sculat, şi se miră că n-ai venit încă.

Paul se opri totuşi pe primele trepte ale scării, ca să se gândească la ceea ce avea să-i spună. Şi ea cum avea să-l primească? Avea să fie singură? Ce avea să răspundă el, dacă îi va vorbi despre căsătoria lui?

De când ştia că a născut, nu-şi putea aminti de ea fără să nu tremure de nelinişte. De câte ori se gândea la prima dată când o va întâlni, se înroşea şi se îngălbenea deodată de spaimă. Se gândea, cu o tulburare adâncă şi la acel copil necunoscut, căruia îi era tată, şi era chinuit

de dorinţa şi de frica de a-l vedea. Se simţea cufundat într-una din acele murdării morale care pătează până la moarte conştiinţa unui om. Dar se temea mai ales de privirea acestei femei, pentru care avusese o dragoste atât de puternică şi atât de scurtă.

Îl va primi cu mustrări, cu lacrimi sau cu dispreţ? Îl va primi oare numai ca să-l dea afară?

Iar el, ce atitudine trebuia să aibă? Smerită, jalnică, rugătoare sau rece? Să înceapă să-i explice, sau s-o asculte fără să răspundă? Să se aşeze, sau să rămână în picioare?

Şi ce să facă atunci când i se va arăta copilul? Ce să spună? Ce sentiment anume trebuia să dea la iveală?

În faţa uşii se opri din nou şi, când vru să caute soneria, băgă de seamă că îi tremură mâna.

Apăsă totuşi cu degetul butonul mic de fildeş şi auzi cum răsuna în apartament soneria electrică.

O femeie de serviciu veni să-i deschidă şi-l pofti înăuntru. De la uşa salonului chiar o văzu pe Christiane, în fundul celeilalte odăi, cum îl privea, întinsă în fotoliul ei.

I se păru că trecerea prin cele două încăperi nu se mai sfârşeşte. Simţi că se clatină, se temu să nu se lovească de scaune, dar nu cuteză să se uite pe unde calcă, ca să nu plece ochii. Ea nu făcu nicio mişcare, nu scoase un cuvânt, aştepta să vină lângă ea. Mâna ei dreaptă era întinsă de-a lungul rochiei şi mâna stângă stătea rezemată de marginea leagănului acoperit de perdele.

Când fu la trei paşi de ea, Paul se opri, neştiind ce trebuia să facă. Femeia de serviciu închise uşa în urma lui. Erau singuri.

Îi veni să cadă în genunchi şi să-i ceară iertare. Dar ea îşi ridică încet mâna dreaptă aşezată pe rochie, i-o întinse puţin şi rosti, cu o voce gravă:

— Bună ziua.

Nu îndrăznea să-i ia degetele. I le atinse totuşi uşor cu buzele şi se înclină.

Ea urmă:

— la loc.

El se aşează pe un scaun scund, la picioarele ei,

Simţea că trebuie să vorbească, dar nu găsea niciun cuvânt, nicio idee, şi nu mai cuteza s-o privească. În sfârşit, bolborosi:

— Bărbatul tău a uitat să-mi spună că mă aştepţi, altfel aş fi venit mai devreme.

Ea răspunse:

— Oh, n-are nicio însemnătate. De vreme ce tot trebuia să ne mai vedem... ceva mai curând... sau ceva mai târziu...

Şi cum nu mai adăugă nimic, el se grăbi să întrebe:

— Sper că acum te simţi bine?

— Mulţumesc, Atât de bine cât te poţi simţi după asemenea zdruncinări.

Era foarte palidă, foarte slabă, dar mai frumoasă decât înainte de a naşte. Ochii ei mai ales aveau o expresie adâncă, pe care nu le-o cunoştea. Păreau mai întunecaţi, de un albastru mai puţin limpede, mai puţin străveziu, mai intens. Mâinile ei erau albe ca mâinile morţilor.

Ea urmă:

— Sunt ceasuri foarte greu de trecut. Dar, după ce ai suferit aşa, te simţi puternic până la capătul vieţii.

El îngână, foarte mişcat:

— Da, sunt încercări cumplite.

Ea repetă, ca un ecou:

— Cumplite.

De câteva clipe se auzeau în leagăn acele mişcări uşoare, acele zgomote mici pe care le face un copil când se trezeşte. Brétigny nu-şi lua ochii de la el, pradă unei nelinişti dureroase, crescânde, chinuit de dorinţa să vadă ce trăia acolo.

Atunci văzu că perdelele pătuţului erau prinse de sus până jos cu acele de aur pe care le purta Christiane de obicei la bluză. Odinioară se amuza adesea să scoată acele astea fine, a căror gămălie reprezenta un corn de lună, şi să le prindă la loc pe umerii iubitei lui. Pricepu ce

voise ea, şi o emoţie sfâşietoare îl cuprinse, îl crispă în faţa barierei de puncte de aur care îl despărţea, pentru totdeauna, de acest copil.

Un ţipăt uşor, un plânset subţirel se ridică din închisoarea albă. Christiane legănă numaidecât bărcuţa şi spuse, cu un glas puţin cam repezit:

— Îţi cer iertare că nu-ţi dau decât atât de puţin timp, dar trebuie să văd de fetiţă.

El se ridică, sărută din nou mâna pe care ea i-o întinse şi, când dădu să iasă, o auzi spunând:

— Îţi urez fericire!

Antibes, villa Muterse, 1886